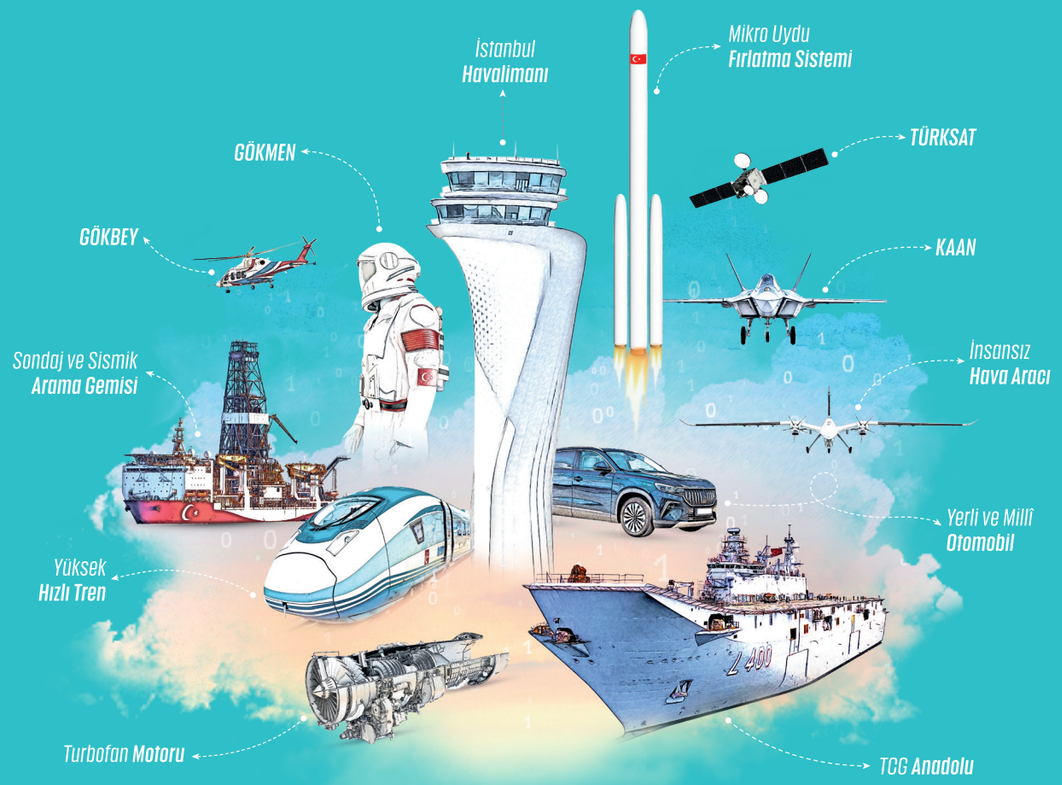
Bu kitaba sığmayan daha neler var!

eba
www.eba.gov.tr

Karekodu okut, bu kitapla ilgili EBA içeriklerine ulaş!

Teknoloji Yolculuğumuz

BU DERS KİTABI MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞINCA ÜCRETSİZ OLARAK VERİLMİŞTİR.
PARA İLE SATILAMAZ.

Bandrol Uygulamasına İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmeliğin Beşinci Maddesinin İkinci Fıkrası Çerçevesinde Bandrol Taşıması Zorunlu Değildir.

ORTAÖĞRETİM
PEYGAMBERİMİZİN HAYATI
11. Sınıf
Ders Kitabı

T.C. MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞI | ORTAÖĞRETİM | DERS KİTABI

PEYGAMBERİMİZİN HAYATI

11. Sınıf

ORTAÖĞRETİM

Peygamberimizin Hayatı

11. Sınıf

Ders Kitabı

Yazarlar

Dr. Ömer CENİK
Buket KOÇAK
Hülya SARIKAYA
Tuğba ÇİFTCİ

DEVLET KİTAPLARI
Kitabın Basıldığı Matbaa Adı, 2026

Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları No ..... : 10744
Ders Kitapları Dizisi No ..... : 2494

Her hakkı saklıdır ve Millî Eğitim Bakanlığına aittir. Kitabın metin, soru ve şekilleri kısmen de olsa hiçbir surette alınıp yayımlanamaz.

Editör
Dr. H. İsmail DOĞAN

Dil Uzmanı
Ufuk AYBORAN

Görsel Tasarımcı
Ferdi COŞKUN
İsmet DİNLER

Çoklu Ortam Tasarımcısı
Muhammet KILINÇ

Program Geliştirme Uzmanı
Mustafa ARSLANTAŞ

Ölçme ve Değerlendirme Uzmanı
Şafak Cansu CİRİT

Rehberlik Uzmanı
Hacer KAPTAN

Baskı

Baskı Matbaanın Adı ve
Ticaret Ünvanı
Tel: (0000) 000 00 00

ISBN 978-625-91848-0-7

Millî Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığının 18.05.2026 tarih ve E-96732399-116.01-160509405 sayılı yazısı ile eğitim aracı olarak kabul edilmiştir. Kurulca bu kitabın kabul edilmiş olması ders kitabından yayınevi ve yazarın/yazarların sorumluluğunu kaldırmaz.

İSTİKLÂL MARŞI

Korkma, sönmez bu şafaklarda yüzen al sancak;
Sönmeden yurdumun üstünde tüten en son ocak.
O benim milletimin yıldızıdır, parlayacak;
O benimdir, o benim milletimindir ancak.

Çatma, kurban olayım, çehreni ey nazlı hilâl!
Kahraman ırkıma bir gül! Ne bu şiddet, bu celâl?
Sana olmaz dökülen kanlarımız sonra helâl.
Hakkıdır Hakk'a tapan milletimin istiklâl.

Ben ezelden beridir hür yaşadım, hür yaşarım.
Hangi çılgın bana zincir vuracakmış? Şaşarım!
Kükremiş sel gibiyim, bendimi çiğner, aşarım.
Yırtarım dağları, enginlere sığmam, taşarım.

Garbın âfâkını sarmışsa çelik zırhlı duvar,
Benim iman dolu göğsüm gibi serhaddim var.
Ulusun, korkma! Nasıl böyle bir imanı boğar,
Medeniyyet dediğin tek dişi kalmış canavar?

Arkadaş, yurduma alçakları uğratma sakın;
Siper et gövdeni, dursun bu hayâsızca akın.
Doğacaktır sana va'dettiği günler Hakk'ın;
Kim bilir, belki yarın, belki yarından da yakın.

Bastığın yerleri toprak diyerek geçme, tanı:
Düşün altındaki binlerce kefensiz yatanı.
Sen şehit oğlusun, incitme, yazıktır, atanı:
Verme, dünyaları alsan da bu cennet vatanı.

Kim bu cennet vatanın uğruna olmaz ki feda?
Şüheda fışkıracak toprağı sıksan, şüheda!
Cânı, cânânı, bütün varımı alsın da Huda,
Etmesin tek vatanımdan beni dünyada cüda.

Ruhumun senden İlâhî, şudur ancak emeli:
Değmesin mabedimin göğsüne nâmahrem eli.
Bu ezanlar -ki şehadetleri dinin temeli-
Ebedî yurdumun üstünde benim inlemeli.

O zaman vecd ile bin secde eder -varsa- taşım,
Her cerîhamdan İlâhî, boşanıp kanlı yaşım,
Fışkırır ruh-ı mücerret gibi yerden na'şım;
O zaman yükselerek arşa değer belki başım.

Dalgalan sen de şafaklar gibi ey şanlı hilâl!
Olsun artık dökülen kanlarımın hepsi helâl.
Ebediyyen sana yok, ırkıma yok izmihlâl;
Hakkıdır hür yaşamış bayrağımın hürriyyet;
Hakkıdır Hakk'a tapan milletimin istiklâl!

Mehmet Âkif Ersoy

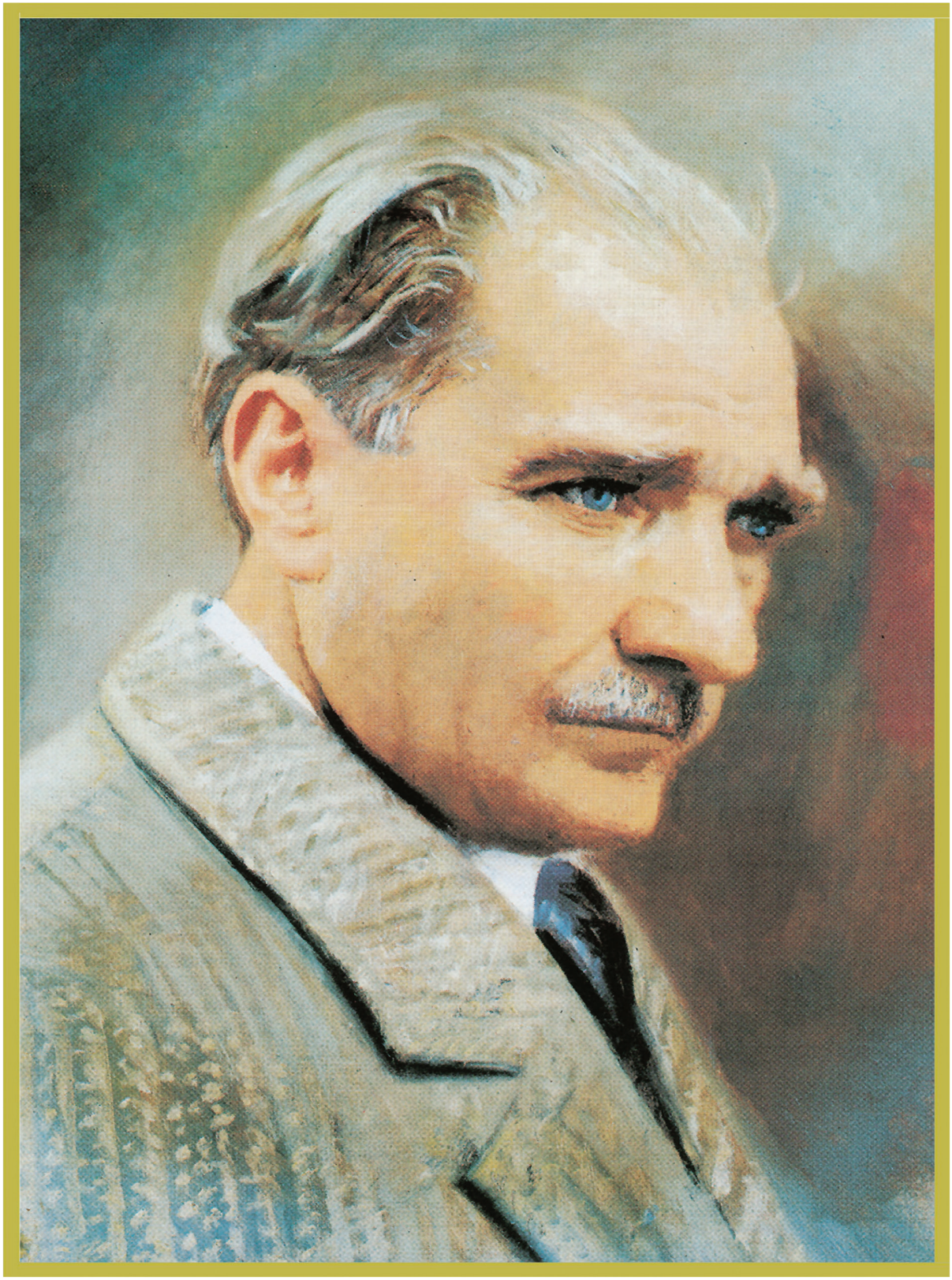
GENÇLİĞE HİTABE

Ey Türk gençliği! Birinci vazifen, Türk istiklâlini, Türk Cumhuriyetini, ilelebet muhafaza ve müdafaa etmektir.

Mevcudiyetinin ve istikbalinin yegâne temeli budur. Bu temel, senin en kıymetli hazinendir. İstikbalde dahi, seni bu hazineden mahrum etmek isteyecek dâhilî ve hâricî bedhahların olacaktır. Bir gün, istiklâl ve cumhuriyeti müdafaa mecburiyetine düşersen, vazifeye atılmak için, içinde bulunacağın vaziyetin imkân ve şeraitini düşünmeyeceksin! Bu imkân ve şerait, çok namüsait bir mahiyette tezahür edebilir. İstiklâl ve cumhuriyetine kastedecek düşmanlar, bütün dünyada emsali görülmemiş bir galibiyetin mümessili olabilirler. Cebren ve hile ile aziz vatanın bütün kaleleri zapt edilmiş, bütün tersanelerine girilmiş, bütün orduları dağıtılmış ve memleketin her köşesi bilfiil işgal edilmiş olabilir. Bütün bu şeraitten daha elîm ve daha vahim olmak üzere, memleketin dâhilinde iktidara sahip olanlar gaflet ve dalâlet ve hattâ hıyanet içinde bulunabilirler. Hattâ bu iktidar sahipleri şahsî menfaatlerini, müstevlîlerin siyasî emelleriyle tevhit edebilirler. Millet, fakr u zaruret içinde harap ve bîtap düşmüş olabilir.

Ey Türk istikbalinin evlâdı! İşte, bu ahval ve şerait içinde dahi vazifen, Türk istiklâl ve cumhuriyetini kurtarmaktır. Muhtaç olduğun kudret, damarlarındaki asil kanda mevcuttur.

Mustafa Kemal Atatürk

MUSTAFA KEMAL ATATÜRK

İÇİNDEKİLER

Kitabın Tanıtımı 8

1. ÜNİTE **PEYGAMBERİMİZİN HAYATINDA ÖNEMLİ BİR ŞEHİR: MEDİNE** 12

Hicaz'ın Önemli Şehirlerinden Yesrib 14
Yesrib'den Medine'ye 24
İslam Devleti'nin Merkezi 31
Toplumun Diğer Kesimleriyle İlişkiler 39
Ünite Sonu Ölçme ve Değerlendirme 48
Sonnotlar 52

2. ÜNİTE **PEYGAMBERİMİZİN HAYATINDA ÖNEMLİ BİR ŞAHSİYET: HZ. ALİ** 54

Hz. Ali'nin Hayatı ve Şahsiyeti 56
Hz. Ali'nin Tebliğ Sürecine Katkıları 68
Ünite Sonu Ölçme ve Değerlendirme 87
Sonnotlar 92

3. ÜNİTE **PEYGAMBERİMİZİN HAYATINDA ÖNEMLİ BİR HADİSE: MEKKE'NİN FETHİ** 94

Mekke'nin Fethini Hazırlayan Süreç 96
Mekke'nin Fethi 108
Mekke'nin Fethinin İslam Tarihi Açısından Önemi 116
Ünite Sonu Ölçme ve Değerlendirme 128
Sonnotlar 134

4. ÜNİTE **İLAHİ BİR TESELLİ** 136

İsra ve Miraç 138
İsra ve Miraç Hadiselerine Verilen Tepkiler 145
Ünite Sonu Ölçme ve Değerlendirme 151
Sonnotlar 156

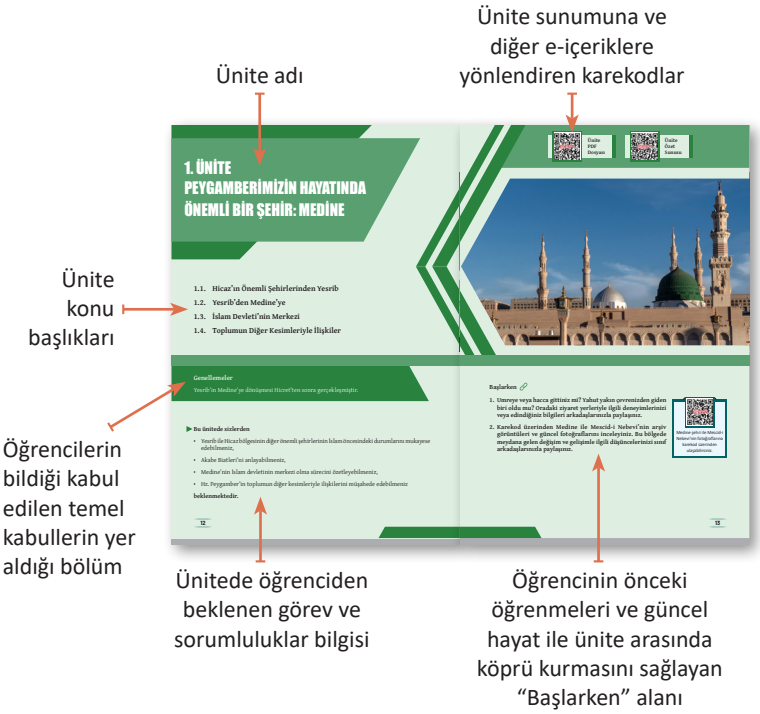
Sözlük 157
Kaynakça 160
Cevap Anahtarı Karekodu 163
Görsel ve Genel Ağ Kaynakçası 163
Türkiye'nin Mülki İdare Bölümleri ile Kara ve Deniz Komşuları Haritası 164
Türk Dünyası Haritası 165

Kitabın dijital kopyalarında "İçindekiler" sayfasında başlıklar üzerine tıklayarak ilgili sayfalara, iç sayfalarda da sayfa numaralarına tıklayarak "İçindekiler" sayfasına ulaşabilirsiniz.

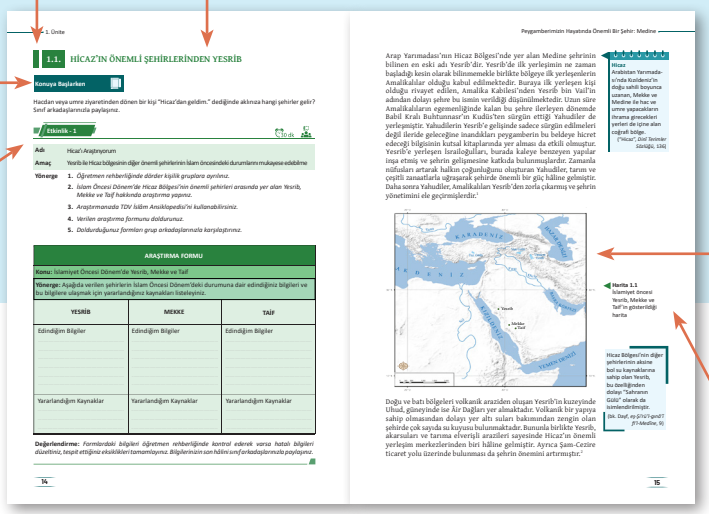
KİTABIN TANITIMI

Bu kitap ünitelerden oluşmaktadır. Her ünitenin başında ünite kapak sayfası yer almaktadır.

Ünite kapaklarında o ünite adı, ünite alt konu başlıkları, genellemeler, öğrenciden beklenen öğrenme hedefleri, ünite sonunda öğrenciden yapması beklenen görev ya da sorumluluklar hakkında bilgi verilmiştir. Ayrıca ünite ile ilgili hazırlanan sunum ve diğer e-içeriklere ulaşmak amacıyla karekodlar yerleştirilmiştir.

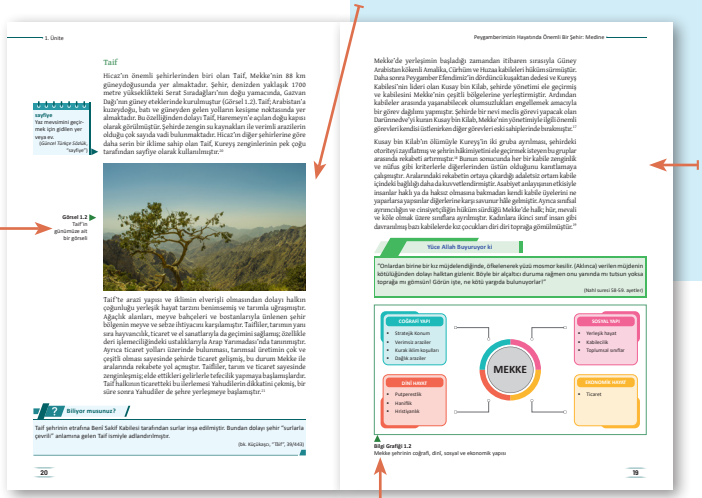

Kitap genelinde kullanılan tüm karekodlar akıllı cihazlarla okutularak ya da kitabın dijital kopyalarında karekod üzerine tıklanarak kitaba ait e-içeriklere ulaşılabilmektedir.

Konunun anlaşılmasına katkı sunmak amacıyla kullanılan görseller

Görsel açıklamaları ayrıştırıcı yazım karakteri ve büyüklükle verilmiştir. Açıklama ile görsel bağlantısında algıyı kolaylaştırmak için verilen yönlendirme ok uçları açıklamanın ait olduğu görseli göstermektedir.

Sayfaların dış kenarlarında öğrencilerin kendi çalışma notlarını yazabilmeleri için tasarlanmış boşluklar

Bilgi grafiği açıklamaları ayrıştırıcı yazım karakteri ve büyüklükle verilmiştir. Açıklama ile bilgi grafiği bağlantısında algıyı kolaylaştırmak için verilen yönlendirme ok uçları açıklamanın ait olduğu bilgi grafiğini göstermektedir.

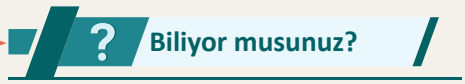
Alana özgü kelime, kavram veya tamlamalar, Talim ve Terbiye Kurulu mütalaası ile uygulamaya konulan Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Kavramları Yazım Kılavuzu'na göre yazılmıştır.

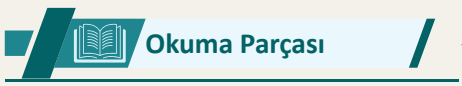
Atıflar İSNAD Sonnot sistemine göre hazırlanmıştır.

Kitap genelinde kullanılan metinlerin imla ve noktalamasında aslına sadık kalınmıştır. Ara metin ve etkinlik metinleri aslına sadık kalınarak kısaltılmıştır.

Kitap genelinde kullanılan ayet mealleri Diyanet İşleri Başkanlığı tarafından hazırlanan meallerden alınmıştır.

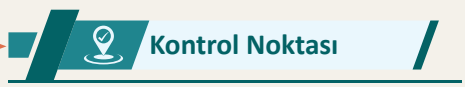
Öğrenciler için önemli olduğu düşünülen ve dikkat çekilmek istenen bilgilere yönelik ayrılan alanlardır.

Konuyu pekiştirmek için verilen okuma alanlarıdır.

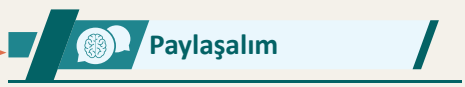
Konu sonlarında öğrenilenleri pekiştirmek amacıyla çalışma yapılabilecek alanlardır.

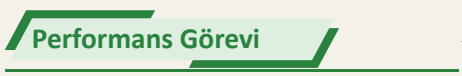

Öğrencilerin araştırma yaptıktan sonra bilgilerini kitap üzerine yazması için ayrılan alanlardır.

Öğrencilerin konu ile ilgili bilgi ve tecrübelerinin paylaşıldığı alanlardır.

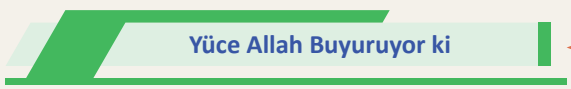

Ünite ile ilgili performans görevlerinin verildiği alanlardır.

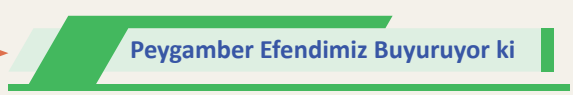
Öğrencilerin öğrenmelerini pekiştiren etkinlik alanlarıdır.

Öğrencilere konu ile ilgili ayetlerin verildiği alanlardır.

Öğrencilere konu ile ilgili hadislerin verildiği alanlardır.

Öğrencilerin öğrendiklerinden hareketle yorum yaptıkları alanlardır.

Soru - Yorum

Sizce Yahudiler Medine Vesikası'nın sağladığı barış ortamını neden bozmak istemiştir? Yorumlayınız.

Hicaz Bölgesi'nin diğer şehirlerinin aksine bol su kaynaklarına sahip olan Yesrib, bu özelliğinden dolayı "Sahranın Gülü" olarak da isimlendirilmiştir.

(bk. Şevki Dayf, *eş-Şi'rü'l-ġınâ'î fi'l-Medîne*, 9)

Konuyla ilgili ek bilgilerin verildiği alanlardır.

Ünitedeki dijital ve etkileşimli içeriklerin bulunduğu bölümdür.

Medine şehri ile Mescid-i Nebevi'nin fotoğraflarına karekod üzerinden ulaşabilirsiniz.

sayfiye

Yaz mevsimini geçirmek için gidilen yer veya ev. Şehre yakın kır kesimi.

(*Güncel Türkçe Sözlük*, "sayfiye")

Kelimelerin veya terimlerin anlamlarının verildiği sözlük kutusudur.

SEMBOLLERİN AÇIKLAMASI

"Başlarken" alanı	"Konuya Başlarken" alanı	Ders öncesi hazırlık gerektiren çalışma
Etkinliğin başladığı yer	Etkinliğin bittiği yer	Etkinliğin süresi (30 dk)
Sonraki sayfada devam eden çalışma	Bireysel etkinlik	Öğretmen rehberliğinde etkinlik
Önceki sayfadan devam eden çalışma	Grup etkinliği	

KISALTMALAR

as	aleyhisselam	M	miladi
b.	bin (oğlu) ifadesinin kısaltması	ra	radıyallahüanh
bk.	bakınız	sav	Sallallahü aleyhi vesellem
cc	cellecelalüh	TDK	Türk Dil Kurumu
çev.	çeviren	TDV	Türkiye Diyanet Vakfı
DİB	Diyanet İşleri Başkanlığı	thk.	tahkik eden
ed.	editör	vb.	ve benzeri
Hz.	Hazreti	vd.,	ve diğerleri
km	kilometre	yy.	yüzyıl

1. ÜNİTE
PEYGAMBERİMİZİN HAYATINDA ÖNEMLİ BİR ŞEHİR: MEDİNE

1.1. Hicaz'ın Önemli Şehirlerinden Yesrib

1.2. Yesrib'den Medine'ye

1.3. İslam Devleti'nin Merkezi

1.4. Toplumun Diğer Kesimleriyle İlişkiler

Genellemeler

Yesrib'in Medine'ye dönüşmesi Hicret'ten sonra gerçekleşmiştir.

Bu ünitede sizlerden

- Yesrib ile Hicaz bölgesinin diğer önemli şehirlerinin İslam öncesindeki durumlarını mukayese edebilmeniz,
- Akabe Biatleri'ni anlayabilmeniz,
- Medine'nin İslam devletinin merkezi olma sürecini özetleyebilmeniz,
- Hz. Peygamber'in toplumun diğer kesimleriyle ilişkilerini müşahede edebilmeniz

beklenmektedir.

Ünite PDF Dosyası

Ünite Özet Sunusu

Başlarken

1. Umreye veya hacca gittiniz mi? Yahut yakın çevrenizden giden biri oldu mu? Oradaki ziyaret yerleriyle ilgili deneyimlerinizi veya edindiğiniz bilgileri arkadaşlarınızla paylaşınız.
2. Karekod üzerinden Medine ile Mescid-i Nebevi'nin arşiv görüntüleri ve güncel fotoğraflarını inceleyiniz. Bu bölgede meydana gelen değişim ve gelişimle ilgili düşüncelerinizi sınıf arkadaşlarınızla paylaşınız.

Medine şehri ile Mescid-i Nebevi'nin fotoğraflarına karekod üzerinden ulaşabilirsiniz.

1.1. HİCAZ'IN ÖNEMLİ ŞEHİRLERİNDEN YESRİB

Konuya Başlarken

Hacdan veya umre ziyaretinden dönen bir kişi "Hicaz'dan geldim." dediğinde aklınıza hangi şehirler gelir? Sınıf arkadaşlarınızla paylaşınız.

Etkinlik - 1

30 dk

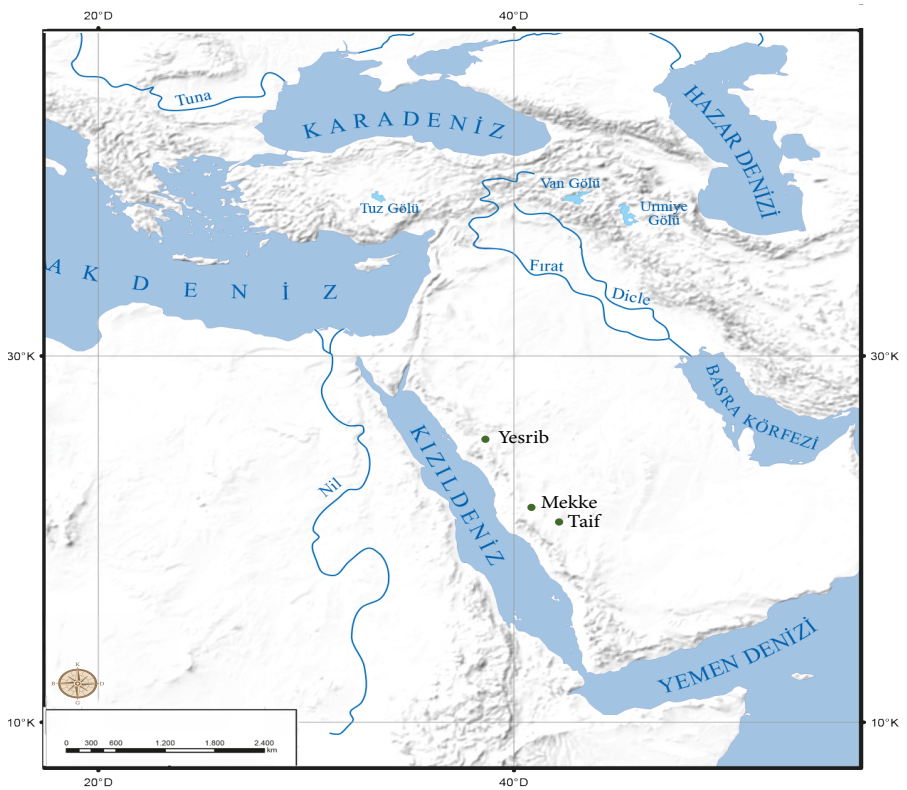
Adı	Hicaz'ı Araştırıyorum
Amaç	Yesrib ile Hicaz bölgesinin diğer önemli şehirlerinin İslam öncesindeki durumlarını mukayese edebilme
Yönerge	**1.** *Öğretmen rehberliğinde dörder kişilik gruplara ayrılınız.* **2.** *İslam Öncesi Dönem'de Hicaz Bölgesi'nin önemli şehirleri arasında yer alan Yesrib, Mekke ve Taif hakkında araştırma yapınız.* **3.** *Araştırmanızda TDV İslâm Ansiklopedisi'ni kullanabilirsiniz.* **4.** *Verilen araştırma formunu doldurunuz.* **5.** *Doldurduğunuz formları grup arkadaşlarınızla karşılaştırınız.*

ARAŞTIRMA FORMU		
Konu: İslamiyet Öncesi Dönem'de Yesrib, Mekke ve Taif		
Yönerge: Aşağıda verilen şehirlerin İslam Öncesi Dönem'deki durumuna dair edindiğiniz bilgileri ve bu bilgilere ulaşmak için yararlandığınız kaynakları listeleyiniz.		
YESRİB	**MEKKE**	**TAİF**
Edindiğim Bilgiler	Edindiğim Bilgiler	Edindiğim Bilgiler
Yararlandığım Kaynaklar	Yararlandığım Kaynaklar	Yararlandığım Kaynaklar

Değerlendirme: *Formlardaki bilgileri öğretmen rehberliğinde kontrol ederek varsa hatalı bilgileri düzeltiniz, tespit ettiğiniz eksiklikleri tamamlayınız. Bilgilerinizin son hâlini sınıf arkadaşlarınızla paylaşınız.*

Arap Yarımadası'nın Hicaz Bölgesi'nde yer alan Medine şehrinin bilinen en eski adı Yesrib'dir. Yesrib'de ilk yerleşimin ne zaman başladığı kesin olarak bilinmemekle birlikte bölgeye ilk yerleşenlerin Amalikalılar olduğu kabul edilmektedir. Buraya ilk yerleşen kişi olduğu rivayet edilen, Amalika Kabilesi'nden Yesrib bin Vail'in adından dolayı şehre bu ismin verildiği düşünülmektedir. Uzun süre Amalikalıların egemenliğinde kalan bu şehre ilerleyen dönemde Babil Kralı Buhtunnasr'ın Kudüs'ten sürgün ettiği Yahudiler de yerleşmiştir. Yahudilerin Yesrib'e gelişinde sadece sürgün edilmeleri değil ileride geleceğine inandıkları peygamberin bu beldeye hicret edeceği bilgisinin kutsal kitaplarında yer alması da etkili olmuştur. Yesrib'e yerleşen İsrailoğulları, burada kaleye benzeyen yapılar inşa etmiş ve şehrin gelişmesine katkıda bulunmuşlardır. Zamanla nüfusları artarak halkın çoğunluğunu oluşturan Yahudiler, tarım ve çeşitli zanaatlarla uğraşarak şehirde önemli bir güç hâline gelmiştir. Daha sonra Yahudiler, Amalikalıları Yesrib'den zorla çıkarmış ve şehrin yönetimini ele geçirmişlerdir.[1]

Hicaz
Arabistan Yarımadası'nda Kızıldeniz'in doğu sahili boyunca uzanan, Mekke ve Medine ile hac ve umre yapacakların ihrama girecekleri yerleri de içine alan coğrafi bölge.
("Hicaz", *Dinî Terimler Sözlüğü*, 136)

Harita 1.1
İslamiyet öncesi Yesrib, Mekke ve Taif'in gösterildiği harita

Doğu ve batı bölgeleri volkanik araziden oluşan Yesrib'in kuzeyinde Uhud, güneyinde ise Âir Dağları yer almaktadır. Volkanik bir yapıya sahip olmasından dolayı yer altı suları bakımından zengin olan şehirde çok sayıda su kuyusu bulunmaktadır. Bununla birlikte Yesrib, akarsuları ve tarıma elverişli arazileri sayesinde Hicaz'ın önemli yerleşim merkezlerinden biri hâline gelmiştir. Ayrıca Şam-Cezire ticaret yolu üzerinde bulunması da şehrin önemini artırmıştır.[2]

Hicaz Bölgesi'nin diğer şehirlerinin aksine bol su kaynaklarına sahip olan Yesrib, bu özelliğinden dolayı "Sahranın Gülü" olarak da isimlendirilmiştir.
(bk. Dayf, *eş-Şi'rü'l-gınâ'î fi'l-Medîne*, 9)

Anavatanları Yemen olan Evs ve Hazrec kabileleri, yaşadıkları bölgede meydana gelen doğal afet sonucunda Yesrib ve civarına yerleşmiştir. Önceleri Yahudilere tabi olarak yaşayan bu kabileler, zamanla güçlenmiş ve şehrin hâkimiyetini ele geçirmiştir. Evs ile Hazrec kabilelerinin arası, şehirde varlıklarını sürdürmek isteyen Yahudilerin kışkırtmasıyla zamanla açılmış ve bunun sonucunda bu iki kabile birçok defa birbiriyle savaşmıştır. Bunlardan sonuncusu ve en kanlısı olan Buas Savaşı, Hicret'ten beş yıl önce gerçekleşmiştir.[3]

Biliyor musunuz?

İslam öncesi dönemde Yesrib'de Evs ve Hazrec kabileleri arasında yaşanan ve yüz yirmi yıl boyunca süren çatışmaların sonuncusu Buas Savaşı'dır. Benî Kurayza topraklarında vuku bulan bu savaş, Hazrec Kabilesi'ne sığınan bir yabancının Evs Kabilesi'nden biri tarafından öldürülmesiyle patlak vermiştir. Her iki taraftan pek çok ileri gelenin hayatını kaybetmesine neden olmuş ve arkasında derin bir toplumsal yorgunluk ve hüzünlü şiirler bırakmıştır. Yaşanan bu büyük yıkım, Medine halkının iç barışa duyduğu özlemi artırmış ve kısa süre sonra İslamiyet'in şehirde kabul görerek yayılmasına zemin hazırlayan en önemli tarihi dönemeçlerden biri olmuştur.

(bk. Çubukcu, "Buâs", 6/340)

Menat
Arapların Müslüman olmadan önce Cahiliye Dönemi'nde taptıkları büyük putlardan biridir. Menat putuna, Huzaa Kabilesi ile Evs ve Hazreç denilen Medineli iki kabile taparlardı.
("menat", *Dinî Terimler Sözlüğü,* 230)

Yesrib'de çeşitli inançlara mensup insanlar bir arada yaşamıştır. Şehrin hâkimiyetini elinde bulunduran Evs ve Hazrec kabilelerine mensup Arapların çoğu putperestliği benimsemiştir. Bu kişiler, putların tümüne saygı göstermekle birlikte Menat putunun diğerlerinden daha üstün olduğuna inanmışlardır. Yesribli putperestler, haccetmek için Kâbe'yi ziyaret etmiş; burada Menat'a kurbanlar kesmiş ve ibadetlerinde en çok onu yüceltmişlerdir.[4] Ayrıca Araplar arasında -sayıları az olmakla birlikte- Hz. İbrahim'in yolundan gittiğini ileri süren ve tek Allah'a (cc)* iman eden hanifler de bulunmaktadır.[5] Şehrin yerleşik halklarından olan Yahudiler ise Musevilik inancını benimsemişlerdir. Yesribli Araplar, Yahudilerin etkisiyle ilahi dinler ve peygamberlik hakkında bilgi sahibi olmuş; bu durum ileride Hz. Muhammed'in (sav)** peygamberliğini kabul etmelerini kolaylaştırmıştır.[6]

Yüce Allah Buyuruyor ki

"İbrahim, ne Yahudi idi, ne de Hristiyan. Fakat o, Hanif (Allah'ı bir tanıyan, hakka yönelen) bir müslümandı. Allah'a ortak koşanlardan da değildi."

(Al-i İmran suresi 67. ayet)

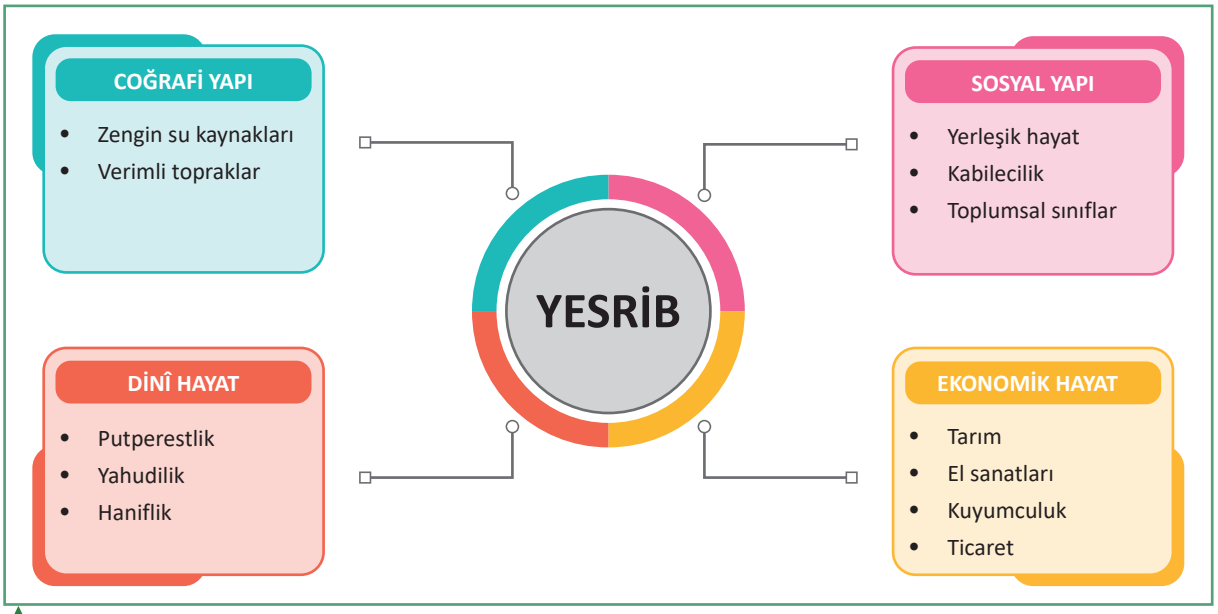
Yesrib'in sosyal yapısı, sınıfsal ve soya dayalı gruplardan oluşmuştur. Yahudiler, Yesrib'de ticaret yollarının geçtiği ve verimli arazilerin bulunduğu bölgelere yerleşmiştir.[7] Şehre daha sonra gelen putperest Araplar ise Yahudi yerleşimlerinin civarında kendi mahallelerini oluşturmuştur. Kendilerine ait bölgelerde yaşayan bu iki dinî topluluk, kendi içlerinde de birliktelik sağlayamamış ve kabilelere ayrılmıştır.

Hem dinî gruplar hem de kabileler arasında şehrin hâkimiyetini ele geçirmek için zaman zaman çatışmalar yaşanmış, bu durum asabiyet anlayışının etkisiyle zamanla büyük düşmanlıklara sebep olmuştur.[8] Özellikle kabileler arasındaki mücadeleler sonucunda şehirde gruplaşmalar oluşmuş; Evs Kabilesi, Yahudi kabilelerinden Nadiroğulları ve Kureyzaoğulları'yla Hazrec Kabilesi ise Kaynukaoğulları'yla ittifak kurmuştur. Bu durum şehirde siyasi otoritenin zayıflamasına yol açmış, bunun sonucunda güçlünün zayıfı ezdiği ve güvenliğin olmadığı bir ortam oluşmuştur.[9]

asabiyet
Câhiliye Dönemi'nde, aralarında baba tarafından kan bağı bulunan akrabanın oluşturduğu topluluğa "asabe", bu topluluğun bütün fertlerini birbirine bağlayan ve herhangi bir dış tehlikeye karşı koymak veya saldırıda bulunmak söz konusu olduğunda bütün topluluk üyelerinin harekete geçmesini sağlayan birlik ve dayanışma ruhuna da "asabiyet" denilmekteydi.
(bk. Çağrıcı, "Asabiyet", 3/453)

Yesrib'de toplum; hürler, mevali ve köleler olmak üzere üç sınıftan oluşmaktaydı. Hürler; mülk edinme, yönetime katılma ve kabilede söz sahibi olma gibi toplumsal hakların tümüne sahipti. Mevali sınıfında; azat edilmiş köle, esir ya da cariyeler de bulunmaktaydı. Bu gruptaki insanlar köle gibi alınıp satılamazdı ama hür insanların haklarına da sahip değildi. Köleler ise alınıp satılır, miras ve hibe yoluyla sahipleri değişebilirdi. Bu insanların hukuki hiçbir hakkı olmadığından bir köleye efendisi istediği gibi davranabilir ve yaptıklarından dolayı da hiçbir zaman sorumlu olmazdı. Bu sınıfsal yapı nedeniyle toplum ahlaki yönden çökmüş, şiddet ve adaletsizlik insanlar arasında sıradanlaşmıştı.[10]

Verimli toprakları ve su kaynaklarının bolluğu sayesinde Yesrib'de halkın başlıca geçim kaynağı tarım olmuştur. Yesribli Araplar hurma yetiştiriciliğinde öne çıkmıştır.[11] Yahudiler ise tarımın yanında -şehrin ticaret kervanlarının güzergâhında bulunmasından dolayı- ticaretle de uğraşmışlardır. Özellikle Benî Kaynuka ve Benî Nadir kabileleri şehirde kendi adlarıyla anılan büyük pazarlar kurmuşlardır. Bunların yanı sıra Yesribli Yahudiler; el sanatları, kuyumculuk ve savaş aletleri imalatı ile uğraşmışlardır. Özellikle tefecilik yaparak büyük servet elde eden Yahudiler şehirde bütün iktisadi alanlarda söz sahibi olmuşlardır.[12]

Bilgi Grafiği 1.1
Yesrib şehrinin coğrafi, dinî, ekonomik ve sosyal yapısı

Mekke

Hz. Muhammed'in (sav) vahye ilk muhatap olduğu Mekke, Hicaz Bölgesi'nde yer almaktadır. Mekke, etrafı dağlarla çevrili bir vadide kurulmuştur (Görsel 1.1). Kur'an'da "... **ekin bitmeyen bir vadi ...**"[13] olarak nitelenen Mekke ve çevresi, çöl karakterli bir araziye sahiptir. Sıcak ve kurak bir iklime sahip olan bölgenin doğal bitki örtüsünü dikenli bodur ağaç ve çalılıklar oluşturmaktadır. Olumsuz coğrafi şartlarına rağmen Mekke, Kâbe sayesinde dinî bir merkez olmasının yanı sıra önemli ticaret yolları üzerinde yer alması sebebiyle de gelişmiş ve bölgenin önde gelen yerleşim merkezlerinden biri hâline gelmiştir.[14]

Görsel 1.1
Mekke ve Kâbe'yi tasvir eden görsel (Temsilî)

Mekke'de yerleşik yaşam, Hz. İbrahim'in Kâbe'yi temellerinden yeniden inşa etmesiyle başlamıştır. Belli bir süre tevhit inancının yaşandığı şehre sonradan Huzaa Kabilesi hâkim olmuştur. Kabilenin reisi Amr bin Luhay, Mekke'ye bir put getirerek şehirde putperestliğin başlamasına yol açmıştır. Zamanla putperestlik şehirde yaygınlaşmış ve Kâbe, içinde ve çevresinde putların bulunduğu bir yer hâline dönüşmüştür. Bununla birlikte Mekke'de az sayıda Haniflik ve Hristiyanlık inancına mensup kişiler de vardı.[15]

panayır
Belli zamanlarda ve genellikle küçük yerleşim birimlerinde kurulan, sergi niteliğini de taşıyan büyük pazar.
(*Güncel Türkçe Sözlük*, "panayır")

Mekkeliler iklim ve arazinin tarıma elverişli olmamasından dolayı ticaretle uğraşmışlardır. Şehre hâkim olan Kureyş Kabilesi, ticarette oldukça ilerlemiş ve bu yönden diğer şehirlerdeki kabilelere üstünlük sağlamıştır. Ayrıca Mekke, Kâbe'nin Arap Yarımadası'ndaki en önemli ibadet merkezi olmasından dolayı haccetmek için gelen insanların uğrak yeri hâline gelmiştir. Bu dönemde şehirde kurulan panayırlar, ticari hayatı canlandırmıştır. Tüm bu özellikler Mekke'yi bulunduğu coğrafyada ayrıcalıklı bir noktaya taşımıştır.[16]

Biliyor musunuz?

"Kureyş'e kolaylaştırıldığı, evet, kış ve yaz seyahatleri onlara kolaylaştırıldığı için onlar, kendilerini açlıktan doyuran ve her çeşit korkudan emin kılan şu evin Rabbine kulluk etsinler."

(Kureyş suresi 1-4. ayetler)

Kureyş Kabilesi, Araplarca kutsal sayılan Kâbe'nin gözetim ve bakımını üstlendikleri için bütün kabileler onlara saygı gösterirdi; bu sayede onlar yazın Tâif'in serin yaylalarına, kışın da Yemen'in ılık bölgelerine serbestçe giderlerdi. İşte bu, Allah'ın onlara bir ihsanı idi, çünkü bu şekilde serbest dolaşma sonunda büyük ölçüde ticaret yapıyorlar ve kazanç elde ediyorlardı.

(bk. Karaman vd., *Kuran Yolu Türkçe Meâl ve Tefsir*, 5/693)

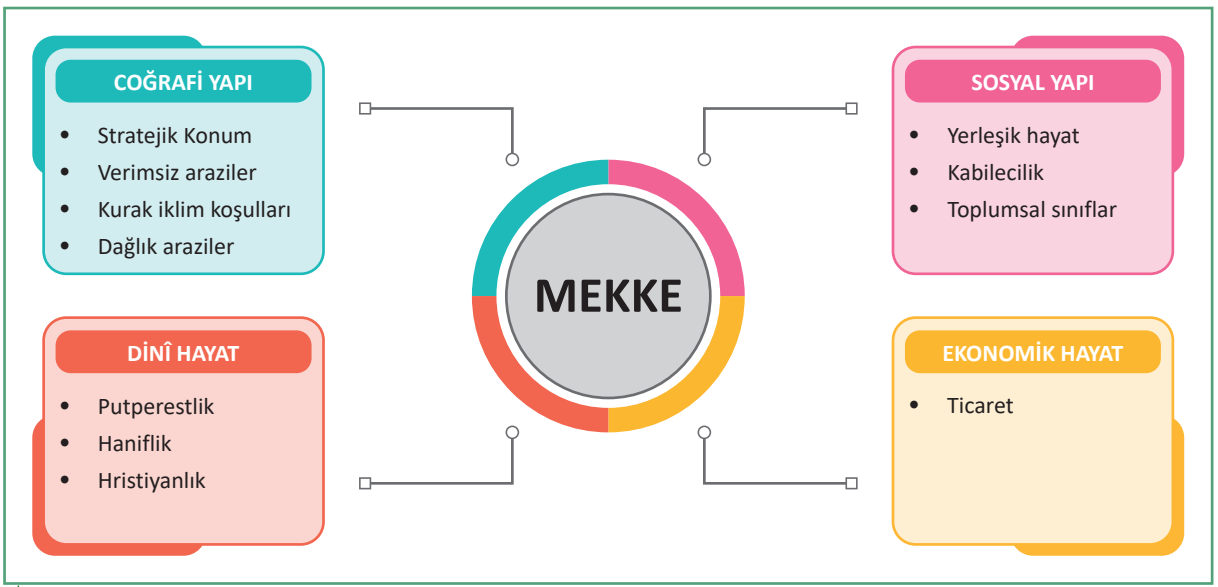
Mekke'de yerleşimin başladığı zamandan itibaren sırasıyla Güney Arabistan kökenli Amalika, Cürhüm ve Huzaa kabileleri hüküm sürmüştür. Daha sonra Peygamber Efendimiz'in dördüncü kuşaktan dedesi ve Kureyş Kabilesi'nin lideri olan Kusay bin Kilab, şehirde yönetimi ele geçirmiş ve kabilesini Mekke'nin çeşitli bölgelerine yerleştirmiştir. Ardından kabileler arasında yaşanabilecek olumsuzlukları engellemek amacıyla bir görev dağılımı yapmıştır. Şehirde bir nevi meclis görevi yapacak olan Darünnedve'yi kuran Kusay bin Kilab, Mekke'nin yönetimiyle ilgili önemli görevleri kendisi üstlenirken diğer görevleri eski sahiplerinde bırakmıştır.[17]

Kusay bin Kilab'ın ölümüyle Kureyş'in iki gruba ayrılması, şehirdeki otoriteyi zayıflatmış ve şehrin hâkimiyetini ele geçirmek isteyen bu gruplar arasında rekabeti artırmıştır.[18] Bunun sonucunda her bir kabile zenginlik ve nüfus gibi kriterlerle diğerlerinden üstün olduğunu kanıtlamaya çalışmıştır. Aralarındaki rekabetin ortaya çıkardığı adaletsiz ortam kabile içindeki bağlılığı daha da kuvvetlendirmiştir. Asabiyet anlayışının etkisiyle insanlar haklı ya da haksız olmasına bakmadan kendi kabile üyelerini ne yaparlarsa yapsınlar diğerlerine karşı savunur hâle gelmiştir. Ayrıca sınıfsal ayrımcılığın ve cinsiyetçiliğin hüküm sürdüğü Mekke'de halk; hür, mevali ve köle olmak üzere sınıflara ayrılmıştır. Kadınlara ikinci sınıf insan gibi davranılmış bazı kabilelerde kız çocukları diri diri toprağa gömülmüştür.[19]

Yüce Allah Buyuruyor ki

"Onlardan birine bir kız müjdelendiğinde, öfkelenerek yüzü mosmor kesilir. (Aklınca) verilen müjdenin kötülüğünden dolayı halktan gizlenir. Böyle bir alçaltıcı duruma rağmen onu yanında mı tutsun yoksa toprağa mı gömsün! Görün işte, ne kötü yargıda bulunuyorlar!"

(Nahl suresi 58-59. ayetler)

Bilgi Grafiği 1.2
Mekke şehrinin coğrafi, dinî, sosyal ve ekonomik yapısı

Taif

Hicaz'ın önemli şehirlerinden biri olan Taif, Mekke'nin 88 km güneydoğusunda yer almaktadır. Şehir, denizden yaklaşık 1700 metre yükseklikteki Serat Sıradağları'nın doğu yamacında, Gazvan Dağı'nın güney eteklerinde kurulmuştur (Görsel 1.2). Taif; Arabistan'a kuzeydoğu, batı ve güneyden gelen yolların kesişme noktasında yer almaktadır. Bu özelliğinden dolayı Taif, Haremeyn'e açılan doğu kapısı olarak görülmüştür. Şehirde zengin su kaynakları ile verimli arazilerin olduğu çok sayıda vadi bulunmaktadır. Hicaz'ın diğer şehirlerine göre daha serin bir iklime sahip olan Taif, Kureyş zenginlerinin pek çoğu tarafından sayfiye olarak kullanılmıştır.[20]

sayfiye
Yaz mevsimini geçirmek için gidilen yer veya ev.
(*Güncel Türkçe Sözlük*, "sayfiye")

Görsel 1.2 Taif'in günümüze ait bir görseli

Taif'te arazi yapısı ve iklimin elverişli olmasından dolayı halkın çoğunluğu yerleşik hayat tarzını benimsemiş ve tarımla uğraşmıştır. Ağaçlık alanları, meyve bahçeleri ve bostanlarıyla ünlenen şehir bölgenin meyve ve sebze ihtiyacını karşılamıştır. Taifliler, tarımın yanı sıra hayvancılık, ticaret ve el sanatlarıyla da geçimini sağlamış; özellikle deri işlemeciliğindeki ustalıklarıyla Arap Yarımadası'nda tanınmıştır. Ayrıca ticaret yolları üzerinde bulunması, tarımsal üretimin çok ve çeşitli olması sayesinde şehirde ticaret gelişmiş, bu durum Mekke ile aralarında rekabete yol açmıştır. Taifliler, tarım ve ticaret sayesinde zenginleşmiş; elde ettikleri gelirlerle tefecilik yapmaya başlamışlardır. Taif halkının ticaretteki bu ilerlemesi Yahudilerin dikkatini çekmiş, bir süre sonra Yahudiler de şehre yerleşmeye başlamıştır.[21]

? Biliyor musunuz?

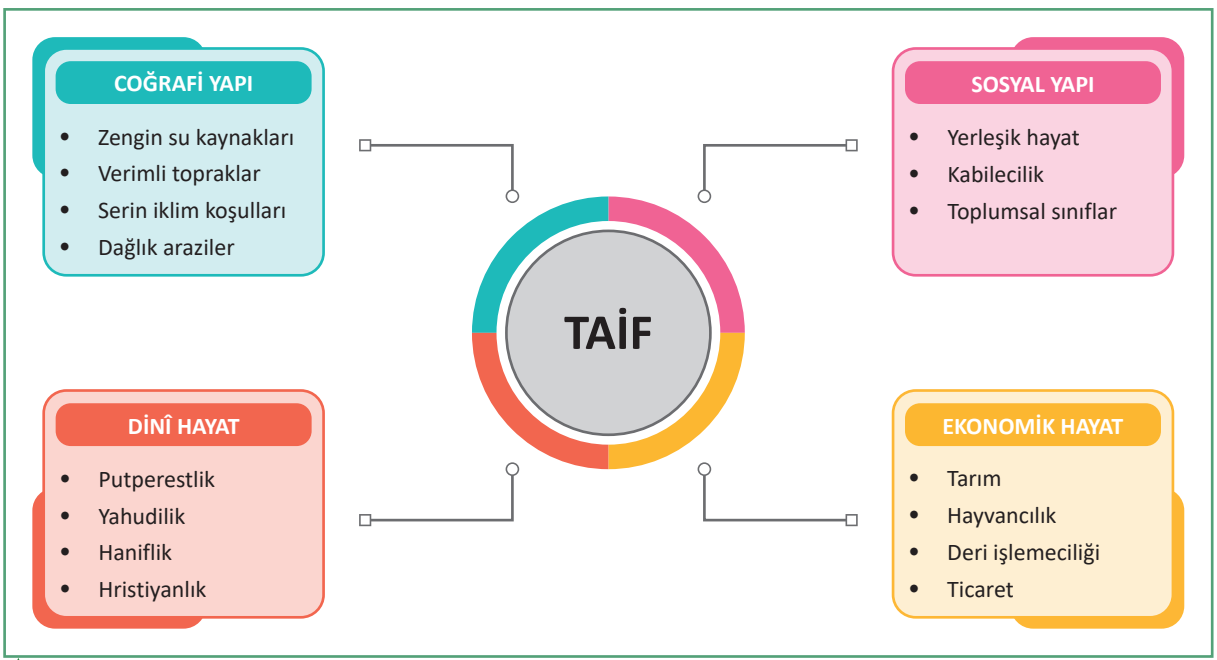
Taif şehrinin etrafına Benî Sakif Kabilesi tarafından surlar inşa edilmiştir. Bundan dolayı şehir "surlarla çevrili" anlamına gelen Taif ismiyle adlandırılmıştır.

(bk. Küçükaşcı, "Tâif", 39/443)

Kabilecilik anlayışının hâkim olduğu Taif'te Arap kökenli Benî Sakif Kabilesi nüfusun çoğunluğunu oluşturmuş, şehirdeki mevali ve kölelerin yanı sıra az sayıda Yahudi de yaşamıştır. Şehirde erken dönemden itibaren evlilik yoluyla Benî Sakif ve Kureyş kabileleri arasında akrabalık ilişkileri kurulmuştur. Kureyş Kabilesi'nin ileri gelenleri Taif'te geniş arazilere sahip olmuştur. Ancak bu durum iki şehrin halkı arasında ticari, siyasi ve dinî alanlardaki rekabeti önlemeye yeterli olmamıştır.[22]

Benî Sakif Kabilesi'nin hâkimiyetinden sonra Taif, hem dinî hem de ticari bir merkez olan Mekke'nin ardından Hicaz Bölgesi'nin en önemli şehri hâline gelmiştir. Halkının zengin olması ve bolluk içinde yaşaması şehrin kültürel hayatının gelişmesine katkı sağlamıştır. Okuma yazma bilenlerin oranının bölgenin diğer şehirlerinden fazla olduğu Taif'te önemli şairler ve hekimler yetişmiştir.[23]

Cahiliye Dönemi'nde Taif'te yaygın dinî anlayış Arap Yarımadası'nın genelinde özellikle de Hicaz Bölgesi'nde olduğu gibi putperestlikti. Bunun dışında -sayıları az da olsa- Yahudi, Hristiyan ve hanifler de yaşamıştır. Putperest Taifliler, Mekke'nin Arabistan'da önemli bir dinî merkez hâline gelmesinden rahatsız olmuş; Kâbe'ye rakip olarak içinde Lat putunun bulunduğu bir mabet inşa etmiştir. Putperestliği tıpkı Mekkeliler gibi ticari bir boyuta taşıyan Taifliler bundan dolayı İslam'ı bir tehdit olarak görmüş ve Hz. Muhammed'in (sav) İslam davetini sert bir şekilde reddetmiştir. Bölgede sosyal hayatın neredeyse her alanını etkisi altına alan Cahiliye kültürü Taiflilerin İslam'ı benimseme sürecini geciktirmiştir.[24]

Bilgi Grafiği 1.3
Taif şehrinin coğrafi, dinî, sosyal ve ekonomik yapısı

Etkinlik - 2

30 dk

Adı	Hicaz'ın Üç Şehri
Amaç	Yesrib, Mekke ve Taif arasındaki benzerlikleri ve farklılıkları listeleyebilme

Yönerge

1. *Öğretmeninizin rehberliğinde dörder kişilik gruplara ayrılınız.*
2. *Grup arkadaşlarınızla Yesrib, Mekke ve Taif'in coğrafi, dinî, ekonomik ve sosyolojik açıdan benzer ve farklı özelliklerini incelemek için yandaki karekodu okutunuz. Edindiğiniz bilgilerden hareketle aşağıdaki tabloyu doldurunuz.*
3. *Yesrib, Mekke ve Taif'in özellikleri arasındaki ilişkiyi odaklı ve gayretli bir şekilde ele alınız.*
4. *Yesrib, Mekke ve Taif'in İslam'dan önceki dönemde sahip olduğu özellikler arasındaki benzerlik ve farklılıklara dayalı olarak çıkarım yapınız.*
5. *Seçtiğiniz bir grup sözcüsü aracılığıyla hazırladığınız tabloyu sınıf arkadaşlarınızla paylaşınız.*

Benzerlikler	Farklılıklar
Üç şehir de Arap Yarımadası'nda yer alır.	Mekke'de ticaret, Yesrib'de tarım ön plandadır.

Değerlendirme: *Aşağıdaki öz değerlendirme formunda yer alan değerlendirme ölçütlerinden sizi en iyi yansıtan cevabı işaretleyiniz.*

ÖZ DEĞERLENDİRME FORMU			
DEĞERLENDİRME ÖLÇÜTLERİ	**EVET**	**KISMEN**	**HAYIR**
1. Grup çalışmasına aktif bir şekilde katıldım.			
2. Yesrib, Mekke ve Taif şehirlerinin benzer özelliklerini yazdım.			
3. Yesrib, Mekke ve Taif şehirlerinin farklı özelliklerini yazdım.			
4. Grup çalışması sırasında ortaya koyulan görüşleri dikkatle dinledim.			
5. Tabloda doldurduğum bilgilerin doğruluğunu kontrol ettim.			

Kontrol Noktası

Aşağıdaki tabloda yer alan özellikleri dikkatlice okuyunuz. Özelliği taşıyan şehir ya da şehirlerin kutucuğunu onaylama işareti (☑) ile işaretleyiniz. Birden fazla kutuyu işaretleyebilirsiniz.

ÖZELLİKLER	YESRİB	MEKKE	TAİF
Putperestlik yaygındır.			
Kabilecilik anlayışı hâkimdir.			
Volkanik arazi yapısına sahip olmasından dolayı yer altı suyu bakımından zengindir.			
Halkın refah ve bolluk içinde yaşaması kültürel hayatın gelişmesine zemin hazırlamıştır.			
Bahçeleriyle ünlenmiştir.			
Toplumda sosyal sınıf ayrımı vardır.			
Halkın başlıca geçim kaynağı tarım ve hayvancılıktır.			
Hanif inancına mensup olanlar yaşamaktadır.			
Yahudi nüfusunun yoğun olduğu yerdir.			
İdari görevleri kabileler arasında paylaştırmışlardır.			
Halkı ticarette ilerlemiş ve diğer kabilelere bu açıdan üstünlük sağlamıştır.			
Kurak ve verimsiz topraklara sahiptir.			
Toplumda Cahiliye kültürü yaygındır.			

1.2. YESRİB'DEN MEDİNE'YE

Konuya Başlarken

Hz. Peygamber ile Yesribliler arasında gerçekleşen Akabe Biatleri'nin sebepleri neler olabilir? Düşüncelerinizi sınıf arkadaşlarınızla paylaşınız.

Akabe Biatleri

İslam'ın yayılmasından rahatsız olan müşrikler, Hz. Muhammed'i (sav) tebliğ vazifesinden vazgeçirmek ve Müslümanları dinlerinden döndürmek için her türlü baskı yöntemine başvurmuşlardır. Hakaret, iftira ve alay gibi psikolojik saldırılar zamanla korumasız Müslümanlara yönelik ağır fiziksel işkencelere dönüşmüştür. Müslümanların inançlarındaki kararlılığı kıramayan müşrikler, üç yıl süren şiddetli bir ekonomik ve sosyal boykot başlatmışlardır. Tüm bu zorlamalara rağmen İslam'ın yayılmasını engelleyemeyen müşrikler, baskılarını Hz. Peygamber'i öldürmeyi planlayacak kadar ileri götürmüşlerdir. Yaşanan bu sistematik şiddetten dolayı Mekke, Müslümanlar için güvenli bir yer olmaktan çıkmıştır. Bu ağır şartlar altında Hz. Peygamber hem Müslümanların can güvenliğini sağlamak hem de İslam'ı özgür bir ortamda tebliğ edebilmek amacıyla yeni bir yurt arayışına yönelmiştir.[25]

Paylaşalım

Yesriblilerin İslam'la tanışmasının Müslümanlar açısından önemi neler olabilir? Düşüncelerinizi sınıf arkadaşlarınızla paylaşınız.

Etkinlik - 3

20 dk

Adı	Yesribliler ile Ahitleşme
Amaç	Akabe Biatleri'ni anlayabilme

Ön Hazırlık

1. *Biat kavramının anlamını, Akabe Biatleri'ne götüren sebepleri ve Akabe Biatlerinin önemini araştırınız.*
2. *Araştırmanızda TDV İslâm Ansiklopedisi'ni kullanabilirsiniz.*

Yönerge *Ulaştığınız bilgileri ilgili alana yazınız.*

Biat Kavramı	Akabe Biatleri'nin Sebepleri	Akabe Biatleri'nin Önemi

Değerlendirme: *Yazdığınız bilgileri sınıf arkadaşlarınızla paylaşınız. Varsa hatalı bilgileri öğretmen rehberliğinde düzeltiniz, eksiklikleri tamamlayınız.*

Biat, sözlükte "birinin hâkimiyetini kabul etme ve emirlerine bağlılığını bildirme" anlamlarına gelir.[26] Hz. Peygamber Dönemi'nde ise "dinî hükümlere bağlı kalma ve Allah Resulü'ne itaat etme" anlamlarında kullanılmıştır.[27] Müslümanlar için yeni bir yurt arayışına giren Hz. Peygamber nübüvvetin on birinci yılına rastlayan hac mevsiminde Yesrib halkından altı kişilik bir grupla Akabe mevkisinde görüşmüştür (Görsel 1.3). Burada yapılan görüşme sonunda Hazrec Kabilesi'ne mensup bu grup, İslam'ı kabul etmiş ve ertesi yıl aynı yerde görüşmek üzere Hz. Peygamber ile sözleşmiştir. Akabe'de yaşanan bu hadise, Yesrib halkının İslam'ı yakından tanımasını sağlayacak ilk adım olmuştur. Bu görüşmenin arkasından taraflar birer yıl arayla aynı yerde iki defa daha bir araya gelmiş ve bu görüşmelerde karşılıklı sözler verilmiştir. Hz. Muhammed (sav) ile Yesribliler arasında 620-622 yıllarında gerçekleşen bu ahitleşmelere Akabe Biatleri denilmiştir. Bu biatler sonucunda Yesrib'in İslam Devleti'nin merkezi olması süreci başlamıştır.[28]

Görsel 1.3
Akabe Biatleri'nin yapıldığı yerde daha sonra inşa edilen mescit

Akabe'de Hz. Peygamber ile gerçekleşen ilk görüşmenin ardından Hazrecliler, Resulullah'a verdikleri sözü tutmuş ve İslam'ı Yesrib'de yaymak için çalışmaya başlamıştır. Onların gösterdiği bu faaliyetler sonucunda Yesrib'de bazı kişiler kısa sürede Müslüman olmuştur. Bunlar arasından on Hazrecli ve iki Evsli, Mekke'deki ilk görüşmeden yaklaşık bir yıl sonra -Hz. Peygamber'le sözleştikleri gibi- tekrar Akabe'ye gelmiştir. 621 yılında Hz. Peygamber ve Yesribliler arasında yaşanan bu hadiseye I. Akabe Biatı denmiştir.[29] Peygamber Efendimiz, Musab bin Umeyr ve Abdullah bin Ümmü Mektum'u Yesrib halkına İslam'ı öğretmesi için görevlendirmiştir. Musab'ın bir yıl boyunca gösterdiği çabalar neticesinde Yesrib'in iki büyük reisi Sad bin Muaz ile Üseyd bin Hudayr başta olmak üzere Yesriblilerin çoğu Müslüman olmuştur. Böylece Yesrib İslâm'ın merkezi olmaya elverişli hâle gelmiştir.

Yesriblilerin I. Akabe Biatı'nda Hz. Peygamber'e Verdiği Sözler

Hiçbir şeyi Allah'a (cc) eş koşmamak » Hırsızlık ve zina yapmamak » Çocuklarını öldürmemek » Birbirlerine iftira etmemek » Resulullah'ın emirlerine uymak

Bilgi Grafiği 1.4

Akabe Biatleri'nin İslam'ın yayılmasındaki ve Medine'ye hicretteki önemi ile ilgili videoya ulaşmak için karekodu okutabilirsiniz.

I. Akabe Biatı'ndan bir yıl sonra yetmiş beş kişi Hz. Peygamber'le görüşmek için Akabe mevkisine gelmiştir. Burada Hz. Muhammed (sav) ve Abbas ile bir araya gelen Yesribliler, bu görüşmede Peygamber Efendimiz'i Yesrib'e davet etmiştir. Bunun üzerine Peygamberimizin amcası Abbas, onlara eğer Hz. Muhammed'i (sav) düşmanlarına karşı canları pahasına koruyacaklarsa daveti kabul edeceklerini söylemiştir. Sonrasında Resulullah bir konuşma yapmış ve onlardan dinin emirlerine bağlı kalmalarını istemiştir. Yesribliler de Hz. Peygamber'in isteklerinin tümüne uyacaklarına dair yemin etmiş ve böylece iki taraf arasında II. Akabe Biatı olarak adlandırılan anlaşma yapılmıştır.[30]

Yazalım

Bir kişinin sorumluluk alması hangi motivasyona dayanabilir? Tahminlerinizi yazınız.

.....

.....

II. Akabe Biatı'nın ardından Peygamber Efendimiz, Yesribliler arasından on iki temsilci seçmiş ve Hazrec Kabilesi'nden Esad bin Zürare'yi onlara başkan olarak tayin etmiştir. Hz. Peygamber; bu temsilcilerden Yesrib'deki Müslümanlarla ilgilenmelerini, orada yaşanan gelişmeleri kendisine ulaştırmalarını ve İslam'ı tebliğe devam etmelerini istemiştir.[31]

Bilgi Grafiği 1.5

Etkinlik - 4

20 dk

Adı	Akabe'de Atılan Temeller
Amaç	Akabe Biatleri'nin özelliklerini belirleyebilme

Yönerge

1. *Öğretmen rehberliğinde ikişer kişilik gruplara ayrılınız.*
2. *Aşağıdaki ifadelerin hangi biat için geçerli olduğunu grup arkadaşınızla belirleyiniz. Her ifade için uygun olan kutucuğu onaylama işareti (☑) ile işaretleyiniz.*

İfadeler	Akabe Biatı	
	I	II
Hz. Peygamber ile Yesribliler arasında ilk bağ kurulmuştur.		
Savaşla ilgili hususların da yer almasıyla İslam Devleti'nin temelleri atılmıştır.		
Medine'ye hicretin önü açılmış, hicret başlamıştır.		
Medine'de İslam toplumunun inşası için ilk adımlar atılmıştır.		
Yesribliler Hz. Peygamber'i ve Müslümanları koruyacaklarına söz vermişlerdir.		
Bu biat Peygamber Efendimiz'e olan güvenin göstergesidir.		
Yesrib'de tebliğ faaliyetleri hız kazanmıştır.		
Hz. Peygamber'in dinî ve siyasi liderliğinin kabulüdür.		

Değerlendirme: *Aşağıdaki öz değerlendirme formunda yer alan değerlendirme ölçütlerinden sizi en iyi yansıtan cevabı işaretleyiniz.*

ÖZ DEĞERLENDİRME FORMU			
DEĞERLENDİRME ÖLÇÜTLERİ	**EVET**	**KISMEN**	**HAYIR**
1. Grup çalışmasına aktif bir şekilde katıldım.			
2. Tabloda verilen bilgiler ile biatler arasında ilişki kurdum.			
3. İlgili kutucuğu işaretledim.			
4. Grup arkadaşımla iş birliği yaptım.			
5. Bilgilerin doğruluğunu öğretmen rehberliğinde kontrol ettim.			

Yeni Bir Yurt Arayışı: Hicret

615 yılında on beş kişilik bir grup Habeşistan'a hicret etmiştir.
(bk. Önkal, "Hicret", 17/459)

Hz. Muhammed (sav), müşriklerin baskı ve eziyetlerinden kurtulmak için Müslümanlara yeni bir yerleşim yeri arayışına başlamış; öncelikle hem anne tarafından akrabalarının bulunması hem de Mekke'ye yakınlığı nedeniyle Taif'e gitmiştir. Ancak Resulullah, orada yaptığı görüşmelerden olumlu bir sonuç alamamış; bunun üzerine farklı şehirlerden hac amacıyla Mekke'ye gelen insanlarla görüşerek onları İslam'a davet etmiştir. Yesribli bir grup bu görüşmeler sonucunda Müslüman olmuş ve Hz. Muhammed (sav) ile Yesribliler arasında Akabe'de gerçekleşen bu görüşme Müslümanların Yesrib'e yapacağı hicretin ilk adımı olmuştur.[32]

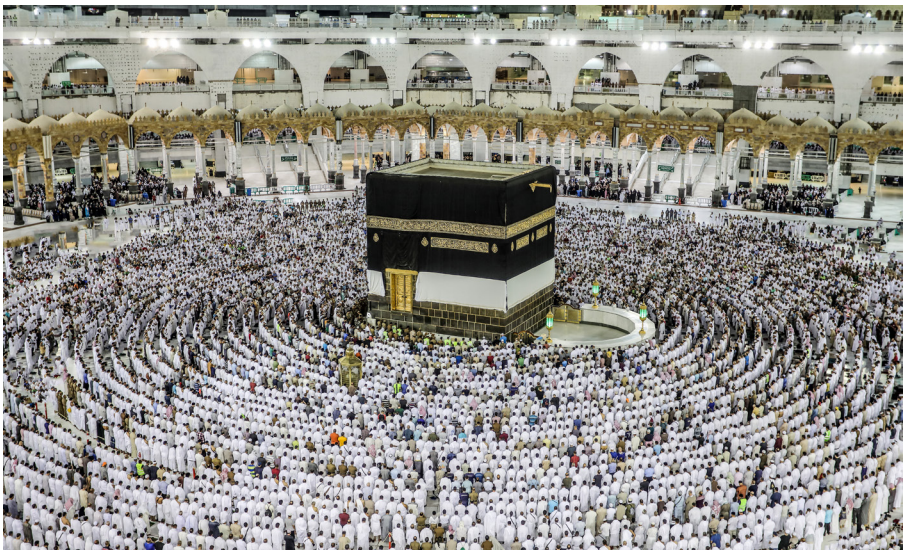
Peygamber Efendimiz, II. Akabe Biatı'ndan kısa bir süre sonra hicret etmeleri için Müslümanlara izin verildiğini bildirmiştir.[33] Müşrikler, Müslümanların Yesrib'de güçlenecekleri endişesiyle hicret etmelerini engellemeye çabalamış ve inananlar üzerindeki baskılarını daha da artırmıştır. Bunun üzerine Müslümanlar, müşriklere sezdirmeden Mekke'den ayrılmaya çalışmıştır.

Yüce Allah Buyuruyor ki

"Zulme uğradıktan sonra Allah yolunda hicret edenlere gelince, elbette onları dünyada güzel bir şekilde yerleştiririz. Ahiret mükâfatı ise daha büyüktür. Keşke bilselerdi."

(Nahl suresi 41. ayet)

Müşriklerin engelleme girişimlerine rağmen Müslümanların çoğu vakit kaybetmeden Yesrib'e doğru yola çıkmıştır. İlk hicret edenler Amir bin Rebia ve hanımı Leyla binti Ebu Hasme'dir. Ardından Abdullah bin Cahş ve beraberindekiler Yesrib'e hicret etmiştir.[34] Yapılan eziyet ve engellemelere tepki olarak Hz. Ömer müşriklerin gözü önünde Kâbe'yi (Görsel 1.4) tavaf edip iki rekât namaz kıldıktan sonra Yesrib'e doğru yola çıkmıştır.[35]

Görsel 1.4 Kâbe'nin günümüze ait bir görseli

Müslümanların çoğunun hicret etmesiyle Mekke'de Peygamber Efendimiz ile birlikte Hz. Ali ve Hz. Ebu Bekir'in de aralarında bulunduğu az sayıda sahabi kalmıştır. Yolculuk hazırlıklarına başlayan Hz. Muhammed'in (sav) de hicret edeceğini haber alan müşrikler Darünnedve'de toplanmış ve Resulullah'ı öldürmeye karar vermiştir. Bu durumun kabileler arasında bir kan davasına neden olmasından çekinen müşrikler, Resulullah'ı öldürmek amacıyla her kabileden bir kişinin yer aldığı bir grup oluşturmuştur.[36]

Müşriklerin planını haber alan Peygamber Efendimiz, bir an önce yolculuk hazırlıklarını tamamlamış; gittiğinin anlaşılmaması için Hz. Ali'den kendi yerine evde kalmasını, yatağına yatmasını ve Peygamber Efendimiz'e verilen emanetleri sahiplerine teslim etmesini istemiştir. Geceleyin müşriklere sezdirmeden evden çıkan Hz. Muhammed (sav) kendisine yol arkadaşı olarak seçtiği, yakın dostu Hz. Ebu Bekir ile Yesrib yolunun ters istikametinde bulunan Sevr Dağı'nda buluşmuştur. Bu esnada Hz. Muhammed'i (sav) ellerinden kaçırdıklarını anlayan müşrikler hemen harekete geçmiş, tuttukları iz sürücülerle onları aramaya koyulmuştur. Bir yandan da onları bulana büyük miktarda ödül vereceklerini dört bir yana duyurmuşlardır. Kendilerini müşriklerin Yesrib yolunda arayacaklarını tahmin eden Hz. Peygamber ve Hz. Ebu Bekir, Sevr Dağı'ndaki bir mağarada üç gün süreyle saklanmıştır[37] (Görsel 1.5). Bu süre içerisinde Hz. Ebu Bekir'in kızı Esma mağaraya yiyecek taşımış, oğlu Abdullah Mekke'den aldığı haberleri Peygamber Efendimiz'e ulaştırmıştır. Hz. Ebu Bekir'in azatlı kölesi Amir bin Füheyre ise koyun sürüsünü mağara çevresinde gezdirerek izleri yok etmiş ve onlara süt ile yiyecek götürerek yardımcı olmuştur.[38]

Hz. Peygamber, Medine'ye sadece can güvenliğini sağlamak için gitmemişti. 0, aynı zamanda müşriklerle mücadelenin yeni bir safhasını başlatmak için Medine'ye gitmişti. Resulullah, Medine'ye gitmekle Mekke müşriklerini dize getirecek bir merkez seçmişti.
(bk. Demircan, *Nebevî Direniş Hicret*, 85)

Görsel 1.5
Sevr Dağı'ndan bir görünüm

Müşrikler mağaranın yanına kadar gelmişti. Dışarıdaki ayak seslerini duyan Hz. Ebu Bekir, yakalanma korkusuyla büyük bir endişeye kapılarak, "**Ey Allah'ın Elçisi! Eğilip baksalar bizi fark edecekler**" demiştir. Hz. Peygamber ise Tevbe suresi 40. ayette de zikredildiği üzere "**Üzülme, şüphesiz Allah bizimle beraberdir.**" diyerek arkadaşını teselli etmiştir. Mağaranın girişinin örümcek ağıyla örülmüş olduğunu gören müşrikler içeriye bakmadan dönüp gitmiştir.

Sevr Dağı'nda geçirilen üç günün sonunda Hz. Peygamber, Hz. Ebu Bekir ve Amir bin Füheyre'den oluşan kafile, Abdullah bin Uraykıt'ın rehberliğinde Yesrib'e doğru yola çıkmıştır. Üç gün geçmesine rağmen Peygamber Efendimiz'in yerini tespit edemeyen müşrikler arama çalışmalarını hafifletmiş ancak Resulullah'ın peşini bırakmamışlardır.[39] Bunun üzerine kafile, Yesrib'e güvenli bir şekilde ulaşabilmek için işlek yollar yerine farklı bir güzergâh takip etmiştir.

Bazen sarp dağ geçitlerinden, bazen de çölün içinden geçmiştir (Görsel 1.6). Resulullah, herkesin kullandığı yoldan gitmeyerek takipçileri şaşırtmış ve onlara karşı zaman kazanmıştır. Kafile, müşriklerin tüm çabalarına ve yaşanan zorluklara rağmen Yesrib'e bir saatlik mesafede yer alan Kuba mevkiine varmıştır. Hz. Peygamber, Amr bin Avfoğulları'ndan Külsûm bin Hidm'in evinde konaklamış ve Kuba'da bir mescit inşa ettirerek cuma günü buradan ayrılmıştır. Ranuna Vadisi'ne ulaştığında Salim bin Avf kabilesinin bulunduğu bölgede ilk Cuma namazını kıldırmış ve namazın ardından Yesrib şehrine ulaşmıştır. Yesrib halkı büyük bir sevinç ve heyecanla Hz. Peygamber'i karşılamış, böylece Müslümanlar için dönüm noktası olan hicret gerçekleşmiştir.[40]

Görsel 1.6 Hicret güzergâhı (Temsilî)

Kontrol Noktası

Hicret'in sebepleriyle ilgili çıkarımlarınızı yazınız.

1.3. İSLAM DEVLETİ'NİN MERKEZİ

Konuya Başlarken

Müslümanları Medine'de bekleyen zorluklar neler olabilir? Tahminlerinizi yazınız.

Mescid-i Nebevi'nin İnşası ve İşlevleri

Peygamber Efendimiz Medine'ye hicret edince Medineli Müslümanların her biri onu evinde misafir etmek istemiştir. Ancak Hz. Peygamber, bir tercih yaparak onları gücendirmemek için devesinin çökeceği yere en yakın eve misafir olacağını söylemiş; ardından Kasva adındaki devesini serbest bırakmıştır. Kasva, Neccaroğulları'nın evlerinin önünde hurma kurutulan bir düzlükte çökmüştür. Resulullah, Sehl ve Süheyl adlarında iki yetim çocuğa ait olan bu arsayı satın almıştır. Hz. Muhammed (sav), devesinin çöktüğü arsaya bir mescit inşa edilmesini istemiş ve yapımında sahabe ile birlikte kendisi de çalışmıştır. Resulullah bu süreçte mescit yapılan bölgeye en yakın yer olan Ebu Eyyüb Ensari'nin (Halid bin Zeyd) evine yerleşerek burada yedi ay misafir olarak kalmıştır. Mescid-i Nebevi'nin inşası bittikten sonra bu mescit Medine'deki dinî, siyasi, ekonomik birçok faaliyetin merkezi hâline gelmiştir[41] (Görsel 1.7).

Ebu Eyyüb Ensari'ye Hz. Peygamber'i evinde misafir etmesinden dolayı "Mihmandâr-ı Nebî" denilmiştir. (bk. Algül, "Ebû Eyyûb el-Ensârî", 10/124)

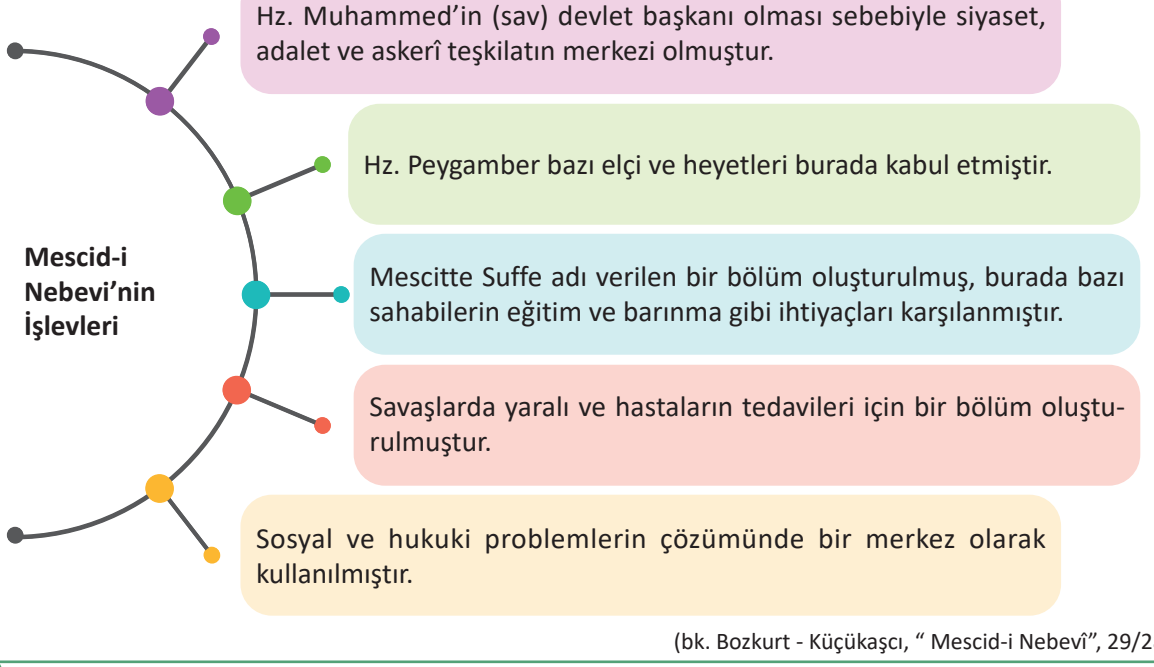
Görsel 1.7
Mescid-i Nebevi'nin günümüze ait bir görseli

Mescid-i Nebevi'nin tamamlanmasının ardından Hz. Peygamber, Müslümanlar arasındaki birlik ve beraberliği güçlendirmek amacıyla mescidin hemen yanına bir bölüm oluşturulmasını istemiştir. Suffe adı verilen bu mütevazı yapıda fakir ve kimsesiz Müslümanların

eğitim, barınma, yeme ve içme gibi temel ihtiyaçları karşılanmış ve burada konaklayanlara Ashabısuffe adı verilmiştir[42] (Görsel 1.8). Ashabısuffe'nin eğitim ve öğretim işleriyle bizzat ilgilenen Peygamber Efendimiz; Suffe'de dersler vermiş, ayrıca onlara yazı yazmayı ve Kur'an okumayı öğretmek üzere bazı sahabileri görevlendirmiştir. Böylece Suffe kısa zamanda bir eğitim kurumu hâline gelmiştir. Sahabeden bazıları burada kalanlara imrenerek Hz. Peygamber'e yakınlığından dolayı zaman zaman Suffe'de kalmışlardır. Ayrıca Medine'ye geldiklerinde kalacak yeri olmayanlar burada misafir edilmiş, ilerleyen zamanlarda farklı bölgelerden gelen bazı heyetler de burada ağırlanmıştır.[43]

Görsel 1.8 Ashabısuffe toplantısı (Temsilî)

(bk. Bozkurt - Küçükaşcı, " Mescid-i Nebevî", 29/288)

Bilgi Grafiği 1.6

Muahat

Muahat sözlükte "biriyle kardeş olmak, birini kardeş edinmek" anlamlarına gelir. Medine'de gerçekleştirilen önemli faaliyetlerden biri de Mekkeli ve Medineli Müslümanların kardeş ilan edilmesidir. Allah Resulü bu yolla muhacir ve ensar arasındaki bağları güçlendirmiş, sahip oldukları birçok şeyi arkalarında bırakarak hicret eden Mekkeliler bu sayede kendilerini daha güvende hissetmiştir. Yüce Allah, ensar ve muhacir arasındaki muahatı överek şöyle buyurmuştur: **"İman edip hicret eden ve Allah yolunda mallarıyla, canlarıyla cihad edenler ve (muhacirleri) barındırıp (onlara) yardım edenler var ya, işte onlar birbirlerinin velileridir..."**[44] Her iki tarafın birbirini kardeş kabul etmesi müşriklere karşı vakarlı bir duruşu da beraberinde getirmiştir.[45]

Hicret sonucunda evini, işini, malını ve sahip olduğu imkânları geride bırakan Mekkeliler, Hz. Peygamber tarafından oluşturulan manevi kardeşlik sayesinde Medine'de yeni bir hayat kurma şansını yakalamıştır. Resulullah'a gönülden bağlı olan ensardan bazıları evini, bazıları işini, bazıları ise tüm malını muhacirlerle paylaşmak isteyerek büyük bir dayanışma örneği göstermiştir. Peygamber Efendimiz, tarım ve ticarette mülkiyeti ensarda kalmak üzere muhacirlerin emekleri karşılığında kazanca ortak olabileceklerini bildirmiş böylece birlikte çalışılıp elde edilen kazanç paylaşılmıştır. Ensar ve muhacir arasındaki bu dayanışma Müslümanların sosyal ve ekonomik açıdan toparlanmasına büyük katkı sağlamıştır.

ensar
Hicret sırasında Hz. Peygamber'e ve Mekke'den Medine'ye göç eden Müslümanlara kucak açıp onları misafir eden Medineli Müslümanlar.

muhacir
Mekke'den Medine'ye hicret eden Hz. Muhammed ve arkadaşları

("ensar"; "muhacir", *Dinî Terimler Sözlüğü*,76, 243)

Etkinlik - 5

20 dk

Adı	Kardeşlik Payı: Sorundan Sorumluluğa
Amaç	Ortaya çıkan problemlerin çözümünde sürdürülebilir adımlar atmanın önemini yorumlayabilme

Yönerge

Aşağıdaki metni okuyunuz ve soruları metinden yola çıkarak cevaplayınız.

Hicret'in ardından Medine'de baş gösteren barınma ve geçim sıkıntısı geçici yardımlarla çözülmemiştir. Mülkiyet hakkının gözetildiği, emeğin değer bulduğu ve kazancın paylaşıldığı sürdürülebilir bir ekonomik modelle kalıcı olarak çözüme kavuşturulmuştur.

Geçici Çözüm: Muhacirlere sadece günlük yemek ve barınma yardımı yapmak.

Sürdürülebilir Çözüm: Muhacirlerin emek verip kazanca ortak oldukları bir iş modeli kurmak.

1. **Siz de bugün okulunuzda veya çevrenizde gördüğünüz bir problem için (kâğıt israfı, kütüphanedeki kitap eksiği, okul bahçesinin bakımsızlığı vb.) kalıcı bir çözüm düşününüz. Planlamanızı yaparken aşağıdaki maddeleri dikkate alınız.**

- Bu çözüm geçici mi yoksa kalıcı mı sonuçlar üretiyor?
- Çözümde yardımlaşma ve adalet sağlanıyor mu?
- Bu karar gelecek nesilleri ve onların haklarını koruyor mu?

Belirlenen Sorun: .....
Geçici Çözüm : .....
Sürdürülebilir Çözüm : .....

2. **Günlük hayatınızda dayanışmaya olan ihtiyacın hangi durumlarda ön plana çıktığına dair gözlemlerinizi sınıf arkadaşlarınızla paylaşınız.**

Değerlendirme: *Medine'deki Müslümanların yaptığı gibi bugün de sürdürülebilir adımlar atmak önemlidir; çünkü*

.....

.....

.....

Medine Vesikası ve Medine Pazarı'nın Kurulması

Medine'ye hicretin ardından Müslümanların inançlarını burada özgürce yaşamaya başlaması, Mekke'deki müşrikleri rahatsız etmiştir. Müslümanların zamanla güçlenmesinden tedirgin olan müşrikler, onları Medine'ye saldırmakla tehdit etmiştir. Ayrıca Medine'de Yahudilerin yaşaması da Müslümanların güvenliği için bir adım atılmasını gerekli kılmıştır. Peygamber Efendimiz bu tehditler karşısında Müslümanların güvenliğini sağlamak ayrıca şehirde adaleti ve düzeni tesis etmek amacıyla bir çözüm aramaya başlamıştır. Bu amaçla Medine'de yaşayan Müslümanlar, Yahudiler ve müşrikler arasında yapılan görüşmeler sonucunda bir anlaşma imzalanmıştır. Medine Vesikası olarak adlandırılan bu anlaşma ile Medine'de yaşayan Müslümanların yanı sıra şehir halkının tümünün birbirleriyle ve yabancılarla olan ilişkileri düzenlenmiştir.[46]

Medine'nin İslam Devleti'nin merkezi olma sürecine dair zaman çizelgesi için karekodu okutabilirsiniz.

Hz. Muhammed (sav) tarafından Medine'de atılan bir diğer önemli adım pazar kurulmasıdır (Görsel 1.9). Medine'deki pazarların Yahudi ve müşrik tüccarların güdümünde olması ve ticarette İslam'ın getirdiği kuralların uygulanmaması bunu gerekli hâle getirmiştir. Hz. Peygamber Mescid-i Nebevi'nin yanına şehrin merkezi sayılabilecek bir noktaya Medine Pazarı'nı kurdurmuş, bu pazarda İslam'ın getirdiği esaslara uygun bir şekilde ticaret yapılmasını emretmiştir. Pazar yerinde tüccarların belirli bir yeri sahiplenmesini ve tüccarlardan pazar vergisi alınmasını yasaklamıştır. Medine'de temelleri atılan İslam Devleti, bu adımlarla sağlam bir zemine oturtulmak istenmiştir.[47]

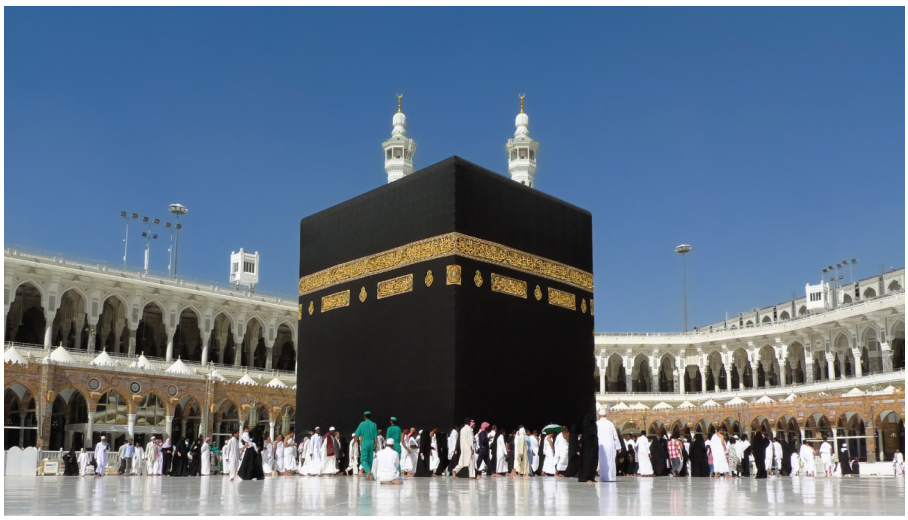

Görsel 1.9
Medine Pazarı (Temsilî)

Ezanın Okunmaya Başlanması ve Kıblenin Değişmesi

Medine Dönemi'nin ilk yıllarında Müslümanları namaza çağırmak için ortak bir yol bulunamamış, namaz vakitlerinde bazı sahabiler "Namaza!" diye seslenerek çağrıda bulunmuştur. Fakat bunun yeterli olmaması üzerine Müslümanlar arasında vakitleri bildirmek için yeni yöntemler düşünülmeye başlanmıştır. Bazı sahabeler çan çalınması, bazıları ise ateş yakılması gibi tekliflerde bulunmuş; bunlar Hz. Peygamber tarafından kabul edilmemiştir. Sonrasında sahabeden Abdullah bin Zeyd rüyasında ezanın okunuşunu görmüş, bu rüyayı Hz. Peygamber'e anlatmıştır. Hz. Muhammed (sav) "*Bu, sadık bir rüyadır.*" diyerek Abdullah bin Zeyd'den bu sözleri Bilal Habeşi'ye öğretmesini istemiştir. Bilal Habeşi sabah ezanı vaktinde yüksek bir yere çıkarak ezanı ilk kez okumuştur.[48]

İslam'ın esaslarından olan namazın şartlarından biri de kıbleye yönelmektir. İslam tarihi kaynaklarına göre Kâbe, Hz. İbrahim'den bu yana kıble olarak kabul edilmiştir. Hz. Muhammed (sav) Hicret öncesinde Kâbe'ye ve Kudüs'e yönelerek namaz kılmıştır. Medine'ye hicret ettikten sonra ise yaklaşık iki yıl boyunca Mescid-i Aksa'nın bulunduğu Kudüs'e yönelerek namaz kıldırmaya devam etmiştir. Ancak bu süreçte Medine'deki Yahudilerin kendi kıblelerine yöneldikleri gerekçesiyle Müslümanlarla alay etmeleri Peygamber Efendimiz'i üzmüş ayrıca Yahudileri taklit ediyor gibi görünmek Hz. Peygamber'i rahatsız etmiştir. Resulullah dua ederek tevhidin merkezi ve sembolü Kâbe'nin kıble olmasını Yüce Allah'tan dilemiştir. Bunun üzerine nazil olan Bakara suresinin 144. ayetiyle Kâbe, kıble olarak belirlenmiştir [49] (Görsel 1.10). "**Biz senin, yüzünü göğe doğru çevirdiğini elbette görüyoruz. İşte şimdi kesin olarak seni memnun olacağın kıbleye döndürüyoruz. Artık yüzünü Mescid-i Haram tarafına çevir; nerede olursanız olun yüzünüzü o yöne çevirin. Kuşku yok ki kendilerine kitap verilenler bunun Rablerinden gelmiş bir gerçek olduğunu elbette bilirler. Allah, onların yaptıklarından habersiz değildir.**"

Görsel 1.10 Müslümanların kıblesi Kâbe'nin günümüze ait bir görünümü

Hudeybiye Antlaşması (628)

İslam tarihinin önemli dönüm noktalarından biri olan Hudeybiye Antlaşması'yla Medine İslam Devleti, Mekkeli müşrikler tarafından resmen tanınmıştır. Fetih suresinde "apaçık bir fetih" olarak nitelendirilen ve Müslümanların kendilerine olan güvenlerini pekiştiren Hudeybiye Antlaşması'yla Mekke müşriklerinin Müslümanlara yönelik fiilî düşmanlığı sona ermiştir. Bu durum taraflar arasında bir barış ortamının oluşmasına zemin hazırlamış; Müslümanlar, bu süreçte diplomatik faaliyetlerini yoğunlaştırmış ve devletleşme sürecine daha fazla ağırlık vermiştir. Böylece İslamiyet'in Arap Yarımadası'nda hızla yayılmasına uygun bir zemin hazırlanmıştır.[50]

İslam'a Davet Mektupları

Peygamberimiz evrensel bir din olan İslam'ı bütün insanlığa ulaştırma gayesiyle hareket etmiştir. Bu doğrultuda Hz. Muhammed (sav), İslam'ın evrensel mesajını duyurmak amacıyla dönemin önemli devlet liderlerine ve kabile reislerine mektuplar göndermiştir (Görsel 1.11). Bizans İmparatoru Heraklius (Herakliyus), Sasani Hükümdarı Kisra, Habeş Necaşisi ve Mısır Mukavkısı gibi liderlere hitaben yazılan bu mektuplar, İslam'ın sadece belirli bir topluluğa değil tüm insanlığa hitap ettiğini ortaya koyan önemli belgelerdir.

Görsel 1.11
İslam'a davet mektubu (Temsilî)

Hem İslam'ı tebliğ etme hem de devletler arası ilişkileri ve antlaşmaları düzenleme amacıyla Hz. Muhammed (sav) tarafından gönderilen mektuplar, devletleşme sürecinde İslam toplumunun siyasi ve diplomatik ilişkiler kurmasına zemin hazırlamıştır. Orijinallerinden bazıları günümüze kadar ulaşan bu mektuplarda Peygamberimiz, kavimlere onların özelliklerine uygun bir üslupla hitap etmiştir.[51]

Heyetler Yılı

Müslümanlar, Arabistan'ın kuzeyinin İslam hâkimiyetine girmesiyle birlikte bölgede daha da etkin hâle gelmiştir. Bu gelişmeler üzerine Arap Yarımadası'nın farklı bölgelerinde yaşayan kabileler, Müslüman olduklarını bildirmek, biat etmek, İslam'ı öğrenmek ya da Müslümanların hâkimiyetine girmek gibi amaçlarla Medine'ye heyetler göndermeye başlamışlardır. Hz. Muhammed (sav), Medine'ye gelen heyetlere büyük önem vermiş; onlara misafirperverlik göstermiş ve onların görüşlerine saygı duyarak insani bir yaklaşım sergilemiştir. Görüşmelerde ortak değerler üzerinde durarak heyetlerle yakınlık kurmaya çalışmış, İslam'a davette ise asla zorlayıcı olmadan tebliğ görevini yerine getirmiştir.[52]

Hz. Peygamber'le görüşmek için Medine'ye gelen heyetlerin çokluğundan dolayı hicretin dokuzuncu yılına (M 630) Heyetler Yılı adı verilmiştir.
(bk. Fayda, "Senetü'l-Vüfûd", 36/520-521)

Etkinlik - 6

20 dk

Adı	İslam Devleti Kuruluyor
Amaç	Medine'nin İslam Devleti'nin merkezi olma sürecini özetleyebilme

Yönerge

1. *Öğretmen rehberliğinde dörder kişilik gruplara ayrılınız.*
2. *Aşağıdaki ifadelerin hangi bilgi için geçerli olduğunu grup arkadaşınızla belirleyiniz. Her ifade için uygun olan kutucuğu onaylama işareti (☑) ile işaretleyiniz.*

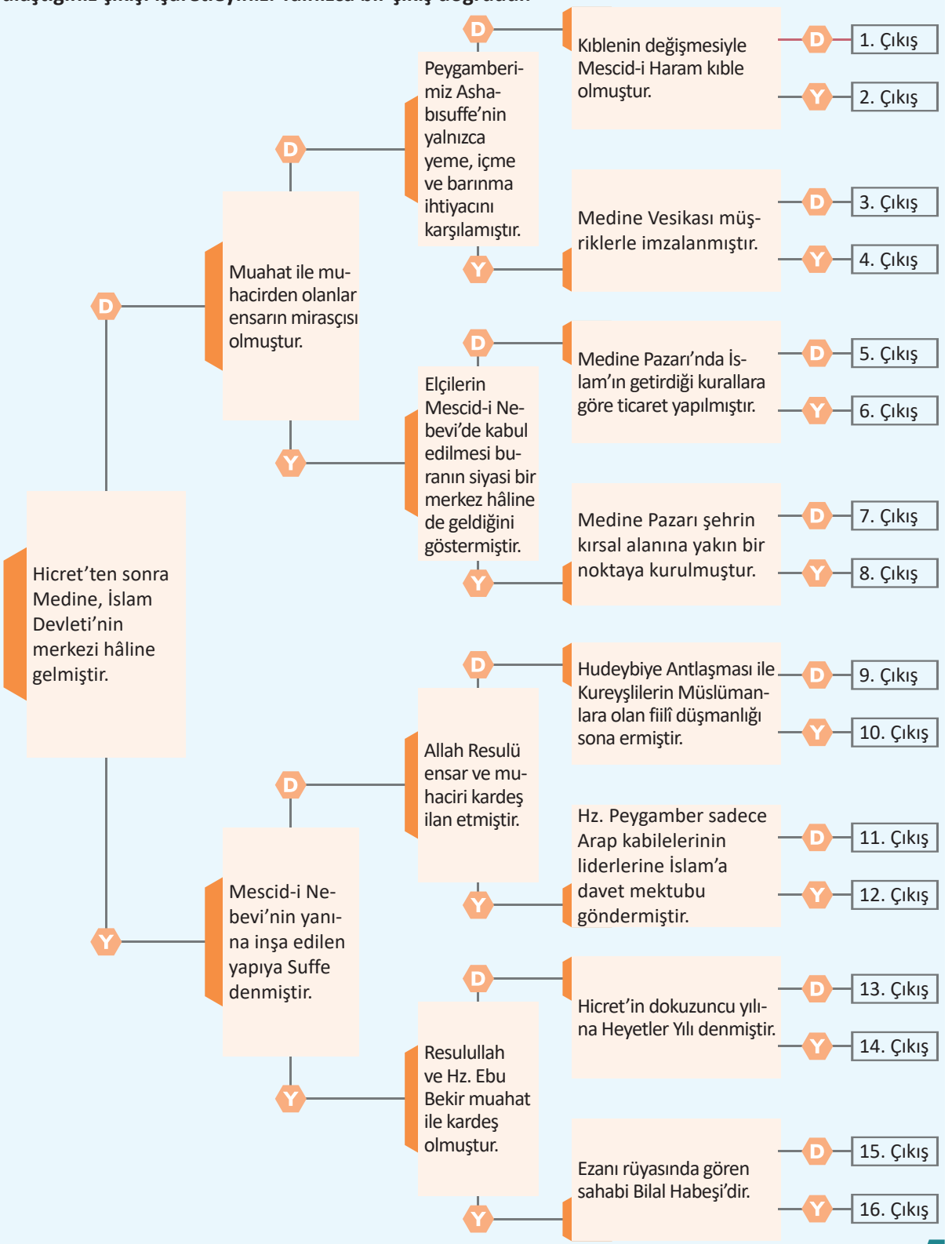
Medine'ye Hicretten Sonra Yaşanan Gelişmeler	Dinî	Siyasi	Sosyal	Ekonomik
Medine'de Mescid-i Nebevi inşa edilmiştir.				
Mekkeli ve Medineli Müslümanlar arasında muahat gerçekleşmiştir.				
Medine Vesikası yürürlüğe girmiştir.				
Ezan teşri olunmuştur.				
Kıble Mescid-i Aksa'dan Kâbe'ye çevrilmiştir.				
Hudeybiye Antlaşması yapılmıştır.				
İslam'a davet mektupları gönderilmiştir.				
Suffe inşa edilmiştir.				
Medine Pazarı kurulmuştur.				

3. *Medine'nin İslam Devleti'nin merkezi olma sürecini kendi cümlelerinizle ifade ettiğiniz bir metin yazınız.*

Değerlendirme: *Ulaştığınız yargıyı öğretmen rehberliğinde sınıf arkadaşlarınızla paylaşınız.*

Kontrol Noktası

Aşağıdaki tanılayıcı dallanmış ağaçta verilen ifadelerden bazıları doğru bazıları yanlıştır. İlk ifadeden başlayıp ifadelerin doğru (D) ya da yanlış (Y) olduğuna karar vererek okları izleyiniz. Son olarak ulaştığınız çıkışı işaretleyiniz. Yalnızca bir çıkış doğrudur.

1.4. TOPLUMUN DİĞER KESİMLERİYLE İLİŞKİLER

Konuya Başlarken

Hicret sonrası Medine'de yaşanan sürece dair en çok merak ettiğiniz hususu bir soruyla belirtiniz.

Yahudilerle İlişkiler

Medine'de farklı inançlara sahip insanlar bir arada yaşamış ve bunlar içinde Yahudiler halkın çoğunluğunu oluşturmuştur. Benî Kurayza, Benî Kaynuka ve Benî Nadir Medine'de nüfus ve güç bakımından başta gelen Yahudi kabileleridir.[53] Hz. Muhammed (sav); siyasi, askerî, dinî ve sosyal konularda Yahudilerle ilişkilerini Medine Sözleşmesi çerçevesinde yürütmüştür.[54]

- Yahudiler ve Müslümanlar savaş giderlerini kendileri karşılayacaktır.
- Her inanç grubu siyasi birliğin parçası sayılmakla birlikte dinî özgürlüğe sahiptir.
- Suç ve cezalar şahsidir; yalnızca faili ve ailesini bağlar.
- Hz. Muhammed (sav), anlaşmazlıklarda karar verici olarak kabul edilecektir.
- Medine'ye yönelik saldırılarda taraflar şehri ortaklaşa savunacaktır.
- Medine dokunulmaz ve kutsal bir barış bölgesi kabul edilmiştir.
- Kureyşli müşriklere ve müttefiklerine hiçbir şekilde yardım veya himaye sağlanmayacaktır.
- Toplumsal ilişkilerde dürüstlük, adalet ve mazlumu koruma esas alınacaktır.

bk. Mustafa Özkan, "Medine Vesikası", Ek 2/214)

Bilgi Grafiği 1.7: Medine Vesikası'nın Yahudileri ilgilendiren maddeleri

Peygamber Efendimiz, Yahudilerin dinî inanç ve yaşayışlarına müdahale etmemiş ve onlara İslam'ın öngördüğü hukuki bir özgürlük sağlamıştır. Yahudileri; peygamberi, kutsal kitabı ve şeriatı olan bir topluluk olarak muhatap almıştır. Bundan dolayı Yahudilerin hukuki durumlarda kendi aralarındaki sorunların çözümü için Tevrat'a başvurmalarına ve hahamlarının hükümlerini uygulamalarına izin vermiştir (Görsel 1.12). Yahudiler kendi aralarında anlaşamadıkları hususlarda bazen Hz. Muhammed'e (sav) başvurmuş, Resulullah da bu sorunlara dair hükümler vermiştir. Bu tutumları, onların kendi kitaplarına olan bağlılıklarında tutarsızlık gösterdiklerini ortaya koymuştur.[55]

Görsel 1.12 Tevrat Rulosu

Peygamber Efendimiz, Yahudilerle bireysel ve sosyal alanlarda ilişki kurmaktan çekinmemiş; Yahudilerin Beytülmidras adındaki toplantı yerlerine giderek onlarla görüşmüş ve onları İslam'a davet etmiştir. Onların Mescid-i Nebevi'ye girmelerinde sakınca görmemiş, kestikleri hayvanların etlerinden yenmesine müsaade etmiş hatta iffetli kadınlarıyla evlenilmesine izin vermiştir. Hayber Savaşı'ndan (629) sonra bölgeden çıkartılan Yahudilere Tevrat nüshalarının iade edilmesine müsaade etmiştir. Hayber'in fethinden sonra orada bir süre kalan Peygamber Efendimiz kendisini zehirlemek isteyen Yahudi bir kadını affetmiştir. Hz. Peygamber'in bu tutumlarından dolayı Medine'deki bazı Yahudiler Müslüman olmuştur[56] (Görsel 1.13).

Görsel 1.13
XIX. yy. sonlarında Medine'yi gösteren yağlı boya tablo

Paylaşalım

Sizce farklılıklara saygı duymanın toplumların bir arada barış içinde yaşamasına katkısı nedir? Düşüncelerinizi sınıf arkadaşlarınızla paylaşınız.

Medine Sözleşmesi'nin sağladığı barış ortamına rağmen Yahudilerin çoğu Müslümanlara karşı olumsuz bir tavır almış ve sözleşmeyi ihlal etmiştir. İslam'a karşı düşmanlıkları günden güne artan bu Yahudiler fitne çıkarıp Evs ve Hazrec kabileleri arasındaki eski düşmanlıkları körüklemek istemiştir. Böylece ensar ve muhacir kardeşliğini bozmaya çalışmış ayrıca Müslümanları İslam'dan döndürmeye uğraşmışlardır. Müslümanlara zarar vermek isteyen Yahudiler, sık sık Kureyşlilerle ve münafıklarla iş birliği yapmıştır. Yahudilerin bir kısmı ise İslam'ı kabul etmiş görünüp Müslümanların aleyhine çalışmıştır.[57]

Bedir Savaşı'nın kazanılmasıyla başta Kaynukaoğulları olmak üzere Medine'deki Yahudiler Müslümanların şehirde güçlenmesinden endişelenmiş ve onlara karşı düşmanlıklarını açıkça ortaya koymaya başlamışlardır. Peygamber Efendimiz Müslümanlara karşı cephe alan Kaynukaoğulları'nı bu davranışlarından dolayı uyarmış ve Bedir Savaşı'nda Kureyş'in başına gelenlerden ders almaları gerektiğini söyledikten sonra onları İslam'a davet etmiştir. Onlar bu daveti kabul etmedikleri gibi düşmanlıklarına da devam etmişlerdir. Taşkınlıklarını sürdüren Kaynukaoğulları, sonunda Medine Sözleşmesi'ni ihlal ederek Müslüman bir kadına saldırmış ve çıkan olaylarda da bir kişiyi öldürmüşlerdir. Bunun üzerine Kaynukaoğulları'nın yaşadığı kale Müslümanlar tarafından kuşatılmıştır. On beş gün süren kuşatmanın ardından teslim olup af dileyen Yahudiler, Medine'yi terk etmeleri koşuluyla affedilmiş böylelikle Kaynuka Yahudileri Medine'den çıkarılmıştır.[58]

Soru - Yorum

Sizce Yahudiler Medine Vesikası'nın sağladığı barış ortamını neden bozmak istemiştir? Yorumlayınız.

Medine'deki bir diğer Yahudi kabilesi olan Nadiroğulları, Hz. Peygamber'i öldürmeye kalkışarak Müslümanlarla yaptıkları anlaşmayı bozmuştur. Bunun sonucunda yaşadıkları bölge Müslümanlar tarafından kuşatılan Yahudiler kısa sürede teslim olmuştur. Peygamber Efendimiz Yahudilere savaş malzemeleri dışındaki mallarını alarak Medine'den gitmelerini emretmiştir (Görsel 1.14). Bu olay sonucunda Medine'den sürgün edilen Nadiroğulları Şam ve Hayber'e göç etmiştir.[59]

Görsel 1.14 Medine'den sürülen Benî Nadir Yahudileri (Temsilî)

Hendek Savaşı'nda müşriklerle iş birliği yapan Kurayzaoğulları, Müslümanlar düşmanla mücadele ederken onların ailelerine ve evlerine saldırarak Müslümanları arkadan vurmuştur. Bunun üzerine yaşadıkları bölge kuşatılmış, Medine'deki münafıklardan bekledikleri yardımın gelmeyeceğini anlayan Kurayzaoğulları teslim olmuştur. Birer deve yükü eşya ile Medine'den ayrılmayı Resulullah'tan talep etmişlerse de Hz. Peygamber Yahudilerin yargılanmasını emretmiştir. Bunun üzerine Kurayzaoğulları yargılamayı Evs Kabilesi'nden Sad bin Muaz'ın yapmasını istemiş ve onların bu istekleri Peygamber Efendimiz tarafından kabul edilmiştir. Sad bin Muaz'ın Kur'an ve Tevrat'a göre verdiği hüküm neticesinde Kurayzaoğulları'ndan Müslümanlara ihanet edenler cezalandırılmış, ihanet etmeyenlerle Müslüman olmayı kabul edenler serbest bırakılmıştır.[60]

Medine'den sürülen Yahudilerin toplandığı Hayber bölgesi zamanla Müslümanlar açısından bozguncuların merkezi hâline gelmiştir. Burada yaşayan Yahudilerin Medine'ye saldırı hazırlığı içinde olduklarını öğrenen Peygamber Efendimiz, ordusunu hazırlayarak Hayber bölgesine sefer düzenlemiştir. Kuşatmanın sonunda Yahudiler teslim

olmuş, mallarını ve topraklarını Müslümanlara vermeyi kabul etmeleri karşılığında canları bağışlanmıştır. Anlaşmadan sonra Yahudilerin çoğu Hayber'den göç etmiş, bir kısmının da orada kalmasına izin verilmiştir.[61]

Hz. Muhammed (sav), Medine'de Yahudilere karşı barışçıl bir tutum benimsemiş; Yahudilerin Müslümanlarla birlikte huzur içinde yaşamalarının yollarını aramıştır. Buna rağmen Yahudiler, gerçekleşmesi mümkün olmayan isteklerle Hz. Muhammed'i (sav) zor durumda bırakmaya çalışmış; bununla da yetinmeyerek onu öldürmek için girişimlerde bulunmuşlardır. Medine Sözleşmesi'ni düşmanca tutumlarıyla ihlal eden Yahudilerle şehirde huzur ve güvenliği sağlamak için savaşılmıştır. Bu savaşlar sonucunda ihanet eden Yahudiler cezalandırılmış, diğerlerine ise zarar verilmemiştir.[62]

Münafıklarla İlişkiler

Münafık terim olarak "kalbiyle inanmadığı hâlde diliyle Müslüman olduğunu açıklayan fakat gerçekte inkârcılardan olduğunu gizleyen kimse" anlamına gelmektedir.[63] Münafıklar; toplumdaki nüfuzlarını korumak, maddi çıkar elde etmek ve Müslümanlara olan düşmanlıklarını gizlemek için İslam'ı kabul etmiş gibi görünmüşlerdir.[64] Bu yüzden onlar hakkında çok sayıda ayetin yanı sıra bir de sure inmiştir. Yüce Allah, bu ayetlerde münafıkların Allah'ı (cc) ve müminleri alaya aldıklarını, Hz. Peygamber'e isyan konusunda gizli faaliyetler yürüttüklerini, iyiliğe engel olup kötülüğü yaydıklarını, Müslümanlara kin besleyerek onlara yardım edilmesini engelledikleri bildirerek inananları uyarmıştır.[65]

Bilgi Grafiği 1.8
Münafıklardan bahseden bazı ayetler

Medine'de başlangıçta kendilerini pek göstermeyen münafıklar, İslam aleyhindeki faaliyetlerini savaş dönemlerinde artırmış; Yahudiler ve Kureyşliler ile iş birliği yaparak Müslüman ordusunu arkadan vurmaya çalışmışlardır. Çeşitli bahaneler ileri sürerek savaş hazırlıklarına maddi destek vermemiş, savaşlarda asılsız haberler yayarak Müslümanlar arasında huzursuzluk çıkarmışlardır. Tebük Seferi'ne çıkılırken orduya katılmak isteyenleri "Bu sıcakta savaşa mı çıkılır?" gibi ifadelerle vazgeçirmeye uğraşmışlar, sefer dönüşünde ise Hz. Peygamber'e suikast düzenlemişlerdir. Müslümanları Mekkeli müşriklere ve çölde yaşayan bedevilere hedef göstermiş, Medine dışındaki Yahudi ve Hristiyanları da Müslümanlara karşı ayaklandırmaya çalışmışlardır.[66]

Hz. Peygamber'in Yahudiler ve münafıklarla ilişkileriyle ilgili e-içeriğe ulaşmak için karekodu okutabilirsiniz.

Peygamber Efendimiz, Müslümanları münafıkların zararlı faaliyetlerinden korumak için çeşitli tedbirler almıştır. Öncelikle münafıkların dışarıdan destek almalarını engellemeye çalışmış, böylece onları tek başına bırakarak onların güçlenmelerinin önüne geçmiştir. Ayrıca münafıkların bir araya gelmek ve bozgunculuk çıkarmak için inşa ettiği Dırar Mescidi'ni yıktırmıştır. Peygamber Efendimiz, münafıkların İslam'ı tam olarak benimseyebilmeleri ve bozgunculuktan vazgeçmeleri için onlara müsamahalı davranmış hatta ganimetlerden fazla pay vermiştir. Aldığı bu ve benzeri tedbirlerle münafıkların güç kazanmasına fırsat vermeyen Resulullah, Müslümanları tevhit inancı etrafında birleştirerek güçlü ve huzurlu bir İslam toplumu oluşturmuştur.[67]

ganimet
Savaş sırasında Müslüman olmayan düşman ordusundaki askerlerden alınan her türlü mal ve esirler.
(bk. "ganimet", *Dinî Terimler Sözlüğü,* 104)

Etkinlik - 7

30 dk

Adı	Toplumsal Barış
Amaç	Hz. Peygamber'in toplumun diğer kesimleriyle ilişkilerini müşahede edebilme

Yönerge

1. *Hz. Peygamber'in Medine'deki Yahudi ve münafıklarla ilişkilerine dair merak ettiğiniz hususları soru cümleleri hâlinde yazınız.*

Merak Ettiğim Hususlar	Sorularım

2. *Hz. Peygamber'in Yahudi ve münafıklarla ilişkileri hakkında merak ettiğiniz hususları TDV İslâm Ansiklopedisi Medine maddesini okuyarak inceleyiniz.*

3. *Yaptığınız incelemelerin sonucuna göre Hz. Peygamber'in Yahudi ve münafıklarla mücadele etme sebeplerini ve mücadele yöntemini yazınız.*

Mücadele Etme Sebebi	Kullanılan Yöntem

4. *Hz. Peygamber'in Yahudi ve münafıklarla mücadele etmesinin sebeplerini ve bu amaçla kullandığı yöntemleri göz önüne alarak ulaştığınız çıkarımı yazınız.*

Çıkarımlarım

Değerlendirme: *Ulaştığınız çıkarımlarınızı öğretmen rehberliğinde sınıf arkadaşlarınızla paylaşınız.*

Kontrol Noktası

3 Hz. Muhammed (sav) Dönemi'nde Medine'de yaşayan üç Yahudi kabilesinin adını yazınız.

2 Yahudilerin Medine Vesikası'nı ihlal ettiği hadiselere iki örnek veriniz.

1 Hz. Peygamber'in münafıklara karşı tutumunu bir cümle ile özetleyiniz.

Performans Görevi

Görev Muahat konusunda tarihsel hikâye yazma	**Amaç** Muahat konusunu değerlendirebilme
Süre Ön Hazırlık: Bir hafta Sınıf içi performans: 40 dakika	**Ürün** Muahat hakkında tarihsel hikâye metni
Değerlendirme Ölçütleri • İçerik • Çözümleme • Sınıflandırma • Özgünlük • Dil ve anlatım ölçütleri	**Beceriler** • Değerlendirebilme

Yönerge

Sevgili öğrenciler, bu performans görevine başlamadan önce lütfen aşağıdaki "Ön Hazırlık" bölümünü dikkatle okuyunuz. Belirtilen hazırlıkları bir hafta içinde tamamlayarak sınıfa gelmeniz önemlidir. Görevi gerçekleştirirken "Sınıf İçi Performans" bölümündeki uyarıları göz önünde bulundurarak ürününüzü oluşturunuz.

Ön Hazırlık

- Yazacağınız tarihsel hikâye metninin ana hatlarını belirleyerek bir çalışma planı hazırlayınız.
- Muahat hakkında öğretmen rehberliğinde güvenilir kaynaklardan bilgi toplayınız.
- Elde ettiğiniz bilgileri not alınız.

Sınıf İçi Performans

- Yazınızı giriş, gelişme ve sonuç bölümleriyle yapılandırınız.
- Okuyucunun dikkatini çekecek bir giriş paragrafı yazınız.
- Konuyu kendi yorumlarınızla aktarınız.
- Yazınızda sade ve akıcı bir dil kullanmaya özen gösteriniz.
- Metninizi yazım kurallarına uygun olarak yazınız.
- Yazınıza dikkat çekici ve konuyu yansıtan bir başlık seçiniz.
- Hazırladığınız hikâye metnini sınıf panosunda veya kişisel paylaşım sayfalarınızda yayımlayınız.

Değerlendirme

Hazırladığınız ürün sonraki sayfada verilen öz değerlendirme formu ile değerlendirilecektir.

DERECELİ PUANLAMA ANAHTARI				
Analitik dereceli puanlama anahtarı, performans görevinin nasıl değerlendirileceğini ve sizden tam olarak ne beklendiğini açıklar. Bu anahtar; çalışmanızın adil, tutarlı ve şeffaf bir şekilde puanlanmasını sağlayacaktır. Alınacak en yüksek puan 20, en düşük puan 5'tir.				
Ölçütler	**Mükemmel (4)**	**İyi (3)**	**Orta (2)**	**Geliştirilmeli (1)**
İçerik	Metin; giriş, gelişme ve sonuç bölümlerini içermektedir. Paragraflar düzenli, fikirler açık ve örneklerle desteklenmiştir. Başlık konuyu doğru biçimde yansıtmaktadır.	Metin; giriş, gelişme ve sonuç bölümlerini içermektedir ancak paragraflar arasında anlam bütünlüğü sağlanamamıştır. Başlık doğru seçilmiş, fikirler sınırlı örnekle desteklenmiştir.	Paragraf düzeni zayıftır, fikirlerin bütünlüğü kısmen bozulmuştur. Destekleyici örnekler sınırlıdır.	Metin dağınık olup giriş, gelişme ve sonuç sırası takip edilmemiştir. Ana fikir net değildir. Destekleyici örnek veya kanıt kullanılmamıştır.
Çözümleme	Konu ile ilgili çözümleme yapılmış, düşünceler özgün ve tutarlıdır.	Konuya yönelik çözümleme yapılmış, fikirler açıklanmıştır.	Hikâyede fikirler yüzeysel, çözümleme sınırlıdır.	Çözümleme yapılmamış, olaylar kopuk şekilde aktarılmıştır.
Sınıflandırma	Olaylar mantıklı bir sırayla sunulmuştur.	Kurgu anlamlıdır fakat zaman zaman kopukluklar yer almaktadır.	Olay örgüsünde tarihsel tutarsızlıklar veya belirsizlikler bulunmaktadır.	Olay örgüsü dağınık olup tarihsel gerçeklikle uyum göstermemektedir.
Özgünlük	Metin öğrencinin ifadeleriyle yazılmış ve cümle yapısı öğrenciye özgüdür. Başka kaynaklardan alınan cümle veya ifadeler bulunmamaktadır.	Metin çoğunlukla öğrencinin kendi ifadeleriyle yazılmıştır. Bazı bölümlerde kaynak metinlere benzer ifadeler yer almaktadır.	Metinde öğrencinin kendi ifadesi azdır. Metin, büyük ölçüde kaynaklarda yer alan ifadelerin benzerlerini içermektedir.	Metin; doğrudan kaynaklardan alınmıştır, öğrencinin katkısı yoktur.
Dil ve Anlatım	Yazım ve dil bilgisi kurallarına tamamen uyulmuştur. Etkileyici ve akıcı bir üslup kullanılmıştır.	Dil bilgisi kurallarına büyük ölçüde uyulmuştur. Üslup genellikle akıcıdır.	Bazı dil bilgisi ve yazım hataları anlamı zorlaştırmaktadır. Akıcılık düşüktür.	Çok sayıda yazım ve imla hatası vardır. Metnin anlaşılması güçleşmiştir.
Toplam				

ÖZ DEĞERLENDİRME FORMU

Bu form kendinizi değerlendirmek amacıyla hazırlanmıştır. Çalışmalarınızı en doğru yansıtan seçeneği X ile işaretleyiniz. Bu öz değerlendirme formundan alınabilecek en yüksek puan 30, en düşük puan ise 10'dur.

Ad Soyad: .....

Beceriler	Her zaman (3)	Bazen (2)	Hiçbir zaman (1)
1. Konuyla ilgili bilgi edinebileceğim kaynakları tespit ettim.			
2. Gerekli araştırmayı yaparak edindiğim bilgileri kaydettim.			
3. Edindiğim bilgiler üzerinden konuyla ilgili çıkarımlarda bulundum.			
4. Metnimin ana fikrini net olarak belirledim.			
5. Dikkat çekici ve merak uyandırıcı bir giriş paragrafı yazdım.			
6. Metnimdeki içeriği oluşturan unsurları sınıflandırdım.			
7. Metni kendi görüş ve yorumlarım çerçevesinde şekillendirdim.			
8. Sıkıcı olmayan, akıcı bir üslup kullanmaya dikkat ettim.			
9. Metnimi yazarken yazım kurallarına uymaya dikkat ettim.			
10. Metnime içeriği yansıtan ilgi çekici bir başlık verdim.			

Öğretmenin Geri Bildirimi:

ÜNİTE SONU ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME

Aşağıdaki 1 - 5. cümlelerin başına ilgili oldukları kavramı yazınız, tanımlarla kavramları eşleştiriniz.

Beytülmidras, Dırar, Esad bin Zürare, Hazrec, Musab bin Umeyr, Sevr

1. (.....) Münafıkların Medine'de inşa ettikleri mescidin adıdır.

2. (.....) Yahudilerin eğitim-öğretim ve toplantı yaptıkları yerin adıdır.

3. (.....) Hz. Muhammed'in (sav) Hicret esnasında sığındığı mağaranın ismidir.

4. (.....) Akabe görüşmelerine katılan Yesriblilerin mensup olduğu kabilelerden biridir.

5. (.....) II. Akabe Biatı'ndan sonra Yesriblilerin başkanı olarak seçilen kişidir.

Aşağıdaki 6 - 10. cümlelerden doğru olanların başına (D), yanlış olanların başına (Y) yazınız. Yanlış olanların altına doğrularını yazınız.

6. ( ) Peygamberimiz, Yahudilerle ilişkilerini kardeşlik anlaşması çerçevesinde yürütmüştür.

.....

.....

7. ( ) Hendek Savaşı'nda müşriklerle iş birliği yapan Yahudi kabilesi Kurayzaoğulları'dır.

.....

.....

8. ( ) Hz. Peygamber, Musab bin Umeyr'i İslam'ı tebliğ etmesi için Yesrib'e göndermiştir.

.....

.....

9. ( ) Hudeybiye Antlaşması Müslümanlar ile Mekkeli müşrikler arasında yapılan ilk yazılı antlaşmadır.

.....

.....

10. ( ) Hz. Muhammed (sav), İslam'a davet mektuplarını sadece kabile reislerine göndermiştir.

.....

.....

Aşağıdaki 11 - 15. önermeleri okuyunuz. Önermeler doğru ise doğru, yanlış ise yanlış olan kutucuğu onaylama işareti (☑) ile işaretleyiniz ve cevabınızın gerekçesini yazınız.

11. Yahudiler Medine'den sürgün edilme cezasını hak etmişlerdir.

Doğru ( ) **Yanlış ( )**

Çünkü

.....

.....

.....

12. Medine'de yaptıkları kötülüklere karşılık münafıkların cezalandırılması gerekirdi.

Doğru ( ) **Yanlış ( )**

Çünkü

.....

.....

.....

13. Hudeybiye Antlaşması, Müslümanların Mekke'nin fethine hazırlandığı bir dönemde imzalanmıştır.

Doğru ( ) **Yanlış ( )**

Çünkü

.....

.....

.....

14. Heyetler Yılı'nda Hz. Muhammed (sav), gelen heyetleri İslam'ı kabul etmeye zorlamamıştır.

Doğru ( ) **Yanlış ( )**

Çünkü

.....

.....

.....

15. Evs ve Hazrec kabileleri İslam'a girmeden önce de ortak bir inanca sahiptir.

Doğru ( ) **Yanlış ( )**

Çünkü

.....

.....

.....

Aşağıdaki 16 - 20. soruların cevaplarını verilen boşluklara yazınız.

16. Hicret'ten önce Yesrib'deki dinî hayatı kısaca özetleyiniz.

17. Hz. Muhammed'in (sav), münafıklara karşı aldığı tedbirlere iki örnek veriniz.

18. Darünnedve'ye mensup kabilelerin görevleri nelerdir?

19. Medine'nin İslam Devleti'nin merkezi hâline gelmesinde etkili olan gelişmeler nelerdir?

20. Hudeybiye Antlaşması'nın İslam Devleti'nin gelişmesindeki rolü nedir? Açıklayınız.

Aşağıdaki 21 - 24. çoktan seçmeli sorularda doğru seçeneği işaretleyiniz.

21. Medine Sözleşmesi'ne rağmen Yahudiler Müslümanlara karşı düşmanca davranmaya başlamışlar, sözleşme maddelerini ihlal etmekten çekinmemişlerdir. Evs ve Hazrec kabileleri arasında fitne yayarak onları birbirine düşürmüşler, Müslümanlar arasındaki ensar ve muhacir kardeşliğini bitirmeye çalışmışlardır. Yahudiler, yeni Müslüman olan Arapları inançlarından vazgeçirmeye uğraşmışlar, bazı Yahudiler de Müslümanmış gibi görünerek Müslümanlar aleyhine çaba göstermişlerdir.

Metne göre aşağıdakilerden hangisi Yahudilerin Müslümanlara karşı sergilediği davranışlar arasında yer almaz?

A) Antlaşmayı bozmak
B) Nifak yaymak
C) Huzursuzluk çıkarmak
D) İslam'dan vazgeçirmek
E) Kardeşliği pekiştirmek

22. Hz. Muhammed (sav), Medine'ye hicret ettikten sonra Müslümanların ibadetlerini rahatça yapabilmeleri, eğitim faaliyetlerinin yürütülmesi ve toplumun bir araya gelerek istişarelerde bulunabilmesi amacıyla Mescid-i Nebevi'yi inşa ettirmiştir. Burada sahabeye dinî eğitim verilmiş, toplumsal meseleler müzakere edilmiş ve elçiler kabul edilmiştir. Ayrıca bu mescit; savaş ve barış kararlarının görüşüldüğü, yaralıların tedavi edildiği, ihtiyaç sahiplerine yardım edildiği ve kültürel faaliyetlerin yapıldığı bir merkez olmuştur.

Bu parçaya göre aşağıdakilerden hangisi Mescid-i Nebevi'nin işlevlerinden biri değildir?

A) Müslümanlar için ibadethane olarak kullanılmıştır.
B) Siyasi ve sosyal faaliyetlere ev sahipliği yapmıştır.
C) Ticari faaliyetlerin yürütüldüğü bir merkez olmuştur.
D) Sosyal yardımlaşma merkezi olarak hizmet vermiştir.
E) Savaş ve barış kararlarının alındığı bir yer olmuştur.

23. Muahat, Hicret'ten sonra Medine'de toplumsal düzeni ve birlik ruhunu güçlendirmek amacıyla Hz. Muhammed (sav) tarafından uygulamaya konulan önemli bir sosyal dayanışma modelidir. Bu uygulama ile ensar ve muhacirler arasında kardeşlik bağı kurulmuş, maddi ve manevi yardımlaşma esas alınmıştır. Muahat, müşriklerle siyasi ittifak kurmak amacıyla yapılmamış, tamamen Müslüman toplumu güçlendirmeye yönelik olmuştur. Böylece Müslümanlar arasında ekonomik destek, sosyal uyum ve ortak sorumluluk anlayışı geliştirilmiştir.

Muahat uygulaması ile ilgili aşağıdaki ifadelerden hangisi yanlıştır?

A) Ensar ve muhacir arasında kardeşlik bağı kurulmuştur.
B) Ekonomik yardımlaşma ve ortak sorumluluk esas alınmıştır.
C) Hicret'ten sonra toplumsal uyumu sağlamak için uygulanmıştır.
D) Bu uygulama sayesinde müşriklerle siyasi ittifak yapılmıştır.
E) Müslüman toplumu güçlendirmeye yönelik dayanışma örneğidir.

24. Hz. Muhammed (sav), nübüvvetin on birinci yılındaki hac mevsiminde Hazrec Kabilesi'ne mensup Yesribli altı kişiyle Mekke dışındaki Akabe denilen yerde görüşmüştür. Görüşmeye katılan bu kişiler İslam'ı kabul etmişlerdir. Ayrıca ertesi yıl aynı yerde buluşmak üzere Peygamber Efendimiz'e söz vermişlerdir. Sonraki iki yıl boyunca taraflar birer yıl arayla aynı yerde iki defa daha buluşmuşlardır. Bu görüşmelerde verilen sözler (biatler), Yesrib'in ileride İslam Devleti'nin merkezi olmasının yolunu açmıştır.

Metne göre aşağıdakilerden hangisi söylenemez?

A) Akabe Biatleri Hicret'ten önce gerçekleşmiştir.
B) Akabe görüşmeleri toplamda üç defa yapılmıştır.
C) Yesrib'den gelen altı kişi İslam'ı kabul etmiştir.
D) Yesrib'in İslam Devleti'nin merkezi olma süreci başlamıştır.
E) Hz. Muhammed (sav) ilk görüşmede Yesrib'e davet edilmiştir.

Daha fazla soruya ulaşmak için karekodu okutabilirsiniz.

SONNOTLAR

* "Cellecelalüh" ifadesinin kısaltmasıdır. "Şanı yüce olan" anlamına gelir.

** "Sallallahü aleyhi vesellem" ifadesinin kısaltmasıdır. "Allah'ın (cc) salat ve selamı onun üzerine olsun." demektir.

1 bk. Bozkurt - Küçükaşcı, "Medine", 28/305-306.

2 bk. Bozkurt - Küçükaşcı, "Medine", 28/305.

3 bk. Demircan, *Nebevî Direniş Hicret*, 71-73.

4 bk. Fehd, "Menât", 29/121.

5 bk. Kuzgun, "Hanîf", 16/37.

6 bk. Apak, *Ana Hatlarıyla İslam Öncesi Arap Tarihi ve Kültürü*, 81.

7 bk. Çelikkol, "Cahiliye Döneminde Yesrib'in Etnik Yapısı", 341.

8 bk. Sarıçam, *Hz. Peygamber ve Evrensel Mesajı*, 38.

9 bk. Apak, *Ana Hatlarıyla İslam Öncesi Arap Tarihi ve Kültürü*, 80-81.

10 bk. Sarıçam, *Hz. Peygamber ve Evrensel Mesajı*, 39-40.

11 bk. Sarıçam, *Hz. Peygamber ve Evrensel Mesajı*, 45.

12 bk. Günaydın, *Kur'an'da Rahmet Peygamberi Medine Dönemi*, 2/19-21.

13 İbrahim suresi 37. ayet.

14 bk. Bozkurt - Küçükaşcı, "Mekke", 28/555.

15 bk. Bozkurt - Küçükaşcı, "Mekke", 28/556-557.

16 bk. Bozkurt - Küçükaşcı, "Mekke", 28/555-556.

17 bk. Apak, "İslam Öncesi Dönemde Mekke İdare Sistemi ve Siyasetinin Oluşumu", 177.

18 bk. Apak, "İslam Öncesi Dönemde Mekke İdare Sistemi ve Siyasetinin Oluşumu", 177.

19 bk. Sabuncu, "Cahiliye Döneminde Çocuklar", 117.

20 bk. Kelpetin, "İslam'dan Önce Tâif", 80; Küçükaşcı, "Tâif", 39/443.

21 bk. Küçükaşcı, "Tâif", 39/443.

22 bk. Kelpetin, "İslam'dan Önce Tâif", 93-96; Küçükaşcı, "Tâif", 39/443-444.

23 bk. Küçükaşcı, "Tâif", 39/446.

24 bk. Kelpetin, "İslam'dan Önce Tâif", 98; Küçükaşcı, "Tâif", 39/444.

25 bk. Önkal, "Hicret", 17/459.

26 "biat", *Dinî Terimler Sözlüğü,* 40.

27 bk. Kallek, "Biat", 6/121.

28 bk. Sarıçam, *Hz. Peygamber ve Evrensel Mesajı*, 83-88.

29 bk. Önkal, "Akabe Biatları", 2/211.

30 bk. Önkal, "Akabe Biatları", 2/211.

31 bk. Hamidullah, *İslam Peygamberi*, 1/158; Uyar, "Nâkib", 32/321.

32 bk. Önkal, "Hicret", 17/459.

33 bk. Keskioğlu - Berki, *Hazreti Muhammed ve Hayâtı*, 71; Önkal, "Hicret", 17/460.

34 bk. İbni Hişam, *İslam Tarihi*, 2/131.

35 bk. Demircan, *Nebevî Direniş Hicret*, 91-92; Önkal, "Hicret", 17/460.

36 bk. Önkal, "Hicret", 17/460.

37 bk. İbni Hişam, *İslam Tarihi*, 2/147-148.

38 Buhari, "Menâkıb", 45; bk. İbn Kesîr, *El-Bidaye*, 3/273, 280, 286.

39 Önkal, "Hicret", 17/460.
40 bk. Demircan, *Nebevî Direniş Hicret*, 122-123; Önkal, "Hicret", 17/460-461.
41 bk. Bozkurt - Küçükaşcı, "Mescid-i Nebevî", 29/281; Algül, "Ebû Eyyûb el-Ensârî", 10/124.
42 bk. Baktır, "Suffe", 37/469.
43 bk. Baktır, "Suffe", 37/469.
44 Enfal suresi 72. ayet.
45 bk. Algül, "Muâhât", 30/30.
46 bk. Özkan, "Medine Vesikası", 2/212.
47 bk. Günaydın, *Kur'an'da Rahmet Peygamberi Medine Dönemi*, 66-67.
48 bk. Sarıçam, *Hz. Peygamber ve Evrensel Mesajı*, 147.
49 Özel, "Kıble", 25/365-368.
50 bk. Hamîdullah, "Hudeybiye Antlaşması", 18/297-299.
51 bk. Sönmez, *Rasûlullah'ın İslâm'a Davet Mektupları*, 45-50.
52 bk. Sarıçam, *Hz. Muhammed ve Evrensel Mesajı*, 254-262.
53 bk. Bozkurt - Küçükaşcı, "Medine", 28/306.
54 bk. Keskioğlu - Berki, *Hazreti Muhammed ve Hayâtı*, 212-213; Özkan, "Medine Vesikası", Ek 2/212-215.
55 bk. Ağarı, "Hz. Muhammed'in Hıristiyan ve Yahudi Siyasetlerine Genel Bir Bakış", 137-138; Atçeken, "İslâm Tarihinde Birarada Yaşama Tecrübesi (Asr-ı Saâdet ve Endülüs Örneği)", 47-49.
56 bk. Ünalan, "Hz. Muhammed'in Arabistan Yarımadasındaki Yahudilerle İlişkileri", 67.
57 bk. Keskioğlu - Berki, *Hazreti Muhammed ve Hayâtı*, 226-229.
58 bk. Keskioğlu - Berki, *Hazreti Muhammed ve Hayâtı*, 268-269.
59 bk. Keskioğlu - Berki, *Hazreti Muhammed ve Hayâtı*, 295-298.
60 bk. Keskioğlu - Berki, *Hazreti Muhammed ve Hayâtı*, 315-318.
61 bk. Keskioğlu - Berki, *Hazreti Muhammed ve Hayâtı*, 343-350; Atçeken, "Asr-ı Saâdet'te Yahudilerle İlişkilere Genel Bir Bakış", 443-448.
62 bk. Keskioğlu - Berki, *Hazreti Muhammed ve Hayâtı*, 226-229.
63 "münafık", *Dinî Terimler Sözlüğü,* 262.
64 bk. Demircan, *Hz. Peygamber Dönemi'nde Münafıklar*, 30.
65 bk. Alper, "Münafık", 31/564.
66 bk. Alper, "Münafık", 31/564; Demircan, *Hz. Peygamber Dönemi'nde Münafıklar*, 52-55.
67 bk. Demircan, *Hz. Peygamber Dönemi'nde Münafıklar*, 96-120.

2. ÜNİTE
PEYGAMBERİMİZİN HAYATINDA ÖNEMLİ BİR ŞAHSİYET: HZ. ALİ

2.1. Hz. Ali'nin Hayatı ve Şahsiyeti

2.2. Hz. Ali'nin Tebliğ Sürecine Katkıları

Genellemeler

Hz. Ali'nin çocukluğundan itibaren üstlenmiş olduğu görev ve sorumluluklar, onu Hz. Peygamber'in hayatında önemli bir konuma yükseltmiştir.

Bu ünitede sizlerden

- Hz. Ali'nin hayatı ve şahsiyetiyle ilgili bilgileri çözümleyebilmeniz,
- Hz. Ali'nin tebliğ sürecindeki rolünü idrak edebilmeniz

beklenmektedir.

Ünite PDF Dosyası

Ünite Özet Sunusu

Başlarken

Küçük yaşta Müslüman olan Hz. Ali, İslam'ın gizli ve açık davet yıllarında Hz. Muhammed'in (sav) yanında yer almıştır. İslam'ın tebliğ sürecinde ön saflarda yer alan Hz. Ali, birçok alanda önemli görevler üstlenmiştir. Peygamberimizin Medine'ye hicreti esnasında Allah Resulü'nün yatağına yatması, gazvelerde en önde savaşması, bazı seriyyeleri komuta etmesi ve vahiy kâtipliği yapması bu görevlerden bazılarıdır. Hz. Ali, Peygamber Efendimiz'in vefatından sonra Hz. Ebu Bekir ve Hz. Ömer'in istişare ettiği kişiler arasında yer almış ayrıca Hulefayıraşidin'den biri olarak İslam'a hizmet etmeyi sürdürmüştür.

1. **Hz. Ali'nin Müslüman olma süreciyle ilgili hatırladığınız bilgileri sınıf arkadaşlarınızla paylaşınız.**
2. **İslam'ın tebliğ sürecine katkılarından hareketle Hz. Ali'nin kişilik özellikleri hakkında neler söyleyebilirsiniz?**
3. **Hz. Ali'nin kişilik özellikleri, günümüz gençliğine hangi konularda motivasyon sağlayabilir? Düşüncelerinizi sınıf arkadaşlarınızla paylaşınız.**

2.1. HZ. ALİ'NİN HAYATI VE ŞAHSİYETİ

Konuya Başlarken

Aşağıdaki giriş kartında yer alan soruların cevaplarını verilen boşluklara yazınız.

1. Hz. Peygamber ile Hz. Ali arasındaki akrabalık bağı hakkında neler biliyorsunuz?

2. Hz. Ali'ye verilen "Allah'ın Aslanı" lakabı sizde neler çağrıştırıyor?

3. Hz. Ali'nin hayatı ve şahsiyeti ile ilgili merak ettiklerinizi yazınız.

Etkinlik - 1

25 dk

Adı	Hz. Ali'yi Tanıyalım
Amaç	Hz. Ali'nin hayatı ve şahsiyetine dair unsurları araştırabilme

Ön Hazırlık

1. *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi'nden Hz. Ali maddesini okuyunuz.*
2. *Hz. Ali'nin hayatı ve kişiliğine dair elde ettiğiniz bilgileri not ediniz.*

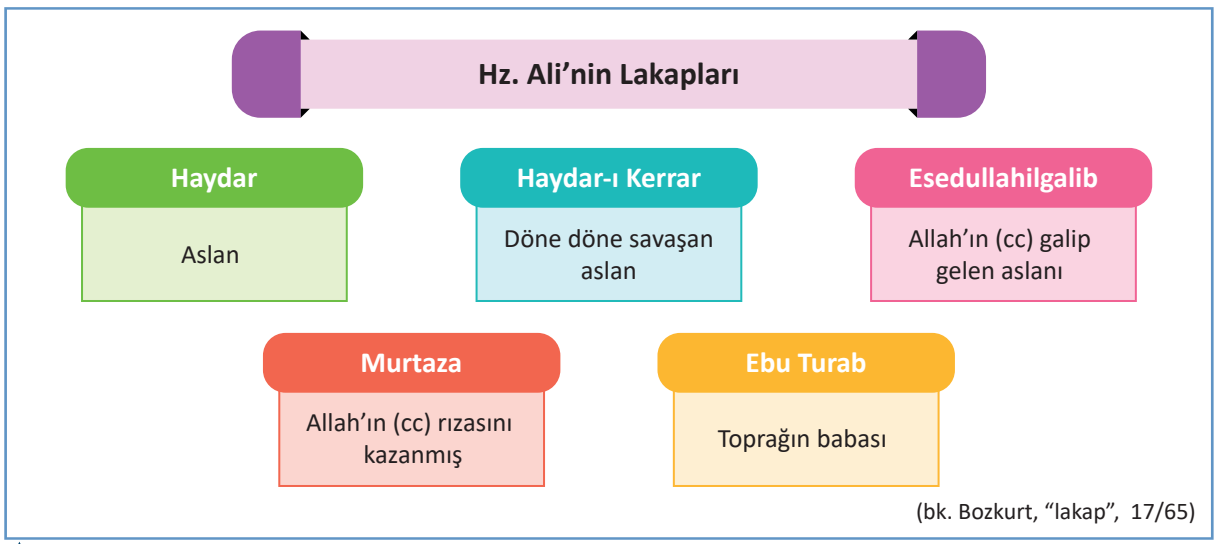
Yönerge *Ulaştığınız bilgileri sınıf arkadaşlarınızla paylaşınız ve öğretmen rehberliğinde değerlendiriniz.*

Değerlendirme: *Hz. Ali'nin hayatı ve şahsiyetini özetleyen beş anahtar sözcük belirleyiniz. Belirlediğiniz anahtar sözcükleri Hz. Ali'nin hayatı ve şahsiyeti bağlamında birer cümle içinde kullanınız.*

Anahtar Sözcük	Örnek Cümle

Çocukluğu ve Hz. Peygamber'in Hanesine Katılması

Peygamber Efendimiz'in amcasının oğlu olan Hz. Ali miladi 600 yılında Mekke'de doğmuştur. Babası Ebu Talib, annesi ise Fatıma binti Esed' dir.[1] Annesi ona kendi babasının adı olan "aslan" anlamına gelen "Esed" veya "Haydar" ismini vermek istemiş ancak babası Ebu Talib "Ali" ismini koymuştur. Hz. Ali'nin Talib, Akil ve Cafer isimli üç erkek kardeşi ile Ümmü Hani ve Cüman adlı iki kız kardeşi vardır. Hz. Ali Ebu Talib'in en küçük oğludur.[2]

Bilgi Grafiği 2.1

Biliyor musunuz?

Küçük yaşta babasını ve annesini kaybeden Peygamber Efendimiz'i amcası Ebu Talib ile amcasının eşi Fatıma yalnız bırakmamış, Hz. Peygamber büyüyene kadar anne ve babasının yokluğunu hissetmemesi için her zaman ona destek olmuşlardır. Peygamber Efendimiz de onların bu iyiliklerini yaşamı boyunca unutmamış ve her fırsatta onlara minnettarlığını göstermiştir.

(bk. Sancaklı, "Hadisler Bağlamında Hz. Peygamber'in Hz. Ali ile Olan İlişkilerinin Önemi ve Analizi", 162)

Hz. Ali beş yaşındayken Mekke'de şiddetli bir kuraklık baş göstermiş, bundan dolayı Ebu Talib, ailesinin geçimini sağlamakta zorlanmaya başlamıştır. Amcasının maddi yükünü hafifletmek isteyen Hz. Muhammed (sav) amcalarından Hz. Abbas ile bu durumu görüşmüştür. Daha sonra onunla birlikte Ebu Talib'e giderek oğullarından ikisini yanlarına almak istediklerini söylemiştir. Ebu Talib'in de bu teklifi kabul etmesi üzerine Hz. Abbas, Hz. Cafer'i; Peygamber Efendimiz de Hz. Ali'yi yanına almıştır. Hz. Muhammed (sav) ve Hz. Hatice'nin hanesine henüz beş yaşındayken dâhil olan Hz. Ali yaklaşık altı yıl Peygamber Efendimiz'in yanında kalmıştır. Bu süre zarfında Hz. Muhammed (sav) onun her türlü ihtiyacını karşılamış ve onu en iyi şekilde yetiştirmiştir.[3] Bu sayede Hz. Ali, Peygamber Efendimiz'in güzel ahlakına ve Allah'a (cc) olan bağlılığına yakından tanıklık etmiştir. Bu durum, Hz. Ali'nin İslam'ı erken yaşta tanımasına, benimsemesine ve hayatı boyunca samimi bir Müslüman olarak yaşamasına zemin hazırlamıştır.

Paylaşalım

Sizce Hz. Ali'nin Peygamberimizin hanesine katılmasıyla İslam'ı kabul etmesi arasında nasıl bir ilişki vardır?

- Cevabı birkaç dakika düşününüz.
- Düşüncelerinizi sıra arkadaşlarınızla karşılaştırınız.
- Ulaştığınız sonuçları sınıf arkadaşlarınızla paylaşınız.

Müslüman Olması

Hz. Ali henüz on yaşındayken Peygamber Efendimiz'i Hz. Hatice'yle birlikte namaz kılarken görmüştür. Bunun üzerine yaptıklarının ne anlama geldiğini Hz. Muhammed'e (sav) sormuş, Peygamberimiz de ona İslam'ı anlatmış ve onu tek olan Yüce Allah'a imana davet etmiştir. Hz. Ali daha önce böyle bir dini duymadığını, bu nedenle babasına danışmak istediğini söylemiştir. Hz. Peygamber ise henüz açık davete başlamadığından dolayı ondan bu durumu gizli tutmasını istemiştir. Bunun üzerine Hz. Ali, bütün gece düşündükten sonra Müslüman olmaya karar vermiş ve ertesi sabah İslam'ı ve onun peygamberliğini kabul ettiğini Resulullah'a bildirmiştir.[4]

Hz. Fatıma ile Evlenmesi ve Çocukları

Peygamber Efendimiz'in en küçük kızı olan Hz. Fatıma evlilik çağına geldiğinde Hz. Ali onunla evlenmek için Resulullah'tan izin istemiştir. Peygamber Efendimiz Hz. Ali'nin bu isteğini Hz. Fatıma ile paylaşmış, o da bu teklife karşı olumsuz bir tepki vermeyip sessiz kalmıştır. Peygamber Efendimiz de onların evliliklerine onay vermiştir. Hz. Ali bir rivayete göre Bedir Gazvesi'nin sonucunda ganimetten payına düşen zırhını, bir başka rivayete göre ise devesini satarak elde ettiği 450 dirhem gümüşü mehir olarak vermiştir. Hz. Fatıma ise çeyiz olarak kadife bir örtü, hurma lifi ile doldurulmuş deri bir yastık, iki el değirmeni ve deriden yapılma iki su kabı hazırlamıştır.[5]

Hz. Muhammed'in (sav) Hz. Fatıma'ya "babasının annesi" anlamına gelen "Ümmü Ebiha" diye hitap etmesinden dolayı bu söz onun künyesi olmuştur. Beyaz, parlak, aydınlık yüzlü kadın anlamındaki "Zehra"; ayrıca iffetli kadın anlamındaki "Betül" isimleri de Hz. Fatıma'nın lakabı olarak kullanılmıştır. (bk. Kandemir, "Fâtıma", 12/219)

Hz. Fatıma ile Hz. Ali hicretin ikinci yılında evlenmiştir. Nikâh esnasında Hz. Peygamber, kızına hitaben "*Seni ümmetimin İslam'ı ilk kabul edeni, ilim ve hilimde en ileri derecede olanı ile nikâhladım.*"[6] diyerek Hz. Ali'nin faziletini dile getirmiştir. Ayrıca Hz. Peygamber evliliğin hayırlı olması için dua etmiştir.[7] Peygamber Efendimiz, gönlünde çok özel bir yere sahip olan Hz. Fatıma ve Hz. Ali'nin evini sık sık ziyaret etmiş, onlara nasihatlerde bulunarak sevgisini göstermiştir.

Görsel 2.1
Ayasofya-i Kebir Cami-i Şerifi'ndeki Hz. Hasan yazılı hat

Görsel 2.2
Ayasofya-i Kebir Cami-i Şerifi'ndeki Hz. Hüseyin yazılı hat

Hz. Ali ile Hz. Fatıma'nın bu evliliklerinden beş çocukları olmuştur. Hicri III. yılın Ramazan ayında (M 625) çocuklardan ilki olan Hz. Hasan doğmuştur. Hz. Hasan'ın doğumundan sonra Hz. Ali "Hasan'ın babası" anlamında Ebülhasan olarak anılmaya başlanmıştır. Ondan bir yıl sonra şaban ayında Hz. Hüseyin dünyaya gelmiştir. Daha sonraki yıllarda dünyaya gelen Muhsin adlı oğlu küçük yaşta vefat etmiştir. İlerleyen zamanlarda ise Hz. Ali ile Hz. Fatıma'nın Ümmü Gülsüm ve Zeynep adlarında iki kızı olmuştur. Hz. Muhammed'in (sav) soyu, Hz. Hasan ve Hz. Hüseyin vasıtasıyla günümüze kadar gelmiştir. İslam tarihinde Hz. Hasan'ın (Görsel 2.1) soyundan gelenler şerif olarak isimlendirilmiştir. Hz. Hüseyin'in (Görsel 2.2) soyundan gelenler ise seyit olarak adlandırılmıştır.[8]

Hz. Hasan ve Hz. Hüseyin'e içten bir sevgi besleyen Hz. Muhammed (sav), onlara her zaman güler yüz göstermiş; onların hatırlarını sormuş, isteklerini yerine getirmeye çalışmıştır. Torunlarıyla oynamayı çok seven Peygamber Efendimiz bazen onları sırtına alıp gezdirmiştir. Hatta namaz kılarken torunları sırtına çıktığında onlar ininceye kadar secdeden kalkmamıştır. Hz. Peygamber minberdeyken Hz. Hasan ile Hz. Hüseyin'in düşe kalka mescide girdiğini görünce konuşmasını yarıda kesmiş, minberden inerek onları kucaklamış, ardından sözlerini tamamlamıştır.[9]

Paylaşalım

Peygamber Efendimiz Hz. Hasan ve Hz. Hüseyin hakkında "Allah'ım ben onları seviyorum. Sen de sev." diye dua etmiştir. Bir gün Peygamber Efendimiz ashabıyla birlikte bir davete giderken sokakta oynayan torunu Hüseyin'i gördü. Sahabilerin önüne geçti ve Hüseyin'i yakalamak için ellerini iki yana açtı. Hüseyin ise yakalanmamak için sağa sola kaçmaya başladı. Yaptıkları işe her ikisi de gülüyordu. Sonunda Peygamberimiz Hüseyin'i yakaladı. Bir eliyle ensesini diğer eliyle başını tutarak onu öptü ve şöyle buyurdu: "Hüseyin benden, ben de ondanım. Hüseyin'i seveni Allah da sevsin. Hüseyin benim çocuklarımın hayırlı ve bereketli çocuğudur."

(bk. Kâdı İyâz, *Şifâ-i Şerif Şerhi*, 2/328, 379)

Yukarıda verilen hadisişeriften hareketle Hz. Peygamber'in torunlarına karşı tutumu hakkında neler söyleyebilirsiniz? Düşüncelerinizi sınıf arkadaşlarınızla paylaşınız.

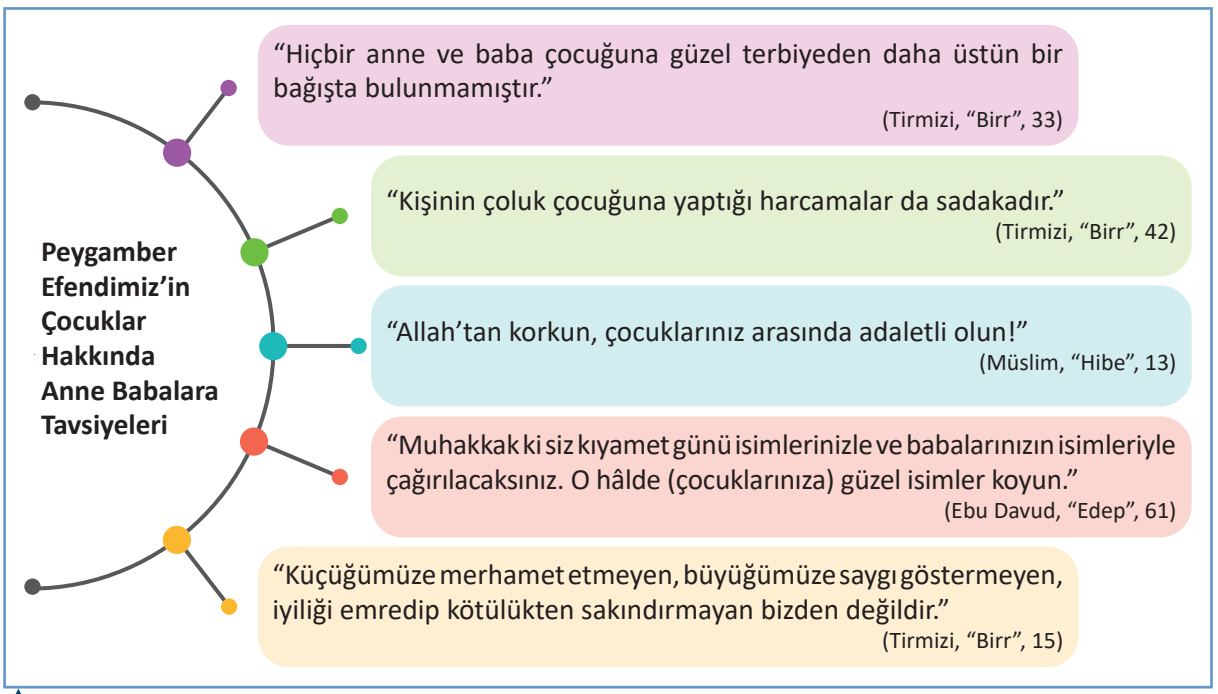
Hz. Muhammed (sav); sadece torunlarına değil tüm çocuklara sevgi, şefkat ve merhametle davranmıştır. Resulullah, azat ettiği Zeyd'in oğlu Üsame'yi kendi torunlarından ayırmamış; bir dizine Hz. Hasan'ı, diğer dizine Hz. Üsame'yi oturtmuş ve onlar için dua etmiştir. Küçüklüğünden itibaren yanında bulunan Enes bin Malik (ra)* ile yakından ilgilenen Resulullah bazen onunla şakalaşmış, bazen de başını okşayıp onu bağrına basmıştır. Resulullah, Hz. Zeynep'in kızı Ümame'yi bir defasında omzuna alarak mescide gitmiştir. O, omzundayken namaza başlamış; rükû ve secdeye varacağı zaman onu yere bırakarak namazı kıldırmıştır.[10]

Hz. Muhammed'in (sav) Çocuklara Yaklaşımı ile İlgili Örnekler

- Çocuklarla ilgilenmiş, onların eğitimlerinde hoşgörülü davranmıştır.
- Çocuklar hata yaptığında onları kınamak yerine onlara anlayış göstermiş ve sevgiyle rehberlik etmiştir.
- Çocuklara yaşlarına uygun sorumluluklar vermiş, onlara karşı sabırlı davranmıştır.
- Çocuklarla selamlaşmış, şakalaşmış ve oyunlar oynamıştır.

Bilgi Grafiği 2.2

Peygamberimiz çocukların sevinçlerine ve üzüntülerine her zaman ortak olmaya çalışmıştır. Allah Resulü, sefer dönüşlerinde kendisini karşılamaya gelen çocukları devesine bindirerek onların hoşça vakit geçirmelerini sağlamıştır. Uhud Savaşı'nda babası şehit olan Beşir bin Akrebe'yi kucağına alarak "*Ben, senin baban olayım, Aişe de annen olsun ister misin?*"[11] sözleriyle teselli etmiş ve evinde bir süre ağırlamıştır.[12] Peygamber Efendimiz, insanların çocukları arasında adaletli olmasını emretmiş ve ayrımcılık yapan anne babaları uyarmıştır. Bir sahabi, çocuklarından birine bağışta bulunmuş ve bu duruma Hz. Peygamber'i şahit tutmak istemiştir. Ancak Peygamber Efendimiz, diğer çocuklarına da aynı şekilde bağışta bulunmadığını öğrenince "*... Buna benden başkasını şahit tut.*" diyerek adaletsizliğe şahitlik etmeyeceğini bildirmiştir.[13]

Bilgi Grafiği 2.3

Yazalım

Hz. Peygamber'e on yıl hizmet eden sahabilerden Enes b. Mâlik de onun hoşgörüsüne dair bir anısını şöyle anlatır: "Allah Resûlü, insanlar içerisinde ahlâkı en güzel olanı idi. Bir gün beni bir iş için gönderdi. Ben, 'Allah'a yemin olsun ki gitmem.' dedim. Oysa içimde Resûlullah'ın emrettiği işe gitme niyeti vardı. Derken bu iş için yola koyuldum. Sokakta oynayan çocuklara rastladım (ve onlarla birlikte oyuna dalıp işimi unuttum). Bir de baktım ki Allah Resûlü arkamdan başımı tutmuş gülümseyerek duruyordu. Bana, 'Enescik, sana emrettiğim yere git haydi!' dedi. Ben de, 'Peki yâ Resûlallah, hemen gidiyorum.' dedim." Enes b. Mâlik devamında şöyle dedi: "Allah'a yemin olsun ki ben kendisine on yıl hizmet ettim. Yaptığım bir işten dolayı, 'Niye böyle yaptın?' yapmadığım bir işten dolayı da 'Niçin böyle yapmadın?' dediğini hatırlamıyorum."

(Müslim, "Fedâil", 54)

Metne göre Peygamber Efendimiz'in çocuklarla iletişimi hakkında neler söyleyebilirsiniz? Listeleyiniz.

.....

.....

.....

Hz. Peygamber'in Vefatından Sonra Teçhiz ve Tekfin İşlerinde Yer Alması

teskin
Acı, öfke, heyecan vb. duyguları yatıştırma, dindirmeye çalışma.
(*Güncel Türkçe Sözlük*, "teskin")

Veda Haccı'ndan sonra rahatsızlanan Resulullah, hicretin on üçüncü yılında 12 Rebiyülevvel Pazartesi günü (8 Haziran 632) vefat etmiştir. Hz. Muhammed'in (sav) vefat haberini öğrenen sahabiler büyük üzüntü yaşamıştır. Hz. Ebu Bekir, vefat haberini alır almaz Resulullah'ın evine gitmiş; Peygamberimizin naaşının üzerindeki örtüyü kaldırıp onu alnından öpmüştür. "Anam babam sana feda olsun! Hayattayken de güzeldin ölünce de güzelsin." diyerek örtüyü kapatmış ve dışarı çıkmıştır. Hz. Ömer ise Hz. Peygamber'in ölüm haberi karşısında duyduğu derin üzüntünün etkisiyle onun vefat ettiğini söyleyenlere tepki göstermiştir. Bu durum karşısında Hz. Ebu Bekir, "**Muhammed, ancak bir peygamberdir. Ondan önce de peygamberler gelip geçmiştir. Şimdi o ölür veya öldürülürse gerisin geriye (eski dininize) mi döneceksiniz?..**"[14] ayetini okuyarak Müslümanları teskin etmiştir. Bunun üzerine başta Hz. Ömer olmak üzere müminlerin tümü, acı gerçeği Müslüman'a yakışır bir olgunlukla kabullenmiştir.[15]

Paylaşalım

Sizce Hz. Ali'nin ehlibeyten olmasının Peygamber Efendimizin cenaze işlerini üstlenmesinde nasıl bir etkisi olmuştur?

- Cevabı birkaç dakika düşününüz.
- Düşüncelerinizi sıra arkadaşlarınızla karşılaştırınız.
- Ulaştığınız sonuçları sınıf arkadaşlarınızla paylaşınız.

Görsel 2.3
Hz. Peygamber'in Mescid-i Nebevi içinde yer alan kabrinin günümüzdeki görünümü

Allah Resulü, cenazesinin yıkanmasını Ehlibeyt'inden olan Hz. Ali'ye vasiyet etmiştir.[16] Bunun üzerine Hz. Peygamber'in mübarek naaşı Hz. Ali tarafından yıkanmış ve misk ile kokulandırılmıştır. Peygamber Efendimiz'in naaşının teçhiz ve tekfininde Hz. Ali'ye Üsame bin Zeyd ve Hz. Abbas yardım etmiştir.[17] Peygamber Efendimiz'in cenaze namazını vefat ettiği odada önce erkekler, sonra kadınlar, daha sonra da çocuklar bir imama uymaksızın bireysel olarak kılmışlardır. Hz. Ebu Bekir'in peygamberlerin tümünün vefat ettiği yere gömüldüğüne dair Resulullah'tan işittiği hadisi hatırlatması üzerine Allah Resulü Hz. Aişe'nin odasına defnedilmiştir[18] (Görsel 2.3).

Halife Olması

Müslümanlar, Hz. Muhammed'in (sav) vefatından sonra Hazrec Kabilesi'nin kollarından Saideoğulları'na ait gölgelikte halife seçmek için toplanmıştır (Görsel 2.4). Uzun süren tartışmalar sonucunda sahabiler, gelişmekte olan İslam Devleti'nin devamlılığını sağlayacak, Müslümanlar arasında birliği ve düzeni koruyabilecek kabiliyette olduğunu düşündükleri Hz. Ebu Bekir'i halife seçmiştir. Hz. Ebu Bekir'in Allah Resulü'nün yakın dostu olması, yaşı ve tecrübesiyle sözüne itibar edilmesi ve Resulullah'ın, vefatından önce onu imamlığa geçirmesi gibi özellikleri halife seçilmesinde etkili olmuştur.[19] Hz. Ebu Bekir'in vefatından sonra sırasıyla Hz. Ömer ve Hz. Osman halife olarak görev yapmışlardır.

Görsel 2.4
Benî Saide
Gölgeliği (Temsilî)

Hz. Ali ilk üç halife döneminde askerî ve idari görev talebinde bulunmamış, sadece Halife Ömer'in Filistin ve Suriye seyahati sırasında Medine'de askerî vali olarak kalmıştır.[20] Medine'de ikamet edip dinî ilimlerle uğraşmayı diğer görevlere tercih eden Hz. Ali, Kur'an ve hadis konusundaki derin ilminden dolayı hem Hz. Ebu Bekir'in hem de Hz. Ömer'in özellikle fıkhi meselelerde görüşüne başvurdukları bir sahabi olmuştur. Bu özelliklerinden dolayı Hz. Ömer onun hakkında "Aramızda en isabetli hüküm veren, Ali'dir." demiştir.[21]

Hz. Osman'ın şehit edilmesinden sonra Hz. Ali, Medine'deki Müslümanlar tarafından Hulefayıraşidin'in dördüncüsü olarak seçilmiştir. Hz. Ali'nin beş yıla yakın süren hilafeti iç karışıklıklarla geçmiştir. Hz. Ali bu dönemde İslam ümmetinin birlik ve beraberliğini sağlamak için büyük bir çaba sarf etmiştir. Bu amaçla devletin merkezini Medine'den Kufe'ye taşımıştır. Halifeliği döneminde mücadele ettiği gruplardan biri olan Haricîlere mensup İbni Mülcem tarafından ağır bir şekilde yaralanmıştır. Hz. Ali, bu saldırıdan iki gün sonra hicretin kırkıncı yılında (28 Ocak 661) şehit olmuş ve Kufe'ye defnedilmiştir.[22]

Hz. Ali'nin Kişilik Özellikleri

Hz. Ali, İslam'ı çocuk yaşta kabul etmiş olup hayatta iken cennetle müjdelenen on sahabiden (Aşereimübeşşere) birisidir.[23] Söylediklerini hayatında uygulamış, takva sahibi bir kişi olarak ibadetlerini içtenlikle yapmıştır. Hz. Ali üstün bir adalet anlayışıyla topluma önderlik etmiş nadir şahsiyetlerdendir. İslam'ın yılmaz savunucularından biri olan Hz. Ali, hayatının her anında ümmetin menfaatini ve birliğini öncelemiştir. Küçük yaştan itibaren Hz. Muhammed'in (sav) yanında yetişen Hz. Ali, hayatı boyunca Resulullah'ı örnek almış ve onun öğrettikleri doğrultusunda yaşamını şekillendirmiştir.

Hz. Ali, ahlakı, insani vasıfları, imanı ve takvasıyla Müslümanlara örnek olmakla kalmamış aynı zamanda ilmi ve hikmetiyle de bir rehber olmuştur.[24] Okuma yazma bilen nadir sahabilerden biri olan Hz. Ali, Hz. Peygamber'in vahiy kâtipliğini yapmıştır (Görsel 2.5). Ayrıca Hudeybiye Antlaşması'nı da yazıya geçirmiştir. Fıkıh ilmindeki üstünlüğü sahabe tarafından kabul edilen Hz. Ali tefsir konusunda da önde gelen bir âlim olmuştur. Kendisinden gelen bir rivayette o, "Vallahi hiçbir ayet yoktur ki o ayetin ne için nazil olduğunu ve nerede nazil olduğunu bilmeyeyim. Rabbim bana düşünen bir kalp ve soru soran bir lisan vermiştir." demiştir. İlim ve hikmet yönüyle Hz. Ali İslam'ın daha sonraki nesillere aktarılmasında köprü vazifesi görmüştür.[25]

Görsel 2.5 Hz. Ali'nin mushafından bir sahife (Mushaf, No. 458/35a)

Yaşamı boyunca hadis rivayetinde oldukça titiz davranan Hz. Ali; Hz. Peygamber'in dış görünüşü, karakteri, ibadet ve duaları hakkında bilgilerin de bulunduğu 586 hadis rivayet etmiştir. Bu hadislerin bir kısmını daha sonra yazıya geçirmiştir.[26]

Paylaşalım

Ashabın önde gelen âlimlerinden biri olmasına rağmen İbni Ömer (ra) ve İbni Abbas (ra) gibi genç sahabilerle kıyaslandığında Hz. Ali'nin onlardan daha az hadis nakletmesinin sebepleri neler olabilir? Düşüncelerinizi sınıf arkadaşlarınızla paylaşınız.

Hz. Muhammed (sav); çocukluğundan itibaren yakından ilgilendiği, bilgisi ve kişiliğine çok güvendiği Hz. Ali'yi Yemen'e kadı olarak görevlendirmiştir. Bu görevin sorumluluğu karşısında endişelenen Hz. Ali, görevi kabul etmeden önce bu endişesini Hz. Peygamber'le paylaşmıştır. Hz. Muhammed (sav), elini onun göğsüne koyarak onu teskin etmiş ardından karşısına gelen davalarda nasıl karar verebileceğine dair ona tavsiyelerde bulunmuştur. Hz. Ali kendisine verilen bu ağır sorumluluğun altından hakkıyla kalkmış, sahabiler onun fikir beyan ettiği bir konuda başkalarına soru sorma ihtiyacı duymamıştır.[27]

Hz. Ali'nin hayatı incelendiğinde onun hem derin ilmî bilgisi hem de gösterdiği kahramanlık ve cesareti dikkat çekmektedir. Stratejik bir akla ve savaş yeteneğine sahip olan Hz. Ali, kendi dönemine ait harp tekniklerini savaş meydanlarında ustaca kullanmıştır. Ayrıca Hz. Ali, savaş başlamadan önce yapılan mübarezelerde de cesaretini göstermiştir. Hendek Gazvesi'nde düşmanın ileri gelen savaşçılarından Amr bin Abdülved isimli müşrik, Müslümanlara meydan okumuş ve karşısına kimse çıkmayınca Müslümanları küçümseyen bir tavırla mübareze için ısrar etmiştir. Bunun üzerine Hz. Ali, bu savaşçının mübareze teklifini kabul etmiş ve onu mağlup etmiştir.[28]

mübareze
Düşman olan taraflardan birer kişinin çıkarak çarpışması.
(*Güncel Türkçe Sözlük*, "mübareze")

Hayber Kuşatması'nda Yahudilerin en büyük ve korunaklı yapısı olan Kamus Kalesi uzun süre alınamamıştır. Bu kuşatmada kahramanca mücadele eden Hz. Ali savaş sırasında elinden kalkanını düşürünce kalenin yakınında bulunan bir kapıyı kalkan olarak kullanmıştır. Hz. Ali'nin bu üstün gayreti ve cesaretiyle savaşın seyri değişmiş ve Kamus Kalesi fethedilmiştir (Görsel 2.6). Bunun üzerine Hayber'deki diğer kaleler de teslim olmuştur. Hz. Ali bu savaşta gösterdiği cesaretle Hayber Savaşı'nın kahramanı ünvanını kazanmıştır.[29]

Görsel 2.6
Hayber Gazvesi'ni tasvir eden bir minyatür (TSMK, Bağdat Köşkü, nr. 282, vr. 169a)

Hz. Ali'nin muharebede yere düşürdüğü düşmanını affetmesi ve halifeliği döneminde kendisiyle savaşmış bir hasmının öldürülmesi karşısında üzülmesi adaletli ve merhametli olduğunun göstergesidir. Haricîlerle savaşmak zorunda kalan Hz. Ali'nin savaş sonunda ganimet olarak sadece atların ve silahların alınmasına müsaade etmesi, onları esir almaması ve yaralıları ailelerine teslim etmesi de onun seçkin kişiliğinin bir diğer göstergesidir.[30] Öyle ki Hz. Ali; hayatı boyunca güçlü olduğu yerde affetmek, öfke anında nezaket göstermek, düşmanları hakkında iyi niyetli olmak gibi erdemlere sahip örnek bir şahsiyettir.

Hz. Ali'nin kişilik özelliklerini anlatan etkileşimli İçerik için karekodu okutabilirsiniz.

Etkinlik - 2

25 dk

Adı	Hz. Ali'nin Adaleti: Sekiz Somun, Sekiz Dirhem
Amaç	Hz. Ali'nin hayatı ve şahsiyetine dair unsurlar arasındaki ilişkileri belirleyebilme

Yönerge *Aşağıdaki metni okuyunuz ve soruları metinden yola çıkarak cevaplayınız.*

Zirr b. Hubayş'ın rivayet ettiğine göre, "İki kişi oturmuş sabah öğünlerini yemekteydi. Birinde beş somun, öbüründe ise üç somun vardı. Tam önlerine yiyeceklerini sermişlerdi ki adamın biri yanlarından geçti ve onlara selam verdi. Bunun üzerine ona, 'Buyur, ye!' dediler. Böylece adam onlarla birlikte oturdu ve yedi. Adamlar sekiz somunu onunla eşit bir şekilde pay ettiler. Sonra adam ayağa kalktı ve ikisine sekiz dirhem atarak, 'Bunu sizinle birlikte yediklerime sayın.' dedi. Böylece iki adam aralarında tartışmaya koyuldu. Beş somunun sahibi olan, 'Beş dirhem benim, üç dirhem senindir.' dedi. Bunun üzerine üç somunun sahibi olan, 'Dirhemler aramızda yarı yarıya pay edilmedikçe ben bu işe razı olmam.' dedi.

Böylece Emirü'l-Mü'minin Hz. Ali'nin huzuruna çıkarak ona başlarından geçeni anlattılar. Bunun üzerine, Hz. Ali üç somunun sahibi olana, 'Arkadaşın sana teklif edeceğini etmiş, zira onun somunları senden fazladır, bu yüzden payına razı ol.' dedi. Lakin adam, 'Vallahi hakkım olanı eksiksiz alıncaya dek bu işten razı olmam.' dedi. Bunun üzerine Hz. Ali, 'Senin hakkın olan ancak bir dirhemdir, onun hakkı ise yedi dirhemdir.' deyince adam 'Süphanallah!' çekiverdi. Hz. Ali, 'Vaziyet budur.' dedi. Bunun üzerine diğer adam, 'Nasıl olur da benim hakkım bu olur, bana anlatınız da ben de bu işe razı olayım?' dedi. Hz. Ali şöyle söyledi: (...)

(Sûyutî, *Halifeler Tarihi*, 187)

1. Bu olayda parayı paylaştırma sorumluluğu sizde olsaydı nasıl paylaştırırdınız? Yazınız.

2. Hz. Ali, verdiği bu hükmü nasıl izah etmiş olabilir? Yazınız.

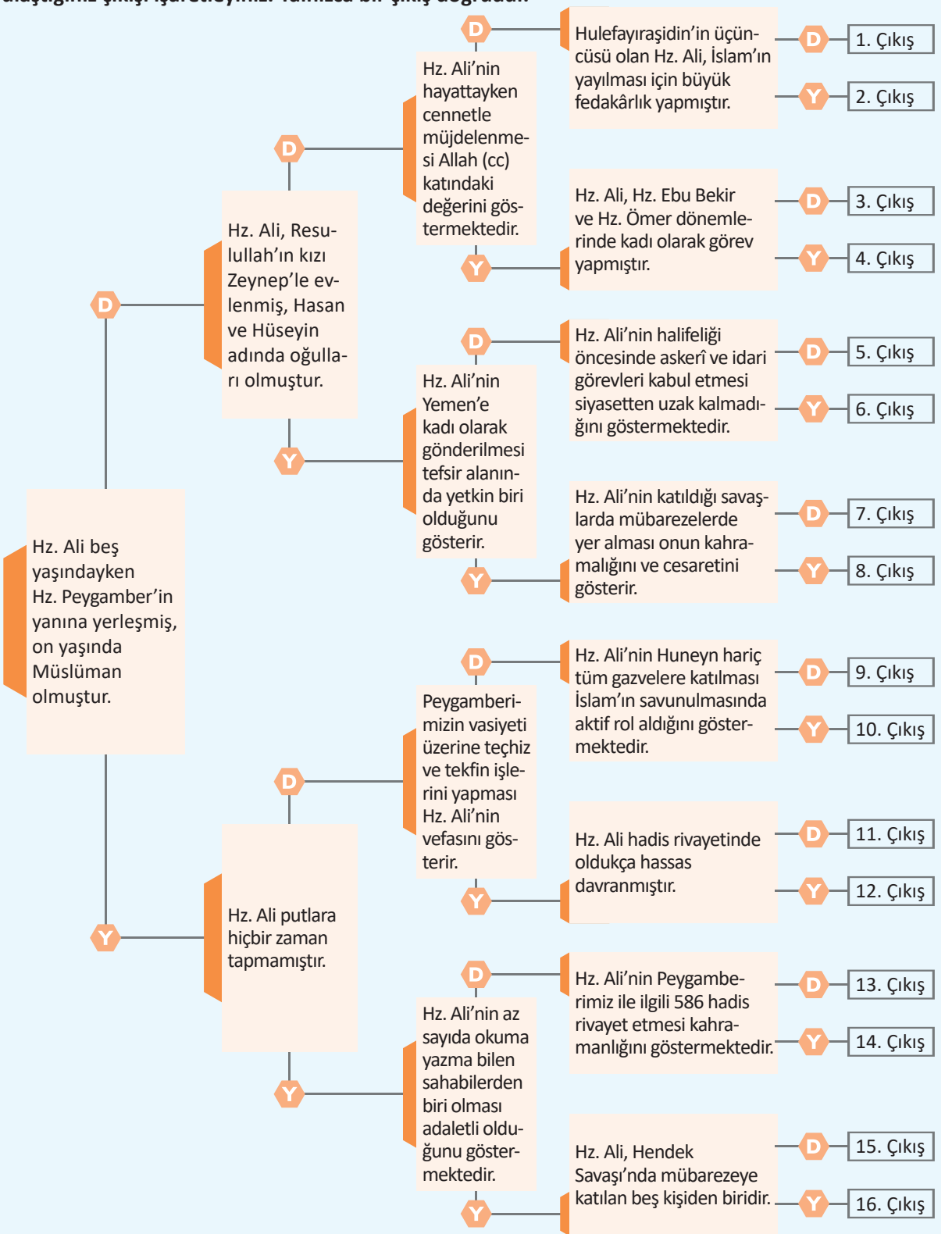
3. Verilen karekodu okutarak metnin devamını okuyunuz ve cevaplarınızı metinle karşılaştırınız.

Metnin devamına ulaşmak için karekodu okutunuz.

Değerlendirme: *Bu metinde Hz. Ali'nin hangi kişilik özellikleri ön plana çıkmaktadır? Açıklayınız.*

Kontrol Noktası

Aşağıdaki tanılayıcı dallanmış ağaçta verilen ifadelerden bazıları doğru bazıları yanlıştır.İlk ifadeden başlayıp ifadelerin doğru (D) ya da yanlış (Y) olduğuna karar vererek okları izleyiniz. Son olarak ulaştığınız çıkışı işaretleyiniz. Yalnızca bir çıkış doğrudur.

2.2. HZ. ALİ'NİN TEBLİĞ SÜRECİNE KATKILARI

Konuya Başlarken

"(...)

Hayber gününde Resulullah şöyle buyurdu:

- Yarın bayrağı öyle bir adama vereceğim ki, Allah (cc) onun vasıtasıyla fethi müyesser kılacaktır. Allah (cc) ve Resulü onu sever, o da Allah (cc) ve Resulünü sever.

Gece olunca insanlar birbirlerine gidip gelmeye ve yarın bayrağın kime verileceğini konuşmaya başladılar. Sabah olunca Peygamber Efendimiz'in yanına gittiler. Herkes bayrağın kendisine verileceğini ümit ediyordu. Resulullah:

- Ebu Talib oğlu Ali nerede? diye sordu.

- Onun gözleri ağrıyor ya Resulullah, dediler.

Allah Resulü, onun gözlerinin ağrısı için dua etti. Hz. Ali'nin gözleri iyileşti. Sanki hiç ağrımamıştı. Bayrağı kendisine verdi. Ali şöyle dedi;

- Ya Resulullah, onlar da bizim gibi oluncaya kadar kendileriyle savaşayım mı?

- Yoluna devam et, ta ki meydanlıklarına inesin. Sonra onları İslam'a davet et. Allah'ın (cc), onlar üzerindeki hakkını kendilerine bildir. Allah'a (cc) yemin ederim ki, senin vasıtanla bir adamın hidayete ermesi, kızıl tüylü develerin tamamının senin olmasından daha hayırlıdır!" (...)

(bk. İbn Kesîr, *El-Bidaye*, 4/316)

Bu metinden hareketle Hz. Ali'nin kişilik özelliklerine dair tahminlerinizi sınıf arkadaşlarınızla paylaşınız.

Gizli ve Açıktan Davet Yıllarında Hz. Ali'nin Rolü

Hz. Muhammed'in (sav) peygamberlik vazifesi 610 yılında Hira Mağarası'nda Cebrail (as) vasıtasıyla indirilen ilk vahiyle başlamıştır. Bu görevin gereği olarak Hz. Peygamber, Yüce Allah tarafından İslam'ın emirlerini insanlara tebliğ etmek ve açıklamakla görevlendirilmiştir. Tebliğ faaliyetlerinde ilk üç yıl tedbirli ve ihtiyatlı davranan Peygamber Efendimiz İslam davetini öncelikle güvendiği kimselere gizlice yapmıştır. Bireysel olarak bu davet sürecinde birçok kimse İslam'ı kabul etmiştir. Hz. Ali de bu dönemde Müslüman olmuş ve Allah Resulü'nün yanında yer almıştır.

Tebliğ faaliyetlerinin üçüncü yılında **"(Önce) en yakın akrabanı uyar."**(وَأَنْذِرْ عَشِيرَتَكَ الْأَقْرَبِينَ)[31] ayeti nazil olunca Hz. Muhammed (sav) İslam'ı tebliğ etmek için yakın akrabalarını evinde bir yemeğe davet etmek istemiştir. Hz. Ali'yi bu yemeğin hazırlıklarının takibi ve akrabalarına davetinin ulaştırılmasıyla görevlendirmiştir.[32] Peygamber Efendimiz'in yakın akrabalarından yaklaşık kırk kişinin katıldığı bu davet sonunda Hz. Muhammed (sav) akrabalarına hitaben şunları söylemiştir: "(...) Sizi kendisine davet ettiğim Allah (cc), O'ndan başka hiçbir ilah yoktur. Vallahi, sizler, uyur gibi öleceksiniz. Uykudan uyanır gibi dirilecek ve bütün yaptıklarınızdan hesaba çekileceksiniz. İyiliklerinizin mükâfatını görecek, kötülüklerinizin de cezasını

çekeceksiniz. Bunların sonucu ya temelli cennette ya da temelli cehennemde kalmaktır. İnsanlardan, ilk inzar ettiğim kimseler, sizlersiniz. (...) Ben, sizi dile kolay gelen, mizanda ağır basan iki kelimeye davet ediyorum ki o da Allah'tan (cc) başka hiçbir ilâh olmadığına ve benim de Allah'ın (cc) kulu ve resulü olduğuma şehadet etmenizdir. Yüce Allah, sizi buna davet etmemi bana emir buyurdu..."[33]

Bu davette bulunan Ebu Talip, Peygamber Efendimiz'e "Sen emrolunduğun şeye devam et. Allah'a (cc) yemin ederim ki hep senin yanında olacağım ve seni koruyacağım." demiş fakat dininden de dönmemiştir.[34] Böylece Peygamber Efendimiz Yüce Allah'tan almış olduğu emri yakın akrabalarına tebliğ etmiştir. Açıktan davetin başladığı ilk günden itibaren Hz. Peygamber'in yanında yer alan Hz. Ali, hayatının her aşamasında kendisine tevdi edilen görevleri üstün bir sorumluluk bilinciyle yerine getirmiştir.

Hicret Olayı'nda Hz. Ali'nin Rolü

Akabe Biatlarının ardından Müslümanların çoğunluğu Medine'ye hicret etmiş, Mekke'de Peygamber Efendimiz'le birlikte az sayıda sahabi kalmıştır. Hz. Muhammed (sav) Medine'ye hicret edeceği günü Hz. Ali'ye önceden haber vermiş ve o gece kendisinin yatağında yatmasını Hz. Ali'den istemiştir (Görsel 2.7). Ayrıca Hz. Ali'ye Mekkelilerin kendisine emanet olarak verdiği şeyleri sahiplerine teslim etmesini, daha sonra onun da Medine'ye gelmesini söylemiştir[35]. Sarsılmaz bir iman ve eşsiz bir sadakatle bu hayati sorumluluğu tereddütsüz kabul eden Hz. Ali, canı pahasına Peygamber Efendimiz'in yatağına uzanarak onun yokluğunu müşriklere hissettirmemiş ve hicretin selametle başlamasına zemin hazırlamıştır.

Yazalım

Yüce Allah Müminun suresi 8. ayette "Yine o müminler, emanetlerine ve ahidlerine sadakat gösterirler..." buyurmaktadır. Hz. Peygamber de "Sana emanet verenin emanetini öde, sana hıyanet edene sen hıyanet etme." (Tirmizi, "Büyû", 38) diyerek emanetin önemine vurgu yapmaktadır.

Yukardaki bilgilere göre Resulullah'ın Hicret gecesi canına kastedilmesine rağmen, yanındaki emanetleri sahiplerine teslim etmesi için Hz. Ali'yi görevlendirmesi hakkındaki düşüncelerinizi yazınız.

Allah Resulü'nün evini kuşatan müşrikler, Peygamber Efendimiz'i öldürmek için eve girdiklerinde Hz. Ali'yi karşılarında görünce büyük bir şaşkınlık yaşamışlardır. Hz. Peygamber'in yerini öğrenmek için ona eziyet etmişler, ardından Hz. Ali'yi Mescid-i Haram'a hapsetmişlerdir. Hz. Ali'nin güçlü duruşu ve onlara Peygamber Efendimiz'in yeri hakkında hiçbir bilgi vermemesi üzerine amaçlarına ulaşamayan müşrikler, kısa bir süre sonra onu serbest bırakmışlardır.[36]

Hz. Peygamber'in hicreti esnasında kendisine bırakılan emanetleri büyük bir titizlikle sahiplerine iade eden Hz. Ali, bu mühim vazifeyi tamamladıktan sonra Medine'ye doğru gizlice yola koyulmuştur. Bineği olmadan yola çıkan Hz. Ali, müşriklere yakalanmamak için gündüzleri gizlenip geceleri ilerleyerek çöl şartlarında meşakkatli bir yolculuk gerçekleştirmiştir. Uzun yürüyüş neticesinde ayakları yara içinde kalmasına rağmen kararlılıkla yoluna devam etmiş ve Kuba'da Hz. Peygamber'e yetişmiştir. Resulullah, sadık dostu ve yardımcısının gelişinden büyük bir memnuniyet duymuş; onun bitkin hâlini ve yaralı ayaklarını görünce derin bir teessürle kendisine dua etmiştir.[37] Hz. Ali, Hicret Olayı'nda üstlendiği sorumlulukla müşriklerin Hz. Muhammed'e (sav) zarar vermesine engel olmuş; bu vesileyle ilahi mesajın yayılmasına katkı sağlamıştır.

Etkinlik - 3

25 dk

Adı	Hz. Ali'nin Fedakârlığı
Amaç	Hz. Ali'nin Hicret Olayı'ndaki rolüne dair tefekkür sürecini gözden geçirebilme

Yönerge *Aşağıdaki soruları cevaplayınız.*

1. Hz. Ali'nin hicret esnasında üstlendiği sorumluluklar nelerdir? Yazınız.

.....

.....

.....

.....

2. Siz de üstlendiğiniz görevlerde hangi zorluklarla karşılaştınız? Karşılaştığınız bu zorlukları nasıl aştınız? Tecrübelerinizi sınıf arkadaşlarınızla paylaşınız.

Değerlendirme: *Aşağıdaki ifadeleri okuyunuz ve bu davranışları hayatınızda ne sıklıkla gerçekleştirdiğinizi ilgili kutucuğu işaretleyerek belirtiniz.*

ÖZ DEĞERLENDİRME FORMU			
DEĞERLENDİRME ÖLÇÜTLERİ	**HER ZAMAN**	**BAZEN**	**HİÇBİR ZAMAN**
1. Görevlerimi zamanında ve eksiksiz yerine getiririm.			
2. Duygu, düşünce ve davranışlarımdan sorumlu olduğumu kabul ederim.			
3. Yanlış karar ve davranışlarımın telafisi için çaba gösteririm.			
4. Aldığım görevleri yerine getirirken özverili davranırım.			
5. Sorumluluklarımı yerine getirmek için iç motivasyon geliştiririm.			

Gazve ve Seriyyelerde Hz. Ali'nin Rolü

Gazve "Hz. Peygamber'in bizzat kendisinin sevk ve idare ettiği savaşlara"[38] denir. Seriyye ise "Hz. Muhammed'in kendisinin katılmayıp askerî sancağı arkadaşlarından birine vererek onun komutası altında gerçekleştirdiği askerî hareketler"[39] anlamına gelmektedir.

Hz. Ali, Medine Dönemi'nde Peygamber Efendimiz'in siyasi, idari ve askerî faaliyetlerinde önemli görevler üstlenmiştir. Bu dönemde yapılan Bedir, Uhud ve Hendek başta olmak üzere birçok savaşta etkin rol almıştır. Bu savaşlarda asker ya da komutan olarak görev alan Hz. Ali, Hz. Muhammed'in (sav) onu Medine'de yerine vekil tayin etmesinden dolayı sadece miladi 630'da yapılan Tebük Gazvesi'ne katılamamıştır.[40]

Hz. Ali'nin Üstlendiği Askerî Görevler

Mübarezelere Katılma	Komutanlık	Keşif Görevi	Sancaktarlık	Peygamberimizi Koruma
Bedir Gazvesi Uhud Gazvesi Hendek Gazvesi	Beni Sad bin Bekir Seriyyesi Tay Kabilesi Seriyyesi Yemen Seriyyesi	Bedir Gazvesi Uhud Gazvesi	Bedir Gazvesi Uhud Gazvesi	Uhud Gazvesi

Bilgi Grafiği 2.4

Yüce Allah Buyuruyor ki

"Saldırıya uğrayanlara zulme mâruz kaldıkları için savaş izni verildi. Allah onları muzaffer kılmaya elbette kâdirdir."

(Hac suresi 39. ayet)

Bedir Gazvesi

Hicret izninin verilmesiyle Müslümanlar müşriklerin zulmünden kurtulmak için Medine'ye doğru yola çıkmış ve sahip oldukları her şeyi Mekke'de bırakmak zorunda kalmıştır. Müslümanların geride bıraktıkları mallar bu durumu fırsat bilen ve onları zor durumda bırakmak isteyen müşrikler tarafından yağmalanmıştır. Müşrikler, bunlarla da yetinmemiş; Müslümanların sürülerine ve ticaret mallarına Medine yakınlarına kadar gönderdikleri askerî birliklerle zarar vermeye devam etmiştir. Kureyş'in ileri gelenleri ensara mektup yazarak Hz. Muhammed'i (sav) korumaktan vazgeçmelerini istemiş, aksi hâlde onlarla da savaşacaklarına dair tehditte bulunmuşlardır. Bunun üzerine Peygamber Efendimiz müşriklerin yaptıkları bu zulümlere karşılık vermek için savaş hazırlıklarına başlamıştır.[41]

Bedir, Medine'nin yaklaşık 160 km güneybatısında yer almaktadır. Ticaret yollarının üzerinde bulunması ve su kuyularına sahip ender yerlerden biri olması sebebiyle kervanlar için konaklama yeri olarak kullanılmıştır.

(bk. Fayda, "Bedir Gazvesi", 5/325)

Ebu Süfyan liderliğinde Mekkelilere ait büyük bir kervanın Suriye'den yola çıktığı haberini alan Resulullah, üç yüz beş kişiden oluşan ordusuyla kervanın yolunu kesmek için Bedir kuyularına doğru yola çıkmıştır. Bu haber Mekke'ye ulaşınca müşrikler de Ebu Cehil komutasında dokuz yüz elli kişilik bir ordu oluşturmuş ve zaman kaybetmeden Bedir'e doğru harekete geçmiştir.[42]

Harita 2.1 Mekke'den Şam'a giden kervan yolunu gösteren harita

Hz. Peygamber, Bedir yakınlarına geldiğinde ordusuyla burada konaklamış ve Mekke'ye dönen kervan hakkında bilgi almak için Hz. Ali, Zübeyr bin Avvam ve Sad bin Ebu Vakkas'ı Bedir Kuyuları'na göndermiştir. Bu sahabiler, Peygamber Efendimiz'e kervanı korumak için müşrik ordusunun Bedir yakınlarına geldiğini haber vermiştir. Bunun üzerine Resulullah su kaynaklarını ele geçirmek amacıyla ordusuyla harekete geçerek Bedir Kuyuları'na düşman ordusundan önce ulaşmıştır. Burada Hz. Muhammed (sav), ordusunun savaş düzeni hakkında diğer sahabilerle istişarede bulunmuştur. Bu istişare sonucunda İslam ordusunun Kureyşlilere en yakın kuyuda konumlanması ve diğer kuyuların kapatılması görüşü kabul edilmiştir.[43] Bu durum Müslümanlara savaş meydanında stratejik bir üstünlük sağlamıştır.

"Allah'ım bana vaad ettiğini yerine getir, Allah'ım! Müslümanlardan şu cemaati helak edersen yeryüzünde sana ibadet eden kalmaz."
(Tirmizi, *Kur'an'ın Tefsiri*, 9)

Hicretin ikinci yılında (M 624) Ramazan ayının on yedinci günü iki ordu Bedir Kuyuları'nda karşı karşıya gelmiştir (Görsel 2.8). Arap âdetleri gereğince müşrikler savaşa başlamadan önce mübareze yapılmasını istemiştir. Mübarezeye müşriklerin ileri gelenlerinden Ebu Süfyan'ın kayınbabası Utbe bin Rebia ile Utbe'nin kardeşi Şeybe ve oğlu Velid; onlarla çarpışmak üzere ise Ensar'dan üç genç ortaya çıkmıştır. Ancak Utbe "Ey Muhammed! Karşımıza kendi kavmimizden bize denk olanları çıkar." diyerek Hz. Peygamber'den Kureyşli savaşçılar istemiştir. Bunun üzerine Hz. Muhammed (sav); akrabaları arasından Hz. Hamza, Hz. Ubeyde ve Hz. Ali'yi onların karşısına çıkarmıştır. Mübarezenin sonunda bu üç sahabi Hz. Ubeyde'nin ağır yaralanmasına rağmen galip gelmiş ve müşriklerin güvendikleri üç kişiyi etkisiz hâle getirmiştir.

İslam'dan önce Mekke'deki idari ve askerî görevlerden biri "ukâb" (kartal) adı verilen, veraset yoluyla intikal eden sancaktarlık veya bayraktarlıktı. Bir savaş durumunda ukâb çıkarılır ve onun muhafazasından sorumlu olan kimse tarafından taşınırdı.
(bk. Şahin, "Sancak", 36/97)

Bu durum Müslümanların kendilerine olan güvenlerini artırmıştır. Savaşın başlamasıyla Müslümanlar kendilerinden üç kat fazla olan düşmana cesaretle hücum etmiş; özellikle Hz. Ali, müşriklerin ileri gelenlerinden birçoğunu etkisiz hâle getirmiştir. Bu savaşta Müslümanların Ukab adındaki sancağını taşıyan Hz. Ali, cesareti ve savaşçı özellikleriyle savaşta önemli bir rol üstlenmiştir. Henüz savaşın başında moralleri bozulan müşrikler, Müslümanların savaş meydanındaki cesaretleri karşısında fazla dayanamayarak mağlup olmuş; savaşın sonunda ağır kayıplar veren müşrik ordusu Mekke'ye doğru çekilmiştir.[44]

Görsel 2.8 Bedir Savaşı'nda orduların konumu (Temsilî)

BEDİR SAVAŞI'NIN SONUÇLARI

İslam'ın en büyük düşmanı Ebu Cehil başta olmak üzere müşriklerden yetmiş kişi etkisiz hâle getirilmiş ve bir o kadar kişi de esir alınmıştır. Buna karşılık Müslümanlardan on dört kişi şehit olmuştur.

Müşriklerin Bedir Savaşı'nda ağır bir yenilgiye uğramasıyla yenilmezlik algısı yıkılmış ve bunun sonucunda Müslümanlar, müşriklere karşı psikolojik üstünlük sağlamıştır.

Kendilerinden katbekat kalabalık bir orduyu yenmeleri, Müslümanların çevre kabileler arasındaki itibarını artırmış, bu durum İslam'ın yayılmasını hızlandırmıştır.

İslam ordusunun zaferiyle sonuçlanan Bedir Savaşı, aktif mücadelenin başlaması açısından Müslümanlar için bir dönüm noktası olmuştur.

Hak ile batılın savaş meydanında ilk kez karşı karşıya geldiği bu sınavda Müslümanlar, Allah (cc) yolundaki teslimiyetlerini ve Resulullah'a olan bağlılıklarını göstermiştir.

Bu savaşta Müslümanlar İslam uğrunda en yakın akrabalarıyla karşı karşıya gelmiştir. Bundan dolayı bu savaşa katılan sahabiler, İslam tarihi boyunca "Bedir Ehli" olarak adlandırılmış ve her zaman saygı ve minnetle anılmıştır.

(bk. Mustafa Fayda, "Bedir Gazvesi", 5/326; Abdullah Aydınlı, "Ehl-i Bedir", 10/498)

Bilgi Grafiği 2.5

Uhud Gazvesi

Bedir Gazvesi'nde bozguna uğrayan müşrikler, Müslümanlardan intikam almak için vakit kaybetmeden savaş hazırlıklarına başlamıştır. Bu esnada Medine'deki Yahudi liderlerinden Kab bin Eşref, müşriklerin yanına gelerek Müslümanlara karşı savaşmaları durumunda onların yanında yer alacaklarını ifade etmiş ve onları bir an önce savaşmaları için kışkırtmıştır. Bunun üzerine Mekkeli müşrikler, Bedir Savaşı'nda Müslümanların elinden kurtulan Şam kervanından elde ettikleri geliri yeni bir ordu kurmak için harcama kararı almıştır. Bu parayla çevre kabilelerden yüzlerce paralı asker toplanmış, ayrıca yeni savaş aletleri de alınmıştır. Yapılan hazırlıklar sonucunda Müşriklerin lideri Ebu Süfyan komutasında yedi yüzü zırhlı, iki yüzü de atlı olmak üzere üç bin askerden oluşan bir ordu meydana getirilmiştir. Bazı müşrik kadınlar da eşlerini teşvik etmek ve onların yanında savaşmak üzere bu orduya katılmıştır.[45]

Yüce Allah Buyuruyor ki

"Hak dine inanmayanlar servetlerini, insanları Allah'ın yolundan engellemek için harcarlar, yine harcayacaklar, sonra bu onlara yürek acısı olacak, daha sonra da yenilecekler. İnkâra sapanlar sonunda cehenneme sevkedilecekler."

(Enfal suresi 36. ayet)

Peygamberimizin amcası olan Hz. Abbas, gençlik yıllarından itibaren ticaretle meşgul olmuş, Cahiliye Dönemi'nde Kâbe'yi ziyarete gelen hacılara su dağıtma ve onlara ziyafet verme görevlerini üstlenmiştir.

(bk. "Abbas", *TDV İslâm Ansiklopedisi*, 1/16)

Hz. Abbas, Mekke'de savaş hazırlığı yapıldığı ve bir ordu kurulduğu bilgisini bir bedevi aracılığıyla Hz. Muhammed'e (sav) ulaştırmıştır. Müşrik ordusu ramazan ayının 25'inde Mekke'den yola çıkmıştır. Resulullah Medine'ye doğru gelen bu ordu hakkında bilgi almak için bazı sahabileri görevlendirmiştir. Mekkelilerin güçlü bir orduyla üzerlerine geldiğini öğrenen Peygamber Efendimiz ashabıyla bu durumu istişare etmiş ve bu orduya karşı Medine'de kalarak savunma savaşı yapmayı tercih ettiğini ifade etmiştir. Ensar ve muhacirin önde gelenleri bu görüşe katılmıştır. Ancak Bedir'e katılmamış olan gençlerle sahabenin çoğu, düşmanla Medine dışında savaşılması konusunda ısrar etmiş; Peygamber Efendimiz de çoğunluğun görüşüne uyarak bu yönde karar vermiştir[46] (Görsel 2.9).

Görsel 2.9 Uhud Savaşı'nın yapıldığı meydanın günümüzdeki görünümü

İslam ordusu düşmanla karşılaşmak üzere hazırlıklara başlamıştır. Peygamber Efendimiz'in görüşüne karşı meydan savaşı isteyen Müslümanlar, kısa bir süre sonra söylediklerine pişman olmuş ve ona "Ey Allah'ın Resulü! Sana muhalefet etmememiz gerekirdi. Nasıl istiyorsan öyle yap." diyerek fikirlerini değiştirdiklerini ve onun görüşüne uyacaklarını dile getirmişlerdir. Savaş için miğferini, zırhını ve kılıcını kuşanmış olan Hz. Peygamber, onlara "*Bir Peygamber'e, zırhını giydikten sonra Allah onunla düşmanları arasında hüküm verene dek çıkarması yakışmamıştır. Size emrettiklerime bakın ve ona uyun. Allah'ın adıyla hareket edin. Sabrettiğiniz sürece zafer sizindir.*"[47] diyerek cevap vermiş ve onları teselli edip cesaretlendirmiştir.[48]

Yüce Allah Buyuruyor ki

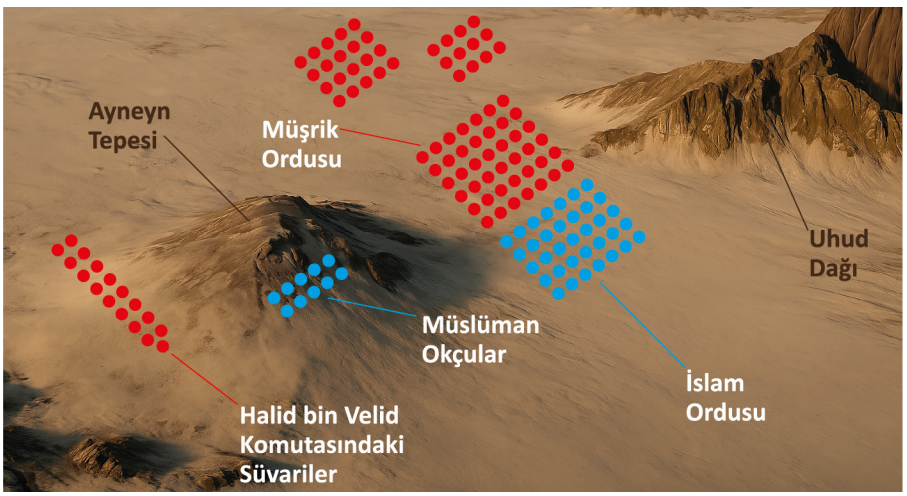
"Sen onlara sırf Allah'ın lütfettiği merhamet sayesinde yumuşak davrandın. Eğer kaba, katı kalpli olsaydın, hiç şüphesiz etrafından dağılır giderlerdi. Onları affet, onların bağışlanmasını dile, iş hakkında onlara danış, karar verince de Allah'a güven, doğrusu Allah kendisine güvenenleri sever."

(Al-i İmran suresi 159. ayet)

Müslümanlar kısa süre içinde bin kişilik bir ordu hazırlamıştır. Müşriklerin önünü kesmek için hemen hareket eden İslam ordusu, Medine'nin kuzeyinde ve Mescid-i Nebevi'ye yaklaşık 5 km mesafede bulunan Uhud Dağı'na Hicret'in üçüncü yılı şevval ayında ulaşmıştır. Bu sırada münafıkların lideri olan Abdullah bin Übey beraberindeki bir grupla ordudan ayrılıp Medine'ye dönmüştür. Hz. Peygamber Uhud'da askerleriyle sabah namazını kıldıktan sonra savaş hazırlıklarına başlamıştır. Daha sonra Peygamber Efendimiz, düşmanın Uhud Dağı'nın etrafından dolanıp Müslümanları arkadan vurmaması için Ayneyn Tepesi'ne elli okçu konuşlandırmıştır (Görsel 2.10). Okçulara komutan olarak Abdullah bin Cübeyr'i tayin eden Resulullah onlara "*Mevzilerinizi terk etmeyin. Sırtımızı himaye edin. Ganimet aldığımızı görseniz bile bize katılmayın. Öldürüldüğümüzü görseniz de bize yardım etmeyin.*"[49] diyerek -ne olursa olsun- yerlerini terk etmemeleri konusunda kesin emir vermiştir.[50]

Abdullah bin Cübeyr Evs kabilesine mensup olup I. Akabe Biatı'ndan sonra İslam'ı kabul etti. Medineli yetmiş kişi ile birlikte II. Akabe Biatı için Mekke'ye geldi. Biattan önce Hz. Peygamber'le görüşmek istedi. Ensardan diğerleri gibi Akabe'de Hz. Peygamber'e biat etti. Bedir ve Uhud Savaşları'na katıldı. Al-i İmran suresinin 152. ayetinde övülen mücahitlerdendir.

(bk. Fayda, "Abdullah b. Cübeyr", 1/93)

Görsel 2.10 Uhud Savaşı'nda orduların konumu (Temsilî)

Peygamber Efendimiz; Uhud Savaşı'nda Evs Kabilesi'nin sancağını Üseyd bin Hudayr'a, Hazrec Kabilesi'nin sancağını Hubab bin Münzir'e, muhacirlerin sancağını ise Ali bin Ebu Talib'e vermiştir.

(bk. İbn Sa'd, *Tabakât*, 2/40; İbn Kesîr, *El-Bidaye*, 4/39)

Müşrikler, Bedir Savaşı'nda olduğu gibi savaş başlamadan mübareze yapılmasını istemiş ve müşriklerin sancaktarı olan Talha bin Ebu Talha ardından kardeşi Osman öne çıkarak Müslümanlardan savaşçı göndermelerini istemiştir. Müslümanlar arasından mübarezeye çıkan Hz. Ali, Talha bin Ebu Talha'yı; Hz. Hamza ise onun kardeşi Osman'ı etkisiz hâle getirmiştir. Müşrik ordusunun önemli komutanlarından biri olan Talha'nın öldürülmesine Peygamberimiz çok sevinmiş ve tekbir getirmiştir. Bu galibiyetle öz güvenleri artan Müslümanlar, kendilerinden katbekat fazla olan müşrik ordusuna cesaretle hücum etmiş; bu sırada Hz. Ali müşriklerin sancağını taşıyan iki müşriği daha etkisiz hâle getirmiştir. Müslümanların cesur saldırısı sonucunda direnci kırılan müşrikler ağır kayıplar vermeye başlayınca panikleyip savaş meydanından kaçmaya başlamıştır. Bunun üzerine Müslümanlar, müşriklerin peşine düşerek onları karargâhlarından uzaklaştırana kadar kovalamıştır.[51] Müşriklerin savaş meydanından kaçması üzerine galip geldiklerini düşünen Müslümanlar gerekli önlemleri almadan ganimet toplamaya başlamıştır.

Yazalım

Aşağıda yer alan ayeti okuyunuz ve ayette verilen mesajları Uhud Savaşı bağlamında değerlendirerek boşluğa yazınız.

"Siz Allah'ın izni ile düşmanlarınızı öldürürken, Allah, size olan vâdini yerine getirmiştir. Nihayet, öyle bir an geldi ki, Allah arzuladığınızı (galibiyeti) size gösterdikten sonra zaafa düştünüz; (Peygamberin verdiği) emir konusunda tartışmaya kalkıştınız ve âsi oldunuz. Dünyayı isteyeniniz de vardı, ahireti isteyeniniz de vardı. Sonra Allah, denemek için sizi onlardan (onları mağlup etmekten) alıkoydu. Ve andolsun sizi bağışladı. Zaten Allah, müminlere karşı çok lütufkârdır."

(Al-i İmran suresi 152. ayet)

Peygamber Efendimiz'in emirlerine ve komutanlarının uyarılarına rağmen Ayneyn Tepesi'ndeki okçuların çoğu yerlerini terk etmiştir. Okçuların kumandanı Abdullah bin Cübeyr ile birlikte yaklaşık on okçu mevzisinde kalmıştır. Bu durumu fark eden Halid bin Velid, emrindeki atlı askerlerle hemen harekete geçmiş ve Abdullah bin Cübeyr ve arkadaşlarını şehit ettikten sonra İslam ordusuna arkadan saldırmıştır. Müslümanlar bu ani baskın karşısında şaşırmış, bunu gören Kureyş ordusu da diğer taraftan saldırıya geçmiştir. İki kuvvet arasında kalan Müslümanlar paniğe kapılarak savaş düzenlerini kaybetmişlerdir.[52]

Hz. Peygamber, Uhud Savaşı'nda çarpışmalara bizzat katılmıştır. İslam ordusunun düzeni bozulunca müşrikler Peygamber Efendimiz'i öldürmek için saldırıya geçmiştir. Bu sırada Allah Resulü'nün miğferi aldığı kılıç darbesiyle ikiye bölünmüş ve halkaları yüzüne batmıştır. Daha sonra Hz. Peygamber dudağından yaralanmış ve azı dişi kırılmıştır. Savaşın şiddetlendiği anlarda Hz. Peygamber'in öldüğü haberinin yayılması üzerine İslam ordusu panikleyip dağılmıştır. Peygamber Efendimiz'in yaralandığını gören Hz. Ebu Bekir, Hz. Ömer ve Hz. Ali başta olmak üzere bazı sahabiler onu korumak için etrafını çevrelemişlerdir. Hz. Ali, savaşın başından sonuna kadar cesaretle savaşmış ve Peygamber Efendimiz'i savaş meydanında bir an olsun yalnız bırakmamıştır.[53]

Yüce Allah Buyuruyor ki

"Muhammed, ancak bir peygamberdir. Ondan önce de peygamberler gelip geçmiştir. Şimdi o ölür ya da öldürülürse, gerisin geriye (eski dininize) mi döneceksiniz? Kim (böyle) geri dönerse, Allah'a hiçbir şekilde zarar vermiş olmayacaktır. Allah, şükredenleri mükâfatlandıracaktır."

(Al-i İmran suresi 144. ayet)

Müşriklerin saldırılarından korunmak için Peygamber Efendimiz'le birlikte Müslümanlar Uhud Dağı'na çıkmış, oradan attıkları ok ve taşlarla düşmanı uzak tutmayı başarmışlardır (Görsel 2.11). Müslümanlar Uhud'da fazla kayıp vermelerine rağmen savaşın sonuna doğru toparlanarak düşmanı takip etmiştir. Geri dönüp onlarla savaşma cesareti gösteremeyen müşrikler, amaçlarına ulaşamadan Mekke'ye dönmüştür. Savaş bittikten sonra Müslümanlar yaralılarla ilgilenmeye başlamıştır. Hz. Ali kalkanıyla su getirerek Hz. Peygamber'in yaralarını yıkamıştır. Müşriklerin gittiklerinden emin olan Müslümanlar Medine'ye dönmüştür. Uhud Savaşı'nda Resulullah'ın amcası Hz. Hamza'nın da içinde yer aldığı yetmiş sahabi şehit olmuş, karşı taraftan ise yirmiden fazla müşrik etkisiz hâle getirilmiştir.[54]

Resulullah, Bedir Gazvesi'nde ganimet olarak elde ettiği Zülfikar adlı kılıcı Uhud Savaşı'nda gösterdiği üstün kahramanlık, cesaret ve fedakârlıktan dolayı Hz. Ali'ye hediye etmiştir.
(bk. Öz, "Zülfikar", 44/553)

Görsel 2.11 Uhud Dağı'nın günümüze ait bir görünümü

Yazalım

Al-i İmran suresinde Uhud Savaşı ile ilgili verilen ayeti okuyunuz ve ayette verilen mesajları boşluklara yazınız.

"(Bedir'de) iki katını (düşmanınızın) başına getirdiğiniz bir musibet, (Uhud'da) kendi başınıza geldiği için mi «Bu nasıl oluyor!» dediniz? De ki: O, kendi kusurunuzdandır. Şüphesiz Allah'ın her şeye gücü yeter."

(Al-i İmran suresi 165. ayet)

.....

.....

.....

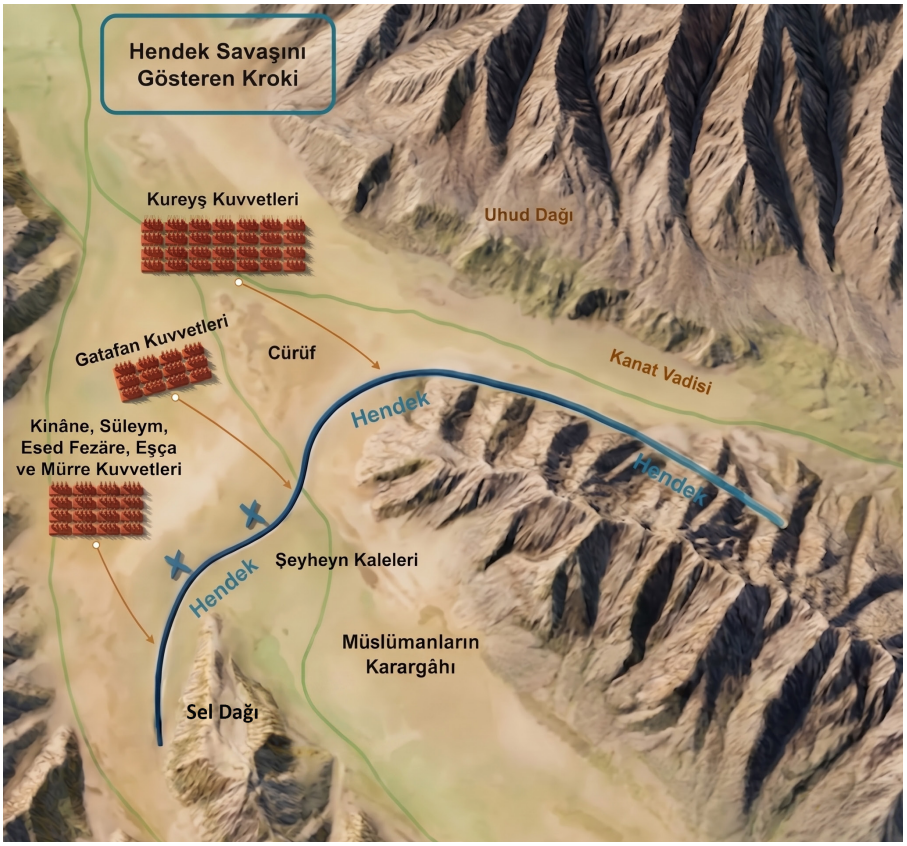
Hendek Gazvesi

Uhud Savaşı'nda Müslümanlara karşı sınırlı bir başarı elde eden müşrikler hedefledikleri asıl amaca ulaşamamıştır. Müslümanlar ise savaştan sonra kısa sürede toparlanmış, eskisinden daha güçlü bir hâle gelmiştir. Uhud Savaşı'nın ardından öncelikle Peygamber Efendimiz, müşriklerle iş birliği yaparak Medine Sözleşmesi'ni ihlal eden Benî Nadir Kabilesi'ni şehirden sürmüştür. Medine'den çıkartılan Nadiroğulları Hayber Yahudilerinin yanına sığınmış ve Müslümanlardan intikam almak için vakit geçirmeden savaş hazırlıklarına başlamıştır. Yahudiler ilk olarak Gatafan ve Fezare kabileleriyle görüşmüş, onlara Hayber yöresenin bir yıllık mahsulü karşılığında Müslümanlarla yapılacak savaşta kendi yanlarında olmalarını teklif etmiştir. Gatafan ve Fezare kabileleri bu teklifi kabul etmiştir. Ardından bu ittifaka Süleymoğulları da katılmıştır. Müslümanlara karşı büyük bir kin besleyen Mekkeli müşrikler de ticaret yollarının üzerinde bulunan Medine'yi ele geçirmek ve Müslümanları tamamen ortadan kaldırmak amacıyla bu ittifaka dâhil olmuştur. Bu ittifak sonucunda Kureyş liderliğinde on-on iki bin kişilik büyük bir ordu kurulmuştur.[55]

Hendek Savaşı; düşman ordusunun Kureyşliler ile bazı Arap kabileleri ve Hayber Yahudileri gibi değişik topluluklardan oluşmasından dolayı Kur'an-ı Kerim'de Ahzab Savaşı olarak adlandırılmıştır.

(bk. Hamîdullah, "Hendek Gazvesi", 17/194)

Ebu Süfyan komutasındaki düşman ordusunun Mekke'den harekete geçtiğini öğrenen Hz. Muhammed (sav), sahabeyi bu durum hakkında bilgilendirmiştir.[56] Ardından Peygamber Efendimiz sahabe ile yapılan istişare sonucunda Medine'de kalıp savunma savaşı yapılması kararı almıştır. İstişare edilirken Selman Farisi Hz. Peygamber'e şehrin uygun yerlerine hendek kazılmasını teklif etmiş ve bu görüş herkes tarafından kabul edilmiştir. Hemen işe koyulan Müslümanlar belirlenen yerlere dokuz metre genişliğinde dört buçuk metre derinliğinde hendekler kazmışlardır (Görsel 2.12). Kazı çalışmaları esnasında Hz. Muhammed (sav) için "Kubbe Türkiyye" adı verilen bir çadır kurulmuş ve Resulullah çalışmaları oradan titizlikle takip etmiş, zaman zaman kendisi de ashabıyla birlikte çalışmıştır.[57] Peygamber Efendimiz ile birlikte büyük bir gayretle çalışan Müslümanlar düşman ordusunun Medine'ye ulaşmasından önce hendek kazma işini tamamlamıştır. Hicretin beşinci yılında Şevval ayında başlayan savaşa bu hendeklerden dolayı Hendek Savaşı adı verilmiştir.[58]

Görsel 2.12
Hendek Savaşı'nda orduların konumu

Medine'ye ulaşan düşman ordusu karargâhını şehrin kuzeyinde -Uhud Savaşı'nın yapıldığı alanda- kurmuştur. Resulullah, kadınları ve çocukları, yiyecek, içecek ve diğer değerli eşyalarla hayvanları şehrin iç taraflarında yer alan güvenli binalara naklettirmiştir. Düşmanı karşılamak amacıyla üç bin kişilik ordusunu Sel Dağı'nın eteklerine konuşlandırmıştır (Görsel 2.13). Ayrıca müşriklerin şehre sızmalarını engellemek için hendekler kontrol altında tutulmuştur. Medine'nin etrafındaki hendekleri gören müşrikler, bu beklenmedik savunma karşısında ne yapacaklarını şaşırmışlardır. Müşriklerin hendekleri aşmak için yaptığı girişimler Müslümanların karşılık vermesiyle sonuçsuz kalmıştır. Bunun üzerine Nadiroğulları'ndan bir heyet, Medine'de kalan son Yahudi kabilesi Benî Kurayza'yla görüşüp onları Müslümanları arkadan vurması için ikna etmiştir. Bu durumu öğrenen Hz. Peygamber, hazırladığı iki askerî birlikle Yahudi mahallelerinin etrafını kuşatmış ve içeriden gelebilecek bu büyük tehlikeyi önlemiştir.[59]

Görsel 2.13
Sel Dağı ve Mescid-i Seba'nın günümüzdeki görünümü

Meydan savaşı yapılacağını düşünen ve kuşatma savaşına hazırlıklı olmayan müşrikler, savaşın yaklaşık bir ay sürmesi sebebiyle yiyecek sıkıntısı çekmeye başlamışlardır. Bu esnada çıkan soğuk ve şiddetli rüzgâr müşrik ordusunun bulunduğu yerin altını üstüne getirmiş, bu durum müşriklerin direncini tümüyle kırmıştır. Amaçlarına ulaşamayacaklarını anlayan müşrikler kuşatmayı kaldırarak Medine'den ayrılmıştır. Bu savaş sonucunda altı Müslüman şehit olmuş, müşriklerden ise sekiz kişi öldürülmüştür. Kureyşli müşriklerin Medine'ye karşı saldırıları Hicret'ten sonra başlamış Hendek Gazvesi'yle son bulmuştur.[60]

Yüce Allah Buyuruyor ki

"Ey iman edenler! Allah'ın size olan nimetini hatırlayın; hani size ordular saldırmıştı da biz onlara karşı bir rüzgâr ve sizin görmediğiniz ordular göndermiştik. Allah ne yaptığınızı çok iyi görmekteydi."

(Ahzab suresi 9. ayet)

Etkinlik - 4

25 dk

Adı	Ben Ali'yim
Amaç	Hz. Ali'nin tebliğ sürecindeki rolünü idrak edebilme
Yönerge	1. *Aşağıdaki metni okuyunuz ve soruları metinden yola çıkarak cevaplayınız.* 2. *Tartışma sürecinde nezaket ve saygı kurallarına riayet ederek farklı görüşleri sabırla dinleyiniz ve fikirlerinizi yapıcı bir dille ifade ediniz.*

Hendek Gazvesi'nde müşriklerin ileri gelenlerinden olan Amr bin Abdülved, demir zırhını giyerek ortaya çıktı ve "Mübareze yapmak için karşıma kim çıkacak?" diye yüksek sesle sordu.
Hz. Ali kalkıp 'Ey Allah'ın Resulü! Ben onunla mübareze yapacağım.' dedi.
Resulullah, 'O Amr'dır. Otur yerine!' dedi. Amr yine yüksek sesle şöyle bağırdı: 'Benimle mübareze yapacak bir erkek yok mu?' Ardından Müslümanları küçümsemeye, tahkir etmeye ve kınamaya başlayıp şöyle dedi: 'Öldürülen adamlarınızın gireceğini iddia ettiğiniz cennetiniz nerede? Karşıma mübareze için bir erkek çıkaramayacak mısınız?'
Hz. Ali kalkıp 'Ya Resulullah, onun karşısına ben çıkacağım.' dedi.
Resulullah, "Otur." dedi.
Sonra Amr, üçüncü kez bağırdı ve şöyle dedi: 'Topluluklarına mübareze yapacak kimse yok mu? Bağırmaktan sesim kısıldı.'
Hz. Ali kalkıp tekrar kalkıp 'Ya Resulullah, buna karşı ben çıkacağım.' dedi.
Resulullah, 'O Amr'dır.' dedi. Hz. Ali, 'Amr olsa da karşısına ben çıkacağım!' deyince Resulullah, mübareze için Amr'ın karşısına çıkmasına izin verdi. O da hemen Amr'ın karşısına çıkmak üzere harekete geçti.
(...)
Amr: "Sen kimsin?"
- Ben Ali'yim.
-Abdumenaf'ın oğlu mu?
-Ben Ebu Talib oğlu Ali'yim.
-Yeğenim. Amcaların arasında senden daha yaşlı kimseler vardır. Senin kanını akıtmaktan hoşlanmıyorum. Onlar gelsinler.

-Hayır, Allah'a (cc) yemin ederim ki ben, senin kanını akıtmak istiyorum.
Hz. Ali'nin bu sözü üzerine Amr, öfkelendi, atından indi ve kılıcını çekti. Sonra öfkeli vaziyette Hz. Ali'nin üzerine geldi. Hz. Ali de kalkanı ile onun karşısına çıktı. Amr, kendi kalkanını Hz. Ali'ninkine vurdu ve onu parçaladı. Hz. Ali de kılıcını ona vurarak Amr'ın başına isabet ettirdi. Hz. Ali, sonra Amr'ın omuzuna bir darbe vurdu ve onu yere düşürdü. Tekbir sesini duyulduğunda Amr'ın etkisiz hâle geldiği anlaşıldı.

(bk. İbn Kesîr, *El-Bidaye*, 4/183-184)

1. **Hz. Ali'nin bu olayda üstlendiği sorumluluğun İslam'ın tebliği açısından hangi değerleri temsil ettiğini yorumlayınız.**
2. **Hz. Ali'nin faaliyetlerini bütüncül bir şekilde ele aldığınızda onun tebliğ sürecine sağladığı katkılar nelerdir? Düşüncelerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.**
3. **Hz. Ali'nin tebliğ sürecindeki rolü ile ilgili çıkarımlarınızı listeleyiniz. Ulaştığınız çıkarımları öğretmen rehberliğinde değerlendiriniz.**

Değerlendirme: *Aşağıda verilen öz değerlendirme formunu doldurunuz.*

ÖZ DEĞERLENDİRME FORMU			
DEĞERLENDİRME ÖLÇÜTLERİ	**EVET**	**KISMEN**	**HAYIR**
1. Metni dikkatli bir şekilde okudum.			
2. Hz. Ali'nin tebliğ sürecindeki rolü ile ilgili düşüncelerimi açıkladım.			
3. Ulaştığım sonuçları kendi cümlelerimle ifade ettim.			
4. Düşüncelerimi ifade ederken nezaket kurallarına dikkat ettim.			
5. Yazım ve noktalama kurallarına dikkat ettim.			

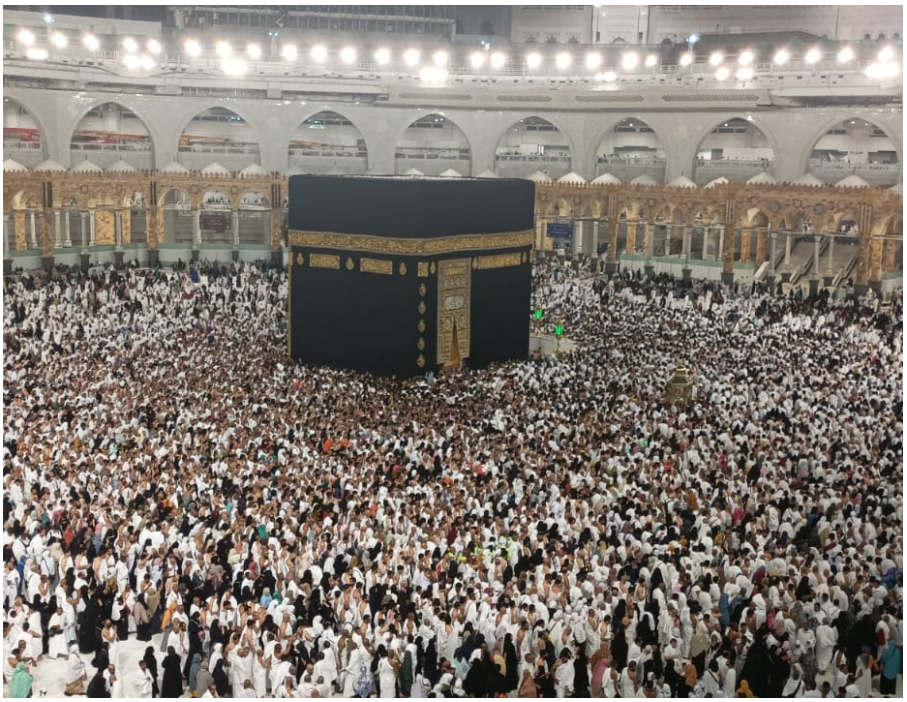
Hz. Ali'nin Komutanlığını Yaptığı Seriyyeler

Fedek Bölgesi'nde yaşayan Benî Sad bin Bekir Kabilesi üzerine düzenlenen seriyye, Hz. Ali'nin komutan olarak görev aldığı ilk askerî harekâttır. Hz. Muhammed (sav), Hicri VI. yılda Hayber Yahudilerine yardım etmek için Benî Sad bin Bekir'in kuvvet hazırladığı haberini alınca Hz. Ali'yi yüz kişilik bir kuvvetle onların üzerine göndermiştir. Hz. Ali, bu seriyyede büyük bir dirençle karşılaşmamış; ele geçirilen ganimetin beşte birini humus olarak ayırmış ve kalan kısmını da askerlerine dağıtmıştır.[61]

humus
Tarihte, İslam devletlerinde savaş ganimetlerinden elde edilen gelirlerden devlet hazinesine ayrılan beşte birlik pay.
("humus", *Dinî Terimler Sözlüğü*, 145)

Hicretin dokuzuncu yılında Tay Kabilesi'ne yüz elli kişilik askerî birlikle düzenlenen seriyye, Hz. Ali'nin komutan olarak katıldığı ikinci askerî harekâttır. Yanlarında siyah bir bayrak ve beyaz bir sancak taşıyan Müslümanlar kabilenin yaşadığı bölgeye hücum etmiştir. Hz. Ali, savaş sonucunda ele geçirilen ganimetten üç kılıcı Hz. Peygamber'e getirmiştir. Benî Sad bin Bekir Seriyyesi gibi Tay Kabilesi Seriyyesi de Hz. Ali'nin stratejik hamleleri sayesinde şehit verilmeden başarılı bir şekilde sonuçlandırılmıştır.[62]

Peygamber Efendimiz'in döneminde Hz. Ali'nin komutan olarak görev aldığı son askerî harekât ise hicretin onuncu yılında düzenlenen Yemen Seriyyesi'dir. Hz. Muhammed (sav), bu seferde Hz. Ali'ye bir sancak vermiş, elleriyle sarığını sarmış ve "*Arkana bakmadan yürü. Onların bölgesine vardığında, seninle savaşmadıkları sürece onlarla savaşma!*" buyurmuştur. Hz. Ali, üç yüz kişilik birlikle gerçekleştirdiği bu seriyyeden zaferle dönmüş ve Yemen'in bazı bölgelerinin İslam'ı kabul etmesine vesile olmuştur. Daha sonra Veda Haccı için Mekke'de bulunan Resulullah'ın yanına dönmüştür[63] (Görsel 2.14).

Görsel 2.14 Mescid-i Haram ve günümüzde hac ibadetini yerine getiren Müslümanlar

Müslümanlar Mekke'de yaşadıkları bütün baskı ve zulümlere rağmen İslam'ı yaşamaktan ve tebliğ etmekten vazgeçmemiştir. Hicret ile birlikte Medine'de İslam Devleti kurulmuş, savaş ayetlerinin inmesiyle Müslümanlar müşriklerle savaşmıştır. İslam'ın yayılmasının önündeki en büyük engel olan Mekkeli müşrikler, Kur'an-ı Kerim'de apaçık bir fetih olarak ifade edilen Hudeybiye Antlaşması ve ardından gerçekleştirilen Mekke'nin fethiyle sorun olmaktan çıkmıştır. Hz. Ali bu süreçte kimi zaman sabrederek kimi zaman da canını ortaya koyarak İslam'ın tebliğ sürecinde önde gelen bir şahsiyet olmuştur.

Hz. Ali'nin tebliğ sürecine katkıları, cesaret ve kahramanlığı ile ilgili video için karekodu okutabilirsiniz.

Kontrol Noktası

Çalışma Kâğıdı

1. Aşağıdaki cümlelerde boş bırakılan yerleri verilen sözcüklerden doğru olanlarla tamamlayınız.

(Hendek, Medine, seriyyelerden, Tebük, Veda Haccı, Zülfikar)

a) Hz. Ali, Hz. Peygamber Dönemi'ndeki gazvelerden ..... hariç hepsine katılmıştır.

b) Hz. Ali ..... üçünde komutan olarak görevlendirilmiştir.

c) Hz. Peygamber, ganimet olarak aldığı ..... adlı kılıcı savaşlarda gösterdiği kahramanlık, cesaret ve fedakârlıktan dolayı Hz. Ali'ye hediye etmiştir.

ç) Hz. Ali, Yemen Seriyyesi'nden sonra ..... için Resulullah'ın yanına dönmüştür.

2. Aşağıdaki tabloda Hz. Ali hakkında verilen bilgilerle ilgili kavramları eşleştirererek doğru harfi ( ) içine yazınız.

1. ( )	İslam'ın tebliğ sürecinin üçüncü yılında nazil olan "Önce en yakın akrabanı uyar." (Şuara suresi 214. ayet) ayetiyle başlayan süreçtir.
2. ( )	Utbe bin Rebia'nın, Peygamberimizden mübareze için Kureyşli üç savaşçı istemesi üzerine Hz. Ali'nin de mübarezeye katıldığı Müslümanların ilk meydan savaşıdır.
3. ( )	Hz. Ali'nin mübarezede Amr bin Abdülved'i yendiği savaştır.
4. ( )	Peygamberimizin "Yarın bayrağı öyle bir adama vereceğim ki, Allah onun vasıtasıyla fethi müyesser kılacaktır..." buyurarak Hz. Ali'ye iltifatta bulunduğu savaştır.
5. ( )	Peygamberimizin kendisine emanet edilenleri sahiplerine ulaştırması için Hz. Ali'yi Mekke'de bırakıp Medine'ye doğru yola çıkmasıdır.
6. ( )	Hz. Ali'nin muhacirlerin sancağını taşıdığı savaştır.

A	Uhud
B	Hayber
C	Tebük
Ç	Açıktan Davet
D	Bedir
E	Hendek
F	Hicret

3. Aşağıda verilen soruların cevabını yazınız.

a) Hz. Ali'nin tebliğ sürecindeki cesaretini yaşamının farklı dönemlerinden örnekler vererek açıklayınız.

.....

.....

.....

b) Sizce Hz. Ali cesaret ve kahramanlık gibi kişilik özelliklerine sahip olmasaydı onun İslam tarihindeki rolü nasıl olurdu? Yazınız.

.....

.....

.....

Performans Görevi

Görev Hz. Ali'nin tebliğ sürecindeki rolünü araştırarak bir blog yazısı hazırlama	**Amaç** Hz. Ali'nin tebliğ sürecindeki rolünü yorumlayabilme
Süre Ön Hazırlık: Bir hafta Sınıf içi performans: 40 dakika	**Ürün** Hz. Ali'nin tebliğ sürecindeki rolünü anlatan bir blog yazısı metni
Değerlendirme Ölçütleri • Bilgi toplama • Yorumlama • İçerik • Özgünlük • Dil ve anlatım ölçütleri	**Beceriler** • Yorumlama • Kendine güvenme

Yönerge

Sevgili öğrenciler, bu performans görevine başlamadan önce lütfen aşağıdaki "Ön Hazırlık" bölümünü dikkatle okuyunuz. Belirtilen hazırlıkları bir hafta içinde tamamlayarak sınıfa gelmeniz önemlidir. Görevi gerçekleştirirken "Sınıf İçi Performans" bölümündeki uyarıları göz önünde bulundurarak ürününüzü oluşturunuz.

Ön Hazırlık

- Yazacağınız blog yazısının ana hatlarını belirleyerek bir çalışma planı hazırlayınız.
- Hz. Ali'nin İslam'ın tebliğ sürecinde üstlendiği rol hakkında öğretmen rehberliğinde güvenilir kaynaklardan bilgi toplayınız.
- Elde ettiğiniz bilgileri kaydediniz.

Sınıf İçi Performans

- Yazınızı giriş, gelişme ve sonuç bölümleriyle yapılandırınız.
- Okuyucunun dikkatini çekecek bir giriş paragrafı yazınız.
- Konuyu kendi görüş ve yorumlarınızla aktarınız.
- Yazınızda sade ve akıcı bir dil kullanmaya özen gösteriniz.
- Metninizi yazım kurallarına uygun olarak yazınız.
- Yazınıza dikkat çekici ve konuyu yansıtan bir başlık seçiniz.
- Hazırladığınız blog yazınızı -varsa- sınıf bloğunda veya kişisel bloğunuzda yayımlayınız.

Değerlendirme

Hazırladığınız ürün sonraki sayfalarda verilen öz değerlendirme formu ve analitik dereceli puanlama anahtarı ile değerlendirilecektir.

ÖZ DEĞERLENDİRME FORMU

Bu form kendinizi değerlendirmek amacıyla hazırlanmıştır. Çalışmalarınızı en doğru yansıtan seçeneği X ile işaretleyiniz. Bu öz değerlendirme formundan alınabilecek en yüksek puan 30, en düşük puan ise 10'dur.

Ad Soyad: .....

Beceriler	Her zaman (3)	Bazen (2)	Hiçbir zaman (1)
1. Konuyla ilgili bilgi edinebileceğim kaynakları tespit ettim.			
2. Gerekli araştırmayı yaparak edindiğim bilgileri kaydettim.			
3. Edindiğim bilgiler üzerinden konuyla ilgili çıkarımlarda bulundum.			
4. Metnimin ana fikrini net olarak belirledim.			
5. Dikkat çekici ve merak uyandırıcı bir giriş paragrafı yazdım.			
6. Metni yazarken düşüncelerimi örneklerle desteklemeye dikkat ettim.			
7. Metni kendi görüş ve yorumlarım çerçevesinde şekillendirdim.			
8. Sıkıcı olmayan, akıcı bir üslup kullanmaya dikkat ettim.			
9. Metnimi yazarken yazım kuralları-na uymaya dikkat ettim.			
10. Metnime içeriği yansıtan ilgi çekici bir başlık verdim.			

Öğretmenin Geri Bildirimi:

DERECELİ PUANLAMA ANAHTARI				
Analitik dereceli puanlama anahtarı, performans görevinin nasıl değerlendirileceğini ve sizden tam olarak ne beklendiğini açıklar. Bu anahtar; çalışmanızın adil, tutarlı ve şeffaf bir şekilde puanlanmasını sağlayacaktır. Alınacak en yüksek puan 20, en düşük puan 5'tir.				
Ölçütler	**Mükemmel (4)**	**İyi (3)**	**Orta (2)**	**Geliştirilmeli (1)**
Bilgi Toplama	Konuyla ilgili tüm başlıklar eksiksiz toplanmıştır. En az iki farklı güvenilir kaynaktan yararlanılmıştır. Bilgiler doğru ve amaca uygundur.	Konuyla ilgili yeterli bilgi toplanmıştır. En az bir güvenilir kaynaktan yararlanılmış ancak bazı bilgiler yüzeysel kalmıştır.	Konuyla ilgili sınırlı bilgi toplanmıştır. Kaynak çeşitliliği azdır ve alt başlıklar yetersizdir.	Toplanan bilgiler yetersiz veya konuyla ilgisizdir. Kaynaklar güvenilir değildir veya hiç kullanılmamıştır.
Yorumlama	Bilgiler başarılı bir şekilde analiz edilmiş, mantıklı çıkarımlar yapılmıştır. Konunun derinlemesine anlaşıldığı görülmektedir.	Konuyla ilgili yorum ve görüşler yer almakta ancak açıklama düzeyi sınırlıdır. Analiz kısmen yapılmıştır.	Yorumlar yüzeyseldir ve metindeki bilgilerle yeterince ilişkilendirilmemiştir.	Metin yalnızca bilgi aktarımı düzeyindedir, yorum ve analiz bulunmamaktadır.
İçerik	Metin; giriş, gelişme ve sonuç bölümlerini içermektedir. Paragraflar düzenli, fikirler açık ve örneklerle desteklenmiştir. Başlık konuyu doğru biçimde yansıtmaktadır.	Metin; giriş, gelişme ve sonuç bölümlerini içermektedir ancak paragraflar arasında anlam bütünlüğü sağlanamamıştır. Başlık doğru seçilmiş, fikirler sınırlı örnekle desteklenmiştir.	Paragraf düzeni zayıftır, fikirlerin bütünlüğü kısmen bozulmuştur. Destekleyici örnekler sınırlıdır.	Metin dağınık olup giriş, gelişme ve sonuç sırası takip edilmemiştir. Ana fikir net değildir. Destekleyici örnek veya kanıt kullanılmamıştır.
Özgünlük	Metin öğrencinin ifadeleriyle yazılmış ve cümle yapısı öğrenciye özgüdür. Başka kaynaklardan alınan cümle veya ifadeler bulunmamaktadır.	Metin çoğunlukla öğrencinin kendi ifadeleriyle yazılmıştır. Bazı bölümlerde kaynak metinlere benzer ifadeler yer almaktadır.	Metinde öğrencinin kendi ifadesi azdır. Metin, büyük ölçüde kaynaklarda yer alan ifadelerin benzerlerini içermektedir.	Metin; doğrudan kaynaklardan alınmıştır, öğrencinin katkısı yoktur.
Dil ve Anlatım	Yazım ve dil bilgisi kurallarına tamamen uyulmuştur. Etkileyici ve akıcı bir üslup kullanılmıştır.	Dil bilgisi kurallarına büyük ölçüde uyulmuştur. Üslup genellikle akıcıdır.	Bazı dil bilgisi ve yazım hataları anlamı zorlaştırmaktadır. Akıcılık düşüktür.	Çok sayıda yazım ve imla hatası vardır. Metnin anlaşılması güçleşmiştir.
Toplam				

ÜNİTE SONU ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME

Aşağıdaki 1 - 6. soruları kutucuklardaki harfleri kullanarak cevaplayınız. Aynı kutucuğu birden fazla soru için kullanabilirsiniz.

Bedir Savaşı **A**	Fedakârlık **B**	Uhud Savaşı **C**	Cesaret **Ç**
Benî Sad **D**	Ukab **E**	Tay **F**	Yemen **G**
Sorumluluk **Ğ**	Ahzab Savaşı **H**	Zülfikar **I**	Hendek Savaşı **İ**

1. **Hz. Ali'nin mübarezelere katıldığı savaşlar hangileridir?** .....
2. **Mekkeli müşriklerin Yahudiler ve birçok Arap kabilesiyle anlaşarak Müslümanları yok etmek için düzenlediği savaşa verilen isimler hangileridir?** .....
3. **Peygamberimizin Bedir Savaşı'nda Hz. Ali'ye verdiği sancağın ismi hangisidir?** .....
4. **Peygamberimizin Bedir Savaşı'nda ganimet olarak alıp daha sonra Hz. Ali'ye hediye ettiği kılıcın ismi hangisidir?** .....
5. **Hz. Ali'nin katıldığı seriyyeler hangileridir?** .....
6. **Hz. Ali'nin açıktan davet yıllarında ve hicret esnasında Peygamberimizin yanında yer alması ve emirlerini koşulsuz yerine getirmesi onun hangi özelliklerini ön plana çıkarmıştır?** .....

Aşağıdaki 7 - 11. önermeleri okuyunuz. Önermeler doğru ise doğru, yanlış ise yanlış olan kutucuğu onaylama işareti (☑) ile işaretleyiniz ve cevabınızın gerekçesini yazınız.

7. Hz. Peygamber'in her emrini kayıtsız şartsız yerine getiren Hz. Ali'nin bu hâli Hz. Muhammed'e (sav) olan bağlılığını göstermektedir.

Doğru ( ) **Yanlış ( )**

Çünkü

.....

.....

.....

8. Hz. Ali'nin fikir beyan ettiği bir konuda sahabilerin bir başkasına soru sorma ihtiyacı duymaması Hz. Ali'ye Ehlibeyt'ten olması nedeniyle ayrıcalıklı davranıldığını gösterir.

Doğru ( ) **Yanlış ( )**

Çünkü

.....

.....

.....

9. Peygamber Efendimiz'in Hz. Ali'yi bazı seriyyelere komutan olarak görevlendirmesi onun savaşçı özelliğinin yanında liderlik vasfını da göstermektedir.

Doğru ( ) **Yanlış ( )**

Çünkü

.....

.....

.....

10. Hz. Ali'nin Peygamber Efendimiz'in evinde yetişmesi ve İslam'ı doğrudan ondan öğrenmesi ilmî karakterinin yanında ahlakının da şekillenmesinde etkili olmuştur.

Doğru ( ) **Yanlış ( )**

Çünkü

.....

.....

.....

11. Hz. Ali'nin Peygamber Efendimiz'in emrine itaat ederek gazvelerde yapılan tüm mübarezelere katılması onun ferasetini göstermektedir.

Doğru ( ) **Yanlış ( )**

Çünkü

.....

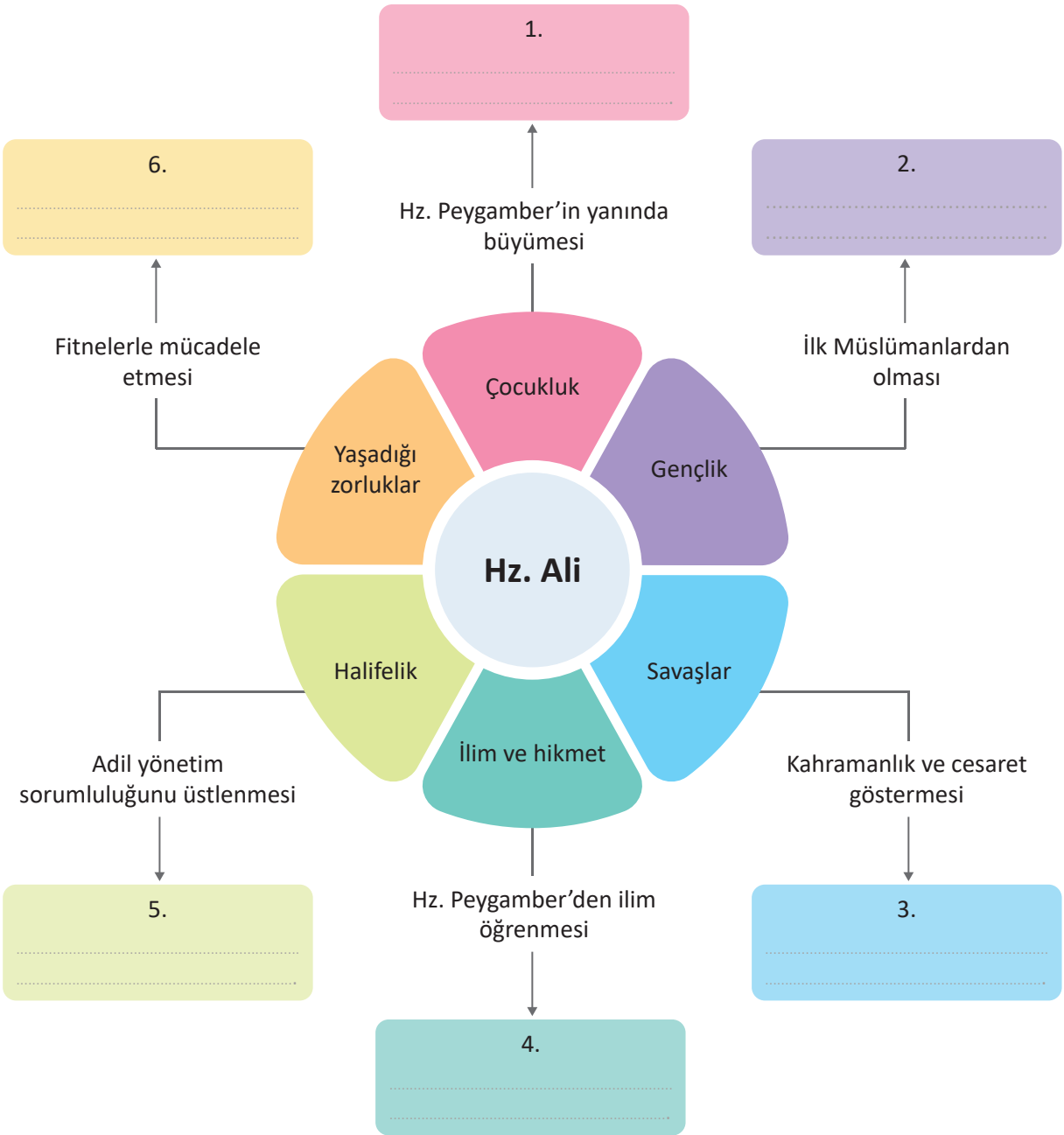
.....

.....

12. soruda verilen bilgi haritasını tamamlayınız.

12. Aşağıda Hz. Ali'nin hayatı ve şahsiyetine dair unsurlar arasındaki ilişkilerle ilgili bir bilgi haritası verilmiştir. Bilgi haritasını verilen ifadelerin harflerini kullanarak tamamlayınız. Gerekli durumlarda bir harfi birden fazla kullanabilirsiniz.

A) Sadakat duygusunun güçlenmesi
B) Yüksek ahlaki duruşun pekişmesi
C) Sabır değerinin gelişmesi
Ç) İman ve dürüstlük değerlerinin oluşması
D) İslam ahlakı ve bilgisiyle erken yaşta tanışması
E) Bilge kişiliğinin oluşması
F) Adalet anlayışının derinleşmesi
G) Sorumluluk duygusunun güçlenmesi
Ğ) Liderlik özelliklerinin gelişmesi
H) Fedakârlık duygusunun güçlenmesi

Aşağıdaki 13 - 17. soruların cevaplarını verilen boşluklara yazınız.

13. İslam'ın açıktan davet yıllarında Hz. Ali'nin Peygamber Efendimiz'e karşı tutumu, onun kişiliğinin hangi yönlerini ortaya koymaktadır? Açıklayınız.

.....

.....

.....

14. Hz. Ali'nin Peygamber Efendimiz'in yanında yetişmesi onun kişiliğini nasıl etkilemiştir? Açıklayınız.

.....

.....

.....

15. Tefsir ve hadis ilimlerine olan katkıları ışığında Hz. Ali'nin ilmî yönünü yorumlayınız.

.....

.....

.....

16. Hz. Ali'nin hicrette üstlendiği sorumluluklar İslam'ın tebliğ sürecini nasıl etkilemiştir? Yorumlayınız.

.....

.....

.....

17. Hz. Ali'nin savaşlarda üstlendiği rolleri İslam'ın tebliğ sürecine katkıları açısından yorumlayınız.

.....

.....

.....

Aşağıdaki 18 - 21. çoktan seçmeli sorularda doğru seçeneği işaretleyiniz.

18. Hz. Ali birçok vasfının yanı sıra ilmi, irfanı ve isabetli hüküm vermesiyle de Müslümanların rehberi olmuştur. Hz. Ali, Peygamberimizin vahiy kâtipliğini yapmış ve antlaşmaları kaleme almıştır. "Allah'a yemin ederim ki, hiçbir ayet yoktur ki onun ne için ve nerede indirildiğini bilmeyeyim. Rabbim bana düşünen bir kalp ve soru soran bir dil vermiştir." diyen Hz. Ali ayetleri bir araya getirmiştir. Tefsir alanında önde gelen bir âlim olup fıkıh ilmindeki derin bilgisi, sahabe tarafından tartışmasız kabul edilmiştir. Bu özellikleriyle Hz. Ali İslam'ın sonraki nesillere aktarılmasında önemli bir köprü vazifesi görmüştür.

Bu parçada Hz. Ali ile ilgili aşağıdaki ifadelerden hangisine değinilmemiştir?

A) Kişilik özellikleri
B) Gelecek nesillere örnek olması
C) Okuma yazma bilmesi
D) İslam hukukundaki üstünlüğü
E) Ayetleri nüzul sırasına göre yazması

19. Peygamber Efendimiz Hicret esnasında, müşriklerin tuzağını bozmak ve zaman kazanmak için Hz. Ali'den kendi yatağına yatmasını istemiştir. Ayrıca kendisine bırakılan emanetleri sahiplerine iade etmesini ve ardından Medine'ye gelmesini de tembihlemiştir. Hz. Ali de tereddüt etmeden kendisinden istenileni yapmış ve Peygamber Efendimiz'in yatağına her şeyi göze alarak yatmıştır. Gün aydınlandığında müşrikler, yatakta yatanın Hz. Ali olduğunu gördüklerinde şaşırmış ve onu sorguya çekmiştir.

Bu parçadan hareketle aşağıdaki çıkarımlardan hangisine ulaşılamaz?

A) Resulullah Mekkeli müşrikler tarafından güvenilir ve emin bir kişi olarak bilinmektedir.
B) Hz. Ali'nin tüm riskleri göze alması onun cesaretini göstermektedir.
C) Emanetlerin sahiplerine iade edilmesi İslam'ın bu konudaki hassasiyetini göstermektedir.
D) Hz. Ali en zor şartlarda bile Hz. Peygamber'e olan sadakatini ve bağlılığını sürdürmüştür.
E) Hz. Ali'nin müşrikler tarafından sorgulanması onun Hicret güzergahını bildiğini göstermektedir.

20.
I. Katıldığı savaşların birçoğunda sancaktarlık ve komutanlık yapmıştır.
II. Hicret gecesi Resulullah'ın yatağına yatarak büyük bir özveride bulunmuştur.
III. Yemen'e kadı olarak görevlendirilmiştir.
IV. Stratejik zekâsı ve savaş yetenekleriyle öne çıkmıştır.

Yukarıdaki öncüllerden hangileri Hz. Ali'nin cesaret ve kahramanlık yönünü ortaya koymaktadır?

A) Yalnız I
B) Yalnız II
C) II-III
D) I-II-IV
E) II-III-IV

21. Hz. Ali ile ilgili aşağıda verilen ifadelerden hangisi doğrudur?

A) Hicret yolculuğunu Peygamber Efendimiz ile birlikte gerçekleştirmiştir.
B) Hz. Fatıma ile evliliği Hz. Ali'nin saygın bir konuma gelmesinin en önemli sebebidir.
C) İlmî şahsiyeti, kahramanlığı ve cesareti İslam'ın yayılmasına katkıda bulunmuştur.
D) Peygamber Efendimiz'den rivayet edilen her sözü teyit etmeden kabul etmiştir.
E) Hz. Ali'nin adalet anlayışı ve uygulamaları herkes tarafından kabul edilmiştir.

Daha fazla soruya ulaşmak için karekodu okutabilirsiniz.

SONNOTLAR

* "radıyallahüanh" ifadesinin kısaltmasıdır. "Allah (cc) ondan razı olsun." anlamına gelir.

1 bk. İbnu Hacer, *el-İsâbe Seçkin Sahabeler*, 81.

2 bk. Belâzürî, *Ensâbü'l-Eşrâf*, 1/693-694.

3 bk. İbnü'l Esîr, *İslâm Tarihi*, 2/58; Aksu, *Hz. Ali'nin Hz. Peygamber'e Vekâleti*, 36.

4 bk. İbni Hişam, *İslam Tarihi*, 1/326; Köksal, *Peygamberler Peygamberi Hz. Muhammed ve İslamiyet*, 1/213.

5 bk. Kandemir, "Fâtıma", 12/219.

6 Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 20307.

7 bk. Sancaklı, "Hadisler Bağlamında Hz. Peygamber'in Hz. Ali ile Olan İlişkilerinin Önemi ve Analizi", 179.

8 bk. Belâzürî, *Ensâbü'l-Eşrâf*, 1/740; Kandemir, "Fâtıma", 12/219.

9 Tirmizi, "Menakıb", 31.

10 bk. Şahyar, "Ümâme bint Ebü'l-Âs", 42/301.

11 bk. İbnu Hacer, *el-İsâbe Seçkin Sahabeler*, 302.

12 bk. Çakan, "Beşîr bin Akrebe", 6/4.

13 Müslim, "Hibe", 14.

14 Al-i İmran suresi 144. ayet.

15 bk. İbn Sa'd, *Tabakât*, 2/280-283.

16 Fığlalı, "Ali", 2/371.

17 bk. İbn Sa'd, *Tabakât*, 2/291-292.

18 bk. İbn Sa'd, *Tabakât*, 2/308-310.

19 bk. İbn Sa'd, *Tabakât*, 2/103; İbnü'l Esîr, *İslâm Tarihi*, 2/303; Bakır, *Ali b. Ebî Tâlib*, 96.

20 bk. İbnü'l-Esîr, *İslâm Tarihi*, 2/385, 449.

21 bk. Belâzürî, *Ensâbü'l-Eşrâf*, 1/742; Suyûti, *Halifeler Tarihi*, 181.

22 bk. Belâzürî, *Ensâbü'l Eşrâf*, 2/225; İbnü'l-Esîr, *İslâm Tarihi*, 3/397; Öz, "Necef", 32/486.

23 bk. Aydınlı - Çakan, "Aşere-i Mübeşşere", 3/547.

24 bk. Sancaklı, "Hadisler Bağlamında Hz. Peygamber'in Hz. Ali ile Olan İlişkilerinin Önemi ve Analizi", 165.

25 bk. Suyûti, *Halifeler Tarihi*, 216; İbn Sa'd, *Tabakât*, 2/336; Belâzürî, *Ensâbü'l-Eşrâf*, 1/743.

26 bk. Suyûti, *Halifeler Tarihi*, 178; Kandemir, "Ali", 2/375.

27 bk. Kandemir, "Ali", 2/375.

28 bk. İbn Kesîr, *El-Bidaye*, 4/183-184; Bakır, *Ali b. Ebî Tâlib*, 45.

29 bk. Vâkıdî, *Kitâbü'l Meğâzî,* 2/311; İbn Kesîr, *El-Bidaye*, 4/322; İbni Hişam, *İslam Tarihi,* 3/462.

30 bk. İbn Kesîr, *El-Bidaye*, 7/464; İbnü'l Esîr, *İslâm Tarihi,* 3/356; Benli, "Fütüvvetnâmelerde Hz. Ali Algısı", 53.

31 Şuara suresi 214. ayet.

32 bk. İbnü'l-Esîr, *İslâm Tarihi,* 2/63.

33 bk. İbnü'l Esîr, *İslâm Tarihi*, 2/62.

34 bk. İbnü'l Esîr, *İslâm Tarihi,* 2/62.

35 bk. İbnü'l Esîr, *İslâm Tarihi*, 2/104.

36 bk. İbnü'l Esîr, *İslâm Tarihi*, 2/104.

37 bk. İbnü'l Esîr, *İslâm Tarihi*, 2/107; İbni Hişam, *İslam Tarihi*, 2/161.

38 "gazve", *Dinî Terimler Sözlüğü*, 106.

39 "seriyye", *Dinî Terimler Sözlüğü*, 328.
40 bk. İbnu Hacer, *el-İsâbe Seçkin Sahabeler*, 81; Suyûti, *Halifeler Tarihi*, 177.
41 bk. Mahmudov, *Sebepleri ve Sonuçları Açısından Hz. Peygamberin Savaşları*, 53, 491.
42 bk. Belâzürî, *Ensâbu'l-Eşrâf*, 1/293; İbn Sa'd, *Tabakât*, 2/12-15; Fayda, "Bedir Gazvesi", 12/326.
43 bk. Belâzürî, *Ensâbü'l-Eşrâf*, 1/345; İbn Sa'd, *Tabakât*, 2/12-15.
44 bk. Köksal, *Peygamberler Peygamberi Hz. Muhammed ve İslamiyet*, 2/321; İbni Hişam, *İslam Tarihi*, 2/360.
45 bk. Hamîdullah - Avcı, "Uhud Gazvesi", 42/54-55.
46 bk. İbn Sa'd, *Tabakât*, 2/39; Hamîdullah - Avcı, "Uhud Gazvesi", 42/55.
47 bk. Buhari, "İ'tisam", 28.
48 bk. İbn Sa'd, *Tabakât*, 2/40; Hamîdullah - Avcı, "Uhud Gazvesi", 42/55.
49 Buhari, "Megâzî", 64.
50 bk. İbn Sa'd, *Tabakât*, 2/40-41; Hamîdullah - Avcı, "Uhud Gazvesi", 42/55.
51 bk. İbn Sa'd, *Tabakât*, 2/42; İbni Hişam, *İslam Tarihi*, 3/99; İbn Kesîr, *El-Bidaye*, 4/40; Hamîdullah - Avcı, "Uhud Gazvesi", 42/56.
52 bk. İbn Sa'd, *Tabakât*, 2/42; Hamîdullah - Avcı, "Uhud Gazvesi", 42/56.
53 bk. İbn Sa'd, *Tabakât*, 2/43-45; Hamîdullah - Avcı, "Uhud Gazvesi", 42/56.
54 bk. İbn Kesîr, *El-Bidaye,* 4/70; İbni Hişam, *İslam Tarihi*, 3/126; Hamîdullah - Avcı, "Uhud Gazvesi", 42/57.
55 bk. İbn Sa'd, *Tabakât*, 2/62; İbn Kesîr, *El-Bidaye*, 4/164-166, 178.
56 İbn Kesîr, *El-Bidaye,* 4/165.
57 bk. İbn Sa'd, *Tabakât*, 4/89.
58 bk. Hamîdullah, "Hendek Gazvesi", 17/194.
59 bk. Vâkıdî, *Kitâbü'l Meğâzî*, 2/87; Hamîdullah, "Hendek Gazvesi", 17/195.
60 bk. İbn Sa'd, *Tabakât*, 2/72; Vâkıdî, *Kitâbü'l Meğâzî*, 2/137; Hamîdullah, "Hendek Gazvesi", 17/195.
61 bk. İbn Sa'd, *Tabakât*, 2/89; Belâzürî, *Ensâbü'l-Eşrâf*, 1/448.
62 bk. İbn Sa'd, *Tabakât*, 2/102.
63 bk. İbn Sa'd, *Tabakât*, 2/168; Vâkıdî, *Kitâbu'l-Meğâzî*, 3/329.

3. ÜNİTE
PEYGAMBERİMİZİN HAYATINDA ÖNEMLİ BİR HADİSE: MEKKE'NİN FETHİ

3.1. Mekke'nin Fethini Hazırlayan Süreç

3.2. Mekke'nin Fethi

3.3. Mekke'nin Fethinin İslam Tarihi Açısından Önemi

Genellemeler

Mekke'nin fethi, Hicaz'da Müslümanların hâkimiyetini tesis eden bir dönüm noktasıdır.

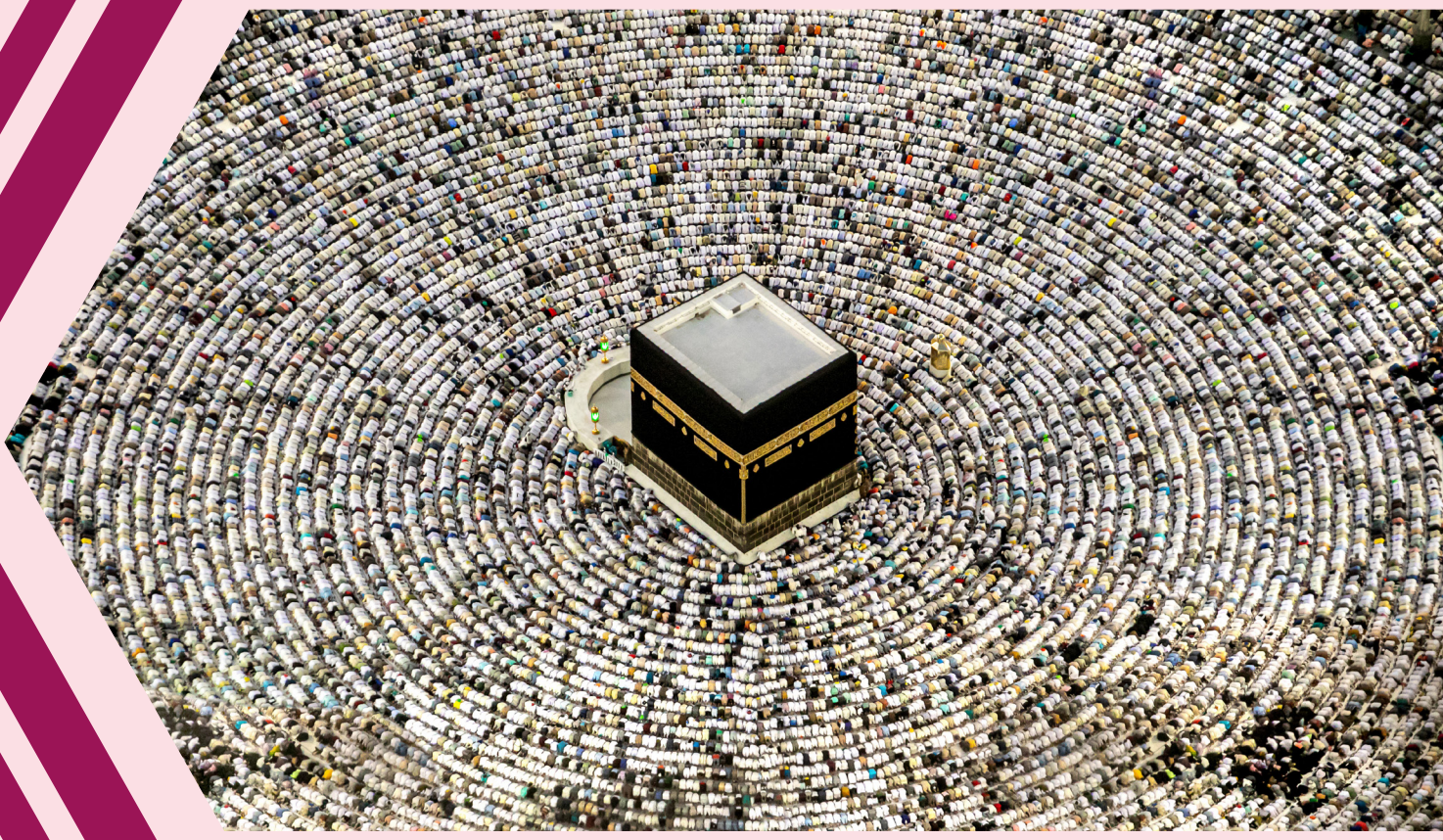
Bu ünitede sizlerden

- Mekke'nin fethine giden süreci yapılandırabilmeniz,
- Hz. Peygamber'in Mekke'nin fethi sırasındaki tutumu konusunu sentezleyebilmeniz,
- Mekke'nin fethinin sonuçlarını müşahede edebilmeniz

beklenmektedir.

Ünite PDF Dosyası

Ünite Özet Sunusu

Başlarken

Rahman ve Rahim olan Allah'ın adıyla

"Allah'ın yardımı gelip fetih gerçekleştiğinde ve insanların akın akın Allah'ın dinine girdiğini gördüğünde; Rabbine hamdederek şanının yüceliğini dile getir ve O'ndan af dile; şüphesiz O, tövbeleri çok kabul edendir."

(Nasr suresi 1-3. ayetler)

1. **Nasr suresinde geçen "Allah'ın yardımı gelip fetih gerçekleştiğinde" ifadesi hangi tarihî olayla ilişkilendirilebilir?**
2. **Bu ayetlerden hareketle fethin İslam'ın yayılma sürecinde nasıl bir etkisi olduğu söylenebilir?**

3.1. MEKKE'NİN FETHİNİ HAZIRLAYAN SÜREÇ

Konuya Başlarken

1. **Mekke'nin İslamiyet'ten önceki tarihi hakkında neler biliyorsunuz?**
2. **Müslümanlar için Mekke neden önemlidir? Düşüncelerinizi sınıf arkadaşlarınızla paylaşınız.**
3. **Yüce Allah, Fetih suresi 1. ayette şöyle buyurmuştur: "Şüphesiz biz sana apaçık bir fetih verdik." Bu ayette geçen "apaçık bir fetih" ifadesiyle ne kastedilmiş olabilir? Tahminlerinizi sınıf arkadaşlarınızla paylaşınız.**
4. **Mekke ile ilgili kelime ilişkilendirme testini yönergelere göre yapınız.**

a) Zihninizde Mekke ile ilgili çağrışım yapan kelimeleri/kavramları aşağıda verilen boşluklara bir dakika içinde yazınız.

Mekke .....
Mekke .....
Mekke .....
Mekke .....
Mekke .....

b) Yazdığınız kelimeler ile Mekke kelimesinin birlikte kullanıldığı anlamlı cümleleri aşağıdaki boşluklara yazınız.

1. Cümle .....
2. Cümle .....
3. Cümle .....
4. Cümle .....
5. Cümle .....

Umreye Niyet, Asrısaadet Radyo Tiyatrosu

Fetihten Önce Bir Fetih: Hudeybiye Antlaşması

Peygamber Efendimiz ve muhacirler, Mekke'de İslam'ı yaşamaları engellendiği için hicret ederek ayrılmak zorunda kaldıkları vatanlarını ve çok özledikleri Kâbe'yi ziyaret etmeyi arzulamışlardı. Hz. Peygamber hicretin altıncı yılında (M 628) rüyasında umre yaptığını görmüştür.[1] Bunu ashabına haber vererek onlara Mekke'ye gidecekleri müjdesini vermiş ve ardından Müslümanlara umre için hazırlık yapmalarını bildirmiştir. Resulullah'ın bu haberi sahabeikiram tarafından sevinçle karşılanmıştır. Müslümanların umre amacıyla yaptıkları bu dinî yolculuk inananlar açısından manevi bir zafer olacağı için müşrikleri tedirgin etmiştir. Bu durum Mekke'yi insanların dinî amaçlı ziyaretlerine açık bir mekân olarak gören müşrikleri zor durumda bırakmıştır.[2]

Yüce Allah Buyuruyor ki

"Andolsun, Allah, Peygamberinin rüyasını doğru çıkardı. Allah dilerse, siz güven içinde başlarınızı kazıtmış veya saçlarınızı kısaltmış olarak, korkmadan Mescid-i Haram'a gireceksiniz. Allah, sizin bilmediğinizi bildi ve size bundan başka yakın bir fetih daha verdi."

(Fetih suresi 27. ayet)

Resulullah, Mekke'ye umre yapmak niyetiyle gittiklerini ve barışçıl bir amaçla yola çıktıklarını göstermek için Müslümanlara yalnızca yolculukta kullanılan hafif silahları almalarını emretmiştir. Bunun üzerine sahabeden bazıları müşriklerin saldırı ihtimaline karşı ağır silahları da yanlarına almalarına izin vermesi için Hz. Peygamber'e ısrar etmiştir. Peygamber Efendimiz ise sahabenin bu isteğini kabul etmemiştir.[3]

Resulullah Medine civarında yaşayan kabilelerin kendileriyle birlikte umre yolculuğuna katılmaları için onlara haber göndermiştir. Ancak kabilelerden bazıları, Müslümanların sayıca az olmasının yanı sıra savaş hazırlığı yapılmamasını da gerekçe göstererek müşriklerle karşılaşmalarının tehlikeli olacağını düşünmüş ve sefere katılmamıştır.[4] İlerleyen süreçte nazil olan Fetih suresinin 12. ayetinde Yüce Allah bu kişilerle alakalı "**Aslında siz Peygamberin ve müminlerin ailelerine bir daha dönmeyeceklerini sanmıştınız. Bu sizin gönüllerinize güzel göründü de kötü zanda bulundunuz...**" buyurmuştur.

Peygamber Efendimiz bin beş yüz civarında sahabiyle beraber zilkade ayında Medine'den Mekke'ye doğru hareket etmiştir. Medine çıkışındaki Zülhuleyfe'ye ulaştıklarında Hz. Peygamber müşriklerin kendilerine karşı nasıl bir tavır takınacaklarını öğrenmek için sahabeden Büsr bin Süfyan'ı Mekke'ye göndermiştir. Ardından Zülhuleyfe'de kurbanlık olarak hazırlanan develer işaretlenmiş ve Müslümanlar ihrama girmiştir (Görsel 3.1). İhrama girilmesiyle birlikte umre ibadetine başlayan Müslümanlar, bu kutsal yolculuğun maneviyatıyla "Lebbeyk Allahümme lebbeyk! Lebbeyke lâ şerîke leke lebbeyk! İnne'l-hamde ve'n-ni'mete, leke ve'l-mülk; lâ şerîke lek."[5] nidalarıyla telbiye getirerek yola devam etmiştir.[6]

Zülhuleyfe; Medine - Mekke yolu üzerinde Medine'deki Mescid-i Nebevi'ye 11 km mesafede bulunan, hac ve umre için Mekke'ye gidenlerin ihrama girmeleri gereken yerdir.

(bk. Küçükaşcı, "Zülhuleyfe", 44/561-563)

Görsel 3.1 Zülhuleyfe'de Peygamber Efendimiz'in ihrama girdiği yerde inşa edilen Mikat Mescidi'nin günümüzdeki görünümü

Müslümanlar Usfan yakınlarına vardıklarında mola vermiş, Mekkeli müşriklerin tutumunu öğrenmek için gönderilen Büsr bin Süfyan da burada onlara katılmıştır. Büsr, Müslümanların Mekke'ye girmesine müşriklerin izin vermeyeceğini ve diğer kabilelerle ittifak kurarak savaş hazırlığına başladıklarını Peygamber Efendimiz'e haber vermiştir. Ayrıca yolları üzerinde bulunan Gamim bölgesinin Halid bin Velid komutasındaki iki yüz kişilik süvari birliği tarafından tutulduğunu bildirmiştir. Resulullah bu durumu ashabıyla istişare ettikten sonra yola devam etmeye karar vermiştir. Müslümanlar, yollarını kesen müşrik süvarilerle karşılaşmamak için güzergâhlarını değiştirmiş ve patikalardan ilerleyerek Hudeybiye mevkisine ulaşmıştır (Görsel 3.2). Bunu öğrenen Mekkeli müşrikler, Peygamber Efendimiz'e elçiler göndererek Müslümanların Medine'ye dönmesini istemiştir.[7]

Görsel 3.2 Peygamber Efendimiz'in konakladığı Hudeybiye'nin günümüzdeki görünümü

Resulullah, Mekkeli müşriklere niyetlerinin yalnızca umre yapmak olduğunu bildirmesi için Hıraş bin Ümeyye'yi elçi olarak göndermiş ancak müşrikler onu öldürmeye kalkışmıştır. Müşriklerin elinden Mekke'deki akrabaları sayesinde kurtulan Hıraş bin Ümeyye Peygamber Efendimiz'in yanına dönmüştür. Bunun üzerine Resulullah, Mekke'de kendisini koruyabilecek akrabaları bulunan Hz. Osman'ı elçi olarak göndermiş ve talebini yinelemiştir. Müşrikler bu isteği yine kesin bir dille reddetmiş sadece Hz. Osman'ın Kâbe'yi tavaf etmesine izin vermişlerdir. Hz. Osman ise onlara Resulullah Kâbe'yi tavaf etmeden kendinin asla tavaf etmeyeceğini bildirmiştir. Bunun üzerine Mekkeliler öfkelenerek üç gün boyunca onu alıkoymuş ve bu süreçte Hz. Osman'ın öldürüldüğü yönünde haberler yayılmaya başlamıştır. Bu haberleri duyan Peygamber Efendimiz ne olursa olsun kendisini destekleyeceklerine ve gerekirse müşriklerle savaşmadan oradan ayrılmayacaklarına dair ashabından söz almıştır. Bu olay İslam tarihinde Rıdvan Biatı olarak bilinir.[8]

Soru - Yorum

Geleceğinize yönelik bir plan oluşturduğunuz hâlde beklemediğiniz bir durumla karşılaşırsanız, bu duruma nasıl tepki verirsiniz? Yorumlayınız.

Müslümanların Hz. Muhammed'e (sav) olan bağlılığı ve kararlı tutumunu haber alan müşrikler telaşlanarak Hz. Osman'ı serbest bırakmış ve Süheyl bin Amr başkanlığındaki bir heyeti anlaşma yapmak üzere Resulullah'a göndermiştir. Peygamber Efendimiz ile müşriklerin elçisi Süheyl arasında uzun süren görüşmeler ve pazarlıklar sonucunda anlaşmaya varılmış ve uzlaşma sağlanan konuların yazılmasına karar verilmiştir.[9]

Yüce Allah Buyuruyor ki

"Onlar, inkâr edenler ve sizi Mescid-i Haram'ı ziyaretten ve (ibadet amacıyla) bekletilen kurbanlıkları yerlerine ulaşmaktan alıkoyanlardır. Eğer, oradaki henüz tanımadığınız inanmış erkeklerle, inanmış kadınları bilmeyerek ezmeniz ve böylece size bir eziyet gelecek olmasaydı, (Allah Mekke'ye girmenize izin verirdi). Allah, dilediğini rahmetine koymak için böyle yapmıştır. Eğer, inananlarla inkârcılar birbirinden ayrılmış olsalardı, onlardan inkâr edenleri elem dolu bir azaba uğratırdık."

(Fetih suresi 25. ayet)

Peygamber Efendimiz antlaşma metninin yazılması için Hz. Ali'yi görevlendirmiştir. Resulullah metnin başına "*Bismillahirrahmanirrahîm*" ifadesinin yazılmasını istemiştir (Görsel 3.3). Süheyl "Ben Rahman'ın ne olduğunu bilmem." diyerek bu öneriye itiraz etmiştir. Onun yerine metnin başına "Bismike Allahümme" -Allah'ım senin adınla- ifadesinin yazılmasını önermiştir. Orada bulunan Müslümanlar, Süheyl'in bu teklifine şiddetle karşı çıkmış ancak Peygamber Efendimiz metnin başına Süheyl'in söylediğinin yazılmasını istemiştir.[10]

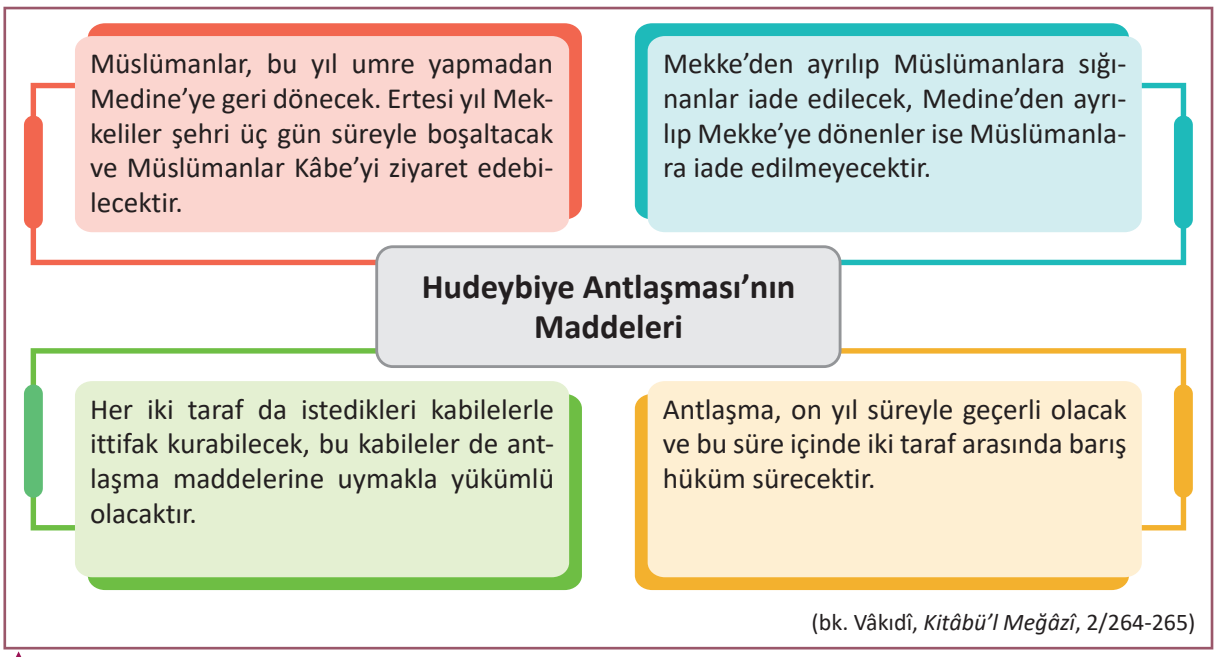
Görsel 3.3
Bismillahirrahmanirrahîm yazılı hat

Peygamber Efendimiz "*İşte bu, Allah'ın Resulü Muhammed ile Süheyl bin Amr'ın üzerinde ittifaka vardıkları antlaşmadır.*" cümlesinin yazılmasını istemiştir (Görsel 3.4). Süheyl "Vallahi, biz senin gerçekten Allah'ın Resulü olduğunu kabul etmiş olsaydık Beytullah'ı ziyaretine engel olmaz ve seninle savaşmazdık!" diyerek yine karşı çıkmıştır.

Görsel 3.4
Muhammedürresulullah yazılı hat

Bu ifadenin yerine "Abdullah'ın oğlu Muhammed" yazılmasını önermiştir. Peygamber Efendimiz "*Siz beni yalanlasanız dahi vallahi ben Allah'ın resulüyüm.*" diyerek Süheyl'in bu tutumuna tepki göstermiş ama antlaşmanın olumlu sonuçlanması için Süheyl'in istediğini kabul etmiştir. Bu esnada orada bulunan sahabiler Süheyl'in tavrından ve sözlerinden rahatsız olmuş, onun tekliflerini kabule yanaşmamıştır. Süheyl kendi isteği kabul edilmezse başka hiçbir madde üzerinde anlaşmayacağını söyleyerek uzlaşmaz tavrına devam etmiştir. Hz. Peygamber ise uzlaşmacı ve barışçıl tutumunu koruyarak meşru ölçüler içinde Süheyl'in isteklerini kabul etmiş ve Müslümanlar ile müşrikler arasında Hudeybiye Antlaşması yapılmıştır.[11]

(bk. Vâkıdî, *Kitâbü'l Meğâzî*, 2/264-265)

Bilgi Grafiği 3.1

Tarafların istedikleri kabilelerle ittifak kurabileceğine dair madde dolayısıyla; Müslümanlar Huzaa Kabilesi ile Mekkeli müşrikler Benî Bekir Kabilesi ile ittifak kurmuştur.
(bk. Önkal, "Huzâa", 18/432)

Antlaşma sonucunda umre yapamadan Medine'ye geri döneceklerini öğrenen Müslümanlar bu duruma çok üzülmüştür. Ayrıca Müslümanlar arasında antlaşma maddelerinin kendi aleyhlerinde olduğu düşüncesiyle Peygamber Efendimiz'e endişelerini dile getirenler de olmuştur. Antlaşma imzalandıktan sonra Peygamber Efendimiz ihramdan çıkmak için kurban kesip tıraş olmalarını sahabeden istemiştir. İçinde bulundukları üzüntülü durumdan dolayı ashaptan hiçbiri harekete geçmemiştir. Resulullah sahabilerin bu tutumuna çok üzülmüş ve bu üzüntüsünü hanımı Ümmü Seleme'ye anlatmıştır. Sahabenin Hz. Peygamber'i yalnız bırakmayacağını düşünen Ümmü Seleme; Resulullah'a kimseye bir şey demeden, kendi kurbanını kesip tıraş olmasını tavsiye etmiştir. Sahabiler, Resulullah'ın kurban kestiğini görünce hemen harekete geçmiş ve Hz. Peygamber'in yaptıklarının tümünü tereddütsüz yerine getirmişlerdir. Ardından Müslümanlar bir yıl sonra Mekke'ye dönmek arzusuyla Medine'ye doğru yola çıkmıştır.[12]

Görsel 3.5
Fetih suresi 1. ayetin yazılı olduğu hat

Hudeybiye Antlaşması'ndan sonra Peygamber Efendimiz *"Bana bir sure nazil oldu ki bu, üzerine güneşin doğduğu her şeyden daha sevimlidir."*[13] diyerek ashabına Yüce Allah tarafından gönderilen müjdeyi duyurmuştur. Daha sonra **"Şüphesiz biz sana apaçık bir fetih verdik."**[14] ifadesiyle başlayan Fetih suresinin nazil olan ayetlerini sahabilere okumuştur (Görsel 3.5). Bunun üzerine Hz. Ömer, Peygamber Efendimiz'e Hudeybiye Antlaşması'nı kastederek "Ya Resulallah! Bu gerçekten bir fetih midir?" diye sormuş, Hz. Peygamber de ona *"Evet."* cevabını vermiştir.[15] Bu surede Yüce Allah; Sevgili Peygamberimiz'i koşulsuz destekleyeceklerine, gerekirse bu uğurda canlarını dahi vereceklerine dair söz veren sahabileri övmüştür. **"O ağacın altında sana bağlılık sözü verdikleri sırada o müminlerden Allah razı olmuştur..."**[16] ayetiyle de Rıdvan Biatı'na katılan müminlerden razı olduğunu bildirmiştir.

Hudeybiye Antlaşması imzalandığı andan itibaren Resulullah, oluşan barış ortamının bozulmaması için antlaşmanın kurallarını tavizsiz uygulamıştır. Antlaşmanın yazıldığı esnada Ebu Cendel adındaki sahabi, babası Süheyl bin Amr'ın kendisini hapsettiği yerden kaçıp elleri ve ayakları zincirli hâlde oraya gelmiştir. Resulullah Müslümanlara sığınmak isteyen Ebu Cendel'i antlaşma gereği babasına iade etmek zorunda kalmıştır. *"Sabret! Şüphesiz Allah bir çıkar yol gösterecektir! Biz vermiş olduğumuz söze vefasızlık edemeyiz!"* buyurarak onu teselli etmiştir.[17]

Yazalım

Peygamber Efendimiz'in Hudeybiye Antlaşması gereğince Ebu Cendel'i müşriklere iade etmesini onun kişilik özellikleri açısından değerlendirerek arkadaşlarınızla tartışınız. Tartışma sonucunda elde ettiğiniz çıkarımları aşağıdaki boşluğa yazınız.

İlerleyen süreçte, Müslüman olduğu için Mekke'de hapsedilen Ebu Basir oradan kaçarak Hz. Peygamber'in yanına sığınmıştır. Kureyşliler antlaşma gereğince onun kendilerine iade edilmesini istemiş, Resulullah da Ebu Basir'i Medine'ye gelen muhafızlara teslim etmiştir. Ebu Basir yolda kendisini götürenlerden kurtularak Medine'ye dönmüştür. Medine'de

Ebu Cendel'in Ebu Basîr'in Yanına Katılışı, Asrısaadet Radyo Tiyatrosu

Peygamber Efendimiz'le yeniden görüşen Ebu Basir, onun kendisine söylediklerinden hareketle Mekkelilere iade edileceğinden endişelenerek oradan ayrılmış; Mekke - Suriye ticaret yolu güzergâhındaki bir bölgeye yerleşmiştir. Ebu Basir'in başından geçenleri öğrenen başta Ebu Cendel olmak üzere Mekkelilerin elindeki Müslümanlar da Mekke'den kaçıp Ebu Basir'e katılmıştır. Burada sayıları artan Müslümanlar Kureyşlilerin kervanlarını tehdit etmeye başlamıştır. Zor durumda kalan Kureyşliler, Medine'ye sığınan Müslümanların Mekkelilere geri verilmesi şartının kaldırılmasını Hz. Muhammed'den (sav) istemiştir. Müşriklerin bu önerisini Peygamber Efendimiz'in kabul etmesiyle Müslümanları çok üzen bu madde antlaşmadan çıkarılmış ve İslam'ı yeni kabul edenlere Medine şehrinin kapıları açılmıştır.[18] Yaklaşık iki yıl sonra; Müşriklerin müttefiki Benî Bekir Kabilesi'nin, Huzaa Kabilesi'nden insanları öldürmesi, Mekkeli müşriklerin de onlara yardım etmesi üzerine Peygamber Efendimiz, Hudeybiye Antlaşması'nı feshetmiştir.[19]

Hudeybiye Antlaşması sonuçları bakımından İslam tarihinde bir dönüm noktası olmuştur. Başlangıçta Müslümanların aleyhine olduğu düşünülen bu antlaşma ilerleyen süreçte önemli stratejik ve siyasi kazanımlara vesile olmuş, Mekke'nin fethinin yolunu açmıştır.

(bk. Hamîdullah, "Hudeybiye Antlaşması", 18/297-299)

Bilgi Grafiği 3.2

Hayber'in Fethi

Hayber; Medine'nin 180 km kadar kuzeyinde yer alan, içerisinde çok sayıda kale bulunan geniş bir vadinin adıdır. Yerleşik halkını Yahudilerin oluşturduğu Hayber şehri; sağlam kaleleri, volkanik topraklara sahip verimli tarım arazileri, hurma bahçeleri ve çok sayıdaki su bentleriyle meşhurdur. Hayber, Medine - Suriye ticaret yolu üzerinde bulunması sayesinde zamanla önemli bir ticaret merkezi hâline gelmiştir. Ayrıca hac mevsimi sonrası burada kurulan Netah Panayırı bölge halkının zenginleşmesine katkı sağlamıştır. Sahip olduğu maddi imkânlardan ve korunaklı kalelerinden dolayı Hayber, Yahudiler için askerî ve siyasi bir sığınak olmuştur[20] (Görsel 3.6).

Görsel 3.6 Hayber'de bulunan kalelerden birinin günümüzdeki görünümü

Yahudilerin, Medine Sözleşmesi'ni ihlal etmesi Müslümanlarla aralarında problemlere yol açmıştır. Bu kapsamda Benî Kaynuka Kabilesi şehirden sürülmüştür. Bu olayın ardından Benî Nadir Yahudileri Müslümanlara karşı tavır almış, Mekkeli müşriklerle gizlice ittifak kurmuş ve Peygamber Efendimiz'i öldürmeye teşebbüs etmiştir. Bunun üzerine Peygamber Efendimiz, onlara haber göndermiş ve on gün içinde şehri terk etmelerini emretmiştir. Bu emri yerine getirmedikleri için yaşadıkları bölge Müslümanlar tarafından kuşatılmıştır. Benî Kurayza ve Gatafan kabileleri ile münafıklar tarafından kendilerine vadedilen yardım gelmediği için Benî Nadir kuşatmaya karşı koyamamıştır. Peygamber Efendimiz tarafından develerinin taşıyabileceği kadar yük almalarına müsade edilen Benî Nadir Kabilesi Medine'yi terk etmeyi kabul etmiştir.[21] Yahudiler, Müslümanların yararlanmaması için geride kalan mallarını ve evlerini kullanılmaz hâle getirerek şehirden ayrılmışlardır.[22]

Yüce Allah Buyuruyor ki

"Ehl-i kitap'tan inkâr edenleri ilk sürgünde yurtlarından çıkaran O'dur. Siz onların çıkacaklarına ihtimal vermemiştiniz. Onlar da kalelerinin kendilerini Allah'a karşı koruyacağını sanmışlardı. Ama Allah'ın azabı hiç beklemedikleri bir yerden geliverdi; Allah yüreklerine korku düşürdü öyle ki evlerini hem kendi elleriyle hem de müminlerin elleriyle yıkıyorlardı. O halde ibret alın, ey akıl sahipleri!"

(Haşr suresi 2. ayet)

Medine'den çıkarılan Benî Nadir Yahudilerinin bir kısmı Hayber'deki Yahudilerin yanına sığınmış ve ilerleyen süreçte şehirde söz sahibi olmuştur. Hayber Yahudileri ile Benî Nadir Kabilesi arasında yapılan ittifak, Müslümanların kuzey ticaret yolunu tehdit etmeye başlamıştır. Ayrıca Benî Nadir Yahudileri, Müslümanları tümüyle yok etmek için Mekkeli müşrikleri kışkırtmaya başlamıştır. Bununla da yetinmeyen Benî Nadir Yahudileri, çevredeki Arap kabilelerini de para karşılığında ittifaka dâhil etmiş ve Hendek Savaşı'nın gerçekleşmesinde etkin rol oynamıştır.[23]

Yaralıları tedavi etmek, yemek pişirmek gibi konularda İslam ordusuna yardımcı olmak üzere Hz. Peygamber'in eşlerinin de bulunduğu yirmi hanım sahabi Hayber seferine katılmıştır.

(bk. Sarıçam, *Hz. Muhammed ve Evrensel Mesajı*, 230)

Peygamber Efendimiz, Müslümanlar için ciddi bir tehdit hâline gelen Hayber'i fethetmek amacıyla hazırlıklara başlamış ve Hudeybiye'den döndükten yaklaşık iki ay sonra bin beş yüz kişilik bir orduyla Hayber'e doğru yola çıkmıştır. Hz. Muhammed (sav) Hudeybiye'ye davet edilmelerine rağmen katılmayan kişilerin Hayber Seferi'ne katılmalarına izin vermemiştir. İslam ordusunun geldiğini öğrenen Hayber Yahudileri, Müslümanların karşısına çıkmaya cesaret edememiş; kalelerinin sağlamlığına güvenerek savunma savaşı yapmaya karar vermiştir.[24] Gatafan Kabilesi'nin Hayber'e destek olmak üzere yola çıktığını öğrenen Resulullah, öncelikle Gatafan topraklarına yönelmiştir. Bu durumu haber alan Gatafanlılar, Hayber'e yardım etmekten vazgeçerek kendi topraklarına dönmüştür. Gatafan tehdidinin ortadan kaldırılması üzerine İslam ordusu yeniden Hayber'e yönelmiştir.[25]

? Biliyor musunuz?

Peygamber Efendimiz Hayber'de girdiği her bölgede "Allah'ım! Biz senden bu bölge halkının ve orada bulunanların iyiliğini istiyoruz. Bu halktan gelebilecek kötülükten sana sığınıyoruz. Haydi Allah'ın adıyla ilerleyin." diyerek dua etmiştir.

(bk. İbni Hişam, *İslam Tarihi*, 3/454)

Resulullah'ın emriyle Hayber'de bulunan kaleler Müslümanlar tarafından kuşatılmıştır. Yaklaşık bir ay süren kuşatma sonucunda kalelerden bazıları savaş yoluyla fethedilmiştir. Daha fazla direnemeyeceklerini anlayan diğer kalelerdeki Yahudiler ise teslim olmayı kabul etmiş ve kalelerinin yönetimini Hz. Muhammed'e (sav) devretmiştir.[26]

Savaş sonunda yapılan anlaşmaya göre Yahudiler; Hayber bölgesinden gitmeyi ve altın, gümüş gibi değerli eşyaları Müslümanlara teslim etmeyi kabul etmiştir. Yahudiler, daha sonra Hz. Peygamber'e ziraat işlerindeki uzmanlıklarından bahsederek bahçelerin bakımını yapma ve elde edilecek mahsulün yarısını Müslümanlara verme karşılığında Hayber'de kalma talebinde bulunmuştur (Görsel 3.7). Hz. Peygamber de bu talebe olumlu cevap vermiştir.[27]

Mekke'nin fethine giden süreç ve bu süreçteki önemli olaylarla ilgili zaman çizelgesine ulaşmak için karekodu okutabilirsiniz.

Görsel 3.7 Hayber'deki hurmalıklar ve kalelerden biri (Temsilî)

Peygamber Efendimiz Hayber'den ayrılmadan önce aralarında amcasının oğlu Cafer'in de bulunduğu Habeşistan muhacirleri Hayber'e ulaşmıştır. Hz. Muhammed (sav) "*Hangisine sevineceğimi bilemiyorum. Cafer'in gelişine mi yoksa Hayber'in fethine mi?*" diyerek mutluluğunu ifade etmiştir.[28]

Hayber'in Fethinin Sonuçları

- Müslümanları kuzeyden tehdit eden düşman etkisiz hâle getirilmiştir.
- Müslümanlar bölgenin en büyük gücü olarak görülmeye başlanmıştır.
- Elde edilen ganimetler İslam Devleti'nin ekonomik gücünü artırmıştır.
- Müslümanlar bereketli topraklara sahip olmuştur.

(bk. Hamîdullah, "Hayber", 17/21-22)

Bilgi Grafiği 3.3

Etkinlik - 1

40 dk

Adı	Mekke'nin Fethine Hazırlık Süreci
Amaç	Mekke'nin fethine giden süreci yapılandırabilme

Yönerge *Aşağıdaki metni okuyunuz ve soruları metinden yola çıkarak cevaplayınız*

Hudeybiye Antlaşması'nın İhlali

Kinane Kabilesi'nin Benî Bekir kolu ile Huzaa Kabilesi arasında Hudeybiye Antlaşması'yla sona eren düşmanlık, yaklaşık iki yıl sonra yeniden alevlenmiştir. Kinane'den bir şairin Peygamber Efendimiz'i hicveden bir şiir okuması üzerine Huzaa Kabilesi'nden bir genç, öfkelenerek şairi öldürmüştür. Benî Bekir mensupları iki kişi arasında cereyan eden bu olayı kabileler arası bir meseleye dönüştürerek Huzaa Kabilesi'nden intikam almak için Kureyş'ten yardım istemiştir. Bu talebi geri çevirmeyen Kureyş de silah ve binek hayvanı sağlayarak Benî Bekir mensuplarıyla birlikte İkrime bin Ebu Cehil ve Süheyl bin Amr'ın da bulunduğu bir grupla Huzaa'ya baskın düzenlemiştir. Bu baskında aralarında kadın ve çocukların da bulunduğu yirmiden fazla kişiyi öldürmüşlerdir. Olayın ardından Huzaa Kabilesi'nden bir heyet, Medine'ye gidip durumu Resulullah'a bildirmiştir. Bunun üzerine Hz. Peygamber Mekkeli müşriklere bir mektup göndererek Huzaa'ya diyet ödenmesini veya Benî Bekir'le ittifakın bozulmasını istemiş; aksi hâlde Hudeybiye Antlaşması'nın ihlal edilmiş sayılacağını belirtmiştir. Her iki teklifi de reddeden müşrikler bu durumun ortaya çıkaracağı sonuçlardan çekinmiş, antlaşmayı yenilemek üzere Ebu Süfyan'ı Medine'ye göndermişlerdir. Ancak Ebu Süfyan Medine'deki teşebbüslerinden olumlu bir sonuç alamadan Mekke'ye dönmüştür. Ardından Hz. Muhammed (sav) gizlilik içinde savaş hazırlıklarının başlatılmasını ashabına emretmiştir.

(bk. Vâkıdî, *Kitâbü'l Meğâzî*, 3/15-20; Nebi Bozkurt - Mustafa Sabri Küçükaşcı, "Mekke", 28/557)

1. Mekke'nin fethi için Müslümanların gerekçeleri nelerdir? Düşüncelerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.
2. Mekke'nin fethine giden sürece dair bilgilerinizden hareketle Hayber'in fethi ile Mekke'nin fethi arasındaki ilişkiye dair düşünceleriniz nelerdir? Düşüncelerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.

Değerlendirme: *Mekke'nin fethine giden sürece dair çıkarımlarınızdan hareketle bir deneme yazınız ve yazdığınız denemeyi kontrol listesini kullanarak öğretmeninizle birlikte değerlendiriniz. Denemenizi aşağıdaki şekilde planlayabilirsiniz:*

Giriş
- Mekke'nin fethine giden sürece genel olarak değininiz.
- Hudeybiye Antlaşması ve Hayber'in fethinin bu süreçteki önemine kısaca vurgu yapınız.

Gelişme
- Hudeybiye Antlaşması'nın Sonuçları
  - » Barış ortamının sağlanmasını ve Müslümanların tebliğ faaliyetlerinde serbestlik kazanmasını açıklayınız.
  - » Bu durumun Hayber'in ve Mekke'nin fethine olan etkisini analiz ediniz.
- Hayber'in Fethinin Sonuçları
  - » Elde edilen ekonomik ve askerî kazanımları değerlendiriniz.
  - » Bu zaferin Mekke'nin fethine katkılarını açıklayınız.
- Mekke'nin fethine giden sürece dair nedensel ilişkiler
  - » Hudeybiye Antlaşması ve Hayber'in fethinin Mekke'nin fethi sürecine nasıl zemin hazırladığına dair çıkarımlar yapınız.

Sonuç
- Mekke'nin fethine zemin hazırlayan bu sürecin İslam tarihindeki önemi üzerine genel bir çıkarım yapınız.
- Mekke'nin fethinin stratejik ve dinî açıdan dönüm noktası oluşuna vurgu yapınız.

Yazma Aşaması

- Paragraflar arasında mantıklı geçişler kurmaya dikkat ediniz.
- Mekke'nin fethine giden sürece dair nedensel ilişkileri vurgulayınız ve bütüncül çıkarımlar yapınız. Örneğin: "Hudeybiye Antlaşması'nın sağladığı barış ortamı, Müslümanların tebliğ faaliyetlerinde serbestlik kazanmasına olanak sağlamıştır. Bu da Hayber'in fethini kolaylaştırarak Mekke'nin fethine giden yolu açmıştır."
- Tarihsel bilgilerinizi özgün yorumlarınızla zenginleştiriniz.

Gözden Geçirme ve Son Düzeltmeler

- Yazınızda anlatım bozukluğu, bilgi eksikliği gibi hatalar olup olmadığını kontrol ediniz.

Giriş, gelişme ve sonuç bölümlerinin bütünlük sağlayıp sağlamadığını kontrol ediniz.

ÖZ DEĞERLENDİRME FORMU

ÖLÇÜT	EVET	KISMEN	HAYIR
1. Mekke'nin fethine giden sürece dair Müslümanların gerekçelerini açıklayabildim.			
2. Hayber'in fethi ile Mekke'nin fethi arasındaki ilişkiyi açıklayabildim.			
3. Yazımı yazarken giriş, gelişme ve sonuç bölümlerini oluşturabildim.			
4. Tarihî bilgileri kendi özgün yorumlarımla birleştirerek fethin İslam tarihindeki önemini vurgulayabildim.			

Kontrol Noktası

3 **Mekke'nin fethine giden süreçle ilgili öğrendiğiniz üç bilgi yazınız.**

.....

.....

.....

2 **Mekke'nin fethine giden süreçle ilgili merak ettiğiniz konular hakkında iki soru yazınız.**

.....

.....

1 **Mekke'nin fethine giden süreci özetleyen bir cümle yazınız.**

.....

3.2. MEKKE'NİN FETHİ

Konuya Başlarken

Aşağıdaki tabloya Mekke'nin fethiyle ilgili bilmek istediğiniz iki konuyu ve bunları niçin öğrenmek istediğinizi üç dakika içinde yazınız.

1. Mekke'nin fethiyle ilgili bilmek istediklerim	2. Bunları niçin öğrenmek istiyorum?

Bir ülkeyi veya şehri sıradan bir toprak parçası olmaktan çıkarıp oraya anlam kazandıran maddi ve manevi unsurlar vardır. Müslümanların kıblesi, hac ve umre mekânı olan Kâbe'nin Mekke'de bulunması bu şehri Müslümanların gözünde değerli kılan manevi unsurlardandır. Ayrıca Mekke, Peygamber Efendimiz ve Mekkeli Müslümanların doğup büyüdükleri topraklar olması yönüyle de kıymetlidir.

Peygamber Efendimiz Buyuruyor ki

"(Mekke) Ne güzel bir memleketsin, benim için ne kadar da sevimlisin! Kavmim beni senden çıkarmış olmasaydı senden başka yerde yaşamazdım."

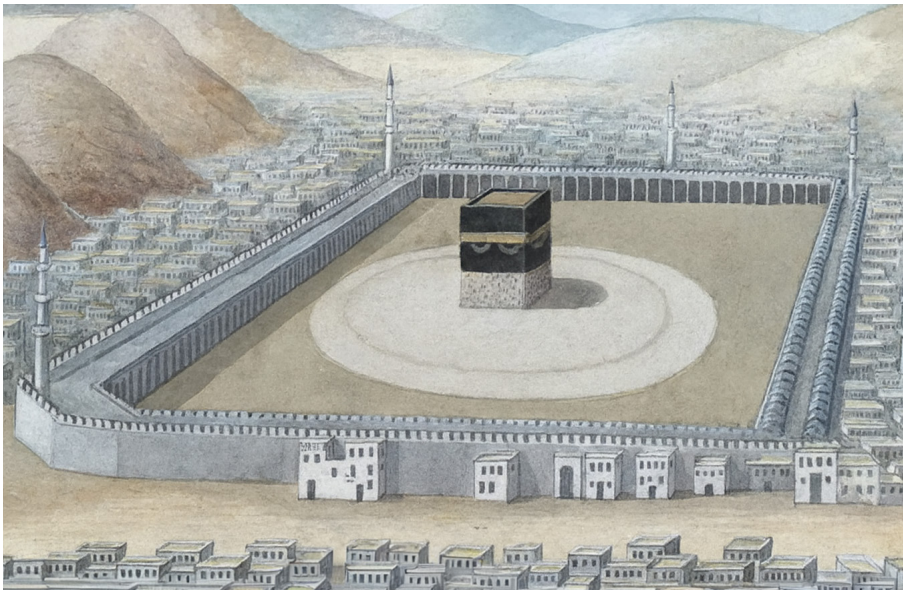
(Tirmizi, "Menakıb", 68)

Hz. Peygamber, Medine'ye sığınan Müslümanların iadesi gibi ağır koşullarına rağmen Hudeybiye Antlaşması'nın şartlarına sadık kalmış ve antlaşmanın selameti adına bu ağır şartları uygulamıştır. Ancak Kureyş Kabilesi'nin antlaşma hükümlerini ihlal etmesi ve bu ihlale yönelik uyarıları dikkate almaması üzerine Peygamber Efendimiz Mekke'nin fethi sürecini başlatma kararı almıştır.[29]

Fetih İçin Yapılan Hazırlıklar

Peygamber Efendimiz, savaş hazırlıkları yaparken bir plan dâhilinde hareket etmiş; adım adım uyguladığı taktikler sayesinde savaşların olumsuz etkilerini en aza indirmeyi amaçlamıştır. Çünkü İslam düşüncesinde savaşlar, insanlara zarar vermek ve mekânları tahrip etmek amacıyla değil ilahi mesajın önündeki engelleri kaldırmak; insanın aklına ve kalbine ulaşmayı sağlayacak ortamı hazırlayıp onu kazanmak için yapılmaktadır.[30]

Hz. Muhammed (sav), Mekkeli müşrikleri hazırlıksız yakalamak ve çatışmaya fırsat vermeden fethi gerçekleştirmek amacıyla savaş hazırlıklarını gizlice yürütmüştür.[31] Nitekim Peygamber Efendimiz, Mekke seferine çıkmaya karar verdiğinde ashabına savaş için hazırlık emri vermiş ancak seferin hedefini yalnızca birkaç sahabeyle paylaşmıştır[32] (Görsel 3.8).

Görsel 3.8
Topkapı Sarayı Arşivi'nde bulunan (TSMK, A.3689) 18. yüzyıl sonlarına ait Mekke'nin çizimi (Temsilî)

Hz. Muhammed (sav), Medine çevresindeki Müslüman kabilelere haber göndererek onlardan ramazan ayı başında Medine'de toplanmalarını istemiştir.[33] Ordusunun gerçek gücünü saklamak amacıyla da bazı kabilelere yolda orduya katılmaları talimatını vermiştir. Resulullah, savaş hazırlıklarının Mekkeliler tarafından öğrenilmesini engellemek için Medine'den izinsiz çıkışları yasaklamış, ayrıca Medine - Mekke arasındaki önemli güzergâhlara nöbetçiler yerleştirilmesini emretmiştir.[34]

Okuma Parçası

Fetih için hazırlanan ordunun Mekke'ye gideceğini öğrenen Hâtıb bin Ebu Beltea, bir mektup yazarak durumu Mekkelilere bildirmek istemiştir. Bu durumdan haberdar olan Resulullah, Mekke'ye doğru giden habercinin yakalanmasını emretmiştir. Habercinin yakalanıp durumun ortaya çıkmasının ardından Resulullah Hâtıb'a böyle davranmasının sebebini sormuştur. Hâtıb ihanet amacı taşımadığını, Mekke'de kalan ailesini koruyacak akrabası bulunmadığı için onları korumak amacıyla böyle davrandığını ifade etmiştir. Bu olayın ardından nazil olan Mümtehine suresi 1. ayette **"Ey iman edenler! Eğer benim yolumda savaşmak ve rızamı kazanmak için çıkmışsanız, benim de düşmanım, sizin de düşmanınız olanlara sevgi göstererek, gizli muhabbet besleyerek onları dost edinmeyin..."** buyurmuştur. Bu ayette müminler değerler hiyerarşisine riayet etmeleri konusunda ikaz edilmiştir. Müslümanlardan yakınları aleyhine bile olsa Allah'a (cc) ve Resulü'ne iman ve bağlılıktan asla taviz verilmemesi, Müslümanların güvenliğini tehlikeye atacak ilişkilerden uzak durulması istenmiştir.

(bk. Bozkurt, "Hâtıb b. Ebû Beltea", 16/444; Karaman vd., *Kuran Yolu Türkçe Meal ve Tefsir*, 5/307)

Paylaşalım

Bir hedefe ulaşmak için planlama yaptığınızda nelere dikkat edersiniz? Hz. Muhammed'in (sav) Mekke'nin fethi öncesinde yaptığı hazırlıkları dikkate alarak düşüncelerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.

Mekke'ye Giriş

Hz. Peygamber, Mekke seferine çıkmadan kısa bir süre önce gerçek hedefinin anlaşılmasını engellemek amacıyla birliklerini farklı istikametlere sevk etmiştir.[35] Bu kapsamda Resulullah Mekkeli müşrikleri şaşırtarak harekâtın güvenliğini artırmak amacıyla Mekke - Medine yolu üzerindeki Batn-ı İdam bölgesine küçük bir öncü birlik göndermiştir.[36] Peygamber Efendimiz; ensar, muhacir ve civar kabilelerden Medine'ye gelenlerle birlikte Hicret'in sekizinci yılında (M 630) ramazan ayının ortalarına doğru Mekke'ye sefere çıkmıştır. Yol boyunca orduya katılanlar da eklenince yaklaşık on bin kişilik büyük bir ordu teşekkül etmiştir.[37]

Kureyşlilere fark ettirmeden ilerleyen İslam ordusu Mekke'ye 16 km mesafedeki Merrüzzahran'a gece vakti ulaşmıştır (Görsel 3.9). Burada konaklayan Peygamber Efendimiz herkesin bir ateş yakmasını emretmiştir. Binlerce ateşi görünce korkuya kapılan Kureyşliler, Ebu Süfyan ve beraberinde birkaç kişiyi durumu araştırmaları için oraya göndermiştir. Hz. Abbas'ın himayesinde Ebu Süfyan ve yanındakiler Allah Resulü'nün huzuruna çıkmışsa da Peygamber Efendimiz onlarla sabah görüşeceğini ifade etmiştir. Resulullah, görüşme esnasında onları İslam'a davet etmiş; Ebu Süfyan da bu daveti kabul ederek Müslüman olmuştur.[38]

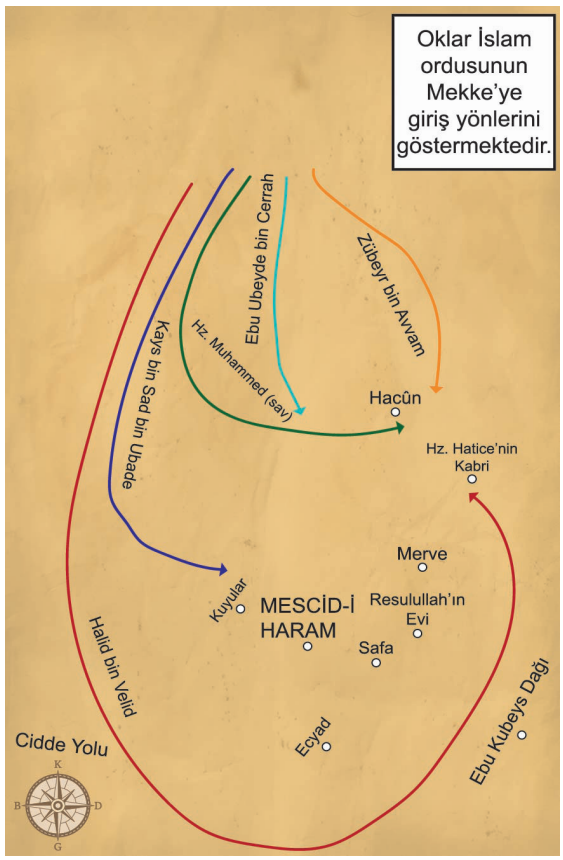

Görsel 3.9 Ordunun konakladığı Merrüzzahran mevkisinde Hz. Peygamber'in çadırının yerinde inşa edilen caminin günümüzdeki görünümü

Ebu Süfyan, şehre geri döndükten sonra Kâbe'nin avlusunda toplanan Mekkelilere İslam'ı kabul ettiğini açıklamıştır. Karşılarında duramayacakları büyük bir ordunun yaklaştığını ve teslim olmaktan başka çarelerinin kalmadığını ifade etmiştir. Ebu Süfyan, Hz. Muhammed'in (sav) Mekkelilere eman verdiğini Allah Resulü'nün "*Kim Ebu Süfyan'ın evine sığınırsa güvendedir. Kim evinden dışarı çıkmazsa güvendedir. Kim Mescid-i Harâm'a girerse o da güvendedir.*"[39] sözleriyle aktarmıştır.[40]

Halid bin Velid Hudeybiye Antlaşması imzalandıktan bir yıl sonra Müslüman olmuştur.
(bk. Fayda, "Hâlid b. Velîd", *TDV İslâm Ansiklopedisi*, 15/289-292)

Resulullah, Mekke'ye yaklaştıklarında orduyu beşe ayırmış ve bu birliklerden dördünün başına Zübeyr bin Avvam, Sad bin Ubade, Halid bin Velid ve Ebu Ubeyde bin Cerrah'ı komutan olarak görevlendirmiştir. Ardından onlara her birinin farklı yönden şehre girmeleri talimatını vermiş ve "*Size karşı herhangi bir saldırı olmadıkça hiç kimseye kılıç çekmeyiniz.*"[41] buyurarak komutanları uyarmıştır. Peygamber Efendimiz ise komutasında bulunan merkezî birlikle kuzeybatıdaki Ezahir yolundan Mekke'ye doğru harekete geçmiştir.[42]

Harita 3.1
İslam ordusunun Mekke'ye giriş yönleri

Biliyor musunuz?

Sad bin Ubade "Bugün büyük harp günüdür. Bugün Kâbe'de kan dökmek helal kılınmıştır. Bugün Allah (cc) Kureyş'i zelil kılmıştır." diyerek ensarın bayrağıyla ilerlemiştir. Bu söz Resulullah'a ulaştığında o "Hayır, bugün merhamet günüdür. Bugün Allah'ın Kâbe'yi yücelteceği bir gündür. Bugün Kâbe'nin (tevhit elbisesine) bürüneceği gündür." buyurarak bayrağın Sad'dan alınıp oğlu Kays'a verilmesini emretmiştir.
(bk. Buhari, "Meğazi", 46; Vâkıdî, *Kitâbü'l Meğâzî,* 3/57)

İslam ordusu şehre girerken Halid bin Velid komutasındaki Müslümanlar ile müşriklerden Safvan bin Ümeyye, İkrime bin Ebu Cehil ve Süheyl bin Amr'ın cesaretlendirmesiyle harekete geçenler arasında gerçekleşen çatışma dışında olumsuzluk yaşanmamıştır. Üç sahabinin şehit olduğu bu çatışmada yirmi civarında müşrik etkisiz hâle getirilmiştir.[43] Resulullah, şehrin hâkimiyeti sağlandıktan sonra Safa Tepesi'nde birlikleriyle buluşmuştur.[44]

Allah'ın (cc) kendisine nasip ettiği fetih gerçekleştiğinde Peygamber Efendimiz tevazu içinde ve başını eğerek şehre girmiştir. Öyle ki neredeyse sakalı bineğinin sırtına değecek gibi durmuştur. Peygamber Efendimiz, tekbir ve tehlil sedaları arasında Kâbe'ye gidip Hacerülesved'i selamlamış ardından Kâbe'yi tavaf ederek Makam-ı İbrahim'de iki rekât namaz kılmıştır. "**De ki: Hak geldi bâtıl yıkılıp gitti! Zaten bâtıl yıkılmaya mahkûmdur.**"[45] ayetini okumuştur.[46]

Paylaşalım

Günlük yaşamınızda mütevazı davrandığınızda çevrenizden ne tür tepkiler aldığınızı sınıf arkadaşlarınızla paylaşınız.

Görsel 3.10 Kâbe'nin anahtarlarından biri

Kâbe'yi yeniden tevhidin merkezi hâline getirmeyi amaçlayan Resulullah Kâbe'nin çevresinde bulunan putları asasıyla birer birer devirerek kırmıştır. Peygamber Efendimiz daha sonra Kâbe'nin içine girmek istemiş, Kâbe'nin bakım hizmetinden sorumlu olan Osman bin Talha'dan Kâbe'nin anahtarını getirmesini istemiştir (Görsel 3.10). Kâbe'nin içindeki putlar da temizlendikten sonra Bilal Habeşi'ye ezan okumasını emretmiş ve orada namaz kılmıştır. Hz. Muhammed (sav) Kâbe etrafında toplanan insanlara hitaben bir konuşma yapmıştır.[47]

Okuma Parçası

Hz. Muhammed'in (sav) Mekke'nin Fethinde İrat Ettiği Hutbe

"(Mekke'nin fethine dair) vaadini yerine getiren, kulu Muhammed'e (sav) yardım eden ve düşman topluluklarını tek başına yenilgiye uğratan Allah'tan başka ilâh yoktur. Haberiniz olsun! Mal veya kandan, câhiliye devrinde anılıp zikredilen tüm övünme vesilesi olan şeyler ayaklarımın altındadır. Sadece hacılara su dağıtma işi (sikâyetü'l-hac) ve Kâbe hizmeti (sidânetü'l-Beyt) bunun dışındadır..."

Allah Resûlü Mekke halkına dönerek, "Ey Kureyş topluluğu! Şimdi benim, sizin hakkınızda ne yapacağımı düşünüyorsunuz?" diye sormuş, Kureyşliler de şöyle karşılık vermişlerdi: "Biz senin hayır ve iyilik yapacağını umarak, 'Hayır yapacaksın!' deriz. Sen, kerem ve iyilik sahibi bir kardeşsin! Kerem ve iyilik sahibi bir kardeş oğlusun!.." Bunun üzerine Resûlullah şu manidar sözleri söyledi: "Ben de Hz. Yusuf'un kardeşlerine dediği gibi, 'Size bugün hiçbir başa kakma ve ayıplama yok! Allah sizi affetsin! Şüphesiz O, merhametlilerin en merhametlisidir.' (Yusuf suresi 92. ayet) diyorum. Haydi, gidiniz! Artık serbestsiniz."

(bk. Özafşar vd., *Hadislerle İslam*, 7/144)

Hicretten sonra Mekke ile Medine arasında başlayan düşmanlık Mekke'nin fethiyle sona ermiş, Hicaz'da İslam'ın üstünlüğü sağlanmıştır. Geçmişte Müslümanlara karşı yapılan kötü muameleye rağmen Resulullah, toplumsal barışın sağlanması için fetihten sonra intikam duygusuyla hareket etmemiş, Mekke'de savaş hukukunun öngördüğü cezaları uygulamamıştır. Fetih günü gerçek bir merhamet günü olmuştur. Fetih sırasında kendilerine gösterilen muameleden etkilenen Mekkeli müşriklerin çoğu İslam'ı kabul etmişlerdir. [48]

Hz. Peygamber'in fetih sırasındaki tutumu, bu tutumun nedenleri ve sonuçları hakkında etkileşimli içerik için karekodu okutabilirsiniz.

Peygamber Efendimiz'in Fetihten Sonraki Uygulamaları

- Fetihten sonra Mekkelileri tekrar İslam'a davet etmiştir.
- Mekkelilere genel af ilan etmiştir.
- Kâbe'yi putlardan arındırdığı gibi evlerde bulunan putların da kırılmasını emretmiştir.
- Mekkelilerin mallarını ganimet olarak değerlendirmemiştir.
- Harem-i Şerif'in sınırlarını belirleyen taşları yeniletmiştir.
- Kâbe hizmetiyle ilgili görevlerden sidaneyi Osman bin Talha'ya, sikayeyi ise Hz. Abbas'a vermiştir.
- Mekkelilere Kur'an'ı ve dinî konuları öğretmek üzere Muaz bin Cebel'i görevlendirmiştir.
- Mekke'ye vali olarak Attab bin Esid'i tayin etmiştir.

(bk. Vâkıdî, Kitâbü'l Meğâzî, 3/77, 99, 105-106; Nebi Bozkurt - Mustafa Sabri Küçükaşcı, "Mekke", 28/558)

Bilgi Grafiği 3.4

Etkinlik - 2

25 dk

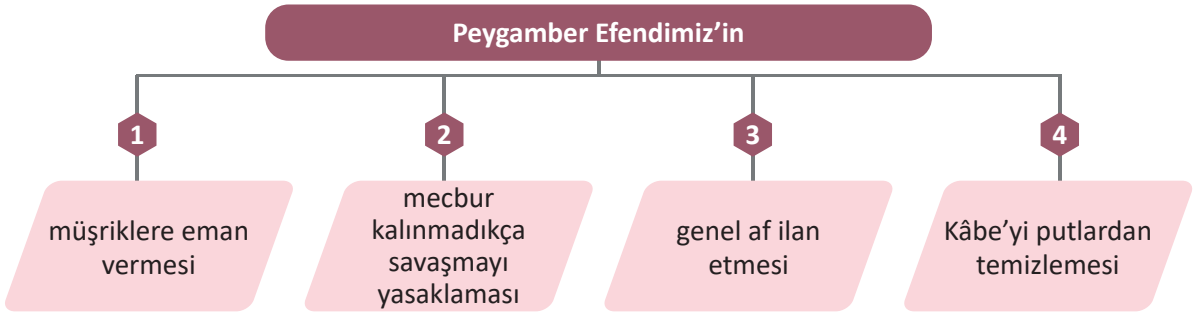
Adı	Kılıçsız Zafer: Mekke'nin Fethi
Amaç	Hz. Peygamber'in Mekke'nin fethi sırasındaki tutumu konusunda sentez yapabilme

Ön Hazırlık

Hz. Peygamber'in Mekke'nin fethi sırasındaki aldığı kararlar ve uygulamaları hakkında öğretmen rehberliğinde güvenilir kaynaklardan bilgi toplayınız. Topladığınız bilgileri ve yararlandığınız kaynakları not alınız.

Yönerge

1. *Topladığınız bilgileri ve yararlandığınız kaynakları sınıf arkadaşlarınızla paylaşarak öğretmen rehberliğinde değerlendiriniz.*

2. *Aşağıdaki soruları bilgi grafiğinden hareketle cevaplayınız ve cevaplarınızı öğretmeninizin rehberliğinde sınıfça değerlendiriniz.*

a) *Bilgi grafiğinde verilen durumların birbiriyle ilişkisi ne olabilir? Yorumlayınız.*

b) *Mekke'ye muzaffer bir komutan olarak giren Hz. Peygamber'in Mekkeli müşriklere olan yaklaşımını tevazu açısından yorumlayınız.*

c) *Bilgi grafiğindeki bir, iki ve üç numaralı eylemlerinde Hz. Peygamber'in ortak amacı ne olabilir? Açıklayınız.*

ç) *Bilgi grafiğindeki dört numaralı eylemde Hz. Peygamber'in amacı ne olabilir? Açıklayınız.*

Değerlendirme: *Aşağıdaki çıkış kartını doldurarak etkinliği tamamlayınız.*

Hz. Peygamber'in Mekke'nin fethi sırasındaki tutumuyla ilgili		
öğrendiğim bilgiler	yaptığım çıkarımlar	daha ayrıntılı araştırmak istediğim konular

Kontrol Noktası

Aşağıda Mekke'nin fethi ile ilgili bir bilgi haritası verilmiştir. Bilgi haritasındaki boşlukları kutularda verilen ifadelerden uygun olanlarla tamamlayınız.

açık	af	başını eğerek	çıkış	dostlukların	düşmanlıkların
farklı yönlerden	ganimet	gece	giriş	gizli	gündüz
İslam'a	kapıları	kılıç çekmeyi	kibirli	Medine'ye	mütevazı
putları	seferberlik	tek tek	tek yönden	tevazu	yolda

MEKKE'NİN FETHİ

Fetih Öncesinde Peygamberimizin Stratejisi

- a) Hedefini ..... tutmuştur.
- b) Medine'nin ..... yollarını kontrol altına almıştır. → Müşriklere haber ulaşmasını engellemek istemiştir.
- c) Bazı kabileler orduya ..... katılmıştır.
- ç) Ordunun şehre ..... girmesini emretmiştir. → Ordunun gerçek gücünü gizlemek istemiştir.

Fetih Sırasında Peygamberimizin Tutumu

- d) Mekke'ye ..... girmiştir.
- e) Muzaffer komutan edasıyla ..... davranmamıştır. → Tevazu göstermiştir.
- f) Eman vermiştir ve ..... ilan etmiştir.
- g) Saldırı olmadıkça ..... yasaklamıştır. → Merhamet ve barışçıl tutum göstermiştir.

Fetih Sonrasında Peygamberimizin Uygulamaları

- h) Kâbe'deki ..... kırmıştır.
- ı) İnsanları ..... davet etmiştir. → Tevhit inancını yerleştirmek istemiştir.
- i) Mekkelilerin mallarını ..... saymamıştır.
- j) Eski ..... ortaya çıkmasına fırsat vermemiştir. → Toplumsal barış sağlanmak istemiştir.

3.3. MEKKE'NİN FETHİNİN İSLAM TARİHİ AÇISINDAN ÖNEMİ

Konuya Başlarken

Mekke'nin fethedilmesi Müslümanlar açısından ne gibi sonuçlar doğurmuş olabilir? Tahminlerinizi sınıf arkadaşlarınızla paylaşınız.

Mekke'nin fethi, Hicaz'da Müslümanların hâkimiyetini tesis etmiş; bölgedeki dinî ve siyasi dengeleri değiştiren bir dönüm noktası olmuştur. Fethin ardından Müslümanların daha da güçlenmesini kendileri için tehdit olarak gören bazı müşrik kabileler Müslümanlara karşı savaş hazırlığına başlamıştır.

Yazalım

Mekke'nin fethinin sonuçlarıyla ilgili merak ettiğiniz hususları aşağıdaki boşluğa yazınız.

Huneyn Savaşı ve Taif'in Muhasarası

Mekke'nin fethinden sonra Resulullah'ı meşgul eden kabilelerden biri olan Hevazinliler, Mekke ile Necid arasında ve güneyde Yemen'e kadar uzanan bölgelerde yaşıyordu. Malik bin Avf komutasında toplanan Hevazinliler, Müslümanlarla savaşmak üzere Evtas'ta karargâh kurmuşlardır (Görsel 3.11). Sakifliler de fetihten sonra Hz. Peygamber'in emriyle civardaki putların yok edilmesinin ardından kendi taptıkları put olan Lat'a da zarar geleceğini düşündükleri için Hevazinlilere katılmışlardır.[49]

Görsel 3.11 Huneyn Vadisi'nin temsilî görünümü (Temsilî)

Biliyor musunuz?

Hevazin kabilesi, Mekke, Necid ve Yemen arasındaki bölgede yaşayan büyük bir kabiledir. Peygamber Efendimiz'in süt annesi Hz. Halime'nin mensup olduğu Benî Sad, Hevazin kabilesinin bir koludur.

(bk. Kapar, "Hevâzin", 17/276)

Hevazin Kabilesi lideri Malik bin Avf askerlerine eşleri, çocukları, sahip oldukları değerli eşyaları ve hayvanlarını da savaş meydanına getirmelerini emretmiştir. Böylece onların bütün gayretleriyle savaşmalarını, her ne olursa olsun cephede kalmalarını sağlamayı hedeflemiştir. Kabiledeki tecrübeli kişiler, mağlup olunması durumunda büyük kayıp verileceğini ifade ederek Malik bin Avf'ı bu kararından vazgeçirmeye çalışmışlarsa da başarılı olamamışlardır.[50]

Resulullah, sahabeden Abdullah bin Ebu Hadred'i Evtas'ta toplanan düşman ordusu hakkında bilgi toplamak üzere görevlendirmiştir (Görsel 3.12). Onun getirdiği bilgiler doğrultusunda ordunun hazırlanması talimatını vermiştir[51]. Hz. Peygamber, savaş hazırlıkları kapsamında Mekke'nin ileri gelen bazı kişilerinden emanet olarak zırh ve silah almıştır. On iki bin kişiden oluşan İslam ordusu Mekke'nin fethinden on beş gün sonra Evtas'a doğru yola çıkmıştır.[52]

Görsel 3.12
Evtas Vadisi'nin görünümü (Temsilî)

? Biliyor musunuz?

Resulullah (sav) Huneyn günü (henüz Müslüman olmayan Safvan'dan savaş hazırlıkları için) birçok zırh ödünç aldı. Safvan, "Bu bir gasp mı ya Muhammed!" diye sordu. Resulullah da "Hayır, (zayi olduğu takdirde) bedeli ödenmek üzere alınan bir emanet." şeklinde cevap verdi.

(Buhari, "Cizye", 18)

Huneyn'e gece ulaşan İslam ordusu burada konaklamış, sabahın erken saatlerinde Halid bin Velid'in komutasındaki öncü birliğinin arkasından harekete geçmiştir. Ordu sabahın alaca karanlığında Huneyn Vadisi'nden geçerken pusuya düşürülmüş, aniden gelen bu saldırı sonucunda öncü birliğin dağılması üzerine ordunun kalanı da düzensiz bir şekilde geri çekilmeye başlamıştır. Bu sırada Resulullah, ensar ve muhacirden oluşan az sayıda sahabi ile mücadeleye devam etmiştir. Dağılan ordunun toparlanması için Peygamber Efendimiz ve Hz. Abbas sahabeye çağrıda bulunmuş, bunun üzerine toparlanan İslam ordusu tekrar saldırıya geçerek düşmanı bozguna uğratmıştır.[53]

Yüce Allah Buyuruyor ki

"Andolsun, Allah birçok yerde ve Huneyn savaşı gününde size yardım etmiştir. Hani, çokluğunuz size kendinizi beğendirmiş, fakat (bu çokluk) size hiçbir yarar sağlamamış, yeryüzü bütün genişliğine rağmen size dar gelmişti. Nihayet (bozularak) gerisin geriye dönüp kaçmıştınız. Sonra Allah, Resûlü ile mü'minler üzerine kendi katından güven duygusu ve huzur indirdi. Bir de sizin göremediğiniz ordular indirdi ve inkâr edenlere azap verdi. İşte bu, inkârcıların cezasıdır."

(Tevbe suresi 25-26. ayetler)

Müşriklerin bir kısmı yenilginin ardından Evtas'taki karargâhlarına dönmüş, bir kısmı da Nahle'ye kaçmıştır. Büyük bölümü ise kumandanları Malik bin Avf ile birlikte Taif'e sığınmıştır. Bunun üzerine Resulullah orduyu Taif'e doğru yönlendirmiş, diğerlerinin üzerine de birlikler göndermiştir. Nahle'ye kaçanların üzerine gönderilen birlik, müşriklerin dağlara çekilmesi üzerine takipten vazgeçerek Peygamber Efendimiz'in yanına dönmüştür. Evtas'takilerin üzerine gönderilenler ise müşriklerle yapılan savaşı kazanarak büyük bir ganimet ele geçirmiştir. Bu ganimetler Hz. Muhammed'in (sav) emriyle Mekke'nin yaklaşık on beş kilometre kuzeyinde bulunan Cirane'ye sevk edilmiştir.[54]

Paylaşalım

Resulullah, Huneyn Savaşı'nda savaş meydanına getirilen Hevazinli kadınlara ve çocuklara zarar verilmesini yasaklamış; sahabeyi de bu konuda uyarmıştır.

(bk. Özafşar vd., *Hadislerle İslam*, 7/ 128)

Peygamber Efendimiz'in affedici tutumunun İslam'ın yayılmasına nasıl bir etkisi olmuştur? Düşüncelerinizi sınıf arkadaşlarınızla paylaşınız.

Huneyn Savaşı'nın ardından Peygamber Efendimiz tarafından görevlendirilen Halid bin Velid komutasındaki öncü birlik Taif'e ulaşmıştır. Kalelere yakın bir yerde karargâh kuran Halid bin Velid Taiflilerle görüşme talebinde bulunmuş ancak Taifliler görüşmeyi reddetmiştir. Daha sonra Taif'e gelen Peygamber Efendimiz komutasındaki İslam ordusu şehri kuşatmıştır. Yaklaşık bir ay kuşatılmasına rağmen Taif'in sağlam surlarla çevrili olması ve bir yıl yetecek miktarda yiyeceklerinin bulunmasından dolayı şehir ele geçirilememiştir (Görsel 3.13). Resulullah, sahabeyle yaptığı istişare sonrası kuşatmayı kaldırmış ve ganimetlerin toplandığı Cirane'ye gelmiştir.[55]

Görsel 3.13 Taif Kalesi'nin temsilî görünümü (Temsilî)

müellefeikulub
Kalpleri kazanılmak, İslâm'a ısındırılmak veya kötülüklerinden emin olunmak istenen ya da Müslümanlara faydalı olacakları umulan kişileri ifade etmektedir.

(Paçacı, "müellefe-i kulûb", *Dinî Kavramlar Sözlüğü*, 488)

Huneyn Savaşı'nda büyük bir ganimet elde edilmiştir. Peygamber Efendimiz beytülmal hissesi olarak ganimetin beşte birini ayırdıktan sonra geri kalanını paylaştırmıştır.[56] Ganimetin paylaştırılmasında Hz. Peygamber, fetih gününde Müslüman olanlara, henüz İslam'a girmediği hâlde Müslümanların safında savaşa katılanlara ve kabilelerinin ileri gelenlerine öncelik vermiş ve daha çok pay ayırmıştır. Müellefeikulub olarak adlandırılan bu kişilere mallar dağıtıldıktan sonra diğerlerinin payları da verilmiştir.[57]

Ganimet dağıtımının ardından Hevazin'den bir heyet Peygamber Efendimiz'e gelerek Müslüman olduklarını açıklamış, ailelerinin ve mallarının kendilerine iade edilmesini ondan talep etmiştir. Bunun üzerine Resulullah aileleri ve malları arasında tercihte bulunmalarını istemiş, onlar da ailelerini tercih etmiştir. Resulullah, esirlerin Hevazinlilere iade edilmesini orada bulunanlardan talep ettiğinde onların birçoğu bunu kabul etmiştir. Daha sonra Resulullah; Hevazin'in lideri Malik bin Avf'a haber göndererek Müslüman olması hâlinde ailesini ve mallarını kendisine vereceğini, ayrıca yüz deve hediye edeceğini bildirmiştir. Bu haber üzerine Malik, Müslüman olmuş, Resulullah da ona vadettiklerini vermiştir. Ayrıca Resulullah onu kendi kabilesi ve çevresindeki kabilelere âmil olarak görevlendirmiştir.[58]

âmil
Devletin vergi alacağını toplayan tahsildar, bölge idarecisi, vali.
(Paçacı, "âmil", *Dinî Kavramlar Sözlüğü*, 26)

? Biliyor musunuz?

Huneyn Savaşı'ndan yaklaşık bir yıl sonra Sakif Kabilesi'nden bir heyet Hz. Muhammed'le (sav) görüşmek üzere Medine'ye gelmiştir. Resulullah'tan putlarına zarar verilmemesi, namaz ibadeti başta olmak üzere bazı ibadetlerden muaf tutulmaları gibi imtiyazlar talep etmiş ve bu talepleri kabul edildiği takdirde İslam'a girebileceklerini bildirmişlerdir. Bu talepleri karşısında onların putlarının kırılmasını emreden Resulullah tevhit ilkesi başta olmak üzere İslam'ın emirlerinden asla taviz vermemiştir. "İçinde namaz bulunmayan dinde hayır yoktur." buyurarak da namazın önemine dikkat çekmiştir.

(bk. Vâkıdî, *Kitâbü'l Meğâzî,* 3/202)

Huneyn Savaşı'nda elde edilen ganimetlerin dağıtımı esnasında Hz. Peygamber müellefeikuluba ve muhacirlere cömertçe ihsanda bulunmasına rağmen ganimetten ensara çok az mal vermiştir. Bu durum ensarın gönlünde kırgınlık meydana getirmiş ve bunu Resulullah'a arz etmişlerdir. Bunun üzerine Hz. Peygamber, ensarı bir araya toplayarak onlara samimi bir konuşma yapmıştır. Konuşmasında ensarın İslam davasına verdikleri destek, Hicret sürecindeki fedakârlıkları ve Medine'deki misafirperverliklerinin ganimetlerden çok daha kıymetli olduğunu vurgulamış, "*Ey Ensar! İnsanların koyun ve develerle gitmelerini, sizin ise Resulullah ile evlerinize dönmenizi istemez misiniz?*" diyerek onların gönüllerini almıştır. Hz. Peygamber'in bu hitabı, ensarın kırgınlığını gidermiş ve aralarındaki bağlılığı pekiştirmiştir. Allah Resulü; Cirane'deki işlerini tamamladıktan sonra Mekke'ye dönerek umre yapmış, hac mevsimi yaklaşmış olmasına rağmen ertesi gün oradan ayrılarak ensarla birlikte Medine'ye dönmüştür.[59]

Tebük Seferi

Hudeybiye Antlaşması'ndan sonra Hz. Muhammed'in (sav) Bizans İmparatorluğu'na gönderdiği davet mektubunun İmparator Herakleios tarafından saygı ve nezaketle karşılanması diplomatik ilişkilerin barışçıl bir zeminde başlamasını sağlamıştır. Ancak ilerleyen süreçte Hz. Muhammed'in (sav) Busra Valisi'ne gönderdiği elçinin Bizans'a bağlı Gassani Araplarının Reisi tarafından öldürülmesi iki taraf arasındaki ilişkilerin seyrini değiştirmiştir. Bu olay üzerine 629 yılında gerçekleşen Mute Savaşı, Hristiyanlarla ilişkilerde bir dönüm noktası olmuş; taraflar arasında artan gerginlik, Bizans'ın olası saldırılarına karşı endişeleri de beraberinde getirmiştir.[60]

Hicaz'ın kuzeyinde Medine-Suriye yolu üzerinde bulunan Tebük, Medine'ye 700 km mesafede yer almaktadır.

(bk. Yiğit, "Tebük Gazvesi", 40/228)

Suriye'den Medine'ye gelen tüccarlar, Bizans'ın Medine'ye saldırmak amacıyla bölgedeki Hristiyan Arapların da katılımıyla büyük bir ordu hazırladığına dair bilgi vermiştir. Bu haber üzerine Peygamber Efendimiz civar kabilelere haber göndererek ordunun hazırlanmasını emretmiştir. Bir yere sefer düzenleyeceği zaman çeşitli gerekçelerle hedefini açıklamayan Resulullah, Tebük Seferi'nin hazırlık sürecinde hedefi gizlememiş; herkese duyurmuştur.[61] Müslümanların ciddi zorluklarla karşılaştığı Tebük Seferi, Kur'an-ı Kerim'de "**Andolsun ki Allah, müslümanlardan bir grubun kalpleri eğrilmeye yüz tuttuktan sonra, Peygamberi ve güçlük zamanında ona uyan muhacirlerle ensarı affetti...**"[62] şeklinde ifade edilmiştir.

Bilgi Grafiği 3.5

Tebük Seferi hazırlıkları, müminlerin sadakat ve fedakârlıklarının sınandığı bir olay olmuştur. Müslümanlar sefere hazırlık sürecinde yaşanan zorluklara rağmen Hz. Peygamber'e olan bağlılıklarını göstermişlerdir. Hz. Peygamber ordunun ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla sahabeikiramı infakta bulunmaya teşvik etmiş, bunun üzerine sahabenin pek çoğu mallarından infak ederek ordunun hazırlanmasına katkı sağlamıştır.[63] Sefer hazırlıkları yapılırken münafıklar bu hazırlıkları engellemek ve insanların motivasyonunu zayıflatmak amacıyla gizli toplantılar düzenlemiş, çeşitli bahanelerle sefere katılmaktan kaçınmış ve müminleri de sefere katılmaktan caydırmaya çalışmışlardır. Özellikle havanın sıcaklığını bahane ederek "Bu sıcakta sefere çıkmayın!" diyen münafıklar hakkında "**...De ki: Cehennem ateşi daha sıcaktır. Keşke anlasalardı...**"[64] ayeti, tövbeleri kabul edilen sahabe hakkında ise "**Savaştan geri kalan üç kişinin de tövbelerini kabul etti...**"[65] *ayeti* nazil olmuştur.[66]

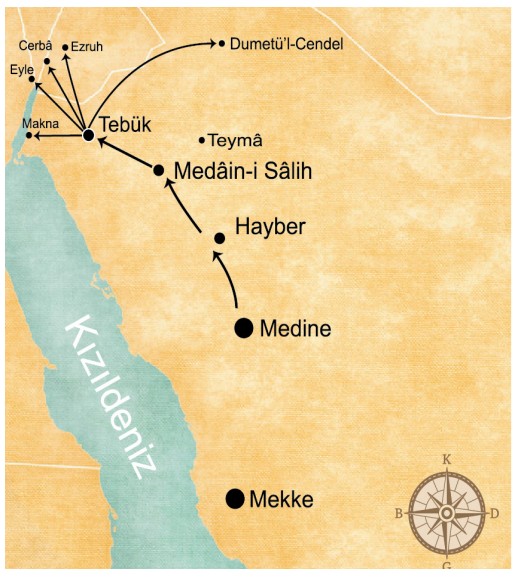
Hz. Ebu Bekir malının tamamını ordunun ihtiyaçları için infak ederek bir cömertlik örneği göstermiştir. Malının yarısını infak eden Hz. Ömer, cömertlikte Hz. Ebu Bekir'e yetişemediğini ifade etmiştir. Hz. Osman ise bu süreçte en çok infakta bulunan sahabi olmuştur.
(bk. Vâkıdî, *Kitâbü'l Meğâzî*, 3/226)

Paylaşalım

Tebük Seferi'ne katılmak isteyen Müslümanlar sahip oldukları imkânlar ölçüsünde hazırlık yapmışlardır. Sefere katılmak istemelerine rağmen yolculuk için gerekli maddi imkânları olmayan yedi sahabi, Hz. Peygamber'in huzuruna çıkarak kendilerine binek temin edilmesini talep etmiştir. Resulullah'ın mevcut imkânların yetersiz olduğunu ifade etmesi üzerine tek istekleri Allah (cc) yolunda cihat etmek olan bu sahabiler derin bir üzüntüye kapılmış, gözyaşlarına hâkim olamamışlardır. Bu olaydan sonra "Bekkain" diye anılan bu yedi sahabi hakkında Tevbe suresinin 92. ayeti nazil olmuştur: "Kendilerine binek sağlaman için sana gelip de "Sizi bindirecek bir şey bulamıyorum." diye cevap verdiğin zaman, harcayacak bir şey bulamamanın üzüntüsünden göz yaşları dökerek geri dönenlere de günah yoktur."
(bk. Çakan, "Bekkâin", 5/364)

Bahaneler uydurarak sefere katılmak istemeyen münafıkların tavırları ile geçerli mazeretleri olmasına rağmen savaşta Peygamber Efendimiz'in yanında yer almak isteyen bu yedi sahabinin tavırlarını niyet ve samimiyetleri açısından karşılaştırınız. Düşüncelerinizi sınıf arkadaşlarınızla paylaşınız.

Zorlu coğrafi şartlara ve iklim koşullarına rağmen geniş bir katılımla gerçekleşen seferde Hz. Peygamber, yaklaşık otuz bin kişilik orduyla Tebük'te karargâh kurmuştur. Bizans'ın saldırı hazırlığında olduğuna dair haberlerin asılsız çıkması üzerine herhangi bir çatışma yaşanmamış ancak bu askerî harekât, İslam Devleti'nin bölgedeki gücünü ve kararlılığını açık şekilde ortaya koymuştur.

Harita 3.2
Tebük Seferi'nde İslam ordusunun izlediği güzergâh

cizye
Geçmişte Müslüman devletlerin, gayrimüslimlerin canlarını, mallarını, namuslarını korumak ve inançlarını özgür bir şekilde yaşamaları için devletin sağlamış olduğu imkânlara karşılık çalışabilir durumda olan erkeklerinden almış olduğu vergi.
("cizye", *Dinî Terimler Sözlüğü*, 51)

Hz. Peygamber, bölgede bulunduğu süreçte çevredeki yerleşim bölgelerinde bulunan kabilelere heyetler göndererek onları İslam'a davet etmiştir. Bazı kabileler Müslüman olmuş, İslam'ı kabul etmeyen kabilelerden ise cizye alınarak kendilerine zımmi statüsü tanınmıştır. Böylece İslam Devleti'nin himayesi altına alınmışlardır. Bölgedeki kabilelerle yapılan antlaşmalar sayesinde İslam'ın siyasi hâkimiyeti kuzeyde Bizans sınırına kadar genişlemiştir.[67]

Hz. Peygamber'in katıldığı son gazve olan Tebük Seferi, Tebük Vadisi'nde gerçekleşmiş ve yaklaşık elli gün sürmüştür (Görsel 3.14). Seferin ardından Medine'ye dönüldüğünde sefere katılmayanlar, Resulullah'a gelerek mazeretlerini beyan etmişlerdir. Hz. Peygamber, bunların sözlerini zahiren kabul etmiş; durumun gerçekliğini Allah'a (cc) havale ederek onlar için istiğfarda bulunmuştur. Ancak Kab bin Malik, Hilal bin Ümeyye ve Mürare bin Rebi isimli üç sahabi herhangi bir mazeret ileri sürmemiş, doğrudan özür dilemişlerdir. Bunun üzerine Hz. Peygamber bu üç kişiyi toplumdan tecrit etmiş; onlarla en yakınları dahi konuşmamış, onlarla sosyal ilişkiler tamamen kesilmiştir. Elli gün süren bu tecrit sürecinin sonunda Tevbe suresinin 118. ayeti nazil olmuş ve bu üç kişinin samimi tövbeleri Allah (cc) tarafından kabul edilmiştir. Bu olay, bireysel sorumlulukların ihmal edilmesinin toplumsal düzeyde nasıl bir karşılık bulduğunu göstermesi bakımından dikkat çekicidir. Ayrıca sosyal sorumlulukların adil bir şekilde paylaşılmasının toplumsal işleyiş açısından önemini de göstermektedir.[68]

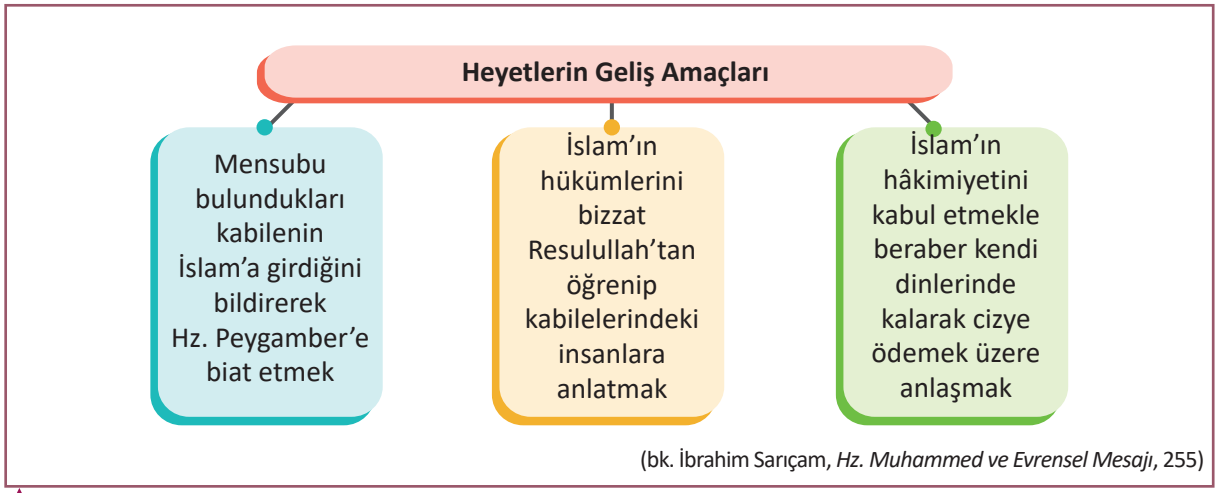
Görsel 3.14
Tebük Vadisi'nin temsilî görünümü (Temsilî)

Heyetler Yılı

Hudeybiye Antlaşması'nın sağladığı barış ortamı vesilesiyle İslam'ı tebliğ çalışmaları hız kazanmış ve büyük kitlelere yönelik bir faaliyete dönüşmüştür. Bu durum bölgede İslam'ın ve Hz. Muhammed'in (sav) tanınırlığını artırmıştır. İlerleyen süreçte müşrikler arasında dinî otorite kabul edilen Kureyş ile bölgenin en kalabalık kabilelerinden olan Hevazin Kabilesi'nin İslam'ı kabul etmesi bölgede yaşayanlar üzerinde Hz. Peygamber'in dinî ve siyasi otoritesini güçlendirmiştir. Bu gelişmeler üzerine başta Arap Yarımadası olmak üzere farklı coğrafyalardan pek çok kabile ve devlet temsilcisi Peygamber Efendimiz ile temas kurmak üzere Medine'ye elçiler göndermiştir. Hicri IX. yılda yaşanan bu dönem, Medine'ye elçilerin diğer yıllara oranla daha sık gelmesi nedeniyle "Heyetler Yılı" olarak adlandırılmıştır.[69]

Hz. Peygamber'le görüşmek isteyen heyetler, Hicri IX. yıldan önce Medine'ye gelmeye başlamış; Hz. Peygamber'in vefatına kadar da (Hicri XI) gelmeye devam etmiştir.

(bk. Fayda, "Senetü'l-Vüfud", 36/520-521)

(bk. İbrahim Sarıçam, *Hz. Muhammed ve Evrensel Mesajı*, 255)

Bilgi Grafiği 3.5

Peygamber Efendimiz, Medine'ye gelen heyetlerle yaptığı görüşmeleri sadece diplomatik bir temas olarak değerlendirmemiş; heyetlere İslam'ı tebliğ etmek için bir fırsat olarak görmüştür. Heyet üyelerini iyi bir şekilde karşılayan Hz. Peygamber, Medine'de kaldıkları süre içinde onlarla yakından ilgilenmiş hatta inandıkları dinin ibadetlerini yerine getirmeleri hususunda onlara müsamaha göstermiştir. Resulullah dönemin âdetleri arasında yer almasına rağmen huzuruna çıkan kişilerin saygı göstermek amacıyla önünde secde etmelerine karşı çıkmış, İslam'a aykırı olan bu tür davranışlara asla izin vermemiştir.[70]

Biliyor musunuz?

Mescid-i Nebevi'ye girdiklerinde doğuya yönelerek ibadet etmek isteyen Hristiyan Necran heyetine müdahale edilmemesini emreden Resulullah, İslam'ın ibadet özgürlüğü hususundaki tutumunu göstermiştir. Görüşmelerin ardından kendi dinlerinde kalmak isteyen bu heyetle cizye vermeleri karşılığında anlaşma yapılmıştır.

(bk. İpşirli, "Elçi", 11/3-4)

Mekke'nin fethinin sonuçları ve İslam tarihi açısından önemiyle ilgili vaka analizi için karekodu okutabilirsiniz.

Peygamber Efendimiz, elçilerle görüşeceği zaman en güzel elbiselerini giymiş, ashabına da böyle yapmalarını tavsiye etmiştir. Heyetleri Mescid-i Nebevi'deki Heyetler Sütunu adı verilen sütunun önünde kabul eden Resulullah, burada yapılan görüşmelerde elçilere başta tevhit inancı, helaller ve haramlar olmak üzere İslam'ın çeşitli hükümlerini anlatmıştır. Yaşadıkları çevreye ve geçim kaynaklarına yönelik dikkat etmeleri gereken hususlarda onlara detaylı bilgi vererek rehberlik etmiş, onlardan gelen soruları da cevaplamıştır. İslam'ı kabul eden elçilere Medine'de kaldıkları süre boyunca Kur'an'daki ahlaki ilke ve esasları anlatmış ve ibadetleri uygulamalı olarak göstermiştir. Böylelikle elçiler, İslam'ı Son Peygamber Hz. Muhammed'den (sav) bizzat öğrenme fırsatını bulmuşlardır.[71]

Etkinlik - 3

25 dk

Adı	Fetihle Başlayan Yeni Dönem
Amaç	Mekke'nin fethinin sonuçlarına dair çıkarımda bulunabilme

Yönerge

1. *Aşağıdaki adımları takip ederek etkinliği tamamlayınız.*

a) *Öğretmeninizin rehberliğinde gruplara ayrılınız.*

b) *Çember şeklinde oturma düzenine geçiniz.*

c) *Her grup içinden bir sözcü ve bir yazman seçiniz.*

ç) *Grup sözcüsü aşağıdaki açıklamaları grup üyelerine okur.*

- *Grup üyeleri her bir soruyla ilgili düşüncelerini bir dakika içinde açıklayacaktır.*
- *Bir soru ile ilgili cevaplar tamamlandıktan sonra diğer soruya geçilecektir.*
- *Grup yazmanı verilen cevapları not alacaktır.*

2. *Grup lideri aşağıdaki soruları sorar.*

- *Huneyn Savaşı ve Taif Muhasarası'nın İslam tarihi açısından önemi nedir?*
- *Tebük Seferi ve Heyetler Yılı'nın İslam'ın yayılması açısından önemi nedir?*

Değerlendirme

1. *Etkinlik sonunda öğretmeninizin rehberliğinde grubunuzun cevaplarını değerlendiriniz. Öğretmeninizin geri bildirimlerini dikkatle dinleyiniz.*

2. *Mekke'nin fethinden sonra gerçekleşen Huneyn Savaşı, Taif Muhasarası, Tebük Seferi ve Heyetler Yılı'nda yaşanan gelişmeleri göz önünde bulundurduğunuzda Mekke'nin fethinin İslam'ın yayılması açısından önemi hakkında neler söyleyebilirsiniz? Çıkarımlarınızı yazınız.*

Performans Görevi

Görev	**Amaç**
Mekke'nin fetih sürecini araştırarak süreci gösteren bir bilgi grafiği hazırlama	• Mekke'nin fethine giden süreci yapılandırabilme • Hz. Peygamber'in Mekke'nin fethi sırasındaki tutumu konusunda sentez yapabilme
Süre	**Ürün**
Ön Hazırlık: Bir hafta Sınıf içi performans: 40 dakika	Mekke'nin fetih sürecini gösteren bilgi grafiği
Değerlendirme ölçütleri • Bilgi toplama • Analiz • Sonuçların değerlendirilmesi • Özgünlük • Sunum • İfade becerileri	**Beceriler** • Yapılandırma • Sentezleme

Yönerge

Sevgili öğrenciler, bu performans görevine başlamadan önce lütfen aşağıdaki "Ön Hazırlık" bölümünü dikkatle okuyunuz. Belirtilen hazırlıkları bir hafta içinde tamamlayarak sınıfa gelmeniz önemlidir. Görevi gerçekleştirirken "Sınıf İçi Performans" bölümündeki uyarıları göz önünde bulundurarak ürününüzü oluşturunuz.

Ön Hazırlık

1. Ders kitabınızı, güvenilir genel ağ kaynaklarını ve kütüphane materyallerini kullanarak aşağıdaki başlıklarda detaylı bilgiler toplayınız. Kaynakların tespitinde öğretmeninizden yardım alınız. Topladığınız bilgileri "Fetih Süreci", "Hz. Peygamber'in Tutumu" ve "Sonuçlar" şeklinde kategorilere ayırarak özet çıkarınız.
   - Fetih Süreci: Hudeybiye Antlaşması'nın önemi ve maddeleri, antlaşmanın hangi maddeyle kim tarafından bozulduğu, Hz. Peygamber'in sefer hazırlıkları ve stratejisini araştırınız.
   - Hz. Peygamber'in Tutumu: Fetih ordusunun Mekke'ye girişi sırasındaki tavrını, genel affı, Mekke'de yaptığı ilk uygulamaları (Kâbe'yi putlardan temizleme, hutbesi vb.) araştırınız.
   - Mekke'nin fethine giden süreçte yaşanan olayları, bu olayların birbirleriyle bağlantılarını ve sonuçlarını yorumlayınız.
2. Farklı bilgi grafiği tasarımları inceleyiniz ve kullanacağınız tasarım taslağına karar veriniz. Gerekli malzemeleri hazırlayınız. Malzemelerinizi ve araştırma notlarınızı sınıfa getirmeyi unutmayınız.

Sınıf İçi Performans

1. Araştırmanız sonucu elde ettiğiniz bilgilerden hareketle bir bilgi grafiği hazırlayınız.
2. Hazırlayacağınız bilgi grafiğinde şu bölümlere yer veriniz:
   - Fetih Öncesi: Hudeybiye Antlaşması'nın nedenleri, antlaşmanın bozulması, Hayber'in fethinin nedeni, sefer hazırlıkları ve sonuçları
   - Fetih Sırasında: Genel af ilanı, sükûnet ve tevazu, Kâbe'yi putlardan temizleme

Değerlendirme

Hazırladığınız ürün verilen analitik dereceli puanlama anahtarı ve öz değerlendirme formu ile değerlendirilecektir.

ANALİTİK DERECELİ PUANLAMA ANAHTARI				
Analitik dereceli puanlama anahtarı, performans görevinin nasıl değerlendirileceğini ve sizden tam olarak ne beklendiğini açıklar. Bu anahtar; çalışmanızın adil, tutarlı ve şeffaf bir şekilde puanlanmasını sağlayacaktır. Alınacak en yüksek puan 20, en düşük puan 5'tir.				
Ölçüt	**Mükemmel (4)**	**İyi (3)**	**Orta (2)**	**Geliştirilmeli (1)**
Bilgi Toplama	Kaynaklardan doğru ve güvenilir bilgiler toplanmıştır. Olayların tarihsel sıralaması uygun verilmiştir.	Bilgiler genel olarak doğrudur ancak kaynak kullanımı sınırlıdır.	Bazı bilgiler yanlış ya da eksiktir, kaynak çeşitliliği sınırlıdır.	Bilgiler yüzeysel olup genel olarak hatalıdır. Kronolojik sıralamaya uygun değildir.
Analiz	Olaylar arasında neden sonuç ilişkileri açık biçimde kurulmuş ve mantıklı bir bütünlük içinde sunulmuştur.	Olaylar arasındaki bağlantılar genellikle tutarlıdır ancak bazı geçişler yüzeyseldir.	Bazı olaylar ilişkilendirilmiştir ancak genel akışta tutarlılık zayıftır.	Olaylar arasında ilişki kurulmamış, yalnızca sıralama yapılmıştır.
Sonuçların Değerlendirilmesi	Süreçte yaşanan olayların sonuçları tarihî, toplumsal ve dinî açılardan çok yönlü biçimde yorumlanmıştır.	Sonuçlar belirtilmiştir ancak yorumlar sınırlı kalmıştır.	Sonuçlar yüzeysel ya da tek yönlü ele alınmıştır.	Sonuçlara değinilmemiştir veya yanlış değerlendirmeler yapılmıştır.
Özgünlük	Grafik tasarımı tamamen özgündür; bilgi ve görsel ögeler yaratıcı biçimde bir araya getirilmiştir.	Grafik genel olarak özgündür; fakat bazı bölümler benzer örneklerle örtüşmektedir.	Grafik kısmen özgündür; büyük ölçüde hazır kalıplara dayanmaktadır.	Grafik özgün değildir; tamamen veya kısmen alıntıdır.
Sunum	Grafik düzenli ve okunaklıdır. Renk, simge, başlık gibi ögeler dengeli biçimde kullanılmıştır.	Grafik genel olarak düzenlidir; basit biçimlendirme hataları bulunmaktadır.	Grafik karışıktır, bazı bilgilerin anlaşılmasını zorlaştırmıştır.	Grafik dağınıktır; grafikte başlık, yönlendirme veya görsel bütünlük yoktur.
İfade Becerileri	Grafikteki metinler anlaşılır ve dil bilgisi kurallarına uygundur. Metindeki terimler doğru kullanılmıştır.	Metinde bazı yazım ya da terim hataları vardır ancak anlam açıktır.	Yazım ve anlatım hataları metnin anlaşılmasını zorlaştırmaktadır.	Metin hatalı, eksik ya da anlaşılmazdır.
Toplam				

ÖZ DEĞERLENDİRME FORMU

Bu form kendinizi değerlendirmek amacıyla hazırlanmıştır. Çalışmalarınızı en doğru yansıtan seçeneği X ile işaretleyiniz. Bu öz değerlendirme formundan alınabilecek en yüksek puan 30, en düşük puan ise 10'dur.

Ad Soyad: .....

Beceriler	Her zaman (3)	Bazen (2)	Hiçbir zaman (1)
1. Güvenilir kaynakları kullanarak bilgi topladım.			
2. Edindiğim bilgileri kategorilere ayırdım.			
3. Bilgileri özetledim.			
4. Bilgi grafiğinde olayların neden sonuç ilişkilerini doğru biçimde yansıttım.			
5. Fethin siyasi, dinî, sosyal sonuçlarını özgün şekilde yorumladım.			
6. Bilgiler arasında anlamlı bağlar kurup sentez yapabildim.			
7. Bilgi grafiğini estetik ve düzenli biçimde tasarladım.			
8. Görsel unsurları bilgiyi destekleyici biçimde kullandım.			
9. Çalışmamın güçlü yanlarını ve eksiklerini fark ettim.			
10. Mekke'nin fethinin İslam tarihi açısından önemini daha iyi kavradım.			

Öğretmenin Geri Bildirimi:

ÜNİTE SONU ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME

Aşağıdaki 1 - 5. cümlelerin başına ilgili olduğu kavramı yazarak tanımlarla kavramları eşleştiriniz.

Hayber - Heyetler Yılı - Huneyn Savaşı - Hüzün Yılı - Mute Savaşı - Taif - Tebük Seferi

1. (.....) Mekke'nin fethinden sonra müşriklere karşı yapılan savaştır.

2. (.....) Arap kabilelerinin İslam'ı topluca kabul ettiği dönemdir.

3. (.....) Medine'nin kuzeyinde Yahudilerin yaşadığı kaleleriyle ünlü bir bölgedir.

4. (.....) Huneyn Savaşı'ndan sonra Müslümanların kuşattığı şehirdir.

5. (.....) Hz. Peygamber'in son askerî harekâtıdır.

Aşağıdaki 6 - 10. cümlelerden doğru olanların başına (D), yanlış olanların başına (Y) yazınız. Yanlış olanların altına doğrularını yazınız.

6. ( ) Hayber'in fethinden sonra Peygamber Efendimiz, bütün Yahudileri Hayber'den çıkartmıştır.

.....

.....

7. ( ) Peygamber Efendimiz Mekke'nin fethinden sonra vefatına kadar orada yaşamıştır.

.....

.....

8. ( ) Müşrikler, Hudeybiye Antlaşması ile Müslümanları siyasi açıdan resmen tanımıştır.

.....

.....

9. ( ) Rıdvan Biatı, Hz. Peygamber'in Mekke'nin fethinden hemen sonra Müslümanlardan aldığı biattir.

.....

.....

10. ( ) Mekke'nin fethinden sonra Kâbe putlardan temizlenmiştir.

.....

.....

Aşağıdaki 11 - 12. soruları metne göre cevaplayınız.

Ali, tarih dersi için bir proje ödevi hazırlamaktadır. Ödevinde Mekke'nin fethinden sonra Müslüman olan kişileri ele almak istemektedir. Bu kapsamda yaptığı araştırmalarda dönemin ünlü şairlerinden Kab bin Züheyr'in yaşamı dikkatini çekmiştir. Kab bin Züheyr'in fetihten önce Hz. Peygamber ve Müslümanlar hakkında hicivler yazdığı bilgisine ulaşır. Bu davranışı nedeniyle can güvenliğinin kalmadığını düşünen Kab, Mekke'nin fethinden sonra Hz. Muhammed'in (sav) genel af ilan ettiğini öğrendiğinde derinden etkilenmiş ve bu merhametli tutum onun kalbinde İslam'a karşı bir yakınlık oluşturmuştur. Müslüman olmaya karar veren Kab, tanınmamak için yüzü örtülü bir şekilde Resulullah'ın huzuruna çıkmıştır. Başka birisi gibi davranarak Kab bin Züheyr'in yaptıklarından pişman olduğunu ve af dilediğini Resulullah'a söylemiştir. Hz. Peygamber'in, Kab'ı affettiğini bildirmesi üzerine yüzündeki örtüyü açarak kendisini tanıtmış ve Müslüman olduğunu açıklamıştır. Daha sonra Resulullah için yazdığı övgü dolu şiirini okumuştur. Hz. Peygamber bu şiiri çok beğenmiş ve üzerindeki hırkasını çıkararak ona hediye etmiştir. Bu şiir, daha sonra "Kaside-i Bürde" (Hırka Kasidesi) adıyla anılmış ve İslam edebiyatında önemli bir yer edinmiştir.

11. Verilen metne göre aşağıdaki soruları cevaplayınız.

a) Hz. Peygamber'in Kab'ı affetmesini İslam'ın toplumsal dönüşüm hedefleri açısından yorumlayarak bu hususdaki düşüncelerinizi yazınız.

.....

.....

.....

.....

b) Mekke'nin fethinin dinî sonuçlarından birini yazınız.

.....

.....

.....

.....

12. Hz. Peygamber'in Kab bin Züheyr'e karşı sergilediği davranıştan hareketle aşağıdaki çıkarımlardan hangileri yapılabilir? Onaylama işareti (☑) ile işaretleyiniz.

☐ **a)** Hz. Peygamber intikam ve baskı yerine, merhamet ve affetmenin daha kalıcı bir fethin temeli olduğuna inanmaktadır.

☐ **b)** Resulullah şehirleri sadece askerî güçle değil, gönülleri kazanarak manevi anlamda da fethetmeyi hedeflemektedir.

☐ **c)** Hz. Peygamber, fetihten sonra sadece kendi yakınlarına merhamet göstermiştir.

☐ **ç)** Resulullah İslamiyet'i yaymak için fetihleri tek araç olarak görmektedir.

☐ **d)** Resulullah geçmişteki düşmanlıkları değil, gelecekteki sadakati ve barışı önemsemektedir.

☐ **e)** Hz. Peygamber, kendisine ve Müslümanlara zarar vermiş kişilere fırsat tanımayan bir liderdir.

Aşağıdaki 13 - 17. önermeleri okuyunuz. Önermeler doğru ise doğru, yanlış ise yanlış olan kutucuğu onaylama işareti (☑) ile işaretleyiniz ve cevabınızın gerekçesini yazınız.

13. Tebük Seferi, İslam Devleti'nin kuzey sınırındaki gücünü artırmıştır.

Doğru ( ) **Yanlış ( )**

Çünkü

.....

.....

.....

14. Hudeybiye Antlaşması, Müslümanların tebliğ faaliyetlerini artırmalarına zemin hazırlamıştır.

Doğru ( ) **Yanlış ( )**

Çünkü

.....

.....

.....

15. Heyetler Yılı'nda Medine'ye gelen elçilerin tek amacı Hz. Muhammed'le (sav) siyasi anlaşmalar yapmaktır.

Doğru ( ) **Yanlış ( )**

Çünkü

.....

.....

.....

16. Sahabe ile Hz. Peygamber arasındaki güçlü bağı gösteren Rıdvan Biatı müşriklerin moralini bozmuştur.

Doğru ( ) **Yanlış ( )**

Çünkü

.....

.....

.....

17. Fetihten sonra müşriklere, geçmişteki düşmanlıkları sebebiyle ağır cezalar verilmiştir.

Doğru ( ) **Yanlış ( )**

Çünkü

.....

.....

.....

Aşağıdaki 18 - 22. soruların cevaplarını verilen boşluklara yazınız.

- Hayber'in fethi
- Taif'in kuşatılması
- Heyetler Yılı
- Huneyn Savaşı
- Mekke'nin fethi
- Hudeybiye Antlaşması

18. Yukarıdaki olayları kronolojik olarak sıralayınız.

19. Huneyn Savaşı'ndaki ganimetlerden müellefeikuluba fazla pay verilmesinin sebebini yazınız.

20. Hayber'de elde edilen sonuçların Mekke'nin fetih sürecine katkısını yazınız.

21. Heyetler Yılı'nın Müslümanlar için siyasi açıdan önemini yazınız.

22. Mekke'nin fethi öncesinde Hz. Peygamber stratejik bir planlamayla savaş hazırlıklarını gizli yürütmeyi tercih etmiştir. Hz. Peygamber'in bu davranışının askerî sonuçları neler olmuştur?

Aşağıdaki 23 - 27. çoktan seçmeli sorularda doğru seçeneği işaretleyiniz.

23. Bir şehri diğerlerinden ayıran ve ona özel bir anlam kazandıran bazı hususlar vardır. Mekke, Hz. İbrahim tarafından Kâbe'nin temellerinin atıldığı tevhidin merkezi olan mukaddes bir şehirdir. Nebilerin sonuncusu Peygamber Efendimiz de bu şehirde dünyaya gelmiş, ilk vahyi burada almış ve İslam'ı Mekke'de tebliğ etmeye başlamıştır. Onun tebliğ faaliyetleri sayesinde Kâbe, hac ibadetinin yerine getirildiği bir merkez ve Müslümanların kıblesi hâline gelmiştir.

Aşağıdakilerden hangisi Mekke'nin Müslümanlar açısından önemli bir şehir olmasının sebeplerinden biri değildir?

A) Kâbe'nin temellerinin burada atılmış olması
B) Hz. Peygamber'in burada risaletle görevlendirilmiş olması
C) Kâbe'nin hac ibadetinin yapıldığı merkez olması
D) Kur'an-ı Kerim'in indirilmeye başlandığı şehir olması
E) İslam Devleti'nin ilk başkenti olması

24. İslam'da savaş, insanların canına kastetmek, toplulukları yok etmek veya mekânları tahrip etmek amacıyla başvurulan bir yol değildir. Aksine, ilahi mesajın insanlara ulaşmasını engelleyen zulüm, baskı ve haksızlıkları ortadan kaldırmak için bir vasıta olarak görülmüştür. Amaç, insanların özgür iradeleriyle inançlarını seçebilecekleri bir ortam oluşturmak, akıllarına ve kalplerine hitap eden hakikatin önündeki engelleri kaldırmaktır. Bu bakımdan İslâm'da savaş, yok edici bir faaliyet değil; barışı, adaleti ve özgürlüğü tesis etmeye yönelik bir araçtır. Nitekim Kur'an-ı Kerim'de de savaşın sınırları çizilmiş; masumlara, kadınlara, çocuklara ve ibadethanelere zarar verilmesi kesinlikle yasaklanmıştır. Dolayısıyla İslam'ın savaş anlayışı, düşmanı tamamen yok etmeyi değil, insanı kazanmayı ve toplumda güven ortamını tesis etmeyi esas alır.

Metinden İslam'da savaşın amacına dair çıkarılabilecek en kapsamlı yargı aşağıdakilerden hangisidir?

A) Yeni topraklar elde ederek nüfuz alanını genişletmek
B) Yeryüzünde toplumsal barışı sürdürülebilir kılmak
C) Düşman topluluklarını tamamen ortadan kaldırmak
D) Savaş yoluyla ganimet ve zenginlik elde etmek
E) İlahi mesajın insanlara ulaşmasının önündeki engelleri kaldırmak

25. **I.** Hudeybiye Antlaşması'nın imzalanması
II. Hayber'in fethedilmesi
III. Huneyn Savaşı'nın yapılması
IV. Rıdvan Biatı'nın gerçekleşmesi
V. Hudeybiye Antlaşması'nın ihlal edilmesi

Verilenlerden hangisi Mekke'nin fethinden önce gerçekleşen olaylardan değildir?

A) Yalnız I
B) Yalnız III
C) I ve II
D) II ve III
E) IV ve V

26. Mekke'yi fetheden Hz. Peygamber, Mekkelilere eman vermiş, genel af ilan etmiş ve Kâbe'yi putlardan temizlemiştir. Bu sayede İslam'ın tevhit, barış, affedicilik ilkeleri bütün Arap Yarımadası'na güçlü bir mesaj olarak ulaşmıştır.

Buna göre Hz. Peygamber'in Mekke'nin fethi sırasındaki tutumu aşağıdakilerin hangisinde verilmiştir?

A) Askerî üstünlüğü kullanarak otoritesini kabul ettirmiştir.
B) Tevhit inancını öncelemiş, af yoluyla toplumsal barışı sağlamıştır.
C) Mekke'nin siyasi merkez olmasını sağlayarak İslam'ın gücünü pekiştirmiştir.
D) Fetihte direnenlere karşı sertlik göstermiş, muhalifler cezalandırılmıştır.
E) Siyasi ittifaklar kurmak suretiyle hâkimiyetini güçlendirmiştir.

27. **I.** Müslümanları kuzeyden tehdit eden düşmanlar etkisiz hâle getirilmiştir.
II. Müslümanlar bölgenin büyük güçlerinden biri olarak görülmeye başlanmıştır.
III. Müslümanlar bereketli topraklara sahip olmuştur.

Verilen bilgiler aşağıdaki olaylardan hangisinin sonucudur?

A) Huneyn Savaşı
B) Hudeybiye Antlaşması
C) Tebük Seferi
D) Hayber'in fethi
E) Mekke'nin fethi

Daha fazla soruya ulaşmak için karekodu okutabilirsiniz.

SONNOTLAR

1 bk. Fetih suresi 27. ayet.
2 bk. Hamîdullah, "Hudeybiye Antlaşması", 18/297.
3 bk. Köksal, *İslâm Tarihi*, 6/132-133.
4 bk. Köksal, *İslâm Tarihi*, 6/133.
5 Buhari, "Hac", 25.
6 bk. Vâkıdî, *Kitâbü'l Meğâzî*, 2/225-226; Hamîdullah, "Hudeybiye Antlaşması", 18/297-298.
7 bk. Vâkıdî, *Kitâbü'l Meğâzî*, 2/231-233, 236; İbni Hişam, *İslam Tarihi*, 3/425-427.
8 bk. Vâkıdî, *Kitâbü'l Meğâzî*, 2/252-255; Hamîdullah, "Hudeybiye Antlaşması", 18/298.
9 bk. Sarıçam, *Hazreti Muhammed ve Evrensel Mesajı*, 199.
10 bk. İbni Hişam, *İslam Tarihi*, 3/436; Buhari, "Şurut", 15; Özafşar vd., *Hadislerle İslam*, 7/111-112.
11 bk. İbni Hişam, *İslam Tarihi*, 3/436-437; Buhari, "Şurut", 15; Özafşar vd., *Hadislerle İslam*, 7/112.
12 bk. Vâkıdî, *Kitâbü'l Meğâzî*, 2/266-267; Buhari, "Şurut", 15.
13 Buhari, "Şurut", 15; "Tefsir", 1.
14 Fetih suresi 1. ayet.
15 bk. Buhari, "Şurut", 15; "Tefsir", 1; Özafşar vd., *Hadislerle İslam*, 7/114.
16 bk. Fetih suresi 18. ayet.
17 bk. Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 4/324.
18 bk. Vâkıdî, *Kitâbü'l Meğâzî*, 2/278-283; Kandemir, "Ebû Basîr", 10/101.
19 bk. Vâkıdî, *Kitâbü'l Meğâzî*, 3/15-17.
20 bk. Hamîdullah, "Hayber", 17/20.
21 bk. Özkuyumcu, "Nadîr (Benî Nadîr)", 32/275.
22 bk. Karaman vd., *Kuran Yolu*, 5/286.
23 bk. Hamîdullah, "Hayber", 17/22.
24 bk. Hamîdullah, "Hayber", 17/22.
25 bk. İbni Hişam, *İslam Tarihi*, 3/455-456; Hamîdullah, "Hayber", 17/21.
26 bk. Vâkıdî, *Kitâbü'l Meğâzî*, 2/323; Yaman, "Savaş", 36/193.
27 bk. Hamîdullah, "Hayber", 17/22; Apak, *Ana Hatlarıyla İslâm Tarihi*, 1/345.
28 bk. İbni Hişam, *İslam Tarihi*, 4/5.
29 bk. Bozkurt – Küçükaşcı, "Mekke", 28/557.
30 bk. Fayda, "Fetih", 12/467.
31 bk. Terzi, "Savaş", 36/195.
32 bk. Vâkıdî, *Kitâbü'l Meğâzî*, 3/29-30.
33 bk. Vâkıdî, *Kitâbü'l Meğâzî*, 3/33.
34 bk. Bozkurt – Küçükaşcı, "Mekke", 28/557.
35 bk. Terzi, "Savaş", 36/195.
36 bk. Önkal, "Batn-ı İdam Seriyyesi", 5/202.
37 bk. İbni Hişam, *İslam Tarihi*, 4/56-57.
38 bk. Vâkıdî, *Kitâbü'l Meğâzî*, 3/49-54.
39 Ebu Davud, "İmare", 24-25.
40 bk. Bozkurt – Küçükaşcı, "Mekke", 28/558.

41 bk. Taberî, *Tarih*, 2/158.
42 bk. Bozkurt – Küçükaşcı, "Mekke", 28/558.
43 bk. Vâkıdî, *Kitâbü'l Meğâzî*, 3/59-61.
44 bk. Apak, *Ana Hatlarıyla İslam Tarihi*, 1/301.
45 İsra suresi 81. ayet.
46 bk. İbn Kesîr, *El-Bidaye,* 4/493
47 bk. Vâkıdî, *Kitâbü'l Meğâzî*, 3/66-72; Apak, *Ana Hatlarıyla İslam Tarihi*, 1/301-302.
48 bk. Bozkurt – Küçükaşcı, "Mekke", 28/558.
49 bk. Hamîdullah, "Huneyn Gazvesi", 18/376.
50 bk. İbni Hişam, *İslam Tarihi*, 4/108-110.
51 bk. Vâkıdî, *Kitâbü'l Meğâzî*, 3/128.
52 bk. İbni Hişam, *İslam Tarihi*, 4/112; Vâkıdî, *Kitâbü'l Meğâzî*, 3/124.
53 bk. Vâkıdî, *Kitâbü'l Meğâzî*, 3/131-133.
54 bk. Vâkıdî, *Kitâbü'l Meğâzî*, 3/177, 179; Hamîdullah, "Huneyn Gazvesi", 18/376-377.
55 bk. Küçükaşcı, "Tâif", 39/444-445.
56 Enfal suresi 41. ayet.
57 bk. Sarıçam, *Hz. Muhammed ve Evrensel Mesajı*, 218; Özafşar vd., *Hadislerle İslam*, 7/131-132.
58 bk. Vâkıdî, *Kitâbü'l Meğâzî*, 3/183-189; İbni Hişam, *İslam Tarihi*, 4/180-183.
59 bk. Vâkıdî, *Kitâbü'l Meğâzî*, 3/190-193.
60 bk. Algül, "Mûte Savaşı", 31/385, 386.
61 bk. Vâkıdî, *Kitâbü'l Meğâzî*, 3/225.
62 Tevbe suresi 117. ayet.
63 bk. Yiğit, "Tebük Gazvesi", 40/229.
64 Tevbe suresi 81. ayet.
65 Tevbe suresi 117. ayet.
66 bk. Yiğit, "Tebük Gazvesi", 40/228. ayet.
67 bk. Sarıçam, *Hz. Muhammed ve Evrensel Mesajı*, 243.
68 bk. Yiğit, "Tebük Gazvesi", 40/230.
69 bk. Fayda, "Senetü'l-vüfud", 36/520.
70 bk. İpşirli, "Elçi", 11/3-4.
71 bk. Sarıçam, *Hz. Muhammed ve Evrensel Mesajı*, 255-259.

4. ÜNİTE
İLAHİ BİR TESELLİ

4.1. İsra ve Miraç

4.2. İsra ve Miraç Hadiselerine Verilen Tepkiler

Genellemeler

İsra ve miraç hadiseleri, Hz. Peygamber Dönemi'ndeki Müslümanlar için bir imtihan vesilesi olmuştur.

Bu ünitede sizlerden

- isra ve miraç hadiselerine verilen tepkilerle ilgili eleştirel düşünebilmeniz

beklenmektedir.

Ünite PDF Dosyası

Ünite Özet Sunusu

Başlarken

İsra ve miraç hadiselerinin Müslümanlar için önemli bir yeri vardır. Bundan dolayı bu hadiselerin yaşandığı gecenin hicri yıl dönümü, kültürümüzde Miraç Kandili olarak isimlendirilmekte ve tüm güne yayılan farklı etkinliklerle kutlanmaktadır. Miraç hadisesinin yıl dönümünde toplumumuzda gündüz nafile oruç tutulmakta, kandil simidi veya helva yapılıp dağıtılmaktadır. Akşam ise kandil programları düzenlenmekte, camilerde mevlit okutulmakta, nafile namazlar kılınmakta ve dualar edilmektedir.

1. **Müslümanların Miraç Kandili'ne önem vermesinin sebepleri neler olabilir? Düşüncelerinizi paylaşınız.**

2. **"Namaz müminin miracıdır." sözünden ne anlıyorsunuz? Düşüncelerinizi paylaşınız.**

4.1. İSRA VE MİRAÇ

Konuya Başlarken

1. Mucize kavramı ile ilgili çalışmaları yönergelere göre yapınız.

a) Zihninizde mucize kavramı ile ilgili çağrışım yapan kelimeleri/kavramları aşağıda verilen boşluklara bir dakika içinde yazınız.

Mucize .....
Mucize .....
Mucize .....
Mucize .....
Mucize .....

b) Verdiğiniz cevaplar ile mucize kelimesinin birlikte kullanıldığı anlamlı cümleleri beş dakika içinde aşağıdaki boşluklara yazınız.

1. Cümle .....
2. Cümle .....
3. Cümle .....
4. Cümle .....
5. Cümle .....

2. İsra ve miraç hadiselerine dair en çok dikkatinizi çeken husus nedir? Sınıf arkadaşlarınızla paylaşınız.

3. Müslümanlara 616-619 yıllarında uygulanan boykotta ve ardından gelen 620 tarihindeki Hüzün Yılı'nda yaşanan olaylardan hatırladıklarınız nelerdir? Sınıf arkadaşlarınızla paylaşınız.

mucize
Peygamberlerin kendilerine inanmayanlara peygamberliklerini ispat etmek için gösterdikleri olağanüstü olaylardır.
("mucize", *Dinî Terimler Sözlüğü,* 242)

İslam'ın tebliğ sürecinde birçok engelle karşılaşan Resulullah, özellikle Mekke Dönemi'nde insanları İslam'a davet ederken çeşitli zorluklar yaşamıştır. Mekke halkının çoğu bu dönemde Peygamber Efendimiz'in davetini kabul etmediği gibi içlerinden bazıları da ona kötü davranmıştır. Hatta müşrikler bununla da yetinmeyip başta Peygamber Efendimiz olmak üzere Müslümanlara üç yıl süren ekonomik ve sosyal boykot uygulamıştır. Bu zor zamanların üstüne gelen, eşi Hz. Hatice'yi ve amcası Ebu Talib'i kaybettiği Hüzün Yılı olarak adlandırılan dönemde Peygamber Efendimiz'in üzüntüsü daha da artmıştır. Mekke'deki İslâm'a davet faaliyeti son derece zorlaştığından bir çıkış yolu arayan Resulullah, halkının İslam'a gireceğini ve kendisine destek olacağını umarak Taif'e gitmiştir. Taifliler, kendilerine doğru yolu göstermek için gelen Hz. Muhammed'in (sav) davetini kabul etmemiş hatta çocuklara Allah Resulü'nü taşlatmıştır. Atılan taşlar sonucu yaralanan Peygamber Efendimiz bu yapılanlardan dolayı derin üzüntü yaşamıştır.[1] Yüce Allah, yaşadığı zorluklara sabırla göğüs geren Hz. Muhammed'i (sav) 621 yılında gerçekleşen isra ve miraç mucizeleriyle teselli etmiş ve desteklemiştir.

Miraç hadisesi, birbiri ardına olmak üzere isra ve miraç şeklinde iki aşamada gerçekleşmiştir. İlk aşama olan isra, sözlükte "gece yürüyüşü" anlamına gelmektedir. Terim olarak ise "Peygamber Efendimiz'in Mekke'deki Mescid-i Haram'dan, Kudüs'teki Mescid-i Aksa'ya yaptığı gece yolculuğunu" ifade etmektedir. Recep ayının yirmi yedinci gecesinde, Hz. Peygamber Mescid-i Haram'dayken Cebrail (as) gelmiş ve onu isra adı verilen gece yolculuğuna çıkarmıştır.[2] Yüce Allah, bu olayı insanlara İsra suresinin 1. ayetinde şöyle bildirmiştir: **"Bir gece, kendisine bazı âyetlerimizi gösterelim diye kulunu Mescid-i Harâm'dan çevresini mübarek kıldığımız Mescid-i Aksâ'ya götüren Allah eksikliklerden münezzehtir. O, gerçekten her şeyi işitmekte ve görmektedir."**

Kubbetüssahra Kudüs'ün fethedilmesinden sonra Hz. Ömer tarafından yaptırılan mescidin yerine Emevi halifesi Abdülmelik b. Mervan tarafından yaptırılan ortası kubbeli sekizgen yapıdır.
("Kubbetüssahra", *Dinî Terimler Sözlüğü*, 208)

Harita 4.1
İsra hadisesinde Hz. Muhammed (sav) Mekke'deki Mescid-i Haram'dan Kudüs'teki Mescid-i Aksa'ya götürülmüştür.

Miraç kelimesi sözlükte "yukarı çıkmak" ve "merdiven" anlamlarına gelmektedir. Terim olarak ise "Hz. Peygamber'in göğe yükselerek Allah'ın (cc) katına çıkışını" ifade etmektedir.[3] Miraç hadisesine, Necm suresinde işaret edilmekte[4], olayın ayrıntıları ise hadislerde anlatılmaktadır[5]. Buna göre Cebrail (as) Mescid-i Haram'da bulunan Hz. Muhammed'in (sav) yanına gelmiş, onun göğsünü açarak zemzemle yıkamış ve onu Burak adlı bineğe bindirerek Mescid-i Aksa'ya götürmüştür. Orada iki rekât namaz kılan Peygamber Efendimiz, kendisine verilen süt ikramını kabul etmiş ve ümmeti için hidayet dilemiştir. Daha sonra Cebrail (as) ile birlikte Refref adlı vasıtayla göğe yükselmiştir. Gökyüzünün her bir katında sırasıyla Hz. Âdem, Hz. İsa, Hz. Yusuf, Hz. İdris, Hz. Harun, Hz. Musa ve Hz. İbrahim ile görüşmüştür. Her bir peygamber ona "Merhaba sâlihlerden olan Peygamber, hoş geldin." diyerek selam vermiştir. Sidretülmüntehaya varıldığında Cebrail(as)'in daha ileri gidemeyeceğini Resulullah'a bildirmesi üzerine, Hz. Peygamber yolculuğa yalnız devam etmiştir. Yolculuğu sırasında Peygamber Efendimiz'e yaratılışın sırlarıyla ilgili bazı bilgiler verilmiş ve Resulullah sonunda Yüce Allah'ın huzuruna çıkmıştır.[6]

sidretülmünteha
Sidre, Arabistan kirazı denilen nebk ağacıdır. Sidretü'l-münteha; son sidre, yani son ağaç demektir. Akılların hayrette kaldığı, bunun üstünde bir hayret tasavvur edilemeyeceği şey demektir.
(Karaman, "sidretülmünteha", *Dinî Kavramlar Sözlüğü*, 594)

Miraç,
Asrısaadet Radyo
Tiyatrosu

Miraç, Peygamber Efendimiz uyku ile uyanık arasında bir hâldeyken bedeni ve ruhuyla birlikte gerçekleşmiştir. İsra suresinin ilk ayetinde geçen Mescid-i Aksa ile kastedilenin Kudüs'teki mescit olduğu görüşü İslam âlimleri arasında genel kabul görmüştür (Görsel 4.1).[7]

Görsel 4.1
Kudüs'ün günümüze ait görünümü

Biliyor musunuz?

Mescid-i Aksa, Hz. Süleyman Mabedi'nin bulunduğu yerde Süleyman Peygamber tarafından yapılmıştır. Beytülmakdis adı da verilir. Mekke'ye çok uzak olmasından dolayı 'en uzak mescit' anlamında Mescid-i Aksa adı verilmiştir. Müslümanlar hicretten sonra bir buçuk yıl kadar Mescid-i Aksa'ya yönelerek namaz kılmışlardır.

("Mescidiaksa", *Dinî Terimler Sözlüğü,* 233)

Okuma Parçası

Miraç

İsrâ... "Gece gitmek"... Kur'ânda ismi;
Bir yolcu... İsrâ...
Zamandan, mekândan azattır cismi;
İlâhî ibrâ...
Seven, sevilenle buluşmak diler;
En mahrem meclis...
"Geceleyin beni alıp gittiler..."
Ne güzel hadis!...
Çıktı, çıktı... Ahenk ahenk merdiven...
Her katta bir iş...
Döndürüp yıldızlar üstünde düven,
Kat kat yükseliş...
Yanında Cebrâil, altında Burak,
O yere vardı.
O yerde, son nokta, son iz, son durak,
Bir ağaç vardı.

Melek dedi: Burda tamam sanırım;
Ve akıl tamam!
Davranmak istersem yanar kalırım!
Kıpırdayamam!"
Sordu: "Artık nasıl erişmek kabil?
Yok mu bir destek?..."
Kendini aşka sal, dedi Cebrâil;
Aşk erdirir tek...
Aşka teslim oldu. Nurdan cağlayan...
Engelsiz geçit...
Her kayıttan uzak, O'nu bağlayan,
Allah'a şahit...
O erişti, nasıl erişsin tabir?..
Had ötesi had...
Bir O, tek kul, bir de sayı üstü BİR
Allah ki, ehad...

(Necip Fazıl Kısakürek, *Esselâm Mukaddes Hayattan Levhalar*, 68-69)

Burak : Hz. Peygamber'i Miraç Gecesi'nde taşıyan binek.
ehad : Tek.
ibra : Aklamak.

İsra ve Miraç Hadiselerinin Önemi

İsra ve miraç hadiseleri; eşi ile amcasını kaybetmenin acısı ve müşriklerin bitmeyen zulümleri nedeniyle büyük bir sıkıntı içinde olan Hz. Peygamber'e Allah'ın (cc) bir desteğidir. Böylece isra ve miraç hadiseleri Hz. Muhammed'in (sav) yalnız olmadığının, onun ve İslam'ın Allah'ın (cc) koruması altında olduğunun bir delili olmuştur.[21]

İsra ve miraç mucizelerinde Hz. Muhammed'in (sav) görme ve işitme gibi duyu sınırlılıkları kalkmış, zaman ve mekânın boyutları değişmiş, Cebrail (as) ile yapılan yolculukla Yüce Allah'ın huzuruna varılmıştır. Bu hadise ilahi kudretin iradesinin ve peygamberlik makamının bir gereği olarak gelişmiştir.[22] Allah (cc), bazı hakikatleri görerek tecrübe etmesi ve yaşaması için ayetlerini Resulullah'a göstermiştir. Böylece Peygamber Efendimiz miraç mucizesi sayesinde varoluşun sırlarıyla ilgili daha yakından bilgi edinme imkânına erişmiştir.[23] Hz. Muhammed (sav), **"...Rabbin seni ileriki bir zamanda övgüye lâyık bir makama getirecektir."**[24] ayetinde işaret edilen Makam-ı Mahmud'a miraçta mazhar olmuştur.[25]

Makam-ı Mahmud
Hz. Peygamber'in, kıyamet gününde ümmetinin günahkâr müminlerinin ateşten kurtulmaları veya iyilerinin derecelerinin daha da artması için Allah'ın izniyle kullanacağı yardım etme, şefaat makamı.
("Makamımahmud", *Dinî Terimler Sözlüğü*, 221)

İsra ve miraç hadiseleriyle Hz. Muhammed'in (sav) şahsında Kudüs'ün önemi ön plana çıkarılmıştır. Bundan dolayı isranın menzili, miracın da başlangıç mekânı olarak Müslümanlar nezdinde Kudüs, Mekke ve Medine'den sonra üçüncü kutsal şehir; Mescid-i Aksa ise Mescid-i Haram ve Mescid-i Nebevi'den sonra üçüncü kutsal mescit olarak kabul edilmektedir. İsra ve miraç, Mekke'deki baskı ve zulümlerden bunalan Hz. Peygamber'in hicret edeceğini, bir süre sonra da Mekke'nin fethedilerek İslam'ın galip geleceğini ve Yahudilerin Kudüs'teki egemenliklerinin sona ereceğini müjdeleyen bir hadise olmuştur.[26]

? Biliyor musunuz?

Büyük müfessir Fahreddin Razi, Kur'an'da meleklerin çok hızlı oluşuna dair ayetleri, Cebrail'in (as) çok kısa sürede vahiy getirmesini, fiziki nitelik taşımasına rağmen ışığın ve sesin çok hızlı gidip gelmesini, Hz. Süleyman'ın emrindeki rüzgârların onun ordusunu hızlıca taşımasını miraç hadisesinin gerçekliğine akli deliller olarak sunmaktadır.

(bk. Fahreddîn Râzî, *Tefsîr-i Kebîr*, 11/294)

Hicret'ten önce Peygamber Efendimiz'e tam bir teslimiyet içinde olan Müslümanların imanı ve birbirine olan bağlılıkları isra ve miraç hadiseleriyle daha da kuvvetlenmiş, imanı zayıf olanların ise imanı sarsılmıştır. İnkârcıların ise Peygamber Efendimiz'e tepkileri daha da artmıştır. Bu yönüyle miraç mucizesi Hz. Muhammed'e (sav) iman noktasında insanlar için bir imtihan vesilesi olmuştur.[27] İsra ve miraç mucizesi ile Yüce Allah'ın desteğini alan Hz. Peygamber; kendisini destekleyen Müslümanlarla Medine'ye hicret etmiş, onun Medine'de kurduğu devletle Müslümanlar güçlenmiş ve İslam dünyaya yayılmaya başlamıştır.

Miraç'ta Teşri Kılınan Hükümler

Miraç Gecesi'nde Peygamber Efendimiz'i isra ve miraç mucizeleriyle teselli eden Yüce Allah, Müslümanlara beş vakit namazı farz kılmıştır (Görsel 4.2). Kulun Allah (cc) ile buluşmasını sağlayan beş vakit namazın doğrudan -melek aracılığı olmadan- bu gece bütün Müslümanlara farz kılınması İslam'da namaz ibadetinin önemini ortaya koyan hususlardandır. Hz. Muhammed (sav) miraçta Allah'ın (cc) kendisine namaz hakkında "*... Onlara, elli vaktin değerinde olan beş vakti farz kıldım...*"[8] şeklinde buyurduğunu dile getirmiştir.

Görsel 4.2
Namaz, kulun Allah'a (cc) yakınlaşmasının göstergesidir.

Bazı müfessirler "*Kulun Rabbine en yakın olduğu an secde ânıdır...*" hadisinden (... أَقْرَبُ مَا يَكُونُ الْعَبْدُ مِنْ رَبِّهِ وَهُوَ سَاجِدٌ)[9] yola çıkarak namaz ile miraç arasındaki benzerliğe dikkat çekmiş ve namazı müminin miracı olarak yorumlamıştır.[10] Nasıl ki Peygamber Efendimiz miraçta Yüce Allah'ın huzuruna çıkmış ve yüksek derecelere ulaşma şerefine nail olmuşsa Müslümanlar da namaz sayesinde günde beş vakit Allah'ın (cc) huzuruna çıkarak kulluk derecesini yükseltmektedir. Dolayısıyla her Müslüman bu şerefe layık olma bilinciyle namazını kılmalıdır.

Miraç Gecesi'nde Müslümanlara Verilen Hediyeler

- Beş vakit namaz farz kılındı.
- Allah'a şirk koşmayanların bağışlanacağı bildirildi.
- Bakara suresinin son iki ayeti indirildi.

Bir Müslüman namaza başlamadan önce abdest alarak bedenini temizler ve böylelikle bir nevi kendi miraç yolculuğuna hazırlık yapar. Namazın başında söylenen tekbirle müminin manevi miracı başlar. Daha sonra namazdaki kişi Sübhaneke duası ve Fatiha suresini okuyarak -Peygamber Efendimiz'in miraçta Allah (cc) ile konuşması gibi- Allah'a (cc) övgüyle hitap etmiş olur. En sonunda da rükû ve secdeyle miracını tamamlar. Böylece namaz kılarak mümin, "**... Secdeye kapan ve Allah'a yakınlaş.**"[11] ayetinde işaret edildiği gibi Allah'a (cc) en yakın olduğu âna ulaşır.

Miraçta Peygamber Efendimiz vasıtasıyla Müslümanlara farz kılınan beş vakit namaz, Allah'a (cc) ibadet ve yakınlaşma açısından müminin miracı olmuştur. İsra suresinde bildirilen mesajlar da Müslümanların yaşamını düzenlemesi bakımından müminin rehberidir.[12]

Resulullah Miraç Gecesi'nde tahiyyat, salavat ve tayyibat kelimeleriyle Allah'a (cc) övgüde bulunmuştur. Bunun üzerine Allah Teala da onun bu dualarına karşı selam, rahmet ve berekât kelimeleriyle karşılık vermiştir. Peygamber Efendimiz, Allah'tan (cc) gördüğü bu iltifatlara karşılık Allah'ın (cc) verdiği selamın bütün peygamberler, melekler ve inananlar için olmasını temenni etmiştir. Bunun üzerine bütün melekler kelimeişehadeti söylemiştir.[13] İlahi kudret ile miraçta oluşan bu diyalog namazın teşehhüt kısmında tekrarlanmaktadır. Bir Müslüman, günde beş kez kılmış olduğu miraçta farz kılınan namazıyla Allah'ın (cc) kulu olduğunu fark ederek yalnız olmadığını anlar ve manevi derecesine göre Rabbi'ne yaklaşır.

Allah (cc) miraçta namazla birlikte Müslümanlara bazı müjdeler de vermiştir. Bunlardan biri Bakara suresinin 285 ve 286. ayetleridir. 285. ayette Allah'a (cc), meleklere, kitaplara ve peygamberlere imanın mümin olmanın bir gereği olduğu ve Yüce Allah'ın gönderdiği peygamberler arasında ayrım yapılmaması gerektiği bildirilmektedir. Ayrıca ayetin sonunda **"... İşittik, itaat ettik..."** diyen müminlerin **"... Ey Rabbimiz! Senden bağışlama dileriz. Sonunda dönüş yalnız sanadır..."**[14] duasına yer verilmektedir. 286. ayette ise Allah (cc), müminleri şöyle müjdelemektedir: "**Allah bir kimseyi ancak gücünün yettiği şeyle yükümlü kılar. Onun kazandığı iyilik kendi yararına, kötülük de kendi zararınadır. (Şöyle diyerek dua ediniz): "Ey Rabbimiz! Unutur, ya da yanılırsak bizi sorumlu tutma! Ey Rabbimiz! Bize, bizden öncekilere yüklediğin gibi ağır yük yükleme. Ey Rabbimiz! Bize gücümüzün yetmediği şeyleri yükleme! Bizi affet, bizi bağışla, bize acı! Sen bizim Mevlâmızsın. Kâfirler topluluğuna karşı bize yardım et.**"

"Amenerrasulü" olarak bilinen bu ayetleri Müslümanlar yatsı namazından sonra okuyarak iman esaslarını tekrarlamış; böylelikle Allah'a (cc) dua ederek ve sığınarak gününü bitirmiş olur (Görsel 4.3). Dolayısıyla geceye bu ayetleri okuyarak başlayan Müslümanlar miraç mucizesinin sağladığı lütuflardan nasiplenir. Bu konu hakkında Peygamber Efendimiz *"Bakara sûresinin sonunda iki âyet vardır ki, bir gecede okuyana onlar yeter; onu her türlü kötülüklerden korur."*[15] buyurmaktadır.

Görsel 4.3
Camilerde yatsı namazından sonra "Amenerrasulü" olarak bilinen Bakara suresi 285-286. ayetlerinin okunması gelenek hâline gelmiştir.

Miraçta verilen müjdelerden bir diğeri ise Allah'tan (cc) başkasına kulluk etmeyip şirk koşmadan ölenlerin affedileceği müjdesidir. Yüce Allah, miraçta Hz. Peygamber vasıtasıyla insanlara bu müjdeyi verirken aynı zamanda tevhit inancının önemini de vurgulamıştır. Böylece affetmeyeceği tek günahın kendisine ortak koşulması olduğunu Peygamber Efendimiz'e aracı olmaksızın bildirmiştir. Ayrıca Allah Teala şirkin bir iftira olduğunu **"Allah kendisine ortak koşulmasını asla bağışlamaz; bundan başkasını dilediği kimse hakkında bağışlar. Allah'a ortak koşan kimse büyük bir günah işleyerek iftira etmiş olur."**[16] ayetiyle haber vermiştir.

Peygamber Efendimiz Buyuruyor ki

"Muâz b. Cebel (ra) anlatıyor: Peygamber (sav)'in terkisinde idim. Bana, 'Ey Muâz! Allah'ın kulları üzerindeki hakkı nedir, bilir misin?' diye sordu. Ben: 'Allah ve Resûlü daha iyi bilir' dedim. Buyurdu ki: 'Allah'ın kulları üzerindeki hakkı, kendisine hiçbir şeyi ortak koşmaksızın (şirk koşmadan) ibadet etmeleri ve O'nu bir (Tevhit) bilmeleridir. Peki, bunu yaptıkları takdirde kulların Allah üzerindeki hakkı nedir, bilir misin? Allah'ın onlara azap etmemesi ve onları cennete koymasıdır.'"

(Buhari, "Cihad", 46)

Peygamber Efendimiz şirk konusunda *"Allah'a ortak koşmadan ölen cennete girer; Allah'a şirk koşarak ölen de cehenneme girer."*[17] buyurarak Müslümanların dikkatini bu konuya çekmiştir. Dolayısıyla şirk koşmadan ölen kimselerin cennete gireceği müjdesi Müslümanlar için Miraç Gecesi'nin önemli hediyelerindendir.

Okuma Parçası

Naat

(...)
Gel, ey Muhammed, bahardır.
Dudaklar ardında saklı,
Âminlerimiz vardır;
Hacdan döner gibi gel;
Mi'râc'dan iner gibi gel;
Bekliyoruz yıllardır!

Bulutlar kanad, rüzgâr kanad;
Hızır kanad, Cibrîl kanad;
Nisan kanad, bahar kanad;
Ayetlerini ezber bilen,
Yapraklar kanad.
Açılsın göklerin kapıları,
Açılsın perdeler, kat kat!
(...)

(Arif Nihat Asya, *Âlemlere Rahmet Hz. Muhammed,* 162)

4.2. İSRA VE MİRAÇ HADİSELERİNE VERİLEN TEPKİLER

Peygamber Efendimiz, isra ve miraçta yaşadıklarını Mekke halkına anlattıktan sonra Müslümanlar ile inkârcılar arasında farklı tepkiler ortaya çıkmıştır.

Peygamber Efendimiz Miraç Gecesi'nde yaşadıklarını ailesi ile paylaştıktan sonra Kureyşlilere de anlatmak istemiştir. Bunun üzerine Ebu Talib'in kızı Ümmü Hani (ra) "Ey Allah Nebisi bunu kavmine haber verme, onlar seni yalanlarlar ve sana eziyet verirler." diyerek Peygamber Efendimiz'i uyarmış ve onu bu düşüncesinden vazgeçirmeye çalışmıştır. Hz. Muhammed (sav) onun uyarılarına rağmen yaşadıklarını kavmine anlatmıştır. Bunun üzerine Kureyşliler ondan anlattıklarını delillendirmesini istemiştir. Peygamber Efendimiz de isra esnasında gördüğü Mekke'ye dönen kafileler ve diğer olaylar hakkında onlara bazı bilgiler vermiştir. Bunun üzerine Kureyşliler, gelen kafileleri karşılamış ve Peygamber Efendimiz'in anlattıklarını onlara sormuştur. Kafiledeki insanlar Resulullah'ın anlattıklarını doğrulamıştır.[18] Peygamber Efendimiz'i yalanlamak isteyen bazı Kureyşliler ise "Bir gecede Mekke'den Kudüs'e gitmek ve gelmek imkânsız." diyerek Mescid-i Aksa (Beytülmakdis) hakkında Peygamber Efendimiz'e sorular yöneltmiştir. O da isra ve miraçta yaşadıklarına dayanarak sorduklarını cevaplamıştır. Mescid-i Aksa hakkında ayrıntılar sorulduğunda Allah Teala Mescid-i Aksa'yı Resulullah'ın gözünün önüne getirmiş, o da gördüklerine dayanarak onların sorularını doğru bir şekilde cevaplamıştır (Görsel 4.4). Bütün delillere rağmen Mekkeli müşrikler yine de Peygamber Efendimiz'e inanmamıştır.[19]

Görsel 4.4
Mescid-i Aksa, Kâbe ve Mescid-i Nebevi'den sonra Müslümanların en önemli üçüncü mescididir.

Müşrikler, Hz. Muhammed'in (sav) en yakınında olan Hz. Ebu Bekir'i yolundan döndürmek ve böylece Hz. Peygamber'i yalnızlaştırmak istemişlerdir. Bunun için Hz. Ebu Bekir'e giderek "Dostunun anlattığı şu yeni olay hakkında ne düşünüyorsun?" diye sormuşlardır.

sıddık
Hiçbir zaman yalan söylemeyen ve yerine getiremeyeceği sözü vermeyen, sözünde duran, çok dürüst. Hz. Peygamber'e ve onun Allah (cc) tarafından getirmiş olduğu dinî emirlere içtenlikle ve gösterişten uzak olarak inanan anlamında Hz. Ebu Bekir'in sıfatı.
("sıddık", *Dinî Terimler Sözlüğü,* 330)

Hz. Muhammed'den (sav) bizzat miraç hadisesini dinlemediği hâlde Hz. Ebu Bekir "Allah'a (cc) yemin ederim eğer öyle söylemişse doğru söylemiştir. Bunda tuhafına giden ne vardır?" demiştir. Hz. Peygamber'in gökten yere, Allah'tan (cc) kendisine haber geldiğine dair sözünü dahi tasdik ettiğini söylemiştir. Sonra inkârcıların bu fitnesinin amacına ulaşmaması ve bazı Müslümanların aklındaki soru işaretlerinin giderilmesi için Hz. Ebu Bekir, Peygamber Efendimiz'in yanına giderek Beytülmakdis hakkında "Ey Allah'ın Nebisi, onu bana anlat. Ben oraya gitmiştim." diyerek ondan olayı anlatmasını istemiştir. Hz. Muhammed (sav) orası hakkında bilgiler verdikçe "Doğru söyledin, şehadet ederim ki sen Allah Resulü'sün." demiştir. Peygamber Efendimiz de kendisini gönülden desteklemesinden ve müşriklere karşı kendisini tasdik etmesinden dolayı ona "sıddık" lakabını vermiştir[20] (Görsel 4.5).

Görsel 4.5
Hz. Ebu Bekir'in adı ve Sıddık lakabının yazılı olduğu hat

Müşrikler, Hz. Peygamber'i inkâr etmelerini haklı çıkarmak ve onun peygamberliğini yalanlamak için isra ve miraç hadiselerini bir fırsat olarak görmüşlerdir. Bu amaçla harekete geçen müşrikler, Hz. Muhammed'in (sav) tüm sözlerinin akıl dışı olduğu izlenimini uyandırmak için Peygamber Efendimiz'den isra ve miraç hakkında duydukları sözleri Mekke halkına duyurmuşlardır. Ancak Hz. Ebu Bekir'in hadiseyi ilk duyduğu anda kabul etmesi Müslümanlara güzel örnek olmuş ve beklediklerinin aksine Müslümanların isra ve miraç mucizelerini inkâr etmek yerine kabul etmeleriyle müşriklerin bu planı boşa çıkmıştır. Böylece isra ve miraç hadiseleri, iman ile inkâr arasındaki farkın net biçimde ortaya çıktığı önemli bir dönüm noktası olmuştur. İsra ve miraç hadiseleri, sadece bir mucize değil aynı zamanda insanların imanlarını ve Hz. Peygamber'e olan güvenlerini ortaya koydukları önemli bir sınavdır.

İsra ve miraç hadiselerine verilen tepkiler, Asrısaadet Radyo Tiyatrosu

Peygamber Efendimiz Buyuruyor ki

İbn Abbas'ın (ra) rivayet ettiğine göre Rasulullah (sav) şöyle buyurmuştur: "Ben bu gece götürüldüm." "Nereye?" dediler. O: "Beyt-i Makdis'e" dedi. "Sonra sabahleyin aramıza katıldın, öyle mi?!" dediler. O: "Evet" dedi. (İbn Abbas) dedi ki: Bunun üzerine onun yalan bir iddiada bulunduğuna şaşırarak kimi el çırptı, kimi elini başına koydu. "Peki, bize oradaki mescidi anlatabilir misin?" dediler. Topluluğun içinde o beldeye gitmiş ve mescidi görmüş kimseler vardı. Rasûlullah (sav) buyurdu ki: "Ben anlatmaya başlamıştım... Tam o sırada mescid, Ikâl veya Ukayl'ın evinin önüne getirildi ve ben ona bakarak orayı anlattım." ... Sonunda topluluk: "Vallahi doğru anlattı!" dedi.

(Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 5/28)

Etkinlik - 1

20 dk

Adı	Sadık Dost
Amaç	Arkadaşlarıyla dayanışma içinde olmanın önemini yorumlayabilme
Yönerge	*Aşağıdaki metni okuyunuz. Hz. Ebu Bekir'in, Peygamber Efendimiz ile dayanışmasını dostluk bağlamında yorumlayınız.*

Güzel ahlakı, fedakârlığı ve cömertliği ile örnek bir şahsiyet olan Hz. Ebu Bekir, Peygamber Efendimiz'in gençliğinden itibaren yakın dostlarından biri olmuştur. Tebliğ sürecinin başlangıcında İslam'ı kabul edenlerden biri olan Hz. Ebu Bekir, her zaman Hz. Muhammed'in (sav) yanında olmuş ve Allah'ın (cc) mesajlarını yalanlayıp Hz. Peygamber'e kötü davrananlara karşı daima onu desteklemiştir. İslam'ın yayılması uğrunda servetini ve emeğini esirgemeyen Hz. Ebu Bekir, Peygamber Efendimiz'e yardımcı olabilmek için bütün zorluklara ve saldırılara göğüs germiştir. Hz. Ebu Bekir Medine'ye hicret edeceği zaman Peygamber Efendimiz'in ona beklemesini söylemesi üzerine bütün tehlikeleri göze alarak yolculuğunu ertelemiş, bunun sonunda Sevgili Peygamberimizle hicret arkadaşı olma ayrıcalığına kavuşmuştur. Hicret sırasında Hz. Muhammed (sav) ile birlikte Sevr Mağarası'na sığınmış ve orada Resulullah'a bir zarar geleceğinden endişelenmiştir. Bunun üzerine Peygamber Efendimiz'e bağlılığı vesilesiyle Yüce Allah tarafından indirilen "... Üzülme, Allah bizimledir..." (Tevbe suresi 40. ayet) ayetiyle teselli edilip şereflendirilmiştir.

Medine'de yaşadıkları süre içinde Hz. Muhammed'in (sav) yanından ayrılmayan Hz. Ebu Bekir, Peygamber Efendimiz'in isteğiyle mescit yapılması için bir arsa satın almış ve buraya Mescid-i Nebi inşa edilmiştir. Hz. Muhammed (sav) Bedir Savaşı'nda ve savaş kazanıldıktan sonra esirlerin ne olacağı konusunda onunla istişare etmiştir. Uhud Savaşı'nın en zor anında Peygamber Efendimiz'in yanından ayrılmayan Hz. Ebu Bekir ona zarar gelmemesi için Kureyşlilerin saldırı ve hakaretleri karşısında onu canı pahasına savunmuştur. Peygamber Efendimiz kendisi için "Yeryüzü sakinlerinden birini halil/dost edinseydim, muhakkak ki Ebu Bekir'i dost edinirdim..." (Müslim, "Fedailu's-sahabe", 6-7) buyurmuştur. Hz. Ebu Bekir, Hz. Muhammed'in (sav) son seferi olan Tebük Savaşı'nın hazırlıkları için de bütün servetini Resulullah'a teslim etmiştir. Hz. Ebu Bekir, Hudeybiye Antlaşması ve Veda Haccı gibi önemli olaylarda da Peygamber Efendimiz'in yanında yer alarak onu yalnız bırakmamıştır. Peygamber Efendimiz'in hastalığı süresince yanında kalan Hz. Ebu Bekir, Resulullah'ın vefatının yaklaştığını anladığında çok üzülmüştür.

Hz. Ebu Bekir Resulullah'ın en yakın sırdaşı olmuş, Resulullah'a kimi sevdiği sorulunca Peygamber Efendimiz, Hz. Ebu Bekir'in ismini zikretmiş ve onun yaptıklarının mükâfatını ahirette alacağını müjdelemiştir. Hayatı boyunca Hz. Peygamber'e sadık bir dost olan Hz. Ebu Bekir, Resulullah'ın vefatından sonra onu özlemle anmış ve onun gösterdiği yoldan hiç ayrılmamıştır.

(bk. Fayda, "Ebu Bekir", 10/101-108)

Değerlendirme: *Hz. Ebu Bekir ile Hz. Muhammed'in (sav) dostluğundan yola çıkarak gerçek bir dostun nasıl olması gerektiğini maddeler hâlinde açıklayınız.*

Etkinlik - 2

30 dk

Adı	Miraç İmtihanı
Amaç	İsra ve miraç hadiselerine verilen tepkilerle ilgili eleştirel düşünebilme

Yönerge

İsra ve miraç hadiselerine verilen tepkilerle ilgili aşağıdaki metni okuyunuz ve etkinlik adımlarını takip ediniz.

Peygamber Efendimiz, İsra ve Miraç Gecesi'nin sabahında yaşadıklarını anlatmak istemiştir. Ancak Ebu Talib'in kızı Ümmü Hani (ra), müşriklerin Hz. Peygamber'e inanmayacaklarını düşünmüş ve eziyet etmelerinden korkmuştur. Bu yüzden olayı anlatmamasını Hz. Peygamber'den istemiştir.

İsra ve miraç hadiselerini Peygamber Efendimiz'den dinleyen müşrikler bu hadiselerin gerçekleşmesinin imkânsız olduğunu söyleyerek anlatılanları reddetmiştir. Hz. Ebu Bekir ise anlatılanları hemen kabul etmiştir. İsra ve miraç mucizelerini kabul etmeyen Müslümanlardan bir kısmının imanları sarsılmıştır.

1. **Metinden ve aşağıda verilen tartışma sorularından hareketle isra ve miraç hadiselerine verilen tepkiler hakkında düşününüz.**

   Tartışma Soruları

   a) İsra ve miraç hadiselerine müşriklerin verdiği tepkilerin gerekçeleri neler olabilir?

   b) Ümmü Hani'nin (ra) Peygamberimiz'den olayı anlatmamasını istemesi hakkında ne düşünüyorsunuz?

   c) Siz olsaydınız müşriklere karşı isra ve miraç hadiseleri konusunda Peygamber Efendimiz'i nasıl ve hangi kanıtlarla desteklerdiniz?

   ç) Hz. Ebu Bekir'in isra ve miraç hadiselerini hemen kabul etmesinden hareketle Hz. Ebu Bekir ile ilgili neler söylersiniz?

   d) Müslümanlardan bir kısmının isra ve miraç hadiselerinden sonra imanlarının sarsılmaları hakkındaki görüşleriniz nelerdir?

2. **Öğretmen rehberliğinde ikişer kişilik gruplar oluşturunuz ve tartışma soruları çerçevesinde grup tartışması yapınız.**
3. **Dörder kişilik gruplar oluşturunuz ve tartışma soruları çerçevesinde önceki cevaplarınızı da karşılaştırarak grup tartışması yapınız.**
4. **İsra ve miraç hadiselerine gösterilen tepkilerle ilgili grubunuzun görüşlerini özetleyiniz ve seçeceğiniz bir sözcü aracılığıyla görüşlerinizi sınıfla paylaşınız.**

Değerlendirme: *İsra ve miraç hadiselerine gösterilen tepkilerle ilgili yaptığınız çıkarımlardan hareketle aşağıdaki cümleleri tamamlayınız.*

İsra ve miraç hadiselerine bazı insanlar hiç inanmadı, çünkü .....

.....

.....

.....

Hz. Ebu Bekir başta olmak üzere Müslümanların çoğu isra ve miraç hadisesini hemen kabul ettiler, çünkü .....

.....

.....

İsra ve miraç hadiseleri anlatıldıktan sonra bazı Müslümanlar İslam'dan döndüler, çünkü .....

.....

.....

Kontrol Noktası

İsra ve miraç hadiselerine verilen tepkileri özetleyiniz.

Performans Görevi

Görev İsra ve miraç hadiselerine verilen tepkileri araştırarak bir blog yazısı hazırlama	**Amaç** İsra ve miraç hadiselerine verilen tepkilerle ilgili eleştirel düşünebilme
Süre Hazırlık: Bir hafta Sınıf içi performans: 40 dakika	**Ürün** Blog yazısı metni
Değerlendirme Ölçütleri • İçerik • Özgünlük • Eleştirel düşünme • Dil ve anlatım ölçütleri	**Beceriler** • Yorumlama

Yönerge

Sevgili öğrenciler, bu performans görevine başlamadan önce lütfen aşağıdaki "Ön Hazırlık" bölümünü dikkatle okuyunuz. Belirtilen hazırlıkları bir hafta içinde tamamlayarak sınıfa gelmeniz önemlidir. Görevi gerçekleştirirken "Sınıf İçi Performans" bölümündeki uyarıları göz önünde bulundurarak ürününüzü oluşturunuz.

Ön Hazırlık

- *Araştırma:* İsra ve miraç hadiselerine verilen tepkilerle ilgili bir makale yazmak için öncelikle aşağıdaki kaynaklardan bilgi toplayınız.

  Salih Sabri Yavuz, "Mi'rac", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 2005).

  Osman Keskioğlu - Ali Himmet Berki, *Hazreti Muhammed ve Hayâtı* (Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2014).
- *Sorgulama:* İncelediğiniz kaynaklardan yararlanarak isra ve miraç hadiselerine verilen tepkilerin çeşitliliğini, nedenlerini ve bu tepkilerin ardındaki düşünceleri sorgulayınız.
- *Akıl Yürütme:* Sorguladığınız tepkilerin inanan ve inanmayanlar arasındaki ayrımı nasıl belirlediğini analiz ederek, bu konuda kendi fikirlerinizi oluşturunuz ve mantıklı açıklamalarla destekleyiniz.
- *Çıkarımları Yansıtma:* Akıl yürütme süreci sonucunda ulaştığınız çıkarımları, isra ve miraç hadiselerine verilen tepkilerin inanmaya ve inkâr etmeye etkisini not ediniz.

Sınıf İçi Performans

Blog yazınızda şu başlıklara yer veriniz:

- *Giriş:* İsra ve miraç hadiseleri hakkında genel bilgi ve bu hadiselerin iman noktasındaki önemi.
- *Gelişme:* Tepkilerin sorgulanması, akıl yürütme süreci, inanan ve inanmayanlar arasındaki ayrımla bağlantı kurulması.
- *Sonuç:* Tepkilerin inanç düzeylerini belirlemedeki etkisi ve günümüzdeki inançla ilgili çıkarımlarla bağlantısı.
- *Revizyon:* Yazınızı tamamladıktan sonra içerik doğruluğunu ve dil kullanımını gözden geçiriniz.

Değerlendirme

Hazırladığınız ürün dereceli puanlama anahtarı ile değerlendirilecektir.

ANALİTİK DERECELİ PUANLAMA ANAHTARI

Analitik dereceli puanlama anahtarı, performans görevinin nasıl değerlendirileceğini ve sizden tam olarak ne beklendiğini açıklar. Bu anahtar; çalışmanızın adil, tutarlı ve şeffaf bir şekilde puanlanmasını sağlayacaktır. Alınacak en yüksek puan 20, en düşük puan 5'tir.

Ölçütler	Mükemmel (4)	İyi (3)	Orta (2)	Geliştirilmeli (1)
İçerik	Başlık hem içeriği doğru biçimde yansıtmakta hem de ilgi çekicidir. Giriş paragrafı etkili ve ilgi çekicidir. Doğru örnekler seçilmiş ve bağlama uygun kullanılmıştır. Yazı ana fikir etrafında tutarlı ve düzenli bir bütünlük oluşturmuştur.	Başlık içeriği doğru biçimde yansıtmakta ancak ilgi çekici değildir. Giriş paragrafı yeterince etkili ve ilgi çekici değil. Seçilen örnekler doğru fakat bağlama uygun kullanılmamış. Metnin ana fikri net olarak anlaşılmıyor.	Seçilen başlık dikkat çekici fakat konuyu tam olarak yansıtmıyor. Giriş paragrafı ilgi çekici değil. Örneklerin seçiminde ve bağlama uygunlukta hatalar yapılmış. Metnin ana fikri konuya uygun değil.	Seçilen başlık dikkat çekici değil ve konuyu tam olarak yansıtmıyor. Metne bir giriş paragrafı yazılmamış. Metinde örneklere yer verilmemiş. Metnin bir ana fikri yok, dağınık yazılmış.
Özgünlük	Kendine özgü görüşler belirtilerek metnin tamamına yansıtılmış.	Kendine özgü görüşler yeterli düzeyde ancak metnin tamamına yansıtılmamış.	Kendine özgü görüşler çok az düzeyde belirtilmiş ve metne kısmen yansıtılmış.	Metinde özgün bir anlatım kullanılmamış.
Eleştirel Düşünme	Eleştirel düşünme becerisi tüm aşamalarıyla yansıtılmış.	Eleştirel düşünme becerisi yeteri kadar yansıtılmış.	Eleştirel düşünme becerisi kısmen yansıtılmış.	Eleştirel düşünme becerisi yetersiz kalmış.
Dil ve Anlatım	Dil ve yazım kurallarına uygun hazırlanmış.	Dil ve yazım kurallarında kısmen hatalar vardır.	Dil ve yazım kurallarında orta düzeyde hatalar vardır.	Dil ve yazım kurallarına uyulmamıştır.
Toplam				

ÜNİTE SONU ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME

Aşağıdaki 1 - 5. cümlelerin başına ilgili olduğu kavramı yazarak tanımlarla kavramları eşleştiriniz.

boykot - Hüzün Yılı - isra - miraç - namaz - Refref - sidretülmünteha

1. (.....) Miraç Gecesi'nde Allah'ın (cc) kullarına farz kıldığı bir ibadettir.

2. (.....) Peygamber Efendimiz'in gökyüzüne yolculuğunu ifade eden hadisedir.

3. (.....) Hz. Peygamber'in eşi Hz. Hatice ve amcası Ebu Talib'i kaybettiği dönemin adıdır.

4. (.....) Miraç Gecesi'nde Cebrail'in dahi geçemediği son makamdır.

5. (.....) Müşriklerin Müslümanlara uyguladığı ekonomik ve sosyal ambargonun adıdır.

Aşağıdaki 6 - 10. cümlelerden doğru olanların başına (D), yanlış olanların başına (Y) yazınız. Yanlış olanların altına doğrularını yazınız.

6. ( ) Miraç hadisesi Hz. Peygamber'e Allah (cc) tarafından verilen mucizelerden biridir.

7. ( ) İsra kelimesi sözlükte "yükselmek" anlamına gelmektedir.

8. ( ) Hz. Peygamber'in isra ve miraçta yol arkadaşı Hz. Ebu Bekir'dir.

9. ( ) Hz. Peygamber'i Miraç Gecesi'nde Allah'ın (cc) huzuruna götüren bineğin adı Refref'tir.

10. ( ) Bakara suresinin 285-286. ayetleri Müslümanlara Miraç Gecesi'nde müjde olarak verilmiştir.

Aşağıdaki 11 - 15. önermeleri okuyunuz. Önermeler doğru ise doğru yanlış ise yanlış olan kutucuğu onaylama işareti (☑) ile işaretleyiniz ve cevabınızın gerekçesini yazınız.

11. İsra hadisesine inanmak İslam inancının gereğidir.

Doğru ( ) **Yanlış ( )**

Çünkü

.....

.....

.....

12. Miraç, namaz ibadetinin önemini gösteren bir hadisedir.

Doğru ( ) **Yanlış ( )**

Çünkü

.....

.....

.....

13. İsra ve miraç hadiselerine Mekkelilerin tamamı aynı tepkiyi göstermiştir.

Doğru ( ) **Yanlış ( )**

Çünkü

.....

.....

.....

14. Miraçta teşri kılınan hükümler sadece Hz. Muhammed'i (sav) ilgilendirir.

Doğru ( ) **Yanlış ( )**

Çünkü

.....

.....

.....

15. İsra ve miraç hadiseleri Peygamber Efendimiz'e moral olmuştur.

Doğru ( ) **Yanlış ( )**

Çünkü

.....

.....

.....

Aşağıdaki 16 - 20. soruların cevaplarını verilen boşluklara yazınız.

16. **Peygamber Efendimiz'in Miraç Gecesi'nde yaşadığı olaylardan iki tanesini yazınız.**

17. **İsra ve miraç hadiseleri Peygamber Efendimiz açısından niçin önemlidir? Kısaca açıklayınız.**

18. **İsra ve miraç hadiselerine müşriklerin gösterdiği tepkiler nelerdir? Açıklayınız.**

19. **Miraç Gecesi'nde Müslümanlara teşri kılınan hükümler nelerdir? Yazınız.**

20. **İsra ve miraç hadiseleri kendisine anlatıldığında Hz. Ebu Bekir'in o gece yaşananları hemen kabul etmesinin sebebi ne olabilir? Açıklayınız.**

Aşağıdaki 21 - 25. çoktan seçmeli sorularda doğru seçeneği işaretleyiniz.

21. Peygamber Efendimiz Miraç Gecesi bir anda Mekke'den Kudüs'e gitmiş ve oradan da gökyüzüne çıkmıştır. Kur'an'ı Kerim'de meleklerin çok hızlı oluşuna ve Hz. Süleyman'ın emriyle Belkıs'ın tahtının göz açıp kapayıncaya kadar getirilmesine dair ayetler, Cebrail'in (as) bir anda vahiy getirmesi miracın gerçekliğine dair akli deliller olarak tefsirlerde sunulmaktadır. Günümüzde ses ve resim aynı anda nakledilmekte, geçmişte hayal sanılan birçok şey bugün gerçekleşmektedir. İlmi her şeyi kuşatan Yüce Allah'ın kudretiyle sevgili kulu Hz. Muhammed'in Mekke'den Kudüs'e gitmesi, oradan göklere çıkması mümkündür.

Bu parçadan hareketle isra ve miraç olayları ile ilgili aşağıdaki yargılardan hangisine <u>ulaşılamaz</u>?

A) Peygamber Efendimiz'in mucizelerinin en büyüğü Kur'an-ı Kerim'dir.
B) Geçmişte mucize niteliğindeki bazı olayların günümüzde anlaşılması kolaylaşmıştır.
C) Allah'ın (cc) kudretine inanan bir kul isra ve miracı kolaylıkla kabul eder.
D) İsra ve miraç hadiseleri zaman ve mekân ötesinde gerçekleşen bir olaydır.
E) Miraç hadisesinde Hz. Muhammed (sav), farklı âlemlerde bir yolculuk yapmıştır.

22. Miraç Gecesi'nde Cebrail (as) tarafından Mekke'den Kudüs'teki Beytülmakdis'e götürülen Resulullah, yaşadıklarını Mekkelilere o gecenin sabahında anlatmıştır. İnsanlar, aynı gece içinde Mekke'den Kudüs'e gidip sabah tekrar aramıza mı katıldın, diye sorduğunda "Evet." demiştir. Bunun üzerine orada bulunanlardan bir kısmı, anlatılanlar karşısında şaşkınlıkla ellerini çırparak başlarına koymuş ve Resulullah'ı yalancılıkla suçlamıştır. Hz. Peygamber'in doğru söylemediğini kanıtlamak için de ona bu mescidin özelliklerine dair sorular yöneltmişlerdir. Peygamber Efendimiz anlatmaya başladığında Yüce Allah, Mescid'i onun gözlerinin önüne getirmiş; Peygamberimiz de böylelikle soruları doğru cevaplamıştır. Kudüs'e daha önceden gitmiş olanlar, Resulullah'ın söylediklerinin doğru olduğunu konuşmanın sonunda ifade etmişlerdir.

Bu parçaya göre isra ve miraç hadiselerine verilen tepkilerle ilgili aşağıdakilerden hangisi çıkarılamaz?

A) Bazı kişiler, Peygamber Efendimiz'in sözlerinin doğru olmadığını iddia etmiştir.
B) Mekkeliler, Hz. Peygamber'den Beytülmakdis hakkında detaylı açıklamalar istemiştir.
C) Resulullah, Mekkelilerin yönelttiği soruları Allah'ın (cc) yardımıyla doğru yanıtlamıştır.
D) Resulullah'ın Kudüs yolculuğu hakkında Mekkeliler herhangi bir merak duymamıştır.
E) Mekkelilerin bir kısmı şaşkınlıklarını fiziksel tepkilerle göstermiştir.

23. Müşrikler, Hz. Muhammed'in (sav) isra ve miraç hadiseleriyle ilgili anlattıklarını en yakın arkadaşlarından olan Hz. Ebu Bekir'e söylemişler ve Resulullah'ın (sav) anlattıkları hakkında ne düşündüğünü sormuşlardır. Hz. Peygamber'e sağlam bir iman ile bağlı olan Hz. Ebu Bekir -Allah'a (cc) yemin ederek- Resulullah'ın anlattıklarını tereddütsüz kabul etmiştir. Hatta onun Allah'tan (cc) kendisine haber geldiğine dair sözlerini de kabul ettiğini ifade ederek müşriklere tepki göstermiştir.

Bu parçadan hareketle Hz. Ebu Bekir'in isra ve miraç hadiselerini kabul etmesiyle ilgili doğru çıkarım aşağıdakilerden hangisidir?

A) Peygamber Efendimiz'in yanından hiç ayrılmadığı için kabul etmiştir.
B) Müşriklerin kendisini ikna edememesinden dolayı miracın doğruluğuna inanmıştır.
C) Hz. Muhammed'e (sav) kuşkusuz iman etmesinden dolayı kabul etmiştir.
D) İsra ve miraç hadiselerinin vahiyle bildirildiğini öğrendiği zaman tasdik etmiştir.
E) Hz. Peygamber, Mekke'nin en güvenilir kişisi olmasından dolayı gönülden bağlanmıştır.

24. Müslümanları birbirlerine düşürmek ve Peygamber Efendimiz'e olan güveni azaltmak isteyen Kureyş müşrikleri, isra ve miraç hadisesinin doğruluğunu sorgulayarak Hz. Muhammed'den (sav) delil istemiştir. Peygamber Efendimiz, Mekke'ye dönen kafileler hakkında bilgiler vermiş; müşrikler bu kafilelere hadiseyi sorduklarında kafiledekiler anlatılanları doğrulamıştır. Ancak buna rağmen müşrikler sorgulamaya devam etmiştir.

Buna göre aşağıdakilerden hangisi müşriklerin isra ve miraç hadiselerini sorgulama amaçları arasında gösterilemez?

A) Hadisenin doğruluğunu sorgulayarak Hz. Muhammed'i (sav) yalnızlaştırmak
B) Müslümanlar arasında şüphe yayarak fitne çıkarmaya çalışmak
C) Hz. Muhammed'in (sav) anlattıklarını yalanlamak için kanıt aramak
D) Mekke'ye dönen kafilelerin söyledikleriyle kendi inkârlarını doğrulatmak
E) İsra ve miraç hadisesinin doğru olduğuna sağlam deliller bulmak

25. Hz. Muhammed (sav) sizin aranızda yaşıyor, siz onu el-Emin (güvenilir) olarak tanıyor, ona emanetlerinizi bırakıyordunuz. Neden şimdi bir gecede Kudüs'e gidip geldiğini söylediğinde onu reddediyorsunuz?

Bu ifade Peygamber Efendimiz İsra Gecesi'nin sabahında yaşadıklarını anlattığında ona tepki gösteren grupların hangisine bir cevap niteliğindedir?

A) Hristiyanlar
B) Mecusiler
C) Müşrikler
D) Münafıklar
E) Yahudiler

Daha fazla soruya ulaşmak için karekodu okutabilirsiniz.

SONNOTLAR

1 bk. Küçükaşcı, "Senetü'l-Hüzn", 36/519-520.
2 Karagöz, "isra", 326.
3 Karagöz, "Mi'rac", 443.
4 bk. Necm suresi 7-17. ayetler.
5 bk. Buhari, "Salat", 1; "Bed'ü'l-Halk", 7; Müslim, "İman", 259; Ahmed bin Hanbel, *Müsned*,1/309.
6 bk. Keskioğlu - Berki, *Hazreti Muhammed ve Hayâtı*, 153.
7 bk. Yavuz, "Mi'rac", 30/132
8 Buhari, "Salât", 1.
9 Müslim, "Salât", 215.
10 bk. Altunkaya, "Sûf Hareketi Açısından Mescid-i Aksâ ve İsrâ'nın İrfânî Boyutu", 14.
11 Alak suresi 19. ayet.
12 bk. Yavuz, *İsrâ ve Mirac*, 212.
13 bk. Atar, "Teşehhüd", 40/563.
14 Bakara suresi 285. ayet.
15 Buhârî, "Fezâilü'l-Kur'an", 10; Müslim, "Müsâfirîn", 255.
16 Nisa suresi 48. ayet.
17 Müslim, "İman", 151.
18 bk. İbni Hişam, *İslam Tarihi*, 2/54-55.
19 bk. Yavuz, "Mi'rac", 30/132-135; Tatlı, *Kütüb-i Sitte'de İsrâ ve Mi'râc hadisleri*, 200-203; Erbaş, *Hz. Muhammed'in Hayatı*, 78.
20 bk. İbni Hişam, *İslam Tarihi*, 2/51; Hamidullah, *İslâm Peygamberi*, 124.
21 bk. Yılmaz, "Siyer Kitaplarında Mirâc Mucizesinin Ele Alınması", 37.
22 bk. Ağırakça, "Kaynaklar Işığında İsrâ ve Miraç Olayı", 28.
23 bk. Karadaş, "İsra-Miraç Hâdisesi: Mahiyeti ve Gerçekliği", 70.
24 bk. İsra suresi 79. ayet
25 bk. Keskioğlu - Berki, *Hazreti Muhammed ve Hayâtı*, 149-150.
26 bk. Keskioğlu - Berki, *Hazreti Muhammed ve Hayâtı*, 155.
27 bk. Karadaş, "İsra-Miraç Hâdisesi: Mahiyeti ve Gerçekliği", 61.

SÖZLÜK

A - B - C - Ç

batıl: Allah'ın (cc) peygamberleri aracılığıyla bildirmiş olduğu dine uymayan her türlü inanç, fikir, duygu, kanaat, tutum, davranış.

bedevi: Çölde, çadırda yaşayan göçebe.

bent: Su biriktirmek için akan suyun önüne yapılan set.

berekât: Bereketler, bolluk, feyiz, Allah'tan (cc) gelen nimetler.

Beytülmakdis: Kutsal ev anlamında Mescid-i Aksa'nın bir diğer ismi.

Beytülmal: Hz. Peygamber'in Medine Dönemi'nden itibaren devlet gelirlerini korumak, muhafaza etmek ve yeri geldiğinde de hak sahiplerine vermek için oluşturulan devlet hazinesi.

Beytülmidras: Yahudilerin dinî eğitim ve öğretim yaptıkları yer.

boykot: Bir kimse, bir topluluk veya bir ülkeyle amaca ulaşmak için her türlü ilişkiyi kesme.

cihat: 1. Söz ve fiille bütün kuvvetini harcayarak çalışma, yorulma, aşırı gayret etme. 2. Düşmanlara karşı ülkeyi savunmak amacıyla silahlı mücadele verme.

cizye: Müslüman devletlerin, gayrimüslimlerin canlarını, mallarını, namuslarını korumak ve inançlarını özgür bir şekilde yaşamaları için devletin sağlamış olduğu imkânlara karşılık çalışabilir durumda olan erkeklerinden almış olduğu vergi.

D - E - F - G

Darünnedve: Müslümanlıktan önce Mekke'de Kureyş Kabilesi'nin ileri gelenlerinin toplanıp siyasi, hukuki ve idari konuları görüştükleri, ayrıca nikâh vb. törenler için de kullandıkları; İslamiyetten sonra da Mekke müşriklerinin toplandıkları ve Müslümanlar aleyhine karar aldıkları yer.

dirhem: Bir tür gümüş para.

diyet: Kan bedeli, tazminat.

Ehlibeyt: 1. Hz. Peygamber'in ev halkı ve yakın akrabaları. 2. Hz. Muhammed'in (sav) hanımları, kızları ve damatları.

ensar: Hicret sırasında Hz. Peygamber'e ve Mekke'den Medine'ye göç eden diğer Müslümanlara kucak açıp onları misafir eden; beslenme, barınma ihtiyaçlarını gideren ve farklı bir ortamda yeni bir yaşamın kurulabilmesinde onlara yardımcı olan ve sahip oldukları her şeyi onlarla paylaşan Medineli Müslümanlar.

erdem: Ahlakın övdüğü iyi olma, alçak gönüllülük, yiğitlik, doğruluk vb. niteliklerin genel adı; fazilet. İnsanın ruhsal olgunluğu.

fazilet: 1. Olgunluk, erdemlilik, üstünlük, değer, kıymet. 2. İffet, namus, güzel ahlak.

feraset: Çabuk seziş, zihin uyanıklığı, keskin zekâ, çok seri kavrayış kabiliyeti.

feshetmek: Verilmiş bir yargıyı kaldırmak, bozmak.

fıkıh: 1. İbadet, cezalar ve muamelatla ilgili dinî hükümleri Kur'an-ı Kerim ve Hz. Peygamber'in sünnetinden çıkarılan ayrıntılı delillerle bilme.

H - I - İ - J - K

haham: Yahudi din adamı.

hâkimiyet: Egemen olma durumu.

Haremeyn: 1. Müslüman olmayanların girmesi dinen yasak olan iki şehir; Mekke ve Medine. 2. Mekke'de bulunan Kâbe ile Medine'de Hz. Peygamber'in kabrinin olduğu yer.

Haricîler: Sıffin Savaşı'ndan (MS 657) sonra gerçekleşen Hakem Olayı'nda "Hz. Ali, insanların hakemliğine razı oldu." diyerek onu ve ordusunu terk edenler, bu olaya bağlı olarak Hz. Ali ve Hz. Muaviye'yi (öl. 60/670) küfürle suçlayan siyasi ve dinî gruplar.

hiciv: Yergi, alaylı tarzda eleşrirme.

hidayet: 1. Doğru yolu gösterme, doğru yolu bulma, rehberlik yapma, irşat etme. 2. Allah'ın (cc), insanlara kendi yolunda gidebilecek akıl, düşünme, öğrenme, hatırlama gibi yetenekler vermesi ve insanların da bunları kullanarak doğru yolu bulması.

hilim: 1. Yumuşak huylu, kibar, efendi, ağırbaşlı ve akıllı olma, uygarca davranma. 2. Gücü kuvveti yerinde olan birinin öfke anında haklı olduğu hâlde karşısındakini cezalandırmak yerine onu bağışlayıp affetmesi.

himaye: Koruyuculuk, zarar verecek şeylere engel olmak.

hiyerarşi: Aşama sırası.

ibret almak: Ders almak.

ihlal etmek: Kurala aykırı davranmak.

ihtiyat: Ölçülü, tedbirli, temkinli davranma, en sağlam ve en garantili gözüken yolu benimseme, güvenli olana

tutunma, hatadan sakınıp korunma.

infak: karşılıksız yardım, sadaka verme

inzar: uyarma, hatırlatma, sakındırma

istişare: 1. Görüş alışverişinde bulunma, fikir alma, danışma. 2. Herhangi bir konuda doğruyu bulmak için sahasında güvenilir bir uzmanın görüşüne başvurma.

kadı: Hukuki uyuşmazlıkları ve davaları karara bağlamak üzere devletçe tayin edilen görevli, hâkim.

kalkan: Ok, kılıç vb.nden korunmak için savaşçıların kullandığı korunmalık.

karakter: Bir bireyin kendine özgü yapısı, onu başkalarından ayıran temel belirti ve bireyin davranış biçimlerini belirleyen, üstün ana özellik.

karargâh: 1. Bir birlik veya kurumun, kumandan ile yardımcı şube ve bölümlerinden oluşan kuruluş. 2. Ordunun uzun bir süre veya geçici olarak konakladığı yer.

kınamak: Yapılan bir işin kötü olduğunu belirtir bir biçimde söz söylemek.

kıtlık: 1. Kıt olma durumu, ihtiyaca yetmeyecek kadar azlık, az ve zor bulunma; kesat. 2. Kuraklık, savaş vb. nedenlerle ürünün yetişmemesi ve bundan doğan açlık.

kıyas: eşitleme, ölçme, mukayese etme, karşılaştırma

Kuba: Hicret sırasında Hz. Peygamber'in misafir olduğu ve ilk mescidi bina ettiği köy.

kuşatma: Bir ülkenin veya bir yerin dış dünya ile olan her türlü bağlantısını kuvvet kullanarak kesme.

künye: Arap toplumlarında kişiler için kullanılan ve genelde ebu kelimesiyle yapılan tanıtıcı ibare.

L - M - N

mehir: Müslüman bir erkeğin nikâh sırasında evleneceği hanıma verdiği veya vermeyi kabul ettiği mal ya da para, mehir.

menzil: Yolculukta dinlenmek amacıyla durulan veya konaklanan yer.

Mescid-i Haram: Kâbe'yi kuşatan mescit.

Mescid-i Nebevi: Hz. Peygamber'in hicretten sonra Medine'de yaptırdığı Kâbe'den sonra en önemli ikinci mescit.

mevlit: Hz. Muhammed'in (sav) doğumunu, hayatını anlatan mesnevi ve bu mesnevinin okunduğu dinî tören.

miğfer: Savaşçıların veya itfaiyecilerin başlarına giydikleri demir başlık.

mikat: Hac ve umre yolculuğuna çıkanların Mekke çevresinde ihrama girmek zorunda oldukları sınırlar, yerler.

minber: Cami ve mescitlerde imamın üzerinde hutbe okuduğu, basamaklarla çıkılan ve mihrabın sağında bulunan yüksekçe yer.

minnettar: Birinden gördüğü iyiliğe karşı kendini borçlu sayan, gönül borcu olan kimse.

misk: Asya'nın yüksek dağlarında yaşayan bir tür erkek ceylanın karın derisi altındaki bir bezden çıkarılan güzel kokulu madde.

motivasyon: İsteklendirme, güdüleme.

muhacir: Hz. Muhammed'e (sav) uyarak Mekke'den Medine'ye göç eden.

muhasara: Etrafını çevirmek, kuşatmak.

mutabakat: Uzlaşma, uygunluk.

mükâfat: İyi tutum ve davranışların karşılığı, sevap, ödül anlamında bir terim.

münezzeh: Eksiklik, kötülük vb.nden uzak olan, İnsanlara özgü her türlü sıfat ve noksanlıktan uzak olan, hiçbir şeye ihtiyacı olmayan (Allah (cc)).

müşrik: 1. Allah'a (cc) ortak, yardımcı ve eş koşan kimse. 2. Allah'a (cc) inandığını söylediği hâlde birçok tabiat olayının yaratılmasını ve idaresini Allah'ın (cc) dışında birtakım güçlere bağlayan ve bu güçleri kutsallaştırarak Allah'a (cc) ortak koşan kimse.

nasihat: 1. Öğüt, akıl verme, yol gösterme, doğruya yönlendirme, güzel tavsiyede bulunma. 2. İnsanın dünya ve ahirette zararlı şeylerden kurtulmasını sağlamak amacıyla yapılan öğüt ve uyarı.

nezaket: Başkalarına karşı saygılı ve kibar davranma; naziklik.

nezdinde: Yanında, huzurunda, gözetiminde.

nübüvvet : Allah'ın (cc) elçisi olma durumu, peygamberlik.

nüsha: Birbirinin tıpkısı olan yazılı şeylerin her biri, kopya.

P - R - S - Ş

panayır: Belli zamanlarda ve genellikle küçük yerleşim birimlerinde kurulan, sergi niteliğini de taşıyan büyük pazar.

riayet etmek: Uygun davranmak.

rivayet: Hz. Peygamber'in söz, onay ve eylemlerinin yazılı veya sözlü olarak sonraki nesillere metin ve senetleriyle aktarılması

salavat: Hz. Muhammed'e (sav) saygı bildirmek için okunan dua.

sancak: Çoğunlukla askerî birliklere verilen yazı işlemeli, kenarları saçaklı ve gönderli bayrak.

seçkin: Benzerleri arasında niteliklerinin yüksekliğiyle göze çarpan.

stratejik: Önemli, izlemsel.

süvari: Atlı asker.

şahit: Gören, tanık olan, hazır bulunan, görgü tanığı.

şehadet: 1. Tanıklık, şahitlik, bir şeyin doğruluğuna inanma. 2. Kendisinden tanıklık istenen kişinin görmüş olduğu bir olayı Allah'ın (cc) huzurunda bulunuyor gibi bir duyguyla dosdoğru haber vermesi, şahitlik yapması.

şeriat: Allah'ın (cc) peygamberler aracılığıyla insanlara gönderdiği dinî kurallar bütünü.

T - U - Ü

tahiyyat: Selam vermek, övgüde bulunmak, saygı göstermek, kusursuz olmak.

takva: Allah (cc) korkusu ile onun yasakladığı şeylerden, günah ve haram olması ihtimali bulunan şüpheli durumlardan, gereksiz şeylerden korunma; züht.

tavaf: Hac ve umre ibadetini yapacak kişinin Kâbe'nin etrafında yedi kez dönmesi.

tayyibat: Temiz, güzel, hoş, samimi ve mükemmel bir şekilde olmak.

tebliğ: Peygamberlerin Allah'ın (cc) kendilerine indirmiş olduğu vahiyleri insanlara eksiksiz olarak bildirmesidir.

tecrit etmek: Bir insanı dış dünyadan koparark kendi hâline bırakmak.

teçhiz: Ölen bir kimsenin yıkanıp kefenlenmek suretiyle gömülebilecek hâle getirilmesi.

teessür: Üzüntü, duygulanım, bir şeyden etkilenme.

tefecilik: Tefecinin işi; faizcilik, murabaha, murabahacılık.

tehlil: "Allah'tan başka iman edip ibadet yapılacak hiçbir tanrı yoktur." anlamına gelen "Lâ ilâhe illallah" kelimeitevhidini söyleme, tekrarlama.

tekbir: Allah'ın (cc) büyüklüğünü, yüceliğini anmak için söylenen ve "Allah en büyüktür." anlamına gelen "Allahüekber" sözü.

tekfin: İnsana saygının ve değer vermenin bir ifadesi ve son insanlık görevi olarak ölen bir kişinin baştan ayağa beyaz bez ile usulüne göre sarılması, kefenlenmesi.

teşekkül etmek: Oluşmak, meydana gelmek.

teşri: Kanun koymak, din- şeriat koymak.

teşvik: 1. İsteklendirme 2. Özendirme.

uzlaşmak: Bir iş, düşünce, görüş vb. üzerinde anlaşmaya varmak; uyuşmak, mutabık kalmak.

V - Y - Z

vaziyet: Konum, durum.

Veda Haccı: Hz. Peygamber'in vefatından üç ay önce eda ettiği ilk ve son haccı (10/632).

Zımmi: Yaşadıkları İslam ülkeleri tarafından canları, malları, namusları, akılları ve dinleri koruma altına alınan gayrimüslim vatandaşlar.

KAYNAKÇA

Ağarı, Murat. "Hz. Muhammed'in Hıristiyan ve Yahudi Siyasetlerine Genel Bir Bakış". *İslami Araştırmalar Dergisi* 20/2 (2007), 137-138.

Ağırakça, Ahmet. "Kaynaklar Işığında İsrâ ve Miraç Olayı". *Artuklu Akademi* 1/2 (2014), 1-28.

Ahmed bin Hanbel. *el-Müsned*. thk. Şuayb Arnavut vd., 50 Cilt. Riyad: Müessesetü'r-Risale, 2001.

Aksu, Güngör. *Hz. Ali'nin Hz. Peygamber'e Vekâleti*. Kahramanmaraş: Samer Yayınları, 2019.

Algül, Hüseyin. "Ebû Eyyûb el- Ensârî". *TDV İslâm Ansiklopedisi*. 10/123-125. İstanbul: TDV Yayınları, 1996.

Algül, Hüseyin. "Gazve". *TDV İslâm Ansiklopedisi*. 13/488. İstanbul: TDV Yayınları, 1996.

Algül, Hüseyin. "Muâhât". *TDV İslâm Ansiklopedisi*. 30/306-307. Ankara: TDV Yayınları, 2020.

Algül, Hüseyin. "Mûte Savaşı". *TDV İslâm Ansiklopedisi*. 31/385-387. Ankara: TDV Yayınları, 2020.

Alper, Hülya. "Münafık". *TDV İslâm Ansiklopedisi*. 31/564-566. İstanbul: TDV Yayınları, 2006.

Altunkaya, Nevhibe. "Sûf Hareketi Açısından Mescid-i Aksâ ve İsrâ'nın İrfânî Boyutu". *Journal of Analytic Divinity* 3/1 (Haziran 2019), 7-19.

Apak, Adem. "İslam Öncesi Dönemde Mekke İdare Sistemi ve Siyasetinin Oluşumu". *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*. 10/1 (2001), 177-194.

Apak, Adem. *Ana Hatlarıyla İslam Öncesi Arap Tarihi ve Kültürü*. İstanbul: Ensar Neşriyat. 2019.

Apak, Adem. *Ana Hatlarıyla İslâm Tarihi*. İstanbul: Ensar Neşriyat, 20. Basım. 2017.

Asya, Arif Nihat. *Dualar ve Aminler*. İstanbul: Ötüken Neşriyat, 1990.

Atar, Fahrettin. "Teşehhüd". *TDV İslâm Ansiklopedisi*. 40/563-564. İstanbul: TDV Yayınları, 2011.

Atçeken, İsmail Hakkı. "Asr-ı Saâdet'te Yahudilerle İlişkilere Genel Bir Bakış". *Diyanet İlmi Dergi Özel Sayı* (2003), 433-452.

Atçeken, İsmail Hakkı. "İslâm Tarihinde Birarada Yaşama Tecrübesi (Asr-ı Saâdet ve Endülüs Örneği)". *İstem* 7/14 (2009), 41-59.

Aydınlı, Abdullah - Çakan, İsmail Lütfi. "Aşere-i Mübeşşere". *TDV İslâm Ansiklopedisi*. 3/547. İstanbul: TDV Yayınları, 1991.

Aydınlı, Abdullah. "Ehl-i Bedir". *TDV İslâm Ansiklopedisi*. 10/498. İstanbul: TDV Yayınları, 1994.

Bakır, Abdulhalik. *Ali b. Ebî Tâlib (Hayatı, Kişiliği ve Faaliyetleri)*. Elazığ: Mehter Yayınları, 1998.

Baktır, Mustafa. "Suffe". *TDV İslâm Ansiklopedisi*. 37/469-470. İstanbul: TDV Yayınları, 2009.

Belâzurî, Ahmed ibn Yaḥya. *Ensâbü'l-Eşrâf*. çev. Musa Kâzım Yılmaz. 2 Cilt. İstanbul: Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı Yayınları, 2020.

Benli, Yusuf. "Fütüvvetnâmelerde Hz. Ali Algısı". *Hikmet Yurdu Dergisi* 5/10 (Temmuz-Aralık 2012), 33-60.

Bozkurt, Nebi – Küçükaşcı, Mustafa Sabri. "Medine". *TDV İslâm Ansiklopedisi*. 28/555-563. Ankara: TDV Yayınları, 2003.

Bozkurt, Nebi – Küçükaşcı, Mustafa Sabri. "Mekke". *TDV İslâm Ansiklopedisi*. 28/555-563. Ankara: TDV Yayınları, 2003.

Bozkurt, Nebi – Küçükaşcı, Mustafa Sabri. "Mescid-i Nebevî". *TDV İslâm Ansiklopedisi*. 29/281-290. Ankara: DİB Yayınları, 2004.

Bozkurt, Nebi. "Hâtıb b. Ebû Beltea". *TDV İslâm Ansiklopedisi*. 16/444-445. İstanbul: TDV Yayınları, 1997.

Buhari, Ebu Abdullah Muhammed b. İsmail. *el-Camiü's-Sahih*. ed. Salih b. Abdülaziz. Arabistan: Daru's-Selam, 2000.

Çakan, İsmail Lütfi. "Bekkâîn". *TDV İslâm Ansiklopedisi*. 5/364. İstanbul: TDV Yayınları, 1992.

Çakan, Ömer Lütfü. "Beşîr bin Akrebe". *TDV İslâm Ansiklopedisi*. 6/4-5. İstanbul: TDV Yayınları, 1992.

Çelikkol, Yaşar. "Cahiliye Döneminde Yesrib'in Etnik Yapısı". *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* 15/1 (2005), 341.

Demircan, Adnan. *Hz. Peygamber (sas) Döneminde Kurumsal Yapının Oluşumu*. İstanbul: Siyer Yayınları, 2015.

Demircan, Adnan. *Hz. Peygamber Döneminde Münafıklar*. İstanbul: Beyan Yayınları, 2016.

Demircan, Adnan. *Nebevî Direniş Hicret*. İstanbul: Beyan Yayınları, 2000.

Dini Kavramlar Sözlüğü. ed. İsmail Karagöz. Ankara: DİB Yayınları, 5. Basım, 2010.

Dinî Terimler Sözlüğü. ed. Ahmet Nedim Serinsu. Ankara: Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları, 2009.

Ebû Dâvûd, Süleymân b. el-Eş'as b. İshâk es-Sicistânî el-Ezdî. *es-Sünen*, nşr. Necati Yeniel - Hüseyin Kayapınar. İstanbul: Şamil Yayınları, 1989.

Erbaş, Ali vd. (ed.). *Hz. Muhammed'in Hayatı*. Ankara: DİB Yayınları, 2019.

Fayda, Mustafa. "Abdullah b. Cübeyr". *TDV İslâm Ansiklopedisi*. 1/93. İstanbul: TDV Yayınları, 1988.

Fayda, Mustafa. "Bedir Gazvesi". *TDV İslâm Ansiklopedisi*. 5/325-327. İstanbul: TDV Yayınları, 1992.

Fayda, Mustafa. "Ebu Bekir". *TDV İslâm Ansiklopedisi*. 10/101-108. İstanbul: TDV Yayınları, 1994.

Fayda, Mustafa. "Fetih". *TDV İslâm Ansiklopedisi*. 12/467-470. İstanbul: TDV Yayınları, 1995.

Fayda, Mustafa. "Hâlid b. Velîd". *TDV İslâm Ansiklopedisi*. 15/289-292. İstanbul: TDV Yayınları, 1997.

Fayda, Mustafa. "Senetü'l-vüfûd". *TDV İslâm Ansiklopedisi*. 36/520-521. İstanbul: TDV Yayınları, 2009.

Fehd, Tevfik. "Menât". *TDV İslâm Ansiklopedisi*. 29/121-122. Ankara: TDV Yayınları, 2004.

Fığlalı, Ethem Ruhi. "Ali". *TDV İslâm Ansiklopedisi*. 2/371-374. İstanbul: TDV Yayınları, 1989.

Günaydın, Cafer. *Kur'an'da Rahmet Peygamberi Medine Dönemi*. İstanbul: Pınar Yayınları, 2013.

Hamîdullah, Muhammed - Avcı, Casim. "Uhud Gazvesi". *TDV İslâm Ansiklopedisi*. 12/54-57. İstanbul: TDV Yayınları, 2012.

Hamîdullah, Muhammed. "Hayber". *TDV İslâm Ansiklopedisi*. 17/20-22. İstanbul: TDV Yayınları, 1998.

Hamîdullah, Muhammed. "Hendek Gazvesi". *TDV İslâm Ansiklopedisi*. 17/194. İstanbul: TDV Yayınları, 1998.

Hamîdullah, Muhammed. "Hudeybiye Antlaşması". *TDV İslâm Ansiklopedisi*. 18/297-299. İstanbul: TDV Yayınları, 1998.

Hamîdullah, Muhammed. "Huneyn Gazvesi". *TDV İslâm Ansiklopedisi*. 18/376-377. İstanbul: TDV Yayınları, 1998.

Hamidullah, Muhammed. *İslâm Peygamberi Hayatı ve Eseri*. çev. Mehmet Yazgan. İstanbul: Beyan Yayınları, 2012.

İbn Hacer, Ahmed b. Ali el-Askalânî, *el-İsâbe fi Temyîzi's-Sahâbe*. thk. Ali Muhammed Bicavî. Beyrut: Dâru'l-Ciyl, 1412.

İbn Kesîr, İsmail bin Ömer. *el-Bidaye ve'n-Nihâye*. çev. Mehmet Keskin. 15 Cilt. İstanbul: Çağrı Yayınları, 1994.

İbn Sa'd, Muhammed. *Kitâbü't-Tabakâti'l-Kebîr*. ed. Adnan Demircan. çev. Mahmut Polat. 10 Cilt. İstanbul: Siyer Yayınları, 2014.

İbn Sa'd, *Kitâbü't-Tabakâti'l-Kebîr*, ed. Adnan Demircan, çev. Musa Kâzım Yılmaz. İstanbul: Siyer Yayınları, 2015.

İbn-i Hişam, Ebû Muhammed Cemâlüddîn Abdülmelik. *Sîret-i İbn-i Hişam Tercemesi*. çev. Hasan Ege. 4 Cilt. İstanbul: Kahraman Yayınları, 2006.

İbnu Hacer, Ahmed bin Ali Askalânî. *el-İsabe Seçkin Sahabeler*. çev. Seyfullah Erdoğmuş. İstanbul: Sağlam Yayınevi, 2011.

İbnü'l Esîr, İzzüddîn. *İslâm Tarihi*. çev. M. Beşir Eryarsoy. 12 Cilt. İstanbul: Bahar Yayınları, 1991.

İpşirli, Mehmet. "Elçi". *TDV İslâm Ansiklopedisi*. 11/3-15. İstanbul: TDV Yayınları, 1995.

Kâdî İyâz, Ebulfazl İyâz ibni Mûsâ bin İyâz. *Şifâ-i Şerif Şerhi*. nşr. M. Yaşar Kandemir. 3 Cilt. İstanbul: Tahlil Yayınları, 2021.

Kallek, Cengiz. "Biat". *TDV İslâm Ansiklopedisi*. 6/121. İstanbul: TDV Yayınları, 1992.

Kallek, Cengiz. "Müellefe-i Kulûb". *TDV İslâm Ansiklopedisi*. 36/520-521. İstanbul: TDV Yayınları, 2009.

Kandemir, M. Yaşar. "Ali". *TDV İslâm Ansiklopedisi*. 2/375-378. İstanbul: TDV Yayınları, 1989.

Kandemir, M. Yaşar. "Ebû Basîr". *TDV İslâm Ansiklopedisi*. 10/101. İstanbul: TDV Yayınları, 1994.

Kandemir, M. Yaşar. "Fâtıma". *TDV İslâm Ansiklopedisi*. 12/219-223. İstanbul: TDV Yayınları, 1995.

Karadaş, Cağfer. "İsra-Miraç Hâdisesi: Mahiyeti ve Gerçekliği". *Kisbu İlahiyat Dergisi* 1/1 (2019), 55-73.

Karaman, Hayreddin vd. *Kuran Yolu Türkçe Meal ve Tefsir*. Ankara: DİB Yayınları, 2007.

Kelpetin, Mahmut. "İslam'dan Önce Tâif". *Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*. 54 (2018), 80.

Keskioğlu, Osman – Berki, Ali Himmet. *Hazreti Muhammed ve Hayâtı*. Ankara: DİB Yayınları, 2014.

Kısakürek, Necip Fazıl. *Esselâm Mukaddes Hayattan Levhalar*. İstanbul: Büyük Doğu Yayınları, 1998.

Köksal, M. Âsım. *İslâm Tarihi*. İstanbul: Şamil Yayınevi, 1981.

Kur'an Yolu Meâli. çev. Hayrettin Karaman vd. Ankara: DİB Yayınları, 8. Basım, 2020.

Kur'ân-ı Kerîm Meâli. çev. Hayrettin Karaman vd. Ankara: TDV Yayınları, 4. Basım, 2023.

Kuzgun, Şaban. "Hanîf". *TDV İslâm Ansiklopedisi*. 16/37. İstanbul: TDV Yayınları, 1997.

Küçükaşcı, Mustafa Sabri, "Senetü'l-Hüzn". *TDV İslâm Ansiklopedisi*. 36/519-520. İstanbul: TDV Yayınları, 2009.

Küçükaşcı, Mustafa Sabri. "Sakif (Benî Sakif)". *TDV İslâm Ansiklopedisi*. 36/10-11. İstanbul: TDV Yayınları, 2009.

Küçükaşcı, Mustafa Sabri. "Tâif". *TDV İslâm Ansiklopedisi*. 39/443-447. İstanbul: TDV Yayınları, 2010.

Küçükaşcı, Mustafa Sabri. "Zülhuleyfe". *TDV İslâm Ansiklopedisi*. 44/561-563. İstanbul: TDV Yayınları, 2013.

Mahmudov, Elşad. *Sebepleri ve Sonuçları Açısından Hz. Peygamberimiz'in Savaşları*. İstanbul: TDV Yayınları, 2022.

Millî Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulu. Peygamberimizin Hayatı Dersi Ortaöğretim Öğretim Programı (9, 10, 11 ve 12. Sınıf). Ankara: 2026.

Millî Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulu. Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli Öğretim Programları Ortak Metni. Ankara: 2025.

Müslim, Ebu'l Hüseyn el-Kuşeyrî. *el-Camiü's-Sahih*. ed. Sâlih b. Abdülazîz. Arabistan: Dâru's-Selâm, 2000.

Müslim, Ebu'l Hüseyn el-Kuşeyrî. *Sahîh-i Müslim ve Tercemesi*. çev. Mehmed Sofuoğlu. 8 Cilt. İstanbul: İrfan Yayınevi, 1965.

Önkal, Ahmet. "Akabe Biatları". *TDV İslâm Ansiklopedisi*. 2/211. İstanbul: TDV Yayınları, 1989.

Önkal, Ahmet. "Batn-ı İdam Seriyyesi". *TDV İslâm Ansiklopedisi*. 5/202. İstanbul: TDV Yayınları, 1992.

Önkal, Ahmet. "Hicret". *TDV İslâm Ansiklopedisi*. 17/458-462. İstanbul: TDV Yayınları, 2025.

Önkal, Ahmet. "Huzâa (Benî Huzâa)". *TDV İslâm Ansiklopedisi*. 18/431-433. İstanbul: TDV Yayınları, 1998.

Öz, Mustafa. "Necef". *TDV İslâm Ansiklopedisi*. 32/486-487. İstanbul: TDV Yayınları, 2006.

Özel, Ahmet. "Kıble". *TDV İslâm Ansiklopedisi*. 25/365-368. Ankara: TDV Yayınları, 2002.

Özkan, Mustafa. "Medine Vesikası", *TDV İslâm Ansiklopedisi*. Ek 2/212-215. Ankara: TDV Yayınları, 2019.

Özkuyumcu, Nadir. "Nadîr (Benî Nadîr)". *TDV İslâm Ansiklopedisi*. 32/275-276. İstanbul: TDV Yayınları, 2006.

Râzî, Fahreddîn. *Tefsîr-i Kebîr*. Beyrut: Daru İhyau'turasi'l-Arabi, 1999.

Sabuncu, Ömer. "Cahiliye Döneminde Çocuklar". *Akademik Siyer Dergisi Cahiliye Özel Sayısı* (2024), 109-129.

Sancaklı, Saffet. "Hadisler Bağlamında Hz. Peygamber'in Hz. Ali ile Olan İlişkilerinin Önemi ve Analizi". *Ulusal Hazreti Ali Sempozyumu*. 161-187. İzmir: 2009.

Sarıçam, İbrahim. *Hazreti Muhammed ve Evrensel Mesajı*. Ankara: DİB Yayınları, 2005.

Sırma, İhsan Süreyya. *İslam Öncesi Mekke Dönemi Ve Hz. Muhammed*. İstanbul: Beyan Yayınları, 2016.

Sönmez, Abidin. *Resûlullah'ın İslam'a Davet Mektupları*. İstanbul: İnkılâb Yayınları, 2011.

Suyûtî, Celâleddîn. *Halifeler Tarihi*. çev. Onur Özatağ. İstanbul: Ötüken Yayınları, 2. Basım, 2015.

Şahyar, Ayşe Esra. "Ümame bint Ebü'l-Âs". *TDV İslâm Ansiklopedisi*. 42/300-301. İstanbul: TDV Yayınları, 2012.

Taberî, Muhammed b. Cerir. *Tarihu't-Taberi Taberi Tarihi*, çev. Cemalettin Saylık. Ankara Okulu Yayınları, 2019.

Taberî, Muhammed b. Cerir. *Tarihu't-Taberi*, Beyrut: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, 1407.

Tatlı, Bekir. *Kütüb-i Sitte'de İsrâ ve Mi'râc hadisleri*. İstanbul: Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2000.

Terzi, Mustafa Zeki. "Savaş". *TDV İslâm Ansiklopedisi*. 36/194-196. İstanbul: TDV Yayınları, 2009.

Tirmizî, Ebû Îsâ Muhammed bin Îsâ. *Sünen-i Tirmîzî*. nşr. Abdullah Parlayan. Konya: Konya Yayıncılık, 3 Cilt. 2014.

Ünalan, Sıddık. "Hz. Muhammed'in Arabistan Yarımadasındaki Yahudilerle İlişkileri". *Fırat Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 20/2 (2015), 49-71.

Vâkıdî, Ebû Abdullah Muhammed bin Ömer. *Kitabü'l Meğazî*. çev. Musa K. Yılmaz. 3 Cilt. İstanbul: İlk Harf Yayınları, 2014.

Yaman, Ahmet. "Savaş". *TDV İslâm Ansiklopedisi*. 36/189-194. İstanbul: TDV Yayınları, 2009.

Yavuz, Salih Sabri. "Mi'rac". *TDV İslâm Ansiklopedisi*. 30/132-135. İstanbul: TDV Yayınları, 2005.

Yavuz, Salih Sabri. *İsrâ ve Mirac*. İstanbul: Pınar Yayınları, 2011.

Yılmaz, Rahile. "Siyer Kitaplarında Mirâc Mucizesinin Ele Alınması", *Hadis ve Siyer Araştırmaları* 2/1 (2016), 33-47.

Yiğit, İsmail. "Tebük Gazvesi". *TDV İslâm Ansiklopedisi*. 40/228-230. İstanbul: TDV Yayınları, 2011.

Atıflar İSNAD Sonnot sistemine göre hazırlanmıştır.

Cevap anahtarına ulaşmak için karekodu okutabilirsiniz.

Görsel ve genel ağ kaynakçasına ulaşmak için karekodu okutabilirsiniz.

25°D
30°D
35°D
40°D
45°D
50°D
40°K
35°K
ROMANYA
Bükreş
UKRAYNA
RUSYA FEDERASYONU
HAZAR DENİZİ
Sofya
BULGARİSTAN
K A R A D E N İ Z
GÜRCİSTAN
Tiflis
ACARA Ö.C.
Artvin
Ardahan
ERMENİSTAN
AZERBAYCAN
Kars
Erivan
YUNANİSTAN
Edirne
Kırklareli
Tekirdağ
İstanbul
Zonguldak
Bartın
Kastamonu
Sinop
Samsun
Ordu
Giresun
Trabzon
Rize
MARMARA DENİZİ
Kocaeli
Düzce
Karabük
Sakarya
Yalova
Bolu
Çankırı
Amasya
Çorum
Tokat
Gümüşhane
Bayburt
Gökçeada
Bozcaada
Çanakkale
Bursa
Bilecik
Ankara
Balıkesir
Eskişehir
Kırıkkale
Yozgat
Sivas
Erzincan
Erzurum
Iğdır
Ağrı
NAHÇIVAN Ö.C. (AZERBAYCAN)
Kütahya
Kırşehir
Tunceli
Bingöl
Muş
Van
Manisa
Afyonkarahisar
Uşak
Elâzığ
Bitlis
Atina
İzmir
Kayseri
Nevşehir
Aksaray
Malatya
Aydın
Konya
Niğde
Diyarbakır
Siirt
Batman
Hakkâri
Şırnak
Mardin
Denizli
Isparta
Burdur
Kahramanmaraş
Adıyaman
Muğla
Karaman
Osmaniye
Gaziantep
Şanlıurfa
Antalya
Adana
Mersin
Kilis
Hatay
İ R A N
S U R İ Y E
I R A K
KUZEY KIBRIS TÜRK CUMHURİYETİ
Erenköy
Lefkoşa
GÜNEY KIBRIS RUM YÖNETİMİ
LÜBNAN
Beyrut
Şam
Bağdat
A K D E N İ Z
L İ B Y A
Tel Aviv
FİLİSTİN
Batı Şeria
Doğu Kudüs
FİLİSTİN
Gazze Şeridi
İSRAİL
M I S I R
TÜRKİYE'NİN MÜLKİ İDARE BÖLÜMLERİ İLE KARA VE DENİZ KOMŞULARI HARİTASI
BAŞKENT
Ankara
İL MERKEZİ
Elâzığ
GÖL
ÜLKE SINIRI
ÖZERK BÖLGE SINIRI
AKARSU
0 50 100 200 300 400 km
Harita Genel Müdürlüğü tarafından üretilmiştir.

TÜRK DÜNYASI HARİTASI
Bağımsız Türk Devletleri
Türk Cumhuriyetleri, Türk Bölgeleri
Türk Toplulukları
0 250 500 1.000 1.500 2.000 km
TÜRK CUMHURİYETLERİ, TÜRK BÖLGELERİ
1 GAGAVUZ YERİ
2 KARAÇAY-ÇERKESYA
3 KABARDİN-BALKARYA C.
4 DAĞISTAN C.
5 ÇUVAŞİSTAN C.
6 TATARİSTAN C.
7 BAŞKURT C.
8 KARAKALPAKİSTAN C.
9 ALTAY C.
10 HAKASYA C.
TÜRK TOPLULUKLARI
a Avrupa'daki Türkler
b Kosova Türkleri
c Yunanistan Türkleri
ç Bulgaristan Türkleri
d Romanya Türkleri
e Suriye Türkmenleri
f Irak Türkmenleri
g İran Türkleri
h Afganistan Türkmenleri
ı Pakistan Türkmenleri
i Hindistan Türkmenleri
j Çin H. C. Türkleri
k Moğolistan Türkleri
l Rusya Federasyonu Türkleri
ÜLKE KISALTMALARI
ARNAVUTLUK ARN
BELÇİKA BEL
BOSNA - HERSEK BH
GÜNEY KIBRIS RUM YÖNETİMİ GKRY
HIRVATİSTAN HRV
İSVİÇRE İSV
KARADAĞ KRD
KOSOVA KSV
KUZEY KIBRIS TÜRK CUMHURİYETİ KKTC
KUZEY MAKEDONYA KMKD
LİHTENŞTAYN LİH
SIRBİSTAN SRB
TÜRKİYE
KAZAKİSTAN
RUSYA FEDERASYONU
SAHA (YAKUTİ) C.
TUVA C.
MOĞOLİSTAN
ÇİN HALK CUMHURİYETİ
SİNCAN UYGUR ÖZERK BÖLGESİ
İRAN
AFGANİSTAN
PAKİSTAN
HİNDİSTAN
IRAK
SURİYE
SUUDİ ARABİSTAN
YEMEN
UMMAN
ÖZBEKİSTAN
TÜRKMENİSTAN
KIRGIZİSTAN
TACİKİSTAN
AZERBAYCAN
GÜRCİSTAN
UKRAYNA
BELARUS
POLONYA
ROMANYA
BULGARİSTAN
YUNANİSTAN
ALMANYA
FRANSA
İSPANYA
PORTEKİZ
İTALYA
İSVEÇ
FİNLANDİYA
NORVEÇ
İZLANDA
CEZAYİR
LİBYA
MISIR
SUDAN
ÇAD
NİJER
FAS
TUNUS
BANGLADEŞ
Norveç Denizi
Barents Denizi
Kara Denizi
Ohotsk Denizi
Bering Denizi
Akdeniz
Karadeniz
Hazar Denizi
Umman Denizi
Yemen Denizi
Kızıldeniz
Ankara
İstanbul
Moskova
Astana
Taşkent
Bişkek
Aşkabat
Tahran
Kabil
İslamabad
Yeni Delhi
Bağdat
Şam
Amman
Riyad
Trablus
Kahire
Pekin
Ulanbator
Dakka
Muskat
Sana
Doha
Abu Dabi
Kudüs
Beyrut
Lefkoşa
Atina
Sofya
Belgrad
Bükreş
Budapeşte
Kiev
Minsk
Varşova
Berlin
Paris
Londra
Dublin
Amsterdam
Brüksel
Kopenhag
Oslo
Helsinki
Stockholm
Madrid
Lizbon
Cebelitarık B.
Manş Denizi
Kuzey Denizi
Baltık Denizi
Tiren Denizi
Adriyatik Denizi
Ege Denizi
Marmara Denizi
Lefkoşa KKTC
GKRY
FİLİSTİN
URDUN
KATAR
BİRLEŞİK ARAP EMİRLİKLERİ
Nil N.
Ural N.
Volga N.
Don N.
Dinyeper N.
Ob N.
Yenisey N.
Lena N.
Amur N.
Irtiş N.
Hotan N.
Sarısu
Ganj N.
Tuna N.
Fırat N.
Dicle N.
Ural G.
Balkaş G.
Baykal G.
Tuz G.
Ladoga G.
Onega G.
Peçora N.
Usa N.
Ribinsk Bş. G.
Suvaş Özerk C.
Udmurt C.
Taimirsk Bölgesi
Tamirsiz Bölge
Keşmir Bölgesi
Cammu ve Keşmir
Hindistan Yönetimi
Pakistan Yönetimi
Çin Yönetimi
Tuz G.
Sudoğra N.
Karaman Is.
Kıbrıs G.
İzmir G.
Saros G.
Edremit G.
Antalya G.
Fethiye G.
Gökova G.
Kuşadası G.
Finike G.
Mersin G.
İskenderun G.
Sakız Is.
Midilli Is.
Sisam Is.
Rodos Is.
Girit Is.
Kıbrıs
Malta
Sicilya
Sardunya
Korsika
Balear Is.
Cerbe Is.
Kerkenna Is.
Cerba Is.
Kanarya Is.
Madeira Is.
Azor Is.
Yeşil Burun Is.
Kanal Is.
Bahreyn
Kuveyt
Umman
Muskat
Yemen
Sana
Riyad
Doha
Abu Dabi
Dubai
Şarjah
Ras el Hayma
Ajman
Fujeyra
Umm el Kaywayn
Ras el Hayma
Ajman
Fujeyra
Umm el Kaywayn
Dubai
Şarjah
Abu Dabi
Doha
Riyad
Sana
Muskat
Umman
Yemen
Bahreyn
Kuveyt
Irak
Suudi Arabistan
Katar
Birleşik Arap Emirlikleri
Filistin
Urdun
Suriye
Lefkoşa KKTC
GKRY
Ermenistan
Gürcistan
Azerbaycan
Türkmenistan
Özbekistan
Kırgızistan
Tacikistan
Afganistan
Pakistan
Hindistan
Çin Halk Cumhuriyeti
Moğolistan
Rusya Federasyonu
Türkiye
Kazakistan
Ukrayna
Belarus
Polonya
Romanya
Bulgaristan
Yunanistan
Almanya
Fransa
İspanya
Portekiz
İtalya
İsveç
Finlandiya
Norveç
İzlanda
Cezayir
Libya
Mısır
Sudan
Çad
Nijer
Fas
Tunus
Bangladeş
Hindistan
Umman Denizi
Yemen Denizi
Kızıldeniz
Akdeniz
Karadeniz
Hazar Denizi
Kara Denizi
Ohotsk Denizi
Bering Denizi
Norveç Denizi
Barents Denizi
Kuzey Denizi
Baltık Denizi
Manş Denizi
Tiren Denizi
Adriyatik Denizi
Ege Denizi
Marmara Denizi
Ankara
İstanbul
Moskova
Astana
Taşkent
Bişkek
Aşkabat
Tahran
Kabil
İslamabad
Yeni Delhi
Bağdat
Şam
Amman
Riyad
Trablus
Kahire
Pekin
Ulanbator
Dakka
Muskat
Sana
Doha
Abu Dabi
Kudüs
Beyrut
Lefkoşa
Atina
Sofya
Belgrad
Bükreş
Budapeşte
Kiev
Minsk
Varşova
Berlin
Paris
Londra
Dublin
Amsterdam
Brüksel
Kopenhag
Oslo
Helsinki
Stockholm
Madrid
Lizbon
Cebelitarık B.
Manş Denizi
Kuzey Denizi
Baltık Denizi
Tiren Denizi
Adriyatik Denizi
Ege Denizi
Marmara Denizi
Lefkoşa KKTC
GKRY
Filistin
Urdun
Katar
Birleşik Arap Emirlikleri
Nil N.
Ural N.
Volga N.
Don N.
Dinyeper N.
Ob N.
Yenisey N.
Lena N.
Amur N.
Irtiş N.
Hotan N.
Sarısu
Ganj N.
Tuna N.
Fırat N.
Dicle N.
Ural G.
Balkaş G.
Baykal G.
Tuz G.
Ladoga G.
Onega G.
Peçora N.
Usa N.
Ribinsk Bş. G.
Suvaş Özerk C.
Udmurt C.
Taimirsk Bölgesi
Tamirsiz Bölge
Keşmir Bölgesi
Cammu ve Keşmir
Hindistan Yönetimi
Pakistan Yönetimi
Çin Yönetimi
Tuz G.
Sudoğra N.
Karaman Is.
Kıbrıs G.
İzmir G.
Saros G.
Edremit G.
Antalya G.
Fethiye G.
Gökova G.
Kuşadası G.
Finike G.
Mersin G.
İskenderun G.
Sakız Is.
Midilli Is.
Sisam Is.
Rodos Is.
Girit Is.
Kıbrıs
Malta
Sicilya
Sardunya
Korsika
Balear Is.
Cerbe Is.
Kerkenna Is.
Cerba Is.
Kanarya Is.
Madeira Is.
Azor Is.
Yeşil Burun Is.
Kanal Is.
30°B 20°B 10°B 0° 10°D 20°D 30°D 40°D 50°D 60°D 80°D 100°D 120°D 130°D 140°D 150°D 160°D 170°D 180°
40°K 30°K 20°K 10°K
30°D 40°D 50°D 60°D 70°D 80°D 90°D 100°D 110°D 120°D
50°K 40°K 30°K 20°K 10°K